

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øgruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: A. J. Rud: Vær hilset, Føn! — hans Ellekjilde: Palle Jøger. — Axel Lange: fynske Plante-
navne og folkeminder om Planter. — fynsk hjemstavnsrøgt.

1. hæfte.

Januar 1931.

4. Årgang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj. April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omslag Apr.-Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

MEDLEMMER AF FYNISK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN vil fra og med dette Hæfte modtage Fynsk Hjemstavn. Betalingen for Maanedsskriftet er indbefattet i Medlemsbidraget til Foreningen. Af praktiske Grunde kan det ikke undgaas, at der ogsaa i Medlemmernes Eksemplarer af nærværende Hæfte findes indlagt et Indbetalingskort. Dette skal altsaa ikke benyttes.

DE HOLDERE, DER HAR BESTILT FYNISK HJEMSTAVN HOS UDGIVEREN, bedes benytte det i nærværende Hæfte indlagte Indbetalingskort. Da adskillige Holdere foretrækker aarlig Indbetaling frem for fjerdingaarlig, er der ikke opført noget Beløb; men Holderne kan efter Ønske indbetale for et Aar (5 Kr.) eller for et eller flere Kvartaler.

RETTELSE. Decemberhæftet 1930 S. 192, L. 1 f. n.: Hud, læs Uld.

Biskop Ruds Digt »Vær hilset, Fyn!« har tidligere været trykt i »Kirke og Folk«. For elskværdig! Tilladelse til at optage det i FHj. bringer jeg Redaktionen min bedste Tak.

H. C. F.

Fritz Syberg: Fynsk Landskab.

VÆR HILSET, FYN!

MELODI AF THORVALD AAGAARD

1. Vær hil-set Fyn, min Fødestavn med A-griens gyldne Tavl, hvor

Tofteu samler i seu Tavn i Lo bag Ladeus Gavn i Hæde kunge Fræver af

Markens rige Ga-ver; men Alstas høje Him-mel gjer Skønd og Farver hel.

VÆR HILSET, FYN!

AF BISKOP A. J. RUD

Melodi af Thv. Aagaard eller som: Du danske Mand (Carl Nielsen).

Vær hilset, Fyn, min Fødestavn,
med Agrenes gyldne Tavl,
hvor Toften samler i sin Favn
i Læ bag Ladens Gavl
i Hæs de tunge Traver
af Markens rige Gaver;
men Høstens høje Himmel
gi'r Skønhed og Farver til.

I Æblehavers lune Gem
bag Hækkenes tætte Tjørn,
sig skjuler Tusind Fynbohem
og værner sine Børn.
Det Folk er mildt som Landet,
der bølger blødt som Vandet.
Dets Sprog er som en Kvidren
af Smaafugles muntre Sang.

Af dig vort Folk, vort Liv sprang frem,
dit Land os vor Føde gav.
Her bygged vi vort Manddomshjem,
her faar vi vel og vor Grav.

Som din saa er vor Lykke,
vor Hyldest skal dig smykke,
og lider du og sørger,
da staar ved dit Knæ dit Barn.

Gud signe dig, min Fødestavn
med Gaver af Sol og Sky,
det Folk, du gemmer i din Favn,
dets Gerning i Mark og By,
dets gamle, hvide Kirke,
hvert ærligt Ord og Virke,
dets Børneflokk og Hjemliv,
dets Fremtid, dets Haab og Tro.

Jeg kender ej i Syd og Nord
et Folk, som har bedre Kaar,
dog intet Land og Folk paa Jord
blev friet for Savn og Saar.
Vort Folk, dit Savn vi deler,
vort Land, dit Saar vi heler.
Vort Arbejd skal dig tjene!
Vær hilset, min Fødestavn!

PALLE JÆGER

AF ARKIVAR HANS ELLEKILDE

FYN kender så at sige ikke de sjællandske sagn om kong Valdemars vilde jagt, de findes kun pletvis i Østfyn og på Langeland. I stedet for har Nordfyn de nær beslægtede sagn om Fynshovedmanden på Hindsholm, om Kasper jæger i Skam herred og om Palle jæger i det øvrige Nordfyn, især i egnene nærmest omkring Odense samt i Skovby herred. I Sydfyn er sagnene om den vilde, natlige jagt mærkelig nok så godt som ukendte, og ganske det samme gælder de sydfynske øer. Sagnene om Fynshovedmanden er ret vel kendte (sml. Fynsk hjemstavn III s. 13—16, Uhrskov: Fynske sagn s. 130, S. Grundtvig: Gamle danske minder III s. 58 f., Danske sagn II 1892 s. 110 f., Danske sagn II 1929 s. 82, 88, Gravlund: Fynboer 1914 s. 54, Dansk folkekarakter 1919 s. 215 f., en række optegnelser i Dansk folkemindesamling, det kgl. bibliotek i Kø-

benhavn). Det typiske træk er jo, at Fynshovedmanden lige før jul rider ad de gamle veje ud på Fynshoved og tilbringer julen dær. Han advarer den unge pige i Nordskov, der rækker ham juleøl: »Vogt dig, min pært slar dig«. Hun skynder sig ind og smælder porten i efter sig, næste morgen sidder der en sølvhestesko i porten. Derimod er sagnene om Palle jæger og den ganske nær beslægtede sagnskikkelse Kasper jæger ikke særlig godt kendt, og da overleveringen tilmed ikke er videre omfattende, fremlægger jeg den i sin helhed her i Fynsk hjemstavn i det udtrykkelige håb, at læserne må komme i tanke om fortællinger, de har hørt om Palle jæger og Kasper jæger, og optegne dem og sende optegnelserne ind til Dansk folkemindesamling. Jeg vilde også i høj grad være tilfreds med, om litteraturkyndige læsere vil opgive mig steder i den topografiske og historiske litteratur om Palle jæger og Kasper jæger, som jeg ikke kender. Jeg samler nemlig til et større værk om den vilde jagt i dansk overlevering, der gerne skulde være så fuldstændigt som muligt, og derfor vil alle bidrag, større eller mindre, blive modtaget med taknemmelighed.

Det ældste vidnesbyrd om Palle jæger, jeg kender, (jeg vil med særlig taknemmelighed modtage henvisninger til endnu ældre vidnesbyrd), er et folkesagn, optegnet af historikeren Vedel Simonsen i hans »Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder« II 1 1813 s. 163—64 (Sml. Antiquariske Annaler II 1815 s. 200).

»Denne i Fyn så berømte Palle jæger åbenbarede sig endogså efter det fynske bondesagn for omtrent 70 år siden [altså o. 1743] for bonden i Store Kluset på Jordbroen ved Odense. Idet han med sine folk ved nattetid bandt byg på den såkaldte Cissel-mark, kom der nemlig et højt anseeligt fruentimmer dem forbi og spurgte: »Har I set noget til Palle jæger?« men gik, da de benægtede det, op mod de små lunde i nærheden og forsvandt under samme. Kort efter kom en mand med hjælm på hovedet, høje flagrende fjer på samme, bue på den venstre og kogger på den højre skulder, samt sollar på fødderne og spurgte folkene med hul og mandig stemme: »Har I set noget til Langpatte?« (i det fynske bondesprog den storbarmede eller fuldbrystede), hvorpå han forsvandt ad samme vej som hun efter at have hørt de forbavsede bønders svar, der — da også næste nat det samme mødte dem — aldrig siden ved nattetid vovede at besøge disse steder.«

Vedel Simonsens sagnoptegnelse blev optaget i Thieles Danske Folkesagn 1818 I s. 110, og her har sagnet gjort indtryk på den vordende digter H. C. Andersen. Han skriver en temmelig forvirret novelle, »Genfærdet ved Palnatokes grav«, udgivet 1822 under navneskjulet William Christian Walter¹⁾. Sagnet er her knyttet til Palles høj på vejen imellem Odense og Aasum, midtvejs imellem de to byer, og H. C. Andersen opfatter ligesom Bircherod i Knud den helliges historie (udg. 1773 ved Bjerring s. 8, sml. Dänische Bibliothek IV 418), og Vedel Simonsen i Antiquariske Annaler 1815 II s. 199 Palles høj som Palnatokes gravhøj. Man ser fra krostuen et menneskes ansigt trykket fladt imod ruden. En af folkene derinde siger: »Det er måske denne Palnajæger, som ligger i Aasum, der skød sin søns hoved af med æblet (!). Jeg ved heller ikke, hvorfor man har begravet en hedning her i et kristent land (s. 9).« Senere (s. 45) fortæller nogle gamle bønder, som helligtrekongersaften var i selskab, om Palnatoke, »som de havde mødt nogle gange, han havde været ridende og spurgt dem om »sin elskede Langpatte«. I de sidste år var han sjældnere set, men derimod sås hans elskede hver nat ved hans gravhøj, hvor hun græd og vred sine hænder.«

Det er muligt, at H. C. Andersen fra sin barndom i Odense kender sagn om Palle jæger knyttet til Palles høj imellem Aasum og Odense, men sikker vished derom kan vi ikke få af hans forvirrede gengivelse af sagnene i »Genfærdet ved Palnatokes grav«, en sammenblanding af vag erindring om noget i barndommen hørt og ufordøjet læsning af Thiele, V. Simonsen og måske også af Th. B. Bircherod. Derimod synes vi at have samme sagn som hos Vedel Simonsen i væsentlig uafhængig overlevering hos M. Rasmussen i hans: Et hundrede gamle danske folkesagn og fortællinger, Odense 1855 s. 78. Det hedder her:

»Således fortælles det om en mand i Kluset ved Odense, at han en gang gik på den såkaldte Seerslev mark om natten og bandt korn tilligemed sine folk, hvor der da kom et højt og stort fruentimmer til dem og spurgte: »Har I set noget til Palle jæger?« Da de svarede, at de ikke havde set ham, skyndte kvindfolket sig afsted ind i den nærliggende skov. Kort efter

¹⁾ Jvf. K. L. Kristensen: H. C. Andersen og hans fynske Hjemstavn (FHj. 1930, 98 ff.). H. Ellekilde: H. C. Andersen og de danske Folkesagn (Fyens Stiftstid. 6/11 1930). H. C. F.

kom Palle jæger selv ridende hen til de samme folk, og havde han da en hjælm med flagrende fjerbusk på hovedet, samt bue og pilekogger over skuldrene. Han spurgte da folkene, om de havde set noget til »Langpatte«, og da de ikke kunde sige andet end ja dertil, skyndte han sig afsted, den samme vej hun havde taget. Men kort efter så folkene ham komme tilbage igen, og havde han da »Langpatte« liggende tværs over hesten.«

Muligvis stammer skildringen af Palle jæger som forsynet med hjælm, med flagrende fjerbusk samt bue og pilekogger over skuldrene fra Thiele, som M. Rasmussen flittig benytter i sin bog, men selve slutningen og stedfæstet Seerslev mark viser med sikkerhed, at M. Rasmussen, der fra 1837 havde været lærer i det nærliggende Skibshuse, råder over virkelig folkelig overlevering: det samme sagn som Vedel Simonsen i en lidt yngre udvikling og med den fra disse vild-jægersagn velkendte og typiske afslutning, at Palle jæger fanger den langpattede, kvindelige trold, han forfølger, og kommer ridende samme vej tilbage med hende liggende tværs over hesten (sml. f. eks. Frederiksborg amts hist. årbog 1930 s. 204).

Sagnet om Palle jæger og Langpatte kendes fra nutidsoverleveringen i egnen omkring Lykkesholm i Ellested sogn. F. V. Larsen i Nybølle i Hillerslev sogn har 1909 optegnet sagnet til Dansk folkemindesamling, således som han o. 1887 har hørt det i egnen omkring Lykkesholm, uden at han dog kan angive bestemt hjemmelsmand for sagnet nu efter så lang tids forløb. »Sagnet fortæller endog, at der er dem, der har set Palle jæger. Således kom han en aften ud fra skoven i alperne imellem Assens og Odense, gik hen til nogle høstfolk, der arbejdede på marken, og spurgte, om ingen havde set noget til Langpatte. Da der blev svaret nej, forsvandt han skyndsomst ad skoven til. Han havde en bue i hånden og et pilekogger over nakken.« Der er den mulighed, at optegnerens hjemmelsmand kan have læst sagnet hos Thiele eller i gengivelser efter Thiele, da vi jo også her træffer Palle jæger forsynet med bue og pilekogger, men da vi har et helt andet stedfæste for sagnet (de fynske alper imellem Odense og Assens) og et stærkt afvigende handlingsforløb: bønderne har ikke først set Langpatte, så er der god mulighed for, at der i hovedsagen foreligger ægte overlevering, og at mulig Palle jægernes bevæbning med bue og pilekogger på sin jagt efter Langpatte er et typisk fynsk træk, hvorimod kong Vol-

lermand i Sydsjælland er bevæbnet med en sølvglindsende bøsse, hvormed han skyder »Slattenpatte«. I øvrigt kendes sagnet ikke fra nutidsoverleveringen, og det vil derfor være i højeste grad af værdi, om nogle af Fynsk hjemstavns læsere kender ægte overlevering, fortalt af gode gamle fynske bønder, om Palle jægers jagt på Langpatte, eller i det mindste forestillingerne om den langbrystede, kvindelige skovtrold »Langpatte«. Vi har, mig bekendt, så at sige ingen vidnesbyrd fra den fynske nutidsoverlevering, at Langpatte skulde være kendt. Pastor H. Grubbe Gregersen, der er født i Kerteminde d. $11/8$ 1849, beskriver i et brev til mig af $29/1$ 1925 Langpatte som et kvindeligt væsen, der færdedes om natten, og hvis bryster vare så store, at de daskede hende på knæerne, når hun gik.

Vi er endnu ikke helt færdige med Vedel Simonsens sagnoptegnelse om Palle jæger i hans Udsigt over nationalhistorien 1813. Han skriver her s. 165: »Den fynske bonde kyser endnu uartige børn med trudselen om Palle jægers komme, og den lyd et slags strandænder om efteråret i deres flugt giver fra sig, der lyder som et hult susen fra begyndelsen, men siden som støveres bjæf, og ved sin lighed med samme ikke sjælden forfører gårdhundene til at gø deraf, kaldes endnu overalt i Fyn Palnes hunde og Palnes jagt. Thi hvad Valdemars jagt er for Sjællænderen, det er for Fynboen Palnes jagt.«

Lignende iagttagelser kendes også fra nutiden. H. F. Feilberg har selv, på Hunderupvejen lige uden for Odense, oplevet den vilde jagt: »Som jeg vilde lukke min gadedør op, det var måske i efteråret 1866 eller 1867, hørte jeg en fjærn susen, der kom nærmere. I den blandede der sig hundeglam og hyl, og da toget var over mit hoved, var det som hele Odenses firbenede hundebesætning var i det vildeste slagsmål. Indtrykket var særdeles stærkt, og jeg kom straks i tanker om Odinsjægeren, der farer frem i sus og brus med hylende hunde, og forstod, hvilken magt slig naturlyd måtte have over lettroende menneskers sind! Næste dag spurgte jeg læreren i naturhistorie på latinskolen, hvilken trækfugl, det var, jeg havde hørt« (Dania II s. 121, sml. Dania VIII s. 154).

Lignende iagttagelser foreligger fra folkemunde her på Fyn. Højskoleforstander Moritz Madsen, født i Bellinge o. 1858, meddelte 1913: »Om foråret kunde man høre visse andearter skrige på en ejendommelig måde. Så sagde folk, at det var Palle jæ-

gers hunde.« Derimod fortæller overbetjent Hansen, født i Pårup o. 1858, efter sin bedstefader, født 1793: »Om aftenen i forsommeren, når regnsøverne peb, sagde bedstefader, at det var Palles hunde.« En karl fra Søndersø meddeler, at der i hans faders barndom i Allesø taltes meget om Palle jægers hunde. Han mente, at det var lyden af nogle fugle (Danske sagn 1929 II s. 79 nr. 18). Signalinspektør Elver, født i Barløse, meddeler 1918 efter gårdmand Klaus Hansen i Barløse: »Den mystiske lyd, der ofte høres fra luften om aftenen, hidrørende fra fugletræk, kaldtes i meddelerens barndom for Palle jægers hunde.« F. V. Larsen i Nybølle fortæller 1909, at da han o. 1887 opholdt sig på Lykkesholms gods, kom en samtale til at dreje sig om, hvilke trækfugle det var, at man i gamle dage antog for Palles hunde. En gammel kone, kaldet Dorteia Røgtes, som arbejdede i en af godsets planteskoler, kom da til at fortælle, at de gamle sagde, at som man hørte Palles hunde et sted, var de et andet, og som man hører dem her, er de der og alle vegne. Det er i efterslæt, de mørke efterårsnætter, at man kan høre Palles hunde. I Fraugde sogn, langt nærmere Odense, hedder det derimod 1910: »De såkaldte Valdemarshunde trækker gennem luften i efterårsnætter. Deres skrig er pibende.« Gaardejer Lars Frederiksen i Ryslinge angiver 1857 om fynsk folketro: »Man kan høre helhundene, når kong Valdemar jager i luften« (Da. sa. II s. 113 nr. 47), og pumpemager Chr. Poulsen meddeler i 1930 fra Espe sogn: »Når fuglene trækker i forårsnætterne, siger man, at det er helhundene, der gør (eller: halser)« (FHj. 1930, s. 96). I Bøstrup sogn på Langeland hedder det 1909: »Når fuglene trækker højt oppe i luften om natten, giver det en løjerlig lyd, og det kaldes Valdemars jagt; man siger da: »Nu er Valdemar ude at jage«. (H. Ussing efter Hansine Kristensen, Lejbølle). Samme meddelerinde fortæller, at i hendes faders ungdom, o. 1830, tog bønderne alt det træ, de skulde bruge til deres redskaber, om natten i Egelykke skov. De ventede med arbejdet, til de havde hørt nogle hunde fare halsende forbi, og de havde hørt en stærk susen, som en stormvind i trætoppene. Når det var ovre, kunde de trygt tage træet, så kom de ikke noget til ved det. De mente, at det vel havde været ånder fra Egelykke, som havde været på færde (H. Ussing). I Sønder Nærå, en mil syd for Fraugde, fortælles om en herremand Stensen på Torpegård, der havde været så urimelig ond både imod folk og fæ. Han red meget

på jagt og holdt en stor flok hunde. Når han kom hjem fra jagten, lod han ofte hundene piske, så der var en hylen og tuden uden lige i gården, og mange af hundene døde af denne medfart. Da han var død, blev det galt med spektakkel i gården. Men særlig i skovene, hvor han for omkring og jagede ved nattetider, lød hundenes hylen. Ind imod højtider er det særlig slemt, og da siger folk gærne: »Hør, nu pisker herremanden sine hunde« (Maren Markussen 1908 efter en kone fra Dalum).

I Søby sogn, et par mil sydvest for Fraugde, skal der i gamle dage have været en herremand, der har været en frygtelig jæger. I lang tid efter hørte folk ofte, hvorledes han om natten for afsted gennem luften med hujen og skrigen, fulgt af et stort kobbelt hunde (Da. sagn II s. 110 nr. 32, ved Anders Tange, Gæstelev mark 1859). Men her er vi på grænsen af Palle jægers område. Friskolelærer Didrik Johansen, født 1840 i Nørre Lyndelse, mener 1863 efter sin moders udsagn, at det nok snarere er Palle jæger, som boede i Palleshave en god halv mil derfra, som jog i luften ved nattetid, end det var denne jagtgale herremand fra Søgård (Da. sagn IV nr. 702). I Verringe sogn mente en gammel bonde, Hans Jensen, født i Villestofte, at Palle jæger om efteråret red hen over Solevad. Når vi om efterårsaftener hørte stærk brusen i luften, hævdede han alvorligt, at nu red Palle jæger på jagt. (E. T. Kristensens æresbog ved H. Ellekilde 1923 s. 53). Når vildgæssene eller vagtlerne flyver over byen, siger man i Verringe: Det er Palle jægers hunde med deres gloende tunger (sammesteds s. 53). Det er en gammel bonde, fhv. gårdejer Hans Chr. Petersen, født o. 1840 i Heden sogn, som giver denne meddelelse, måske som et barndomsminde. Lige nord for Odense i Fukhøjskoven ved Marienlund, hvor der for nogle år siden sås en stor og prægtig kæmpehøj med store sten på toppen og nogle mindre høje ved siden, som nu (1855) alle er afgravede, hører man ofte jagttummel og hundeglam om natten, og det er da Palle jæger, der farer igennem skoven, fulgt af sorte hunde, der strækker de gloende tunger ud af halsen (M. Rasmussen: Et hundred folkesagn 1855 s. 79).

Fra Bederslev i Skam herred fortæller en meddeler, at da faderen, som var spillemand, engang var ovre i Roerslev at spille, hører han på hjemvejen, hvor Dalskoven nu er, at der er noget, som klimrer. Så tænkte han, at det var Kasper jæger, der for i luften med hans hunde. Han vilde da se sig ret for, og så

tog han fyrtojet og slog ild. Da var det en hund, som løb med en lænke. (Da. sagn. II 1929 s. 79 nr. 17, fortalt 1902 af Anders Jensen i Krogsbølle). Fra selve Krogsbølle fortæller Købmand Anders Nielsen 1902: »Vi maa ikke fløjte om natten, så kommer Kasper jæger med hans hunde. Han kommer farende i Luften, og vi børn var bange for ham« (sammesteds nr. 16). I Vester Egense sagde de gamle, at de kunde altid høre, når Kasper jæger kom, for han blæste og blæste sådan i sit horn, og hundene de tudede. Det var altid ved midnatstid og altid hen over Egense marker, han for, men det var ikke oppe i luften. Det var nærmest om vinteren, han var på færde. Når børnene i det afsidesliggende hus hørte uglen tude og spurgte moderen, om det var Kasper jæger, svarede hun altid, at det var hare uglen. (Da. sagn 1929 s. 88 nr. 59, Ane Kirstine Kristiansen i Krogsbølle 1902).

I Hårslev ovre i Skovby herred fortælles der derimod om Palle jæger. Den gamle lærer Mathiesen har o. 1896 optegnet efter den da 92-årige aftægtsmand Peder Madsen: »I gammel tid gjorde Palle jæger tidt folk uro og fortræd, når han jagede hen over markerne på en lille sort hest med geværet liggende forved sig på hesten, fulgt af en hel flok små sorte hunde. Havde en sit fyrtoej hos sig og slog ild, for han bort gennem luften under hundeglam og tuden.« At vi i Hårslev står nær ved Palle jægerforestillingens vestgrænse, kan vi skønne deraf, at denne forestilling i Hårslev sammenblandes med den ganske uvedkommende forestilling om den natlige pløjning, som skelflyttere måtte foretage som straf for, at de havde flyttet skel for deres naboer. Den velkendte fynske forfatterinde Christine Reimer fortæller 1894: »At pløje med Palle jægers sorte heste, kalder folketroen en begivenhed, som stundom ældre folk omtaler som minder fra deres første tid, som en frygtet og skyet ting. Når vejfarende færdedes ved aften- og nattetide, kunde der pludselig komme susende i luften et vildt optog af seks sorte heste, standse, spænde sig for en plov og tvinge den, der var så uheldig at færdes ene på et sådant sted og i et sådant øjeblik, til at pløje efter forspandets tykke. Befriet kunde man kun blive ved at sætte en stok i jorden, hvor der begyndtes. Havde man da det held igen at passere dette punkt, slap den mægtige ånd straks sit bytte løs, men havde man ikke faaet tid til denne vigtige forholdsregel, måtte man holde ud, til befrielsesstunden omsider kom. (Dania II s. 228, sml. Nordfynsk bondeliv IV s. 490). (Sluttet.)

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

OKSEØJE (*Chrysanthemum*). HVID OKSEØJE (*C. leucanthemum*) kaldes paa Fyn, maaske særlig Svenborgegnen, Spårose (HJT. 1867 S. 59) og Hvid Rose (HJT. 1870 S. 360). Det første Navn hentyder til, at Ungdommen har brugt den som Orakel for at faa sin Skæbne forudsagt, »man afplukker de enkelte hvide Blade under Fremsigelsen af en eller anden Ramse, f. Eks.: »Hus, Boelsted, Bondegaard, Herregaard . . . .«, eller man bruger den til at afgøre en Tvivl og siger: »jeg vil, jeg vil ikke« (ER. i Danmarks Natur 1899 S. 272). E. T. Kristensen siger om Okseøje som Orakelblomst: »Man tager en blomst (blomsterstand) af Hvid Okseøje og nipper blad for blad deraf og siger: »Slot, herregård, bondegård, sted, hus, hytte, hjem«. Børnenes antal retter sig efter det antal hvide blade, der ikke går helt af« (Flemløse, Sk. VI 1886 S. 67). Navnet Præstekraev (Vestfyn, MK. 1928) hentyder naturligvis til den hvide Krans af Blomsterblade uden om den gule Skive. GUL OKSEØJE (*C. segetum*) kaldes her som vel over hele Landet Onde Urter, i Vestfyn udtalt Yvne Yvrter (MK. 1928). Endvidere findes Navnet Gule Urter (Bøstrup, HCF. 1928), Morgenfrue (Ærø, HJT. 1870 S. 360 Nordfyn, LBS. 1769 S. 16), Brandenburgere (Ærø, JRH. 1834 S. 244), Svendborgurt (JWH. 1806) og Lundeskovs Roser (GN. 1928). I gamle Dage blev den skrappt forfulgt, ja man idømte endog de Bønder, paa hvis Marker den fandtes, en Bøde. Enkelte Steder i Sydfyn var Bøden 1 Skilling for hver Plante, der fandtes paa en Bymands Jord (CDg. 1837 S. 209). Det fortælles, at man i gamle Dage dyrkede den, som man nu dyrker Kløver, men at den blev ødelagt af Mergelen (Sk. XII 1889 S. 41). Dette maa betragtes som ganske usandsynligt; thi en Plante, der som denne Urt udelukkende har nedsættende Navne, kan ikke godt tænkes at have været Genstand for Dyrkning. MATREM (*C. parthenium*). Planten har i udstrakt Grad været anvendt i Kvindesygdomme, hvilket saavel det latinske (græske) Navn *parthenium* (af parthenos = Jomfru) som Navnet *Matricaria* (af mater = Moder), hvilket den ogsaa har været kaldt, tyder paa. Matrem med alle dens Varianter, f. Eks. de fynske Måden (FT. 7.7.27), Mådem (Krarup, CP. 1928), Matron (Ærø, LPL. 1928), Majdrom (VM.

1929), Majdron (JMJ. 1928) og Majtrumf (Ærø, JRH. 1834 S. 249), Majtrum (Troense, FR. 1929) samt Martin, Morder, Måldrøm i andre af Landets Egne, er en tydelig Omformning af *Matricaria*. Andre af dens Navne: Moderurt, Moderkrudt, Jomfrugrønt og Pigeurt, som angives fra forskellige danske Provinser eller findes i ældre dansk Litteratur, peger ogsaa hen paa Plantens gamle Brug. Endnu træffes *Matrem* paa Stengærder o. l. Steder i Landsbyerne saavel som i Haverne selv, og her dyrkes tit som Sommerudplantningsplante en gulbladet Varietet, der i de fynske Herregaardshaver i sin Tid blev kaldt Gulmater (PeL.); den fyldte Form hedder Knaprose (JMJ.), Knapblomst og Hvide Knapper (Krarup, HCF. 1929). *Matrem* dyrkedes i Haverne for Biernes Skyld. »En Kost af den sattes under Svølmen til at drive den i Kuben« (FT. 7.7.1927). Bierne kan nemlig ikke lide *Matrem*s Lugt, noget gamle Simon Paulli allerede 1648 omtaler saaledes: »saa er *Matrem* dennem aller-vederstyggeligst. . . . Herfore skal Quindfolck, oc de som ere *Sanguinei* oc Blodrige af deris Nature (huilcke Bierne heldst oc mest sticke), naar de gaae udi Hafverne . . . oc ville icke at Bierne skal sticke dennem, giøre sig Urtekoste af *Matrem*, oc gaa med i Hænderne, saa blifue de vel fri for deris Sting«. Det fortællles ogsaa, at de, som har megen *Matrem*, har godt Held med deres Faar, saa man endog har det Mundheld: »Pas paa, at *Matrem*met ikke gaar ud, for saa gaar Faarene med« (Sk. IV 1885 S. 59).

ONDE URTER, se OKSEØJE.

PAASKELILIE, se NARCIS.

PADDEROKKE (*Equisetum*). Navnet udtales paa Fyn nærmest Pajderokke (HJT. 1867 S. 79), Pajterokke (ER. hos HJT.) eller Pejterokke (ER. 1866—78). Endvidere kaldes den Skjevter eller Havreskjevter (Sk. XII 1889 S. 29); den sidste Betegnelse gælder kun, naar Padderokkerne vokser i Kornet. »Skattegraveren« vil forklare Navnet Skjevter som lig med »Skifter«, der saa igen vel maa forklares med Skuddenes Leddeling. Den Mulighed er dog ikke udelukket, ja vel egentlig snarere sandsynlig, at Ordet er det samme som »Skav«, som vi har i Skavgræs; dette Ord forklarer Videnskabernes Selskabs Ordbog som afledt af skave, der betyder rense, fjerne Ujævnheder. Bedst kendt af alle Arterne er AGER-PADDEROKKE (*E. arvense*), som er et saare besværligt Ukrudt. Det er navnlig denne

Art, man betegner som Skevter (FF. 1894 S. 110) med Varianterne: Skjevter (Krarup, HCF. 1929), Skævte (Sydfyn, VM. 1929), Skjæfter (HJT. 1870 S. 355) og Skiftegræs (Møller-Holst Landbrugs-Ordbog IV 1881 S. 548). »Et almindeligt brugt fynsk Navn for Ager-Padderokken er »Skiftegræs«, og det laa nær at antage, at det maatte hidrøre fra . . . Vexlen i Udseendet i forskjellige Aarstider; men det maa dog nok snarere udledes af »Skæfte«, som er et i alle nordiske Sprog benyttet Navn for . . . Skavgræs (ER 1875 S. 7). Ager-Padderokkens golde Skud kaldes Rævehale (Krarup, HCF. 1929). Det siges, at Køerne ikke kan taale Padderokker (Krarup, HCF. 1929). Arten DYNDPADDEROKKE (*E. fluvatile*), der vokser i store Mængder i Kær og Tørvegrave, hedder Nådehuse (HJT. 1870 S. 360), ogsaa denne hedder Skævte (VM. 1929). En tredie karakteristisk og velkendt Art er SKAVGRÆS (*E. hiemale*), som man har brugt meget til Rensning af Kar (se f. o.). Den anvendes ogsaa til at polere Træ med. Bundter med tørret Skavgræs hang ikke blot i ethvert Huggehus, men ogsaa i Snedkerens og Hjulmandens Værksted (FT. 17.6.1926).

(Fortsættes.)

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

FYNSK HJEMSTAVN OG FYNBOERNE I KØBENHAVN OG OMEGN

Som Læserne allerede vil have erfaret gennem Meddelelsen paa Omslaget af forrige Hæfte, er der i København dannet en Forening under Navnet »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn«. Denne Forening maa hilses med Glæde af alle Venner af den fynske Hjemstavns-sag. At Foreningen straks har faaet saa god Tilslutning, lover godt for Fremtiden. Forhaabentlig kan det lykkes at tilvejebringe et frugtbart Samarbejde mellem Fynboerne i København og Omegn og andre, der gennem Fødsel, Opvækst, Hjem og Virksomhed eller stærke Interesser føler sig knyttet til den fynske Øgruppe. Det er mig en Glæde, at Foreningen har valgt »Fynsk Hjemstavn« som Medlemsskrift. Idet jeg byder Foreningens Medlemmer velkommen i den Kreds, der samles om »Fynsk Hjemstavn«, vil jeg gerne udtale Haabet om, at Maanedsskriftet tilfredsstillende maa kunne løse den Opgave at være Bindeled og Budbringer i denne Kreds og fremdeles maa kunne være med til at fremdrage og værne

om de Værdier, der er knyttet til Fyn og de omliggende Øer
som Hjemstavn.

H. C. FRYDENDAHL.

HILSEN TIL VORE MEDLEMMER

Med dette Nummer indgaar nærværende Blad, »Fynsk Hjemstavn«, som Medlemsorgan for »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn«.

Naar man første Gang kommer paa Besøg, er det god Sædvane, ikke mindst blandt Fynboer, at man banker høfligt paa Døren og byder venligt »God Dag«.

Bestyrelsen for »F. H. f. K. o. O.« vil gerne følge denne gode Skik, og den første Henvendelse til Foreningens Medlemmer skal derfor være en venlig Hilsen og et Ønske om, at ogsaa dette Blad maa bidrage til at knytte Fynboerne i København og Omegn tættre sammen.

En Gang hver Maaned vil dette Blad komme i Deres Hjem, og vi haaber, De vil tage venligt mod det. Bladet kommer som en Hilsen fra Fyn, vi haaber, det maa bringe Dem noget, som kan vække Deres Interesse og muligvis kalde gamle Minder frem, og samtidig er det en Budstikke, der bringer Underretning til vore Medlemmer vedrørende alt, hvad der angaar Foreningen.

Der vil i hvert Nummer være Meddelelser om Møder, Sammenkomster og Fester, ligesom der lejlighedsvis vil fremkomme Bidrag fra vore Medlemmer.

Med Ønsket om et glædeligt Nytaar for vor Forening og enhver af vore Medlemmer sender Formanden og Bestyrelsen med dette første Nummer af Medlemsbladet alle Medlemmerne en hjertelig Hilsen, tillige med en Hilsen til Bladets hjemlige Venner og Læsere, med hvem vi nu gennem dette Blad har faaet Forbindelse.

P. B. V.
MORTEN KORCH.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Det var den gode Fynbo Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, der fik den udmærkede Ide at oprette en Forening for Fynboer i København og Omegn. Han henvendte sig i denne Anledning til en Kreds af Fynboer i København, som gav ham deres Tilslutning, man foretog derefter de forberedende Arbejder og udsendte Indbydelse til en Række Fynboer.

Torsdag den 30. Oktober 1930 afholdtes den konstituerende

Generalforsamling i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler. Der mødte en meget talrig Forsamling, ca. 400 Fynboer. Morten Korch bød velkommen og foreslog Hr. Professor Brøndum-Nielsen til Dirigent. Professoren valgtes, hvorefter Hr. Jørgen Banke gjorde Rede for Foreningens Program. Efter nogle Timers livlig Forhandling, præget af ægte fynsk Gemytlighed og Iver, blev Foreningen startet, der vedtoges Love og valgtes Formand og Bestyrelse.

Love vedtoges saaledes:

§ 1. Foreningens Formaal er at pleje Hjemstavnsfølelsen hos sine Medlemmer, knytte et Baand mellem Fynboer i København og Omegn, støtte Hjemstavnsbevægelsen paa Fyn og gennem Tale og Skrift vise, hvad det særlige fynske Element har udrettet og udretter i dansk Kulturliv.

§ 2. Enhver, der gennem Fødsel eller Slægt eller ved særlig Interesse er knyttet til Fyns Stift og bosiddende i København og Omegn, kan blive Medlem af Foreningen.

§ 3. Kontingentet er for Enkeltmedlemmer 6 Kr., for Ægtepar 8 Kr. og for hvert efterfølgende Familien medlem 1 Kr. aarlig. Kontingentet opkræves halvaarlig.

§ 4. Ethvert Medlem (respektive Husstand) modtager gratis »Fynsk Hjemstavn«, der er Foreningens Medlemsblad.

§ 5. Bestyrelsen bestaar af mindst 5, højst 11 Medlemmer, der hvert Aar vælges paa den ordinære Generalforsamling i Oktober.

§ 6. Generalforsamlingen, der foruden Bestyrelsen vælger to Revisorer, er Foreningens højeste Myndighed. Ekstra Generalforsamling skal indkaldes, naar 50 Medlemmer eller Bestyrelsens Flertal kræver det. Generalforsamling indkaldes i »Fynsk Hjemstavn« med 1 Maanedes Varsel.

§ 7. Bestyrelsen vælger selv Kasserer og Sekretær, medens Formanden vælges af Generalforsamlingen.

§ 8. Hvis en Generalforsamling beslutter at ophæve Foreningen, skænkes dens eventuelle Midler til Hjemstavnsbevægelsen paa Fyn.

Til Formand valgtes: Bibliotekskonsulent Jørgen Banke.

Til Bestyrelse valgtes desuden: Professor, Dr. phil. Johs. Brøndum-Nielsen, Sagfører, cand. jur. Ivan Damkier, Redaktør, cand. mag. Povl Engelstoft, Forfatteren Morten Korch, Gymnastikinspektør, Oberstløjtnant H. P. Langkilde og Gartner Per Larsen.

Til Revisorer valgtes: Postmester J. C. Baade og Forfatteren, Overpolitibetjent Niels H. Kjongsdal.

Efter Generalforsamlingen holdtes et kort Bestyrelsesmøde, hvor Hr. Sagfører Ivan Damkier valgtes til Kasserer og Forfatteren Morten Korch til Sekretær.

Foreningens Formaal er angivet i Lovene, og nu haaber vi, at det maa lykkes at gøre Formaalet til Virkelighed, saa Foreningen kan faa Betydning for Fynboerne i København og Omegn.

Det kan være paa sin Plads her paa dette Sted at nævne, at Bestyrelsen har Planer, der rækker videre. Først er der Hjemstavnstfesten paa Fyn. Vi haaber, at Fynboerne i København til Sommer paa en rigtig smuk Sommerdag maa mødes med Landsmænd paa et smukt Sted derovre paa Fødeøen og i Fællesskab skabe en god fynsk Folkefest. Formanden, Hr. Jørgen Banke, har udkastet Tanken om at skabe en fynsk Landsby med gamle Haver og Gaarde. Landsbyen skal ligge paa et idyllisk Sted, som kunde egne sig som Samlingsplads for Fynboerne.

Endnu er det Drøm; men Drømmen betyder meget for vi Fynboer, den har Betydning for den enkelte og ogsaa for ethvert fynsk Samfund. Og holder vi godt sammen og har lidt Held med os, bliver Drømmen en Dag til Virkelighed. M. K.

SMEDEGILDE I KØBENHAVN

Mandag den 15. December holdt Foreningen sin første Sammenkomst i Form af et Smedegilde. I ældre Tider var det som bekendt Skik, at Smeden og hans Kone en Gang aarlig indbød Lagets Mænd med deres Koner til Gilde. Det gik i Regelen muntert til hos de gode Smedefolk; men der har sikkert aldrig været et saa stort Smedegilde som det, der afholdtes i København den 15. December, og næppe mange, der har været mere muntre.

Festen holdtes i Handels- og Kontoristforeningens største Festsal, Medlemmerne havde i stort Antal fulgt Bestyrelsens Indbydelse, der var mødt langt over 200, og havde der været Plads, var der kommet endnu flere.

Ved Indgangen til de festlige Lokaler blev Gæsterne budt velkommen af Smeden og hans Kone, begge i Kostume. Smeden var Formanden, og Smedekonen Fru Frida Hjelm, født Mackeprang. Fru Hjelm, som hører til den ansete fynske Landmandsslægt, er født paa Nakkebølle ved Faaborg.

Fruen var iført en klædelig fynsk Dragt og modtog Gæsterne med ægte fynsk Gæstfrihed, med Ynde og godt Humør. Hun talte udmærket fynsk, og naar hun trykkede Gæsterne i Haanden og sagde: »Velkommen! Det var da rart, I ku komme. Stræv naa og gaa ind og hit Jer i god Plads« -- da var Stemningen straks anslaaet, og det maa siges til Gæsternes Ros, de forstod at gribe den og holde den fast.

Snart fyldtes Bordene, Gæsterne havde selv Mad med. Det skulde helst være en morsom fynsk Madkurv, og Bordene bugnede af alle Slags lækkert Paalæg, Faarelaar og Pølse. Der var Masser af dejlige Æbleskiver, og flere Familier, blandt andre Christian Schrøder og Postmester Baade, tømte store Fade med Boghvedegrød.

Ved Bordet bød Smedekonen velkommen med nogle hjertelige Ord og gav derpaa Ordet til Smeden, som holdt en kort Velkomsttale.

Efter at man havde tilfredsstillet den værste Appetit, sang man »I Danmark er jeg født«, hvorefter Morten Korch paa Lagets Vegne holdt en spøgefulld lille Tale, takkede Smedefolkene for deres Velkomst og udbragte et Leve for dem.

Under Spøg og Munterhed begyndte man nu at fortælle Pesalliker, den ene efter den anden af Gæsterne rejste sig og fortalte muntre Smaatræk om Fynboernes Færden og Liv. Der blev fortalt af Jørgen Banke, Chr. Schrøder, Overbetjent Kjongsdal, Gartner Per Larsen, Morten Korch, Postmester Baade, Larsen Aborre og mange flere. De fleste Historier blev fortalt paa godt fynsk og gjorde megen Lykke. Der blev desuden holdt en Række Taler — for Fyn, for Foreningen, for Smedekonen, for Minderne og mange flere, og Stemningen blev saa munter og ægte fynsk, at det overtraf alle Forventninger.

Efter Spisningen var der Opvisning af Folkedanse og derefter et Par Timers Dans til Musik af fynske Spillemand. Klokken 12 sluttedes med et Kaffebord. Det blev virkelig et vellykket Smedegilde, som Deltagerne sikkert vil mindes med Glæde. Der blev begaaet Fejl ved Arrangementet, som vi vil undgaa næste Gang; men Medlemmerne kom med ægte fynsk Humør, og derfor blev det en udmærket Aften.

En god Begyndelse er Guld værd, og der er Grund til at haabe, at denne Forenings første Sammenkomst vil være et godt Omen for Forenings Fremtid.

M. K.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Tidspunktet for Foreningens næste Sammenkomst kan endnu ikke opgives. Bestyrelsen holder i disse Dage Møde, og forhaabentlig lykkes det at finde en god Ide, saa den næste fynske Aften kan blive lige saa vellykket som den første.

M. K.

Det fynske Hjemstavnstævne.

Den rigt illustrerede Bog med Stævnets Foredrag om Geologi, Hjemstavnsforskning, Oldtidsmindesmærker, Kirker, Herregaarde o. s. v., Pris Kr. 2,50, kan faas hos Lærer Frydendahl, Krarup pr. Espe, samt hos Stævnets Leder Ingeniør C. Andreasen, Kongensgade 31 b, Odense.

NYE BØGER OG HÆFTER

Jens Abildtrup: Christen Madsen. En Lægprædikant fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

J. C. A. Carlsen-Skiødt: Det aandelige Liv paa Vestfyn. Træk af Kirkeliv og Samfundsliv fra Reformationen indtil Tiden omkring 1900.

Hans Ellekilde: Toves Tryllering og Kong Valdemars vilde Jagt. Særtryk af Frederiksborg Amts historiske Samfunds Aarbog 1930.

Axel Lange: Misteltenen i Danmark. Særtryk af Botanisk Tidsskrift. 41. B. 3. H.

Thomas Nielsen: Hvor Lyngen gror. Hjemstavnsbilleder.

Christine Reimer: Julegaasen paa Frederik III.s Tid. Af Hjemmets Almanak 1931.

Christine Reimer: Den gamle historiske Byfest i Odense. Af Hjemmets Almanak 1931.

Christine Reimer: De spiselige Svampe. Af Wisbechs Almanak 1931.

Danske Folkemaal. 1930, Hefte 4—5.

Fortid og Nutid. 8. Bind, 3. Hæfte.

Hjemstavnsliv. 1930, Nr. 4.

Ungdommens Julebog 1930. Redigeret af S. P. Fredebo.

Vejstrup Folkehøjskoles Aarsskrift 1930.

STØT FYNSK HJEMSTAVN

ved at virke for dets Udbredelse. Prøvehæfter kan faas ved Henvendelse til
Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Hans P. Lunde

Fro min Föjestavn.

... »Hans Dialektdigte er langt friskere, oprindeligere ... Han rider lyslevende Profiler op, øser rigt af sine Barndomserindringer. Baade den fynske Humor og den fynske elegiske Lyrik faar et Skær og en Tone af Virkelighed, og bedst af alt det er det, at Forfatteren forstaar at holde sig i Baggrunden: han dyrker en objektiv Poesi, som har sin store Berettigelse, og som er alt for sparsomt repræsenteret i de sidste Generationers danske Versekunst.«
Spectator i Politiken.

... »De (Digtene) er skrevet paa Folkemaalet, og Forfatteren vender sig i Forordet med nogen Bitterhed mod Kritikeren, der ikke forstaar dette. Det er da ogsaa utvivlsomt, at Tilegnelsen af Digte i Dialekt kræver Forudsætninger, som man ikke uden videre kan forlange af enhver. Lundes Digte er dog ikke vanskelige at læse selv for Ikke-Fynboer, og mange af dem er smukke Udtryk for hans egen fine, vemodige og dog lunerige Personlighed, det fynske Smil gennem Taarer. En hel lille fynsk Folkepsykologi giver han i »De fyjnske Blou — de fyjnske Sinj« og gør sig her naturligvis ikke fri af den vante fynske Selvkritik. Den er ikke uden Charme (man tænke paa Jyderne!), men den er lidt upraktisk (»samtij meir en samtij«). Ellers er der kønne Kærlighedsvers, muntre Folkelivsbilleder, først og sidst den sorgmuntre Blanding af Letsind og Troskab, der skaber det fynske Sind.«

Redaktør, cand. mag. Povl Engelstoft i Den nye Litteratur.

»Et saa kønt Stykke poetisk Hjemstavn gør Danmarksbilledet rigere.«

Forf. K. L. Kristensen i Fyns Tidende.

»Det var i høj Grad ønskeligt, om de udmærkede Dialektstykker i »Fro min Föjestavn« maatte finde Vej til alle de Læsere — paa Fyn og andetsteds — der vil kunne læse dem med Udbytte og Fornøjelse.

Forf. Carl C. Lassen i Fyns Venstreblad.

Pris 3 Kroner.

Gyldendalske Boghandel.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Øygruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: K. L. Kristensen: fynsk Bol. — hans Ellekilde: Palle Jæger. — Gamle Sandfager.

2. hæfte.

februar 1931.

4. Aargang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj. April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Stud. theol. Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paaale det hos Postvæsenet.

Aage Jørgensen: Min Faders Fødested i Bøjden.

FYNSK BOL

AF K. L. KRISTENSEN

Den ligger dér med Tag af Straa,
som mange Vintres Sne faldt paa
og Somres Solskin ligesaa.

Et Bol i Bygdens gamle Stil
bag Havens Hæk og Gærdets Pil
med Bindingsværkets Solblinkssmil.

Med Bindingsværk i Skyggespil
det ligger tyst og hører til,
som Fynbos Hu vel helst det vil.

Ja, Bindingsværkets sorte Streg
i Væggens hvidt . . . hin Skyggeleg
har Fynbosindet selv i sig.

Hint Sammenspil af mørkt og lyst,
af let og lifligt, tungt og tyst,
af Digt og Drøm og Daad og Dyst.

Hvor Bolet dér ved Vejens Sving
er sælsomt ét med alt omkring —
med Muld og Træer og tyste Ting.

Fjernt fra, hvor Livet støjer stygt,
det ligger i sin fynske Bygd
og kendes selv saa tyst og trygt.

Det ligger stille paa sit Sted
og hører til og toner med
ret som et gammelt Versomkvæd.

Der er en Sang i Vindens Sus
omkring det gamle fynske Hus
om alt, som var og sank i Grus.

Der er i Vindens Sus et Spil
om det, som var og end er til —
den Sammenhæng, vor Hu helst vi.

Blev Sindet træt og Sjælen tom
i Farten henad Døgnets Flom:
lyt efter, hvad det synger om.

Det Tag af Straa, det Bindingsværk --
staa stille her og lyt og mærk,
hvor Stedets Røst er lønligt stærk.

Og foer du vidt i Vest og Øst --
du kendes her fuld tryk og trøst
ved Stavnens Sjæl i Stedets Røst.

Og var paa Færd du længe fjærn
og fandt kun Avn for Frø og Kærn --
her finder du dit Væsens Værn.

Hør Vindens Sus om Husets Gavl,
i Gærdets Træer og Krattets Kravl.
Se Solens Skin paa Væggen Tavl.

Paa Væggen Stænk af Solens Guld,
paa Taget Mos, om Sylden Muld --
Mærk Stedets Stemning, mindefuld.

Ak, Tagets Mos -- de mange Aar;
og Syldens Muld -- den Grund, der gaar
som Grundvold for dit Væsens Kaar.

Al Egnens Tid og Bygdens Muld,
alt det, der svandt og sank i Smuld,
har lyst hint Bol i Køn og Kuld.

Og lytter du til Bolets Bøn,
hin Røst, som lyder kun i Løn,
det lyser dig i Kuld og Køn.

Du kendes ved og bliver var
det Liv, det lønligt i sig har --
hvad Væggen værnede, Jorden bar.

Alt Livet, som blev levet her,
de svundne Slægters Id og Færd,
du ihukommer, kommer nær.

Har Røsten rørt den rette Streng,
da ser du ikke Liv i Flæng,
men Liv i sælsomt Sammenhæng.

Dér ligger Bolet groet frem
af Bygdens Grund, saa jævnt et Hjem
med gammelt Arvesølv i Gem.

Et Bol i Bygdens Samhørslov
med Bindingsværk af Øens Skov
og Tag fra Ager under Plov.

Og Vejen, som gaar tæt forbi,
er Bygdens gamle Samfærdssti.
Den byder fredsæl: »Stands og bi.«

»For Tiden har saa ful en Fart,
de gamle Huse falder snart --
Se Skatten her, som skinner klart.«

»Gaa ind i hin Samhørighed
med Jord og Hjem i Bolets Fred,
som Hjertet dybest glædes ved.«

PALLE JÆGER

AF ARKIVAR HANS ELLEKILDE

(Sidste Stykke.)

LÆNGERE vest på i Fyn taber forestillingen om Palle jæger sig, ganske som tilfældet er i Østfyn. Under skovtyveri i Tybrind skov kort før jul hører meddeleren P. Rasmussen en hest komme travende, og kort derpå råbte rytteren hallo! Jeg syntes, det var gamle skovrider Hastrups stemme. Rytteren kom bestandig nærmere, red stadig stærkere og råbte nok engang hallo! Nu blev vi nysgerrige og for ud til hegnene for at se, hvad det var. Da for det forbi os som en susende stormvind, så at min

kasket blæste af, skønt det ellers var ganske stille. Rytteren råbte nok engang hallo, men vi kunde ikke se det allerringeste, og nu blev vi så rædde, at vi lod økserne ligge og skyndte os hjem over maden. Først næste dag turde jeg gå ind i skoven for at hente værktøjet. (Da. sagn II 1893 s. 104 nr. 3).

Som man ser, har den natlige rytter slet ikke noget navn her i Føns. I det mere sydlige Fyn ved man i Sandholt, at det er junker Nobel (d. v. s. Hans Hansen Nobel, død 1755) der farer afsted på jagt til hest, når der om aftenen høres sus i luften (frk. Sperling på Sandholt 1902). I Kværndrup fortælles, at Niels Tobak, død o. 1830, i Babeshuse på Gultved mark havde samlet brænde i skoven Killepot kort fra huset. Just som han går og sanker, det var midt om natten, får han en stor mængde sorte hunde at se, der færdes omkring ham, så han ikke kan få fat i noget brænde for dem. Så råber han: »Gå I væk, himmelhunde!« Han bliver i kort tid derefter helt aparte, og har siden den svaghed, at han ikke kunde sige det han vilde, men altid gav det et forkert navn. (Da. sagn II s. 106 nr. 18, Sødinge høj-skole 1860).

I egnen nordvest for Odense har man ikke blot disse almindelige vage forestillinger om Palle jægers hunde, men man har også sagn om mennesker, der har skullet prøve at holde Palle jægers eller Kasper jægers hunde, og med nød og næppe er sluppet fra det med livet. Det ældste vidnesbyrd derom er en optegnelse af Vedel Simonsen fra Ore sogn, trykt dels i Danske sagn 1929 s. 83 nr. 38, dels i hans bog Bidrag til Rugaards Historie I 1843 s. 66 (derfra gået over i Literis Mando, Bogense bys historie 1859 s. 55). Jeg anfører Rugaard-fremstillingen:

»At Palnatoke endnu i forrige århundrede gik igen i Ore sogn her i herredet, det måtte en stakkels husmand fra Ørbæk til sin skræk og skade erfare. Thi da han engang ved nattetide gik hjem, hørte han Palle jæger kalde på sine hunde og disse igen give hals, og da han nu vidste, hvad dette betydede, nemlig at de havde sigte på noget, som de vilde sønderrive, og at dette noget måske endogså kunde være ham selv, så stak han sin kæp i jorden, kastede sin kofte derover og flygtede derpå hjem det bedste han kunde; men han nåede knapt at få døren lukket, før de allerede var i hælene på ham, og om morgenen fandt han sin kofte aldeles sønderrevet og adspiltet.«

I Vigerslev sogn, i den modsatte kant af Skovby herred, nær-

mest imod Odense, fortælles af en karl på Testrup højskole, at en mand på Margårds mølle havde gjort en aftale med Palle jæger, men han brød den, og nu vidste han godt, at det gjaldt for ham ikke at færdes ude på de tider, hvor han var udsat for at møde Palle jæger, han vidste nok, at så snart solen var gået ned, havde Palle jagtret. Men en eftermiddag henad efteråret var han ude at pløje, og han havde en ager, som han gjerne vilde have pløjet af, så det trak ud til efter solnedgang. Da hørte han pludselig Palle jægers hunde, og han skyndte sig nu, det bedste han kunde, med at spænde fra for at komme afsted i hus. Men inden han red fra ploven, tog han sin pels af og bandt om plovstyret, og så satte han sig op på den ene af hestene og red, hvad han kunde. Hundene kom, og det første de gjorde, var at splitte trøjen ad. Det opholdt dem sa længe, at mølleren netop nåede at komme hjem og ind ad stalddøren, som han slog i efter sig. Men så nær var hundene på, at de hug kløerne i den indvendige side af døren, og mærkerne af dem kan ses den dag i dag. (Da. sagn II s. 106 nr. 16). Valdemar Larsen på Særslev højskole fortæller o. 1902, at Palle jæger møder en mand i skoven, som han beder om at holde lidt ved hans hunde, og Palle jæger går så sin vej. Da manden har holdt dem lidt, kommer han i tanke om, at det vist var galt, og så satte han sin stok i jorden, hængte sin frakke og hat derpå og bandt hundene ved stokken. Derefter løb han, alt hvad han kunde, henimod Margårds mølle og nåede lige at få porten slået i efter sig. Palle jæger tudede i et horn, hørte han, mens han løb, og så sled hundene sig løs og kom løbende bagefter ham hen til møllen. De stod og skrabte hul på porten, og det hul var kendeligt, lige til møllen for en tre-fire år siden brændte. (Da. sagn 1929 s. 90 nr. 62). På porten til Røde mølle lige ved Langesø er der lignende mærker af kløer som på Margårds mølle. Her var det en gammel kone, enke efter en skytte på Langesø, Palle, der var gået hen til en af sine naboer for at låne en garnvinde, hvem Palle jæger havde pudset sine gloende hunde på, da hun var udenfor Røde mølle. Hun flygtede ind i møllen og slog døren i efter sig, men hundene blev stående længe udenfor og rev garnvinden i stykker, og siden skrabede de mærker på døren. (Da. sagn II 1929 s. 79 nr. 18, fortalt af malersvend Anders J. Pedersen, Bjæregade, Odense).

I Klinte og Grindløse sogne i Skam herred og i Otterup i

Lunde herred fortælles ganske nærbeslægtede sagn om Kasper jæger.

I Otterup har vi blot en ruin af sagnet. Man kender her til Kasper jæger, som engang er kommet ridende med hunde med ildøjne og ildtunger. Hundene overfaldt en vejfarende, der hængte sin frakke på en pæl for at aflede hundenes opmærksomhed. (Seminarist P. Aug. Klein 1912 efter enkefru Kjærbye, der væsentligst har opholdt sig i Otterup). I Klinte fortælles 1903, at en mand var ude i sin mark, da Kasper jæger kom til ham og flyede ham sine hunde at holde, de var kobledede sammen i en snor. »Når jeg fløjter ad dem, så skal du vare dig«. Manden blev ræd, hænger sin kofte på en kæp, han stak ned i jorden. Han smed sine træsko og rendte hjem, lige så stærkt han kunde. Han nåede lige til sin port, da Kasper jæger fløjtede ad hundene. Han får lige frammersdøren lukket i efter sig, da de var ved porten, og de får også skrabet hul. Først havde de revet kofte og kæp og træsko så småt som skidt, og havde de ikke det, havde de nok fået fat på ham (Da. sagn II 1929 s. 89 nr. 61). Ane Kirstine Kristiansen i Krogsbølle (s. 9 i nærv. afhandl.) meddeler 1902, at hendes 90årige mor havde fortalt om sin faders møde med Kasper jæger og hans hunde. Han var musikanter og boede i Vester Egense i Grindløse sogn, og han hørte tidt, når han gik hjem om natten, at Kasper jeer blæste for sine hunde. En aften møder Kasper jeer ham og beder ham holde ved alle sine hunde, mens han gik ind til en anden mand. Spillemanden sætter sin stok i jorden, tager sin frakke af og hænger den på kæppen. Han kaster også hundenes lænker om kæppen og løber hjem, det bedste han kunde. Da han kom til sin havedør, råber han på konen, og hun når også at få døren lukket op og få ham indenfor. Men da var også alle hundene udenfor, og de skrabte og skrabte. »Tænd ikke lys, mor,« sagde han, »jeg har været i færd med Kasper jeer.« Næste morgen så han, at hans kæp og frakke var revet i tusind pjaller. Da sagde den gamle: Havde jeg ikke været så klog, så havde jeg nu været revet i tusind stumper. (Da. sagn II 1929 s. 88 nr. 59). Niels Jørgensen i Nørreby i Klinte sogn fortæller 1903, at konen i Jørgen Mikkelsens gård i Grindløse ude ad Engeldrup til var ved at brygge for åben havedør ved nattetid, men da kom Kasper jæger og bad hende lukke døren. Manden kom til i det samme, og Kasper jæger bad ham holde hans hunde, mens han jagede i lunden. Manden

jager sin kæp i jorden, hænger sin kofte på og hører, at Kasper jæger hujer i luften, og så render han. Han når at slippe indenfor den dør, han var sluppet ud ad, men da var hundene lige bagefter ham og skrabadet på døren. Meddelelsen har også hørt nogen sige Palle jæger, men det var ikke her på egnen. (Da. sagn II 1929 s. 89 nr. 60). Sagnet om konen, der brygger for åben havedør fortælles mere udførligt af Jakob Jørgensen i Nørreby 1903: »En kone var ved at brygge, og så var hun ude at se til øllet om natten og havde så lukket havedøren op. Da kom Kasper jæger trækkende med sin hest hen til døren. Han bad så om en skål urt til sin hest, og det fik han. Da hesten havde drukket urten, da rakte den en lang gloende tunge ud at halsen, det gjorde hesten. Da Kasper jæger gik, sagde han til konen, at hun måtte huske en anden gang at lukke sin havedør.« (Da. sagn II 1929 s. 87 nr. 54).

Vi har endnu en opskrift af sagnet om forfølgelsen ved den natlige jægers hunde, optegnet på Hindsholm i 1856 af højskolelærer A. C. Poulsen, men uden nøjagtigt stedfæste, vi ved således ikke, om det er Palle jæger eller Kasper jæger, der er tale om. Sagnet ligner mest opskriften fra Ore hinsides Bogense og handler som denne sagnopskrift om, at en husmand på hjemvejen fra en herregård mærker, at den vilde jagt er efter ham, og at han om morgenen ser sin kofte revet i utallige småstumper, der lå spredte rundt omkring den plejl, han havde stukket ned i jorden. (Gl. da. minder III s. 59 nr. 31 og Da. sagn II s. 111 nr. 37).

Sagnene om Palle jægers forfølgende hunde er endnu ikke kendt i Odenses nærmeste omegn, Pallejægerforestillingernes midtpunkt. Foruden sagnet om Palle jægers forfølgelse af Langpatte fra Kluset i Lumby sogn (s. 3 i nærv. afhandl.) har vi i gammel kilde en mærkelig folketroforestilling, som endnu kun kendes fra dette ene fynske kildested, mens vi har enkelte sjællandske sidestykker.

I Thieles Danske folkesagn IV 1823 s. 24 hedder det:

»Palnatoke, eller som han kaldes, Palnajæger, henter hver nytårsnat tre hestesko på et eller andet smedeværksted i Fyn, og glemme smedene ikke at lade dem ligge færdige til ham på ambolten, eftersom han altid lægger tre guldsko i stedet. Men hvor han kommer og finder ikke skoene, der flytter han ambolten, således som det engang gik smeden i Korup, der havde set sig lidet til bedste ved at forsømme dette. Thi Palnajæger

havde flyttet hans store ambolt op i Seden kirketårn, hvorfra han havde stor besværighed med at få den ned igen.«

Thiele giver ingen oplysning om, fra hvem han har sagnet, men det er rimeligvis sendt ham af Vedel Simonsen, så meget mere som han gengiver en af Vedel Simonsens teorier, at Palnajæger skulde være Palnatoke. I 2den forøgede udgave af Thieles folkesagn 1843 II s. 121 er sporene af denne teori slettede. Det hedder her ganske ligefremt: »Palnajæger henter hver nytårsnat osv.« Vi skal straks komme til at behandle spørgsmålet om denne teoris sandsynlighed, her skal vi i stedet anføre et sagn fra nabosagnet Næsby, fortalt om kong Hans, der jævnlig opholdt sig på Næsbyhoved slot, men sikkert i ældre tid handlende om Palle jæger.

Væveren Jeppe Pedersen i Næsby fortalte o. 1902 Evald Tang Kristensen, at han i sin barndom for halvtreds år siden drejede slibestenen for gamle Jens Hansen, der boede i rørene tæt ved borgvolden, hvor Næsbyhoved slot havde ligget, han sleb alle sine knive lige før juleaften. Han spurgte den gamle, hvorfor det skulde gøres, og Jens Hansen sagde, at de skulde lægges med æggen i vejret, for ellers var der ikke til at være julenat, når kong Hans med følge kom farende gennem luften fra slottet til møllen for at hente sin julegris. I møllen måtte de lige sådan vende skarpen opad. (Da. sagn II 1929 s. 81 nr. 30. Sml. Thieles Danske folkesagn II 1819 s. 142, hvor det lige nævnes, at Christian den 2den jager ved Erholm vest for Hårslev).

Vi har nu fremlagt det væsentligste af den overlevering, som i Nordfyn fortælles om Palle jæger og Kasper jæger, og vi skal nu prøve at klare os denne overleverings mulige opståen. Er det rigtigt, at Palle jæger er Palnatoke på lignende måde som den vilde jæger, der jager ved nattetid i egnen om Gurre og Vordingborg, er kong Valdemar Atterdag, eller som den vilde jæger i egnen omkring Slesvig i Sønderjylland er kong Abel, eller den vilde jæger på Samsø og undertiden på Hindsholm er marsk Stig? Ja, lad os først klare os, hvad der vides eller rettere, hvad der ikke vides, om Palnatoke.

Sakse kender slet ikke noget til Palnatoke, men ved derimod besked om en Toke, som kong Harald nøder til at skyde æblet af sin søns hoved, og som han tvinger til at løbe på ski ned ad Kullen, men som til gengæld i striden mellem Harald og hans søn Svend på Helgenæs rammer Harald med et pileskud

i bågen, mens kongen forretter sin nødtørft i et krat, så han senere dør af såret. Sakse fortæller intet om denne Tokes fader eller om hans hjemsted. Hos Svend Aggesøn er »Palnes Toke« kong Haralds rådgiver, og den der er mand for med list at fange kong Svend og bringe ham som fange til Jomsborg, hvorefter Danerne, under et møde ved Vindinge i Fyn, tvinges til at udløse Svend med hans tredobbelte vægt i guld. Svend fortæller intet om Haralds døds måde og kender heller ikke til, at Fyn skulde være Palnes Tokes (dvs. Toke Palnesøns) hjemsted. Snorre fortæller i Heimskringla, at Svend forlanger af sin fader, at han skal dele riget med ham, og da Svend får afslag, hjælper Palnatoki og jomsvikingerne ham i kampen. I Isefjord kommer det til et slag, Svend måtte fly, men Harald havde fået de sår, som medførte hans død. Heller ikke her er der tale om nogen tilknytning af Palnatoke til Fyn. Endelig har vi så Jomsvikingesaga, og den er i modsætning til de øvrige kilder påfaldende velunderrettet om Palnatoke og hans slægt. Toke er ifølge Jomsvikingesaga søn af en fynsk høvding Palne, der igen er søn af en Toke. Palne har helbroderen Åge og den uægtefødte halvbroder Fjølner. Da faderen Toke dør, bliver brødrene uenige om arvefordelingen, og Fjølner begiver sig til kong Harald og bliver hans rådgiver. Han står bag ved overfaldet på broderen Åge på hjemvejen fra Gotland. Palne bejler i broderens sted til Ottar jarls datter Ingeborg og får med hende sønnen Toke. Som voksen bliver Toke gift med Stefner jarl i Bretlands datter Olöf, og får med hende sønnen Åge. Der fortælles om, hvorledes Harald undervejs til Palnatoke besover pigen Søm-Æsa, og hvorledes denne tvinger kongen til at anerkende hendes søn Svend og lade Palnatoke opfostre ham. Han støtter Svends krav på skibe til vikingetog og står bag hans hærgninger i Danmark udenfor Fyn. Under en kamp skyder Palnatoke Harald i bagdelen, da han varmer sig ved ilden. Fjølner samler pilen op, Svend lader den gå rundt ved arveølet efter sin fader, og Palnetoke vedkender sig sin pil, flygter bort og anlægger Jomsborg. Han giver love for jomsvikingernes samfund. Efter at sønnesønnen Vagn er optaget i dette samfund, dør Palnatoke af sygdom. Sigvald bliver fører for jomsvikingerne, og det er ham, der ved list fanger kong Svend. Vi får heller ikke i Jomsvikingesaga at vide, hvor på lag i Fyn det er, at Toke, hans søn Palne og dennes søn Palnetoke har sine ejendomme, de histo-

riske kilder viser os heller ikke til rette, vi må hjælpe os med eftertidens sagn.

I indberetningerne til Worm 1623 fortælles der i Gamborg sogn om en Toke. Det hedder her: »Østen Gamtofte neden fra Liltofte udi en liiden lund befindes en høj, som kaldes Abildgårds høj, hvorudi en menes at være begravet ved navn Tokke, som var med frygt agtet og æret for en halvgud, af hvilken samme lund haver sit navn og kaldes Tokkelund. Og hos samme lund ligger en anden plads, som nu kaldes Godenslund.« (Da. sagn III nr. 47 eller IV nr. 66). Læseren vil let se, at der intetsomhelst holdepunkt er for, at Tokke i Tokkelund skulde være enten vor Palnatoke eller hans farfader Toke. I egnen omkring Odense har vi en Palles høj imellem Odense og Aasum, på sydsiden af landevejen. Vedel Simonsen ved, at marken deromkring kaldes Palnes eller Palles mark, og at der tæt ved højen ligger et hus, Palleshus, og at bonden der, han må hedde hvad han vil, bestandig får tilnavnet Palle (Udsigt 1813 S. 162). Ægte folkeoverlevering om højen anfører Vedel Simonsen og hans forgænger Th. Broder Bircherød ikke, men den har rimeligvis gået ud på, at der i højen var begravet en kæmpe Palle, som muligvis har været identificeret med den Palle jæger, som efter sagnenes vidnesbyrd jager over Nordfyn med sine hunde (sml. s. 4 H. C. Andersens forvirrede meddelelse i Genfærdet ved Palnatokes grav 1822). Uægte er i alle fald den overlevering, der fortælles af Schaldemose i hans slette bog Krønnike-Lises æventyr eller Fynske sagn 1844 s. 159--169: Palles høj. Her fortælles om en fattig daglejer Palle, om hvem man fra hans barndom havde fortalt, at han nedstammede fra den berømte Palle skytte, der engang havde haft hele Fyns land under sig, og nu lå begravet i den store høj ikke to hundrede skridt fra hans fattige hytte. Daglejer Palle kan ikke betale præsten for at døbe hans barn, han møder på hjemvejen ved Palles høj selve Palle jæger, en høj anseelig mand, bevæbnet fra top til tå med en mægtig stålbue i den venstre hånd og et kogger, fuldt af lange fjerede pile. Han byder Palle ind i højen, pålægger ham at tage med måde af hans guld, og komme igen hver gang, han skulde have fest. Palle daglejer tager hver gang tre guldstykker af hver af de ni gulddynger, men den gerrige præst i Aasum, der opdager hemmeligheden og kommer ind i højen, møder et langt hvidt genfærd, ledsaget af en sort hund med gloende øjne.

Det var en anseelig kvinde, højbrystet og af et krigerisk udseende. I sin højre hånd holdt hun et blodigt jagtspyd, og i den venstre en hare, som hun havde fældet på jagten. Hun kræver præsten til regnskab for hans umådehold med at tage af skatten; med nød og næppe slipper han ud af højen ved hjælp af formlen: muld luk dig op, men han var gaaet fra forstanden og må ende sine dage i dårekisten i Odense. Men Palle daglejer vedblev at være en velstillet mand, selv om formlen: muld luk dig op, herefter også for ham havde tabt sin kraft. Schaldemoses fortælling er rimeligvis en sammenblanding af et sagn om, at Palle jæger er begravet i Palleshøj og et ganske uvedkommende folkeæventyr, hørende til æventyrtypen: Skattebjærgen (bedst kendt er Ali Baba og de 40 røvere).

Men om Palle i Palleshøj virkelig skulde være identisk, ikke med Palnatoke, men selvfølgelig med hans fader Palnir (deraf udviklet Palle), ja derom er holdepunkterne i virkeligheden lige så svage, som for at fastslå, at det er Palnetoke selv eller hans farfader Toke, der er begravet i Abildgårdshøj i Tokelund. Sa meget mere, som vi ikke har den fjærneste sikkerhed for, at Toke og han fader Palne overhovedet er Fynboer. Saxe og Svend Aggesøn ymter som allerede sagt ikke det mindste derom, og de skulde utvivlsomt være de nærmeste til at vide det, Snorre ved det heller ikke, og det er absolut ikke udenfor mulighedernes grænse, at Jomsvikingsagas forfatter kan have opdigtet det. Han har muligvis hørt fortælle om den Toke, der havde dræbt Harald blåtand ved et skud bag i, og han sammenblander nu bueskytten Toke med den ganske uvedkommende Jomsborghøvding Toke Palnesøn. Han griber dernæst i lykkens pose for at finde et passende hjemsted til sin helt, han kan ikke bruge Sigvalds hjemsted Sjælland eller Bue den digres hjemsted Bornholm, og det bliver da altså Fyn. Hvis Jomsvikingsaga kendte virkelig dansk overlevering for, at Jomsvikingehøvdingen Palnes Toke var Fynbo, havde vi formentlig fået besked om, hvad fynsk storgård Palnestoke eller hans fader Palne ejede. Jomsvikingsagas forfatter har, trods sin store interesse for Danmark, ikke haft noget tilsvarende virkeligt kendskab til landet, han har været ude af stand til at tillægge Toke Palnesøn en tilværende fynsk storbondegård, han kendte ikke deres navne, end ikke Odense synes han at have kendt. Med andre ord, Toke Palnesøns forhold til Fyn er yderst tvivlsomt og usikkert.

Når vi derfor i nutiden træffer ikke Toke, som 1623, og ikke Palle, som 1813, men selveste Palnatoke optrædende i fynske sagn, er der grund til at være vagtsom, så meget mere som Bircherods og Vedel Simonsens urigtige opfattelse er bragt til den fynske almues kundskab gennem folkeskribenten M. Rasmussens førnævnte 100 danske folkesagn (sml. Chr. Reimer IV s. 491, der er Vedel Simonsens troende tilhænger). Vi har følgende sagn-»vidnesbyrd« om Palnatoke:

I Vejlbj sogn ved Middelfart fortælles 1914 af den 45-årige gårdejer Klaus Hansen Mortensen: »I Tokemade vandede Palnatoke sine heste, og deraf har den sit navn. Palnatoke boede selv i et slot, som lå lige derved.« Det er givet, at sagnets helt oprindeligt har heddet Toke og ikke Palnatoke. På lignende måde fortælles der i Vestfyn, at Tokelund mellem Søby og Vollestrup er opkaldt efter Palnatoke. Han ligger begravet i en gravhøj i nærheden (lærer Mortensen, Kavslunde, født o. 1880 i Kærum). Signalinspektør Elver i Barløse (s. 7) meddeler 1918, at Palle jæger antages at være identisk med Palnatoke, hvem et almindeligt sagn på egnen knytter til den nærliggende by Skydebjærg, hvor han skød æblet af sin søns hoved. En unævnt elev fra Roskilde højskole ved også, på hvilken af bakkerne i Skydebjærg begivenheden fandt sted. Saxes sagn om bueskytten Toke, der skød æblet af sin søns hoved, hvad Jomsvikingesagas forfatter ikke kender det mindste til, er af M. Rasmussen overført til Jomsvikingesagas Palnatoke, og »sagnet« knyttes selvfølgelig til Skydebjærg, fordi det giver en ypperlig »forklaring« på selve det mærkelige navn »Skydebjærg«. Karl Madsen fra Kerte fortæller 1919, at det er på Jarlebjærg ved Kerte, at Palnatoke har skudt æblet af sin søns hoved. Murer Jørgen Jørgensen i Asperup, født o. 1835, havde hørt noget om, at Palnatoke red om natten, men kendte ikke noget nærmere dertil. Hvad han har hørt er naturligvis, at Palle jæger red om natten.

Også øst for Odense er Palnatoke, i optegnelser fra den allernyeste tid, trådt i Palle jægers sted. Højskoleeleven Helene Bæk fra Gæstelev fortæller 1925, at der i hendes hjemegn går det sagn, at Palnatoke skal have levet på herregården Nordskov, og at Palleshave, som er en samling gårde og huse, skal have fået navn efter ham. Jørgen Pedersen, også fra Gæstelev, fortæller 1924, at der går det sagn fra gammel tid, at det er den dygtige bueskytte Palnatoke, som levede under Harald blåtand,

og som dræbte denne, som har bygget gården Nordskov, og at det også er efter ham, at egnen deromkring har navnet Palleshave. Disse sagn har naturligvis i lidt ældre tid været fortalt om Palle jæger. Højskoleeleven Einar Pedersen fra Søllinge fortæller 1923 om en høj i Tolvshave skov, som han giver en nærmere beskrivelse af, at der ligger Palnetoke begravet.

Vi har dog også en hel anden forklaring på, hvem Palle jæger er, end at han er Palnetoke. Husmandskonen Mette Marie Kristiansen, født o. 1850 i Åsum, meddeler, at »Palle jæger gik i skoven som en lystig gut og røg af sin pibe, men så kom den slemme og vilde også ryge. Palle stak ham da bøssen i munden og skød ham. Men det er nu ikke sådan at narre den slemme. Derfor måtte Palle nu som en farende jæger jage omkring om natten, fulgt af nogle halsende hunde med gloende tunger.« Hun ved ikke, om hun har hørt dette »sagn« af sin gamle lærer Olsen i Åsum eller af en pastor Storm fra Odense, o. 1875, det kan også være det samme, rigtig folkeoverlevering er det ikke. Et ganske ungt skæmtesagn (sml. Molbo- og Aggerbohistorier II nr. 509) er her af ufolkelig hjemmelsmand brugt til at forklare sagnfænomenet Palles jagt.

Men hvad er så den rigtige forklaring på sagnene om Palle og Kasper jæger?

Forklaringen er den, at Palle jæger er Odin; ikke eddamytologiens Odin, som troner i Hlidskjalf med Frigg ved sin side, men folkemytologiens Odin, der på sin stormrappe ganger efterfølger de langbrystede kvindelige trolde for at udrydde dem til menneskers gavn, ganske som tordenen søger at udrydde trolde. Odins navn er bevaret i en mængde smålandske sagn, til dels også i de nordjyske sagn om Odinsjægeren (se Dania VIII s. 139—73), men i flertallet af de mange danske sagn om den vilde jæger er Odins navn erstattet ved yngre benævnelser, således f. eks. ellekongen på Stevns og Bornholm, kong Volmer i Nordsjælland og Sydsjælland, kong Abel ved Slesvig og Sønderborg, Grøn jæger på Vestmøn ved Grønsund, Fynshovedmanden på Hindsholm osv. Men mens det er let for os at angive grunden til, at Odins navn i Gurre og Vordingborgeggen er erstattet med kong Volmer, nemlig fordi kong Valdemar Atterdag har gjort dybt indtryk på folket i egnen om han yndlingsbørge (sml. s. 23 kong Hans), og mens det ligeledes er let at angive grunden til, at Odin ved Grønsund er kommet til at

hedde Grøn jæger og ved Møns klint Klintekongen eller på Hindsholm Fynshovedmanden, så er det ikke let at angive grunden til, at Odin i Odenses nærmeste omegn og i Skovby herred har fået sit navn erstattet med benævnelsen Palle jæger. Jeg vil være tilbøjelig til at antage, at der engang i disse egne har levet en stormand Palne, som har gjort dybt indtryk på almuens bevidsthed, måske har han været jagtelskende som kong Volmer eller som de østfynske herremænd, der er ved at trænge ind på Palle jægers område i vore dage. Beliggenheden af hans borg er os ukendt, den har formodentlig ligget i Odenses nærmeste nærhed (Næsbyhoved?). Hans grav kender vi lige så lidt; det kan være, at Palleshøj ved Åsum er hans grav, men det kan lige så godt være, at Palleshøj er et ganske nymodens navn, som følge af, at der engang i nærheden har boet en mand med navnet Palle. Det er sandsynligvis længe siden denne formodede fynske stormand Palni har levet: de historiske træk i hans mytevæsen er ganske anderledes udvaskede og fortonede end de historiske træk hos den nord- og sydsjællandske myteskikkelse kong Volmer. Kasper jæger er ganske samme mytevæsen som Palle jæger, og sagnene er, som vi alt har set, overordentlig nær beslægtede. Jeg antager, at Kasper jæger er det yngste af disse to navne, men Kasper har i Skam herred og delvis i Lunde herred fortrængt Palle, sandsynligvis fordi der også her har været en herremand engang, som hed Kasper, med netop de egenskaber, der udfordredes for at regnes for vild jæger efter sin død. Det er muligt, at kendere af Fyns stedshistorie efter de her givne vink og antydninger nøjagtigt vil kunne bestemme i det mindste Kasper jægers historiske forbillede, hvad jeg endnu ikke kan.

Det for mig interessante er, at vi i sagnene om Palle og Kasper jæger, og da også de her forbigåede sagn om Fynshovedmanden, kan få et indtryk af den folkelige Odinsdyrkelse i egen omkring det gamle Odinsvi (dvs. Odins helligdom). I denne egn har vi de sikreste spor af Odins oprindelige venligsindethed imod sine dyrkere (forfølgelsen af den langbrystede, kvindelige trolde Langpatte), og af deres ofre til ham: smeden, der må ofre tre hestesko til ham nytårsaften, og som til straf for sin efterladenhed får sin ambolt hejset op i kirketårnet. En lignende venligsindethed viser Fynshovedmanden mod den unge pige, der på en så elskelig måde rækker ham den første skål juleøl, når han tørstig af det lange ridt fra Odense når til Nordskov,

nærmest ved Fynshoved. Derimod har Skovby herreds Palle jæger og Skam herreds Kasper jæger fået et noget troldeagtigt præg over sig, når han giver den fattige husmand eller spillemand sine farlige hunde at holde, og denne så kun med nød og næppe redder livet ved sin snildhed og ved sine hurtige ben. Vi har de ganske tilsvarende sagn fra Vest- og Sydsjælland, hvor natjægeren eller kong Volmer kongeligt belønner den bonde, der har vist ham den tjeneste at holde hans hunde. Denne overgang fra venligsindet guddommeligt mytevæsen til fjendtligsindet jætteeagtigt eller troldeagtigt væsen, er noget vi bestandig kan iagttage i de nordiske myteskikkelsers udviklingshistorie. De oprindelig venligsindede højfolk i gravhøjene er under kristendommens indflydelse forvandlet til onde dæmoniske væsener, der bjærgtager mennesker og ombytter de sunde og livlige spædbørn med deres fjollede skiftinger uden menneskelig adel. Syd og øst for Odense kan vi iagttage en anden myteudvikling: mytevæsenet fortones, ligesom flyder ud i den rene luft. Støjen af fugletrækket over menneskers hoved i efterårets eller forårets tid opfattes som Palle jægers hunde, men disse betyder ikke længere noget for menneskene, hverken til gavn eller skade, de er ved at glide ud i den ligegyldighed, der er folketroens største fjende. Det gamle mytetræk, at den vilde jæger farer igennem gårdene, som er så levende i Nordsjællands nutidsopfattelse af kong Volmer, det hedder f. eks. om en gård i Saltrup ved Esrom, at portene skal stå åbne ved nattetid, for at kong Valdemar kan ride derigennem, ellers vil gården brænde, er svundet bort i Midtfyn med de velhegnede gårde. Tilbage er kun trolddændernes uhyggelige skrig i natten blevet. Stormen, der farer hen over landet, kan gøre sig gældende på Hindsholm og i Nordsjælland, men derimod ikke i Sydfyn med de mange levende hegn, og i Midtfyn med de hegnede gårde og de lune haver, de tætbyggede byer.

Jeg tror, at læserne af denne afhandling vil forstå, at selv de ubetydeligste efterretninger om de gamles fortællinger om Palle jæger og Kasper jæger og om kong Valdemars hunde vil have deres betydning for vor forståelse af den gamle nedarvede folkelige Odinsdyrkelse. Navnlig fra egnene sydvest for Odense, over imod de fynske alper, trænger vi i højeste grad til udfyldende meddelelser. Sidestykker til alle de her nævnte forestillinger vil være i høj grad velkomne, men også andre ting, som

står i forbindelse hermed, selv om de ikke ligefrem er nævnet i denne redegørelse. Der er en ting, som jeg særlig gærne vil have underretning om. På Bornholm har man i høstens tid henlagt det sidste neg til underjordskongen; på Møn har man ligedan henlagt det sidste neg til klintekongen, eller som han også kaldes, Jøden af Opsal, på Falster og Østmøn henlægges det sidste neg eller den sidste dynges rivelse til »Goen«. Kendes lignende skikke at have været i brug på Fyn? Nylig har jeg læst i friskolelærer Rasmus Hansens overordentlig værdifulde manuskript »Prøver af folkesagn og folketro« i Dansk folkemindesamling, at man i Gudme i gamle dage havde lagt det sidste neg eller et par favnfulde hø ud til højfolkene i kæmpehøjen Bjørnebjerg. Kendes lignende negofre til andre af Fyns kæmpehøje, eller har man nogetsteds lagt det sidste neg ud til Fynshovedmanden, til Palle jæger eller til Kasper jæger? Oplysninger herom bedes sendt til Fynsk hjemstavns udgiver til offentliggørelse her, eller de bedes sendt til Dansk folkemindesamling (adr. Det kgl. Bibliothek, Kbh.), hvor iøvrigt alle meddelelser om landets gamle folketro, de vedkomme Palle jæger eller ej, vil blive modtaget med taknemmelighed, og hvor de vil blive bevaret for eftertiden.

GAMLE SANDSAGER

BORGERSKAB FORUDEN PENGE

I FHj. 1929 S. 56 ser jeg ved Omtalen af Burre anført Talemaaden: »Du har nok faaet Borreskav«. Jeg har altid hørt tilføjet: » . . . foruden Penge«.

Fra Stenløse Sogn.

L. P. Rasmussen, Gmd., Volderslev.

»RUS«

I Tilknytning til Forstander Kr. Taarups Notits i Oktoberhæftet 1930 kan følgende oplyses: Naar de nordøstfynske Humleplukkere sad om Karret, og Rusmerne¹⁾ var noget nær løss²⁾ rene, sagde de:

»Giv mig Rus, giv mig Ras,
giv mig noget lige stras.«

Fra Aasum Sogn.

Svend Frederiksen.

¹⁾ Havrens Top hedder paa Nordøstfyn ogsaa Rusme. ²⁾ Egentlig: sanket af, jfr. »løss Kartoffler«. Forhen skulde Pigerne om Foraaret »løss Ar« (Agre), d. v. s. afsanke Sten, Kvik o. l., inden der skulde saas.

EN GAMMEL REMSE

Der var engang en Mand,
 han havde tolv Faar,
 dem aad han op hvert Aar
 saa nær som en gammel Væ'er;
 den satte han ind paa sin Lo,
 den skulde tjene sin Husbond tro,
 den skulde tjene ham saa længe,
 til dens Øjne blev til røde Streger,
 og deraf blev tolv Drenger;
 de seks gik foran med et Reb,
 de seks kom bag efter med en Greb.
 Saa kom der tre Fruer kørende i en Karm.
 De kørte ind i en Gaard;
 der stod en Pige og kæmmede sit Haar.
 De bad hende om lidt Mad,
 hun svor paa sin Gud, hun vidste ikke hvad.
 »Havde I kommen i Gaar,
 havde I faaet et Faarelaar!«
 Konen sprang op paa Loftet
 og skar imellem Bø'st og Bov,
 til Siden blev halv,
 og Manden sprang bag efter
 og slog Madammen paa Raden,
 til Maden fløj paa Gaden.
 Saa skulde der otte Samvittighedsmænd op at sværge;
 nemlig: Per Ælling,
           Per Vælling,
           Per Rendestensskraber,
           Ralric-Jens
           og Mikkel Fovfis¹⁾ — — —

Hvem kender de tre sidste Samvittighedsmænd?

Fra Horne Sogn(?)

Ved Fr. Joh. Ring, Lærer, Højby.

¹⁾ Jvfr FHj. 1928 S. 93 og E. T. Kristensen: Danske Børnerim S. 398 ff. H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Fredag den 30. Januar havde Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn en udmærket Aften. Overlæge O. Helms, Nakkebølle, var Foreningens Gæst og holdt et overordentlig interessant Foredrag og viste en Mængde fortrinlige Lysbilleder om Fugleliv paa Fyn i ældre og nyere Tid. Efter Foredraget fælles Kaffe bord. Der var mødt ca. 200 Medlemmer.

Mandag den 16. Februar vil der blive afholdt en Fastelavnsfest. Angaaende Festens Program vil Medlemmerne faa særskilt Meddelelse. M. K.

SPØRGSMAAL

SKOVENS TRÆER OG DYR I DANSK FOLKEMINDE

Undertegnede Skovrider har modtaget en Understøttelse fra Den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse til Indsamling af Stof vedrørende Egetræet og Rønnebærtræet i dansk Folkeminde.

Der gemmer sig endnu meget uoptegnet Folkemindestof, ikke mindst i vore Skove og Skovegne. Vil Fynsk Hjemstavns Læsere hjælpe mig til ogsaa at faa Skovene i Fyns Land repræsenteret i min Samling, som forhaabentlig med Tiden vil blive trykt i en eller anden Form? Jeg vil være taknemmelig ikke blot for Stof angaaende Eg og Røn, men for alt, hvad der har med Skoven, dens Træer og Dyr at gøre, naar blot det stammer fra mundtlig Kilde; thi det er fremfor alt det friske endnu levende Stof, jeg søger.

POUL LORENZEN,
Mosskovgaard pr. Skørping.

BYGDERNE

- 1) Hvor langt omkring var Bysens Folk vejkendte?
- 2) Hvor langt omkring kendte man Folkene i andre Byer?
- 3) Hvilke Byer og Sogne var i Slægt sammen. Hvorfra toges helst Giftermaal?
- 4) Hvilke Byer var hverandre ukendte eller mindre venligt sindede?

Svar paa disse Spørgsmaal vil give gammel Folkebygds Grænser, som der kendes meget lidt til paa Fyn.

THORKILD GRAVLUND,
Reersø pr. Gørlev, Sjæll.

Det fynske Hjemstavnsstævne.

Den rigt illustrerede Bog med Stævnets Foredrag om Geologi, Hjemstavnsforskning, Oldtidsmindesmærker, Kirker, Herregaarde o. s. v., Pris Kr. 2,50, kan faas hos Lærer Frydendahl, Krarup pr. Espe, samt hos Stævnets Leder Ingeniør C. Andreasen, Kongensgade 31 b, Odense.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Hans P. Lunde

Fro min Föjestavn.

... »Hans Dialektdigte er langt friskere, oprindeligere ... Han ridser lyslevende Profiler op, øser rigt af sine Barndomserindringer. Baade den fynske Humor og den fynske elegiske Lyrik faar et Skær og en Tone af Virkelighed og bedst af alt det er det, at Forfatteren forstaar at holde sig i Baggrunden: han dyrker en objektiv Poesi, som har sin store Berettigelse, og som er alt for sparsomt repræsenteret i de sidste Generationers danske Versekunst.«
Spectator i Politiken.

... »De (Digtene) er skrevet paa Folkemaal, og Forfatteren vender sig i Forordet med nogen Bitterhed mod Kritikeren, der ikke forstaar dette. Det er da ogsaa utvivlsomt, at Tilegnelsen af Digte i Dialekt kræver Forudsætninger, som man ikke uden videre kan forlange af enhver. Lundes Digte er dog ikke vanskelige at læse selv for Ikke-Fynboer, og mange af dem er smukke Udtryk for hans egen fine, vemodige og dog lunerige Personlighed, det fynske Smil gennem Taarer. En hel lille fynsk Folkepsykologi giver han i »De fyjnske Blou — de fyjnske Sinj« og gør sig her naturligvis ikke fri af den vante fynske Selvkritik. Den er ikke uden Charme (man tænke paa Jyderne!), men den er lidt upraktisk (samtij meir en samtij) Ellers er der kønne Kærlighedsvers, muntre Folkelivsbilleder, først og sidst den sorgmuntre Blanding af Letsind og Troskab, der skaber det fynske Sind.«

Redaktør, cand. mag. Povl Engelstoft i Den nye Litteratur.

»Et saa kønt Stykke poetisk Hjemstavn gør Danmarksbilledet rigere.«

Forf. K. L. Kristensen i Fyns Tidende.

»Det var i høj Grad ønskeligt, om de udmærkede Dialektstykker i »Fro min Föjestavn« maatte finde Vej til alle de Læsere — paa Fyn og andetsteds — der vil kunne læse dem med Udbytte og Fornøjelse.

Forf. Carl C. Lassen i Fyns Venstreblad.

Pris 3 Kroner.

Gyldendalske Boghandel.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Olaf Andersen: Landmålergården. — Axel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — D. Würden Pedersen: Gilder i det gamle Rastrup.

3. hæfte.

Marts 1931.

4. Aargang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkeløbninger (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Stud. theol. Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Lærer Valdemar Vaaben Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

Klicheen til Billedet S. 33 er velvilligt udlaant til FHj. af Turistforeningen for Danmark og Klicheen til Billedet S. 35 af Vestfyns Hjemstavnsforening. Slutningsvignetten S. 48 er udført af Frode Lund.

Fra »Vestfyn«.

Gyden ved Landmålergården.

Boe fot.

LANDMÅLERGÅRDEN
VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD
AF OLAF ANDERSEN

I Bunden af et Dalføre, som efterhånden vider sig ud i Bred- den og sænker sig i Dybden, strømmer Hårby Å gennem det sydlige Vestfyn fra Søholm Sø til Horne Bugt. Sognebyen Køng ligger smukt udbredt over en af de storformede Skråninger, medens dens yngre Nabo, Landsbyen Gummerup, har lejret sig i selve Dalbunden.

Vi tænker os kommende ad Bogense-Fåborg Landevej ned gennem de to næsten sammenbyggede Landsbyer. I Gummerup By læser vi på et Vejskilt Navnet Rommerhus. Her svinger en Gyde til venstre ind mellem tre gamle firlængede Gårde, helt eller delvis af Bindingsværk og indhyllede i løvrige Haver. Nr. 2 til højre (på Billedet: til venstre) er Landmålergården.

Indgangsporten er i den sulebyggede Lade tæt op ad Bygaden. Ga alligevel ikke ind med det samme, tag hellere nogen Skridt frem ad Vejen, og vend dig så om. Da vil dit Øje møde et

fint og indtagende Landsbybillede, et af dem, som desværre er dømt til at forsvinde — det ske så sent som muligt — for Kravet om tidssvarende Avlsbygninger. Hyggeligt indrammes Gyden af de to Genbøgårdes Udlænger. til venstre står Landmålergårdens høje, kuplede Kastanier, og længst i Baggrunden ses, som en venlig Afslutning, den tredje Gårds skønne Bindingsværksgavle. Især tar det sig festligt ud, når Sol og Skygger leger deres flimrende Sommerleg henover Vejen og det tavlede Murværk.

Vi træder nu indenfor Porten og står i den store firkantede Gårdsplads. I Midten løfter Gårdens Lind sin svaje Krone, den kan vel være en 40 År gammel. Hele Gården er af Egebindingsværk.

Stuehuset — i Syd — er en festlig Bygning, livfuld og dog rolig, indtagende især ved den høje og tre Fag brede Kvist, der rejser sig over Midterdøren. Kvisten er afvalmet ligesom Gavlene; tre Vinduer, hvert med to Gange seks Ruder, udfylder Fagene, ovenover er der en dobbelt Række Løsholter, og allerøverst oppe dannes Afslutningen af et lille Vindu, fladt forneden og buet foroven, smukt indrammet i Tømmerstykker af tilsvarende Form. En ganske lignende Kvist findes på Bygningens Sydside ud imod Haven.

Foruden Midterdøren er der endnu en Hoveddør på Stuehuset. Begge er meget smukke Empiredøre med lange, riflede Fyldinger. På Stentrappen til Døren under Kvisten er indhugget P H S og A H D (Peder Hansen og Anne Hansdatter); endvidere Årstallet 1826, der også findes på Kampestenstruget ved Posten. Vi tør da sikkert regne med, at Stuehuset er opført på denne Tid. Kvisten er dog yngre, vistnok bygget omkring År 1855, men i beundringsværdig Samstemning med det øvrige.

For godt og vel 100 År siden lå der tunge Skygger over Danmark, Efterkrig, Pengekrise, Landbrugskrise. Så meget mere må man undre sig over, at den daværende Ejer har været i Stand til at opføre det smukke og rummelige Stuehus, der har en Længde af 52 Alen og en Bredde af 11 Alen. Storstuen — længst i Vest — er omtrent 11 × 11 Alen.

Udhusene er sikkert en hel Del ældre end Stuehuset, i hvert Fald gælder det de to Sulebygninger, Kornladen i Vest og Tærskeladen i Nord. I Følge et sagkyndigt Skøn hidrører Sulerne fra Tiden omkring ved År 1750. Der er fem høje Suler i hver af de to Længer. Et Blik ind i Tærskeladen vil straks

give en levende Forestilling om den ældgamle og kraftfulde Byggemåde, der er særegen for Vestfyn. Flere af Skillemurene med Egetræssulen i Midten rummer et Stykke Bygningshistorie, der peger helt tilbage til Oldtiden. I Tavlene ser man Risfletning med Lerklining, soltørrede Sten og to Slags brændte Sten — en meget talende Trinfølge. Øverst oppe går Skråbånd — »Albuer« — fra Sule til Rygås, og forneden støttes Sulen af parvis sammenstillede Skråstivere.

Mellem Nord- og Østfløjen åbner Tofteporten Vej ud fra

Frode Lund: Landmålergårdens Stuehus.

Gården. Går man denne Vej, ser man til højre en lille fritliggende Vinkelbygning, hvis ene Fløj løber i samme Retning som Østerlængen (Hestestalden). Omme fra Haven i Syd er Smøgen mellem disse to af stor malerisk Virkning.

Vi er nu i Prydhaven, der med sine grønne Plæner, Blomstergrupper og Nøddegange danner en yndig Ramme omkring Stuehuset. Mod Øst vider Rammen sig ud; i det stigende Jordsmon vandrer man gennem en hel lille Lund med flere forskellige Træarter, og mellem Have og Lund risler en Bæk med stensatte Sider og temmelig stejlt Fald. Ved Forårs- og Efterårstid fyldes Luften af Bækkens muntre Spil.

Landmålergården — Matrikel Nr. 6 a i Gummerup — har i ældre Tid været en Fæstegård under Herregården Søholm. Men i 1771 går den over i Selveje. Gårdmand Peder Hansen køber Gården af Ejeren til Margård og Søholm, Chr. Schøller.

Skødet har følgende Ordlyd (Udskrift efter Fynbo Landstings Protokol):

»Jeg underskrevne Christian Schøller til Margaard og Søeholm, Hans kongl. Majts bestalter General-Major af Kavalleriet, kiender og hermed vitterlig gjør at have solgt, skiødt og afhændet, saasom ieg og hermed sælger, skiøder og afhænder fra mig og mine Arvinger til Peder Hansen i Gummerup og hans Arvinger, den mig tilhørende og hidtil under Søeholm beliggende Gaard, i bemelte Gummerup Bye, Kiøng Sogn, Baag Herred, Assens Amt. som beboes af bemelte Peder Hansen, skylder af Hartkorn. ny Landmaalings-Matricul = 7 Tdr. 2 Skp. 1 Alb., hvoraf efter Jordebogen er svaret aarlig Landgilde Penge 2 Rdr, Ruug 1 Td. 2 Skp., Byg 3 Tdr., Havre 2 Td. 4 Skp., Smør 1 Fj., Lam 1, Gris 2, Høns 4, hvilket Hartkorn Ager og Eng Syv Tønder toe Skiepper een Album med dertil hørende Bygninger, Herlighed, Landgilde, Stedmaal, Sigt og Sagefald, Ægt og Arbejde, visse og uvisse Indkomster, Rente og Tilliggende, være sig af Ager og Eng, Skov, Mark, Krat, Heede, Kiær og Moeser, Hestevænd og Fægang, Tørvegrøft og Lyngslæt, vaat og tørt, inden Markskiel og udenfoer, aldeeles intet undtagen i nogen Maade, som nu dertil ligger, af Alders Tiid ligget haver, og bør dertil at ligge med rette, tilligemed dertil hørende Mandskab efter Loven og Forordningerne, saa og Jagt-Rettighed til foreskrevne Gods, ligeledes efter Loven og derom udgange kongelig allernaadigste Forordninger, skal følge og tilhøre afbemelte Peder Hansen, hans Arvinger og Efterkommere, med lige Ret og Rettighed, som jeg det haver eyet, og mig bekøbt haver, siden han derfor haver betalt mig den accorderede Kiøbe Summa med 900 Rdr, skriver Nie hundrede Rigsdaler; Thi kiender jeg for mig og mine Arvinger, ingen ydermeere Lod, Deel, Ret eller Rettighed efterdags at have til eller udi forberørte Hartkorn, dets Ejendom og Herlighed med videre som foreskrevet staaer, men forbinder mig at kiende og fuldkommeligen at tilstaae til bemelte Peder Hansen, hans Arvinger og Efterkommere, som samme med rette eyende bliver, anførte Hartkorn med Tilhørende, for hver Mands tiltale som herpaa med rette kunde have noget at sige; og skulde imod Forventning noget deraf formedelst Vanhiemmel blive Kiøberen paa lovlig Maade fravunden. da forpligter ieg mig samme skadesløs i alle Maader at erstatte. Til ydermeere Bekræftelse haver ieg dette mit udgivne Skiøde egenhændig underskrevet og forseglet.

Margaard den 11. Decembr. 1771.

C. Schøller.«

Det var Barndomshjemmet Peder Hansen blev Ejer af i 1771. Her i Gården så han Lyset År 1725. Hans Forældre var vistnok Gårdmand Hans Andersen og Hustru Anne Pedersdatter, der var født i Harby; de blev viet 1708. Peder Hansen giftede sig i 1759 med Anne Sørens datter, som var Datter af Søren Jørgensen i Dærup. Hun døde omkring 1775 (i disse

År har Køng Kirkebog ikke været ført, så Årstallet kan ikke opgives nøjagtigt). Året efter giftede Peder Hansen sig med Karen Pedersdatter af Gummerup, som overlevede både sin Mand og sin Stedsøn Rasmus. Hun døde 1822 som en 88 År gammel Kone i Landmålergården, hvor hun i 25 År havde haft Ophold som Aftægtsenke. Peder Hansen døde 1797.

Frøde Lund: Smøge ved Landmålergårdens Østerlænge.

Hans Søn Rasmus Pedersen, f. 1768, overtog Faderens Gård. 1796 var han bleven gift med Anne Hansdatter, en Datter af Gårdmand Hans Jensen, Hjortholm i Køng Sogn. Han døde allerede 1809, kun 41 Aar gammel.

I den Gård, han efterlod, har der været Velstand til Huse. Det får man et Indtryk af gennem Skiftet efter Rasmus Pedersen, hvor Enkens Ejendom opgøres saaledes:

»1. Hendes iboende Selveiendoms Gaard der staar for Agers og Engs Hartkorn 6 Td. 3 Skp. 2 Fd. $2\frac{1}{8}$ Ab., hvilken med alle Vedkommendes Minde efter bedste Skiønnende blev anslaaet til Værdi 5000 rdl.

2. Gaardens Besætning samt Ind- og Udbo af alle Slags anslaa vi ligeledes efter bedste Skiønnende til 950 rdl. Summa Boens Indgiæld 5950 rdl., Udgiæld 2400 rdl., Boens beholdne Midler 3150 rdl.«

Halvdelen, 1575 Rdl., tilkommer Børnene og indsættes i Overformynderiet. Desuden lover Enken at give hver af Sønerne »1 god Seng, 1 Skatoul og 1 Klædekiste, tilsammen til Værdi 100 rdl.«, og Datteren ligeledes »1 god Seng, 1 Dragkiste og 1 Klædekiste, ligesaa til Værdi 100 rdl.«, »og skal alt, saavel Seng som Kisten være forsvarligt og godt, og Kisterne desuden være af Egetræ. — Sønnen Peder Rasmussen faaer Faderens Klædekiste som findes i Boen. — — Datteren faaer iøvrigt et frit Bryllup efter bedste Skik og Brug.«

Datteren var på det Tidspunkt 5 Uger gammel.

Anne Hansdatter (født i Hjortholm 1778, død 1830) giftede sig efter Rasmus Pedersens Død med Landmåler Peder Hansen af Søllested (f. 1770, d. 1849), Søn af Gårdmand Hans Christoffersen og Hustru Anne Pedersdatter. Hermed er vi nået frem til den Mand, hvis Livsstilling er gået over i Gårdens Navn, som det har lydt i Folkemunde gennem langt over 100 År.

Peder Hansen (»Tykke Peder«) var kendt som en fremragende Landmand og en stor Hesteopdrætter. Han havde ikke fået nogen regelret Uddannelse som Landmåler, men på Grund af sin Dygtighed i Faget nåede han alligevel at bli godkendt af Myndighederne. I Fyens Stiftstidende December 1837 hedder det:

»Det vil sikkerlig glæde mange at erfare, at den i flere Henseender navnlig for sit Tillæg af gode danske Heste fortjenstfulde Mand, Gaardejer P. Hansen i Gummerup, efter en foregaaende virkelig fortjent Anbefaling af højere Vedkommende ved Hs. Majestæts Naade nu er i Stand til at virke i det Fag, Landm a a l i n g, hvori han ved mange Aars Praksis under nu afdøde Stiftslandinspektør Arnstrup og Lieutenant Landmaaler Kuhl har erhvervet en særdeles Routine. Efter nemlig P. Hansen ved en i dette Fag aflagte Prøve havde godtgjort sin Duelighed, har det under 28. Novbr. 1837 behaget Hs. Maj. Kongen at bemyndige det kgl. Rentekammer til ved forefaldende Lejlighed at avtorisere ham til at foretage Udstykninger og Magelæg.«

Vi har mødt Peder Hansens og Anne Hansdatters Navne på Trappetrin og Stentrug. Det er altså disse to, der har bygget det smukke Stuehus År 1826. De har åbenbart været velhavende Folk, og det er muligvis Peder Hansens Indtægter ved Landmåling, der har sat ham i Stand til at bygge så stateligt.

Gårdens næste Ejer er Ægteparrets Søn Rasmus Pedersen, født 1812, gift 1840 med Karen Rasmusdatter af Gummerup (død 1854), senere med Christiane Jensdatter af Blangstrup.

Rasmus Pedersen og hans Søskende førte en ejendommelig Retssag. Ejeren af Hjortholm — Morens Fødegård — havde testamenteret Gården til en fremmed Karl. Slægten gjorde Indsigelse og henvendte sig til en »Hjemmeprokurator« i Glensbjerg (Glamsbjerg), som med stor Nidkærhed tog sig af Sagen. Det siges, at han vandrede på sin Fod lige til København, iført en Kofte, der næsten slæbte hen ad Jorden, for at lægge Sagen frem for Højesteret. Somme mener dog, han har været bedre til at bruge Benene end Munden. Familien i Landmålergården tabte nemlig Sagen, først efter Dom ved Båg Herreds Ret 1841 og senere ved Højesteret 1843. Testamentet beholdt sin Gyldighed.

Rasmus Pedersen har opført de smukke Kviste på Stuehuset, og har foretaget Udvidelsen af Nordfløjen. Han døde 1879, og hans Enke havde Gården til 1892. Senere Ejere er Sognefoged H. Chr. Jacobsen, fra 1892 til 1910, og Vilhelm Møller, fra 1910 til 1930. Ved Nytårstid 1930 blev Landmålergården overtaget af Statens Jordlovsudvalg. De spredt liggende Jorder gjorde den vel egnet til Udstykning, og ved Mageskifte har der fundet en Afrunding Sted, hvorefter Jorderne er delt mellem fem nye Husmandsbrug og et Par Tillægslodder.

Men ved Jordlovsudvalgets Overtagelse af den kønne, gamle Gård åbnede der sig pludselig en Mulighed for at gennemføre en Tanke, der i længere Tid havde været fremme: at bevare en vestfynsk Sulegård. Tanken var bleven rejst i Sommeren 1924 og havde fundet Tilslutning i Glamsbjerg-Udstillingens Hjemstavnsudvalg. Ved en Forhandling mellem Statens Jordlovsudvalg og Medlemmer af Hjemstavnsudvalget lykkedes det at erhverve Gården med dens nærmeste Omgivelser, i alt et Flademål af omtrent 1 Hektar, og Overtagelsen fandt Sted den 1ste April. Senere er Gården bleven overtaget af Vestfyns Hjemstavnsforening, der stiftedes ved et Møde i Glamsbjerg den 23de Marts 1930.

Jordlovsudvalget, med Formanden, Folketingsmand Niels Frederiksen, i Spidsen, stillede sig fra første Færd overmåde venligt og forstående overfor Tanken om Landmålergården som vestfynsk Musæumsgård. Foreningen til gamle Bygningers Bevarelse mødte straks med en kærkommen Støtte på 1000 Kr., senere har Ny Carlsbergfondet skænket 3500 Kr., og en Række Sogneråd har ydet Tilskud, og Hjemstavnsforeningen har foreløbig fundet Tilslutning i nogen og tyve Sogne. Hermed har

Tanken vundet det sikre Fodfæste mellem Egnens Folk, der mere end noget andet er en Borgen for, at Opgaven vil bli løst. Lad mig tilføje: Vi har valgt Navnet Hjemstavnsgård for derigennem at understrege, hvad det i første Række drejer sig om: Fredlysning af Gården, på den Plet, hvor den hører hjemme, som en fin og lødig Ramme, den bedst mulige, om et gammelt vestfynsk Bondehjem.

I de tyve År Vilhelm Møller har boet på Landmålergården har han og hans Hustru, Fru Katrine Møller, med Omhu holdt Gården i Hævd som et Hjemsted for god gammeldags Bolighygge. Det har gjort sit til at lette Overgangen til den nye »Brugsform«.

I Sommeren 1930 har der været Travlhed med Oprydning omkring Gården og Istandsætning af dens Bygninger. Det er slet ikke så lidt, der er lavet. Tærskeladen er ført tilbage til den Skikkelse, den havde før 1860; hele Nordmuren er altså nedreven og genopført, Stråtaget er fornyet og Kostalden nedbrudt. I den østre Længe er der indrettet Lejlighed til Opsynet. Vestfyns Hjemstavnsgård fremtræder nu som en sluttet, firlænget Gård.

Et gammelt Mundheld vil vide, at det ikke brænder i Gummerup, så længe der er en Elletrunte i Signekær (en ejendommelig Kratskov ved Vejen til Højrup). Styrelsen har dog ikke i Sinde at slå sig til Tåls med den gamle »Sej«. Over Stuehusets Loft skal der lægges en Brandsikring af Ler, så Rummene forned ikke ildhærges, selv om det skulde fænge i Stråtaget.

Gårdens nærmeste Omgivelser vil bli let og nænsomt om-dannet efter en Tegning af Havearkitekt P. Wad. En stor Grønning vil komme til at lyse op omkring Mølledammen, Stenhegn og Levendehegn skal rejses, slyngede Gange føres gennem Lunden, en Humlehave plantes mellem Vinkelhuset og Bækken. For Tiden arbejdes der på at gøre Stuerne i Stand; i et Par Værelser er der sat gammeldags Bohave ind, og det begynder at strømme med Gaver til Hjemstavnsmusæet. I Maj Måned tænkes Gården åbnet for Almenheden.

Naturligvis vil der hengå År, før Hjemstavnsgården helt kan fremtræde efter sit Formål. Men allerede nu er det klart, at Landmålergården har rige Muligheder for at bli en herlig Ramme om et værdifuldt Billede af vestfynsk Bondekultur. Allermest må man glæde sig over, at den gamle Gård får Lov til at bli liggende på sin oprindelige Plads, hvor Ætled efter Ætled har

levet og arbejdet og sat sit Præg ude og inde. Stiltfærdigt, varmt og indtrængende vil Gården selv, dens Omgivelser og dens Historie tale til kommende Slægter, og være med til at gøre Fortiden levende i deres Sind.

For Meddelelse af Stof til Artiklen takker jeg fhv. Lærer Tue Axelgaard, Espe, Fru Sophie Lørup, Dreslette, og Gårdejer Jens Find Rasmussen, Voldtofte.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

PARYKTRÆ (*Rhus colinus*) har faaet sit Navn af, at Blomsterstanden er meget fint og rigt forgrenet, saa at den godt kan minde om en Paryk. Af samme Aarsag kaldes den Adams Skæg (Sydfyn, HCF. 1928).

PASTINAK (*Pastinaca sativa*) kaldes Pisanakker og Pisanakrødder (Sydfyn, JMJ. 1928), Pastenakker (JCS. 1799 S. 37), Pestnag (VM. 1929), paa Vestfyn Pestenak (MK. 1928) samt Papistknaster (FT. 7.7.1927).

PEBERROD (*Armoracia lapathifolia*) kaldes Peverrov (Vestfyn, MK.), Pewrow (Birkholm, CJ. 1928) og Pøwrow (VM.). Steen skriver: Hvor ofte skeer det ikke, at Heste har Krop, eller saakaldet Qværke? intet er bedre til at løsne og faae Kroppen til at flyde end reven Peberoed blandet med noget Havre eller støbt Byg (JCS. 1779 S. 57). Ved Kinderballe By findes et Sted, som kaldes »Pevverpletten«, hvor Kinderballe Ungdom for 50—60 Aar siden havde deres Samlingsplads og Keglebane. Sandsynligheden taler for, at her i sin Tid har vokset Peberrod, rimeligvis til hele Byens Forsyning (Langel. Avis Okt. 1928?).

PENGEURT (*Thlaspi arvensis*): Porsellænsblomst (Kerteminde, ER. hos HJT. 1867) og Judas's Sølvpenge (Bøstrup, HCF. 1928). Sidstnævnte Navn anvendes ogsaa almindeligt til Haveplanten Maaneskulpe.

PERIKON (*Hypericum*, især Arten *H. perforatum*). Navnet udtales forskelligt, saaledes i Vestfyn: Perrikåm (MK. 1928). De tørrede Blomster, som sælges paa Apotheket, kaldes St. Hansurt (EAP. 1891 S. 57). I Tilknytning til den Anvendelse, man gør af Blomsterne ved at sætte dem paa Brændevin for at

meddele denne en smuk, rød Farve, kaldes den Brændevinsurt (FT. 6.6.1926); Perikon-Brændevin blandet med Mjød kaldtes Baggerak (Espe, CP. 1929). I et gammelt Haandskrift fra ca. 1800 anføres, at »Hypericum, Jorhumle eller Brunemane-Paars skulle med Guds Hielp bevare Træet for Tryllerj og Forgift« (AaOA. S. 529). Navnet Jordhumle er vel kendt for Perikon og hentyder til dens bitre Egenskaber, Forstavelsen Jord fortæller os, at Planten i Modsætning til Humlen holder sig ved Jorden. Brunnemans Pors kendes ogsaa fra flere Kilder: det hentyder ogsaa til Plantens bitre Smag.

PERSILLE (*Petroselinum satricum*) hedder Pasille (HJF. 1867 S. 163) og Pæssel (Bøstrup, HCF. 1928). Rodpersillen betegnes Rovpasille (Vestfyn, MK. 1928) og Rowpæsel (VM.), medens Kruspersille hedder Krøwpæsel (VM.) og Kryvpsasille (Vestfyn, MK.). Man skal være meget agtpaagivende med at udrydde den meget giftige Hundepersille, ogsaa kaldet Vild Pasille (*Aethusa cynapium*), af sin Have, især fra Persillebedene, for at forebygge Forveksling med den dyrkede Persille. Persille har været brugt som Middel mod Gigt; der siges: Tag 8 Lod Petersilje Rødder, som koges i 2 Kander Vand under lukt Laag 1 Time, og naar det er koldt sies det af og sættes paa Flasker og drikker deraf 1 Glas paa Gangen (ETK. 1922 S. 134).

PESTILENSURT, se HESTEHOV.

PIL (*Salix*). Den rige Anvendelse, de vildtvoksende saavel som de indførte og dyrkede Pilearter har faaet i vort Land, dels som Plantningsmateriale i Hegnene, dels i industriel Virksomhed og til Husflid, har gjort disse Træer og Buske velkendte i Befolkningen; men trods disse Forhold findes der saare ringe Variation i de Navne, man har givet dem. Bemærkes maa, at Navnet Pil her paa Fyn ikke synes at være anvendt saa meget som Navnet Vidie. Vi finder følgende Navne til Pil i Almindelighed: Vidier, Vør, Vøre og Vører (Vestfyn, MK.); Vør (Drejø, CJ. 1928), Vier (FF. 1894 S. 76), Veirer (AEM. 1854 I S. 46) og Vietræ (HJT. 1867 S. 212). Vørepil kaldes paa Vestfyn de Slags, som bruges til Kurvefletning (MK.). Hvidebuske, der er Navn til en eller anden Pil (Ringe, AKA. 1929), er maaske Forvanskning af Vidiebuske. Piletræer, som stynes i Toppen, kaldes Stivetræer (CDg. 1837 S. 305) eller Stivpijl (Vestfyn, MK. 1928). Raklerne kaldes Pippeljer (FF.

1894 S. 8), Pipljer (Sk. 1889 S. 30), Pipling (Krarup, HCF. 1929), og paa Vestfyn: Gjæsliner (MK.) samt Palmer (Midtfyn, CDb 1929). De enkelte Arter betegnes saaledes: ¹⁾ HVID PIL (*S. alba*): Røpijl (Vestfyn, MK.), Sejpil (CGR. I 1796 S. 422) og Polsk Pil (VM. 1929). ²⁾ SELJE PIL (*S. caprea*): Sellie Piil (Taasing, FCL. 1823 S. 64), Vie (HJT. 1867), Hvijspijl, Gjæslinepijl og Skovpil (Vestfyn, MK.). ³⁾ GRAA PIL (*S. cinerea*): Vie, Viie (FF. 1894 S. 15 og VM. 1928). ⁴⁾ SKØR PIL (*S. fragilis*): Knækpijl (MK. 1928), dette Navn bruges ogsaa for en Pilebastard, *S. cuspidata* (ER. 1866—78). ⁵⁾ LAURBÆR PIL eller FEMHANNET PIL (*S. pentandra*): Skjørpil (Sk. XII 1889 S. 40), Rødvier (CGR. 1796 S. 404) og Rødpil (HJF. 1867). ⁶⁾ PURPUR PIL (*S. purpurea*): Tyske Vøgre (FF. 1894 S. 15), Tysk Pil (Taasing, FCL. 1823 og VM. 1929) samt Abelineer (CGR. 1796 S. 410), et Navn, der ellers hører til *Populus alba* og *canes ceus*. ⁷⁾ BAAND-PIL (*S. viminalis*) kaldes Tysk Pil (FF. 1894 S. 15). »Pilen var et nyttigt Træ for Bønderne i gamle Dage, foruden til Kurvemagerarbejde brugtes Vidierne (Vøer) til at binde Tækkæppene fast til Tagets Lægter med. Kvistene brugtes til Riske bundne med Vidier, Tysk Pil regnedes for de beste Kosteris« (VM. 1929). Somme Tider lavede man Træsko af Selje Pilen (Skov-Pilen), men de var ikke saa yndede, da de var altfor lette (FH. 1928 S. 169). Drengene paa Fyn har ligesom deres Kammerater i Landets andre Egne vidst at udnytte Pilekviste til Fløjter, og at slutte efter »Skattegraveren« maaske endog mere kunstfærdigt end andetsteds. Af større Grene lavedes Dobbeltfløjter (Tværfløjter) og Blokfløjter. En »Nattergal« havde bevægeligt Stempel i den ene Ende, hvorved Tonen kunde ændres, og en »Skalmeje« dannedes af den spiralformigt sammenrullede Bark med et løst Barkstykke for Enden (Sk. XII 1889 S. 30). Rostrup fortæller i Tidsskr. for populære Fremstillinger af Naturvidenskaberne 5. R. 3. B. 1876 S. 470, at medens Drengene lavede Pilefløjter (Nattergale), sagde de:

»Banke banke Hvisselpibe,
i Fjor gik du i Stykker,
i Aar skal du holde.«

En særlig Anvendelse fandt Pilekviste som »Vandvisere«. Rostrup siger (ovennævnte Kilde): »I Fyen kunde Vandsøgerne ikke alene med Pilevaanden (som skal tages af en »rigtig« Pil

og ikke af en Vidie) angive, hvor man skal grave Brønden for at finde Vand, men ogsaa hvor dybt Vandet findes, dette sker derved, at Vandsøgeren efter først at have fundet Stedet, træder nogle Skridt tilbage og derpaa atter frem, stadig fastholdende den gaffelformede Gren, som, hver Gang denne Manøvre gentages, vil bøje sig mod Jorden, medens Kunstneren samtidig siger: en Alen, to Alen o. s. v.; det Antal Alen ved hvilket den magiske Tvege hører op at nikke angiver Dybden, hvortil der da maa graves for at finde Vandaaren.« Det siges, at man ikke maa styne Pile i »Næde«; thi da kan de ikke skyde nye Skud (Sk. VIII 1887 S. 43). Mod Tandpine behøver man bare at gaa til en Rødpil, tage en Kvist derfra og lægge den paa Tandene, idet man siger:

»Gid at tandpinen min
må være i roden din
i navnet Gud fader o. s. v.«

(Sk. VI 1886 S. 69). Af Mundheld om Pil har man følgende: »De sus i min Træjer« sae Maai — »ha hae en Pijl, der sto i Fjerivej fra hans Gaawr« (Viceinsp. Th. Nørlyng, Kbh., 1929).

(Fortsættes.)

GILDER I DET GAMLE AASTRUP

AF FØRSTELÆBER V. WÜRDEN PEDERSEN

ORDET Gilde er gammelt og afledt af det oldnordiske Ord gildi, der betyder Betaling eller Sammenskud.

Vi kender Ordet i flere Forbindelser, f. Eks. Gildesbroder, Landgilde. Dette sidste kendte de gamle Bønder af bitter Erfaring, for det var den Afgift, de skulde yde Herremanden. Bønderne kendte ogsaa andre Gilder, og nogle havde en dobbelt Betydning, dels en Betaling, dels den Festlighed, som Betalingsmodtageren gjorde for Yderne.

Her skal nu meddeles nogle Oplysninger om Gilder, som de formede sig i den gamle Landsby Aastrup.

Som en Fortsættelse af min Artikel i FHj. Decbr. 1929 skal først skildres Bylavets særlige Gilder.

AFGANG

Naar et Medlem af Bylavet eller hans Hustru eller Enke var død, holdt man en Mindesammenkomst i afdødes Hjem, man

kaldte den i daglig Tale Afgang eller Gravøl. Den efterlevende, efter Omstændighederne Manden, Enken eller Sønnen, muligt Datteren, skikkede Bud til Sognefogeden og anmodede ham om at tillyse ved første Kirkestævne, at en bestemt Dag — det var efter Begravelsen — holdtes der Afgang det paagældende Sted.

Bylavet mødte saa den fastsatte Dags Eftermiddag. Konerne var aldrig med, selv ikke, naar det var for en Kvinde, Afgangen holdtes.

Traktementet bestod altid i 2 Kander Brændevin og $\frac{1}{2}$ Tønde Øl, men ikke Mad. Naturligvis faldt Talen paa den afdøde, men der gjaldt den uskrevne Lov, at ingen talte ilde om den døde.

Denne Afgangsskik blev brudt 1872, da Gdr. Hans Hansen (gamle Hans Kusk), »Aneslyst«, undlod at indbyde til Afgang efter sin Hustru, Anne Johansdatters, Død. Siden er Skikken ikke optaget for Kvinders Vedkommende, hvorimod den holdt sig en Tid endnu for Mænds Vedkommende.

IGANG

Naar en ny Mand skulde indtræde i Bylavet, markeredes denne vigtige Begivenhed ogsaa ved et Gilde med Tillysning ved Kirkestævne. Det kaldtes Igangsgilde; den ny Mand gav det vanlige Traktement, men desuden Smørrebrød, og saa drak man hans Skaal og sang til, altsammen for at han kunde komme godt i Gang.

KREGILDE

Naar et Kreatur døde, samlede Bymændene hos den Mand, der havde mistet Koen, og udbetalte ham en Sum Penge, der svarede til Koens Værdi, altsaa en primitiv Form for Forsikring. For Huden, som jo kunde gøres i Penge, gav Manden 2 Kd. Brændevin og det Øl, de vilde drikke, men senere hen udvikledes Gildet, saa der vankede Kaffepunch, mens de spillede Kort.

Der var vist ikke andet Navn for dette Gilde end Kregilde.

DEGNEGILDE

Om Formiddagen 3. Juledag skulde der afleveres Fourage til Degnen. Et Par Medlemmer af Skolekommissionen hjalp Degnen med at tage imod Ydelsen. Herremanden paa Nakkehølle, alle Bønderne og 2 Husmænd (Karetmager Knud Hansen og Hmd. Hans Svendsen ejer nu de 2 Husmænds Lodder) var Ydere.

Fra hver hel Gaard skulde Degnen have 4 Skp. Korn (Byg og Rug), 2 Lispund Hø og 4 Lispund Halm, fra andre i Forhold dertil. Kornet eftermaaltes i en Træballe, hvori Degnen slog en Kridtstreg, som Kornet skulde naa til.

Om Eftermiddagen holdt Degnen derpaa Gilde i sin Skolestue for Yderne, som blev beværtet med Smørrebrød, Øl, Brændevin, Kaffe og Røgtobak. Efter Hovedmaaltidet spillede de »Ski-vensel«, men fortsatte i øvrigt med at spise hele Aftenen efter hvers Behov. Degnen havde mange Spil Kort og var en dreven Spiller; men den Aften spillede han ikke med. Han havde jo nok at gøre med at se efter, at der var Mad og Drikke paa Bordet.

SMEDEGILDE

Smeden gjorde aarligt 2 Gilder, Maj og November, foruden et »Vullegilde«, som senere omtales. Ved Majdagstid fik Smeden sin Pengebetaling, nemlig 1 Specie af hver hel Gaard. Den 1. November fik han derimod Naturalier, 1 Læs Tørv fra de Kunder, som havde Tørveplet, Fourage til sine Kreaturer og Græsning til 5—6 Faar, som var paa Omgang hos Bønderne. Disse Faar var aldrig hjemme, saa Smedekonen gik ud at klippe Faar om Efteraaret.

Disse her nævnte Ydelser samt den senere omtalte Mælk fik Smeden for udført Smedearbejde for Bønderne.

Naar en Bonde i de Dage skulde have udført Smedearbejde, gjorde han i Forvejen Aftale med sin Smed om en Dag, paa hvilken han saa indfandt sig i Smedjen med de Ting, han ønskede ordnet.

Den Dag medbragte Bonden skaaret Mad baade til sig selv og Smeden og dennes eventuelle Medhjælpere. Bondens Kone maatte op Kl. 4 om Morgenen og smøre Smedemad, og den skulde være god, for Svendene talte om, hvem der havde den bedste Mad med til Smedje.

I Smedjen maatte Bondemanden selv slaa med Forhammeren. Han skulde møde Kl. 5 baade Sommer og Vinter, og han maatte være præcis og møde før Mester, for kom han sidst, besvarede Mester ikke hans Morgenhilsen.

Naar Smeden havde modtaget sine Godtgørelser for Arbejdet, gjorde han Gilde for sine Kunder. Han trakterede dem med Smørrebrød, Brændevin, Øl og Kaffe, saa meget, de ønskede.

TRE »VULLEGILDER«

Hele tre Gilder bar Navnet Vullegilde. Det var Smedens, Jordemoderens og Degnemadammens. De faldt alle tre i September Maaned, naar Mælken var fedest.

1. Smedens Vullegilde. Som allerede antydet fik Smeden ogsaa Mælk fra Bønderne. Det var Pigerne, som skulde bære Mælken af Gaarde, og den skulde bæres paa Hovedet, ellers blev der gjort Nar ad dem. Det gjaldt ogsaa for Pigerne om at komme tidligt op om Morgenen den Dag, de skulde malke til Vullegilde, for ingen vilde være sidst i By. Ofte var de saa tidligt oppe, at de maatte lede Malkekøerne op i Vinklerne i de siksakformede Stengærder, hvor Køerne endnu laa og sov i Læ for Vind og Vejr.

Der var endnu et Omraade, hvor Pigerne kappedes. Det var med Hensyn til at møde med den rene hvidskurede Malkebøtte. En Ærtræsbøtte var altid hvidere end en af Egetræ. I øvrigt brugte Pigerne ikke den daglige Malkebøtte til at bære Vullegildemælken i, men en finere, altsaa en Stadsbøtte. Naar Pigerne saaledes paa Morgenstunden kom til Vullegilde, fik de Kaffe og Kager og endda Mjød til.

2. Jordemodergildet. Distriktsjordemoderen boede i Katterød. Den Mælk, som hun skulde have, blev derfor kørt i Vogn dertil. Det var almindeligt, at nogle Naboer lagde sammen og skiftevis kørte Turen. Men var der end kun een Mand i Vognen, saa var Reglen, at en Pige fulgte med fra hver Gaard for at vare Bøtten. Der kunde blive et helt lille Vogntog fra Aastrup til Jordemoderboligen i Katterød. Havde man bare haft et Billede til Illustration af Teksten! Mens Gæsterne var inde at drikke Kaffe og Kirsebærvin, holdt Jordemodermanden Opsyn med Hestene.

3. Det tredie af Vullegilderne gjorde altsaa Degnemadammen, d. v. s. Madam Agertoft, Enke efter den første af de to Lærere Agertoft, Fader og Søn. Hun boede i et lille Hus, som laa, hvor den nuværende Hovedskole ligger. Hun fik en Bøtte Mælk af hver; men Bøttens Størrelse rettede sig efter hvers Hartkorn.

Madam Agertoft gik selv ud til de nærmeste Naboer og fortalte, hvad Dag hun ønskede Mælken, og for Resten skikkede hun Bud med Skolebørnene. Aaret igennem modtog Madam

Agertoft for Resten adskillige Flasker Fløde. Skolepigerne havde den med og saa var de inde hos Madammen at drikke Kaffe i Middagsfrikvarteret; det var jo en hel Svir for Pigerne. — Madam Agertoft døde 1877.

TINGGILDE

Præsten gjorde aarlig 2 Gilder for Bønderne, men da han boede i Vester-Aaby, gjorde han Akkord med Sognefoged Bertel Hansen, hvis Gaard laa ved Siden af Kirken, om Traktement. De fremmødte skulde have Kaffe, som Præsten betalte Sognefogeden 1 Specie for at levere.

Ved den ene Lejlighed fik Præsten sin Tiende, det var »Tinggildet«, som det kaldtes. Ved den anden Lejlighed fik han Mælk som de andre »Embedsmænd«.

*

*

*

Endelig kunde det saa til Slut nævnes, at Bønderne jo ogsaa selv gjorde Gilder, nemlig ved Bryllup og Barsel. Der var »Embedsmændene« med blandt Gæsterne, og da gik det efter Rang og Stand. Øverst sad Præsten og Præstefruen, saa Degnen og Degne madammen og derefter Smeden og Smedekonen. Man lægge Mærke til Titulaturen paa de 3 Hustruer: Frue, Madame og Kone!

En Smedekone dog ikke en fra Aastrup — skal engang ved et Gilde have sagt:

»I gaml Dawe sat løst Præstfråwen, så Dæjnmadamen, og så Sme-konen, dæ(n)jga(ng)w vå vi ræjnt få nåwe; nu må vi vær gla, ka vi båre få Æ.(nd)i hæ(ng)j å.«

Ak ja, de svandt, de svandt, de gode gamle Dage!

Men vi har da Mindet tilbage, det lønlige Kildespring.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Fastelavns Mandag afholdt Foreningen Fastelavnsfest i Handels- og Kon-
toristforeningens Festlokaler. Festen havde samlet overordentlig stor Til-
slutning, idet en halvtredie Hundrede Medlemmer havde givet Møde.

Medens man samledes om Kaffebordene, spillede Musikken en Række
muntre Musiknumre. Sagfører Damkier bød i Formandens Fraværelse vel-
kommen, hvorefter der serveredes Kaffe med Boller.

Efter Kaffebordet sang Koncertsanger Peder Jacobsen under stort Bi-
fald fynske Sange af Mads Hansen og Morten Korch. Senere læste
Morten Korch nogle af sine morsomme Skitser i fynsk Dialekt.

Sagfører Damkier takkede under Publikums Tilslutning de to optrædende,
hvorefter Dansen gik til Klokkeren 1.

Sammenkomsten var præget af en udmærket Stemning, Medlemmerne
kom med deres gode fynske Humør, og derved blev Festen i høj Grad vel-
lykket og gav Lyst til at fortsætte i samme Spor.

Angaaende Møde eller Sammenkomst i Marts kan der endnu intet opgives,
særlig Meddelelse vil blive Medlemmerne tilsendt.

P. B. V.

MORTEN KORCH.

PRÆSTEHISTORISKE SAMLINGER

I ethvert Sogns Historie danner Kirken og Præstegaarden et stort og væ-
sentligt Afsnit. Enhver, der arbejder med sin Hjemstavns Historie, vil hurtigt
erfare, hvor værdifulde de gamle Bind »Kirkehistoriske Samlinger« er. Det
maatte derfor ogsaa hilses med Glæde, da »Selskabet for Danmarks Præste-
historie« stiftedes 22. Okt. 1928. Dets Formaal er »at vække og virke for Ud-
bredelse af Interesse for dansk Præstehistorie, herunder ogsaa Præstegenealogi
og de danske Præstegaardes Historie som Led i dansk Kulturhistorie«. Sel-
skabet udgiver Tidsskriftet »Præstehistoriske Samlinger«, hvoraf der udsendes
to store og smukt udstyrede Hæfter om Aaret. Desuden paatænker Selskabet
at medvirke ved Udgivelsen af en dansk Præstehistorie 1884—1929, danske
Præste-Portrætter, en revideret Udgave af Wibergs Præstehistorie samt Søn-
derjyllands Præstehistorie.

Første Aargang af »Præstehist. Saml.« blev redigeret af Pastor Paul Ne-
dergaard, København, der paa Grund af anden Virksomhed maatte træde
tilbage som Redaktør og ved anden Aargangs Begyndelse afløstes af Pastor
Aage Dahl, Egen. Med Pastor Dahl som Redaktør synes Selskabet at have
gode Muligheder for Løsningen af den ene Opgave: Sønderjyllands Præste-
historie. Han har allerede i de to Aargange meddelt adskillige præstehisto-
riske Bidrag fra Sønderjylland, navnlig om Sønderjyllands Bispehistorie.

Af Bidrag, der har særlig Interesse for Fynboer, kan nævnes Paul Ne-
dergaards Artikel om Præstehistorikeren S. V. Wiberg, der var Præst i
Jorløse-Hostrup 1858—82, samt L. C. Balslevs Artikel om den Balslevske
Præsteslæggt, der stammer fra det fynske Sogn Balslev, og som i udpræget
Grad har været en fynsk Præsteslæggt.

Paul Nedergaards Indledningsartikel Præstegaardens Plads i dansk
Kulturhistorie er en smuk Hyldest til de gamle hyggelige Præstegaarde
og de prægtige Præstefamilier, der gennem lange Tider har hørt til vore yp-
perste Kulturbærere. Ingen, der vil kende sin Hjemstavns Historie, kan komme
uden om Præstegaarden. Man kan kun ønske »Præstehistoriske Samlinger«
en lang og god Levetid, saa de kan blive et smukt og værdigt Sideestykke
til »Kirkehistoriske Samlinger«.

H. C. F.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter ..... Kr. 3,00

Indbunden med Shirtingsryg ..... Kr. 4,50

Indbunden med Skindryg..... Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Tolv Gange om Aaret kommer der et smukt lille Hefte og bringer Bud om gammelt fynsk Folkeliv. Billeder af gamle Huse, Gadepartier og Redskaber eller af særpregede fynske Landskaber veksler med Vers, hvori Øen og dens Mennesker prises; men Hovedparten optages af korte lokalhistoriske Bidrag og særlig af Folkelivsskildringer og Folkemindeoptegnelser, adskillige af Bidragene er skrevet i letlæselig Lydskrift. — Bortset fra den Interesse, dette smagfulde lille Skrift kan have for den særlig fynske Hjemstavnsfølelse, har det ogsaa almen Betydning ved at fremdrage og bevare en Række Træk og Minder, som maaske ellers gik tabt. — Paa en smuk Maade gives her Fynboerne en Tilskyndelse til at optegne alle ejendommelige Træk vedrørende gammelt Folkeliv og Folketro. Hvert Hefte bringer et frisk Pust fra den dejlige Ø, hvor Oldtids Kæmpegrave staar mellem Æblegaard og Humlehave, den Ø, der sammen med de omliggende Smaaøer har udviklet den højeste Skønhedssans i vort Land, hvad Husbygning og Haveanlæg angaar.«

Henrik Ussing i »Danske Studier«.

Dette Skrift bør være selvskrevet til alle fynske Udlaansbiblioteker, til Læsekredse, til alle fynske Hjem og til alle spredte Fynboer. Alle Fynboer bør slaa Kreds om det.

Christine Reimer i »Fyns Tidende«.

Anden Aargang af dette udmærkede Maanedsskrift staar ingenlunde tilbage for den lovende første . . . »Fynsk Hjemstavn« har naturligvis specielt Bud til alle Fynboer; men alle, der interesserer sig for vore Folkeminder, kan have Glæde af Bladet.

Vald. Nørlyng i »Københavns Kommuneskole«.

Fynsk Hjemstavn er et fikst udstyret Hefte, og Indholdet svarer dertil, Læserne glædes, naar Minderne mødes fra Barneaarene med, hvad Fynsk Hjemstavn fortæller.

T. T.[obiasen] i »Vestkysten«.

»Fynsk Hjemstavn« skal leve endnu i flere Aar, hvis det skal løse sin Opgave, og det kan det kun, hvis mange flere tegner sig som Abonnenter og derigennem giver deres beskedne Bidrag til Løsningen af en national fynsk Opgave.

J. Holck i »Assens Amts Avis«.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Johs. Andersen: Kalessherl i Odense flod i svundne Tider. — Laur. Nielsen: Vor Mors.
— Ngel Lange: fynske Planteavne og folkeminder om Planter. — Gamle Sandsager.

4. hæfte.

April 1931.

4. Aargang.

LYDSKRIFT

Idet der i øvrigt henvises til Magister Poul Andersens Artikel Oversigt over Lydskrift, FH. 1928 S. 12 f., meddeles hermed den der givne Oversigt.

Selvlyd:

- a = Rigsmaalets a-Lyd i: fālə (falde), hat (Hat), ma's (Mas).
a = sænket a-Lyd i Rm.: sparkə (sparke), a'rm (Arm), ra-sə (rase).
å = Rigsmaalets aa-Lyd i: gā·ðə (Gaade), lå's (Laas).
å̄ = sænket aa-Lyd i Rm.: låpə (Loppe), kånə (Konge).
o, u = Rm. Lyd i: lokə (lukke), so' (So); mu's (Mus), kusk (Kusk).
ø = Rm. ø-Lyd i: sø' (Sø), bøsə (Bøsse), lø·sə (løse).
ō = Rm. ø-Lyd i: hō·nə (Høne), bōrstə (Børste), grōn' (grøn).
y, i = Rm. Lyd i: by·ðə (byde), nyt (nyt); si' (Si), sist (sidst).
æ, e = Rm. Lyd i: gæst (Gæst), læ·sə (læse); se' (se), let (lidt).
ā = Rm. Lyd i: ārli (ærlig), grāsə (græsse).
ə = tryksvag Slutningslyd i: ga·ðə (Gade), fenə (finde), bøn'ər (Bønder).
w = den u-agtige Lyd i Tvelyd aw osv. i Rm.: naw'n (Navn).
vāw'n (Vogn). Som Medlyd (sml. b) i Nordjysk: wal (vel).
j = den i-agtige Lyd i Tvelyd aj osv. i Rm.: laj' (Leg), rāj' (Røg). Som Medlyd i Forlyd: jæl'p (Hjælp).

Medlyd:

- f, h, k, l, m, n, p, r, s, t bruges som i Skriftsproget, dobbelt-skrives dog ikke; h bruges kun i Forb. hj-, hv-, hvis det virkelig udtales.
b, d, g = Rigsmaalets Lukkelyd i bast (Bast), labər (Labber); da'l (Dal); gā's (Gaas), lægə (lægge).
ð = Rigsmaalets aabne d-Lyd i: ga·ðə (Gade), skreð (Skred).
q = Rigsmaalets aabne g-Lyd i: da'q (Dag), ø·qə (øge).
ch = den ustemte q-Lyd i Sønderjysk: ka·ch (Kage), a·chə (Ager).
b = en v-Lyd udtalt med Underlæbe mod Overlæbe (sml. v). Anderledes w, der udt. med rundede Læber (Trutmund).
v = Rigsmaalets v-Lyd i Vand, vride osv., udtalt med Underlæbe mod Overtænder. Sml. (det u-agtige) w og b.
z = den stemte s-Lyd i Bornholmsk: gla·z (Glas), u·zal (ussel).
ŋ = Rigsmaalets ng-Lyd i Konge, bange og n-Lyd i Banke.
nj, lj = n- og l-Lyd med j-agtig Klang (»palatalt« n og l).
ĩ = »hult l« o: en jysk l-Lyd som i Engelsk »full, all«.

Særlige Tegn:

- ' betegner Hovedtryk paa følgende Stavelse. Eks. a'vi's (Avis).
- ' betegner, at foregaaende Lyd afbrydes eller deles af et Stød. Eks. la'qən (et Lagen), modsat la·qən ([Salt]lagen).
- efter et Tegn betegner, at vedkommende Lyd er lang. Eks. va·nə (en Vane), modsat vānə (Vande).
- (nd), (ng) o. l. betegner, at foregaaende Selvlyd er en Næselyd. De i Parentesen staaende Tegn udtales ikke. Eks. Fynsk sæ·(ng)ə (Senge) = sæ·(nd)ə (sende), sø'(nd)j (Synd og syng).

Aaleblusning paa Odense Inderfjord.

AALEFISKERI I ODENSE FJORD I SVUNDNE TIDER

AF FØRSTELÆRER JOHS. ANDERSEN, AVNSLEV

ILLUSTRERET AF HERMAN MADSEN

ODENSE FJORD kan naturligt deles i to Dele: Yderfjorden og Inderfjorden. Denne sidste begynder ved Stige og naar til en Linie, som kan trækkes fra Dræby Fed over Viggelsø til Klintehjærg.

Det er Inderfjorden, som vi i det følgende vil beskæftige os med. I Modsætning til Yderfjorden er den lavvandet og de fleste Steder stærkt dyndet. Ingen Steder naar den i Nutiden over 1,5 m Dybde. Saaledes har det ikke altid været. Ældre Folk i Bullerup kan saaledes fortælle, at man omkr. 1850 med Joller sejlede fra »Slettenslandet« til Bullerup med Træ til Hjulmanden, Niels Christiansen. Dybden i Inderfjorden maa altsaa have været betydelig større i ældre Tid. Strømmen har imidlertid stadig ført Lag paa Lag af Dynd ind, ligesom Bundens raadnende Plantedele har bidraget meget til det nuværende tykke Dyndlag, der har forhindret Sejlads med Joller de fleste Steder i Inderfjorden. I mange Aar har da ogsaa det almindelige »Fartøj« i den lavvandede Inderfjord været den fladbundede Pram (Fig. 1), der paa primitiv Vis dreves frem af Aalestangeren eller Strand-skytten ved Hjælp af en ca. 2 m lang saakaldet Stage (Fig. 2),

som han »stagede« sig frem ved. Der skulde stor Balancekunst til at holde en vippelysten Pram paa ret Køl, naar det blæste en Del, og adskillige Jægere og Fiskere har vist ogsaa i Tidens Løb maattet ud i Dyndet med samtlige Redskaber og Fangst; men trods alt færdes man trygt som paa et Gadekær overalt paa Inderfjorden.

Før jeg gaar over til mit egentlige Emne, Aalefiskeriet i ældre Tid, skal jeg ved Hjælp af hosstaaende Kortskitse anføre en Del gamle Stednavne, som endnu lever i de gamle Aalefiskeres

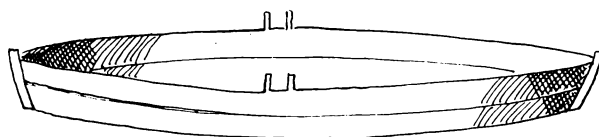

FIG. 1.

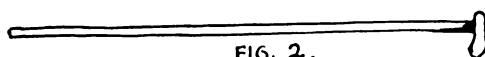

FIG. 2.

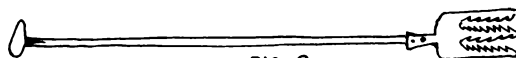

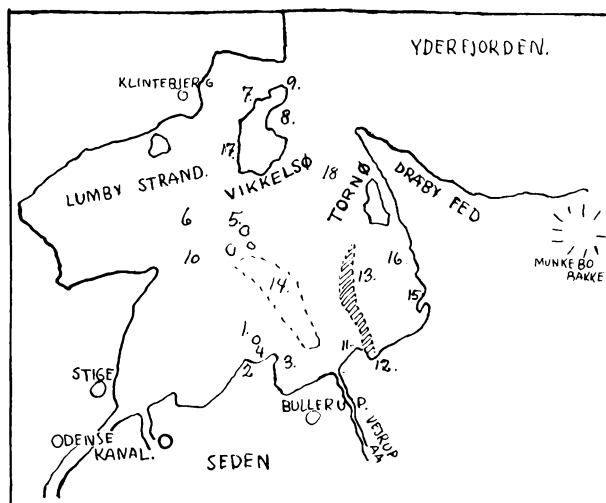
FIG. 3.

og Strandjægeres Ordforraad, men som trues af Glemsel og Undergang, hvorfor jeg mener, »Fynsk Hjemstavn« bør gemme dem hen som saa meget andet gammelt værdifuldt Stof. Tallene paa Kortskitsen viser hen til Fortegnelsen over Navnene og betegner de forskellige Steders Beliggenhed. I Parentes er, saa vidt muligt, gengivet den stedlige Udtale af de gamle Stednavne. Det er altsaa Navne paa Odder, »Bugter«, Grunde (Øren), Dybder (Vandgangen, Fandens Kiste), Sten (Dejstenene, Gamle Hans) o. s. v. Saadanne Navne som »Skælmens Krog« og »Fandens Kiste« er jo af en egen Kraft og romantisk Uhyggestemning; men hvad de hentyder til, har det ikke været mig muligt at faa opklaret.

Inderfjordens ringe Dybde, de mange Holme og Smaaøer, de sivkransede Syltenge langs Bredden har gennem Tiderne lokket en Mængde forskellige Vade- og Svømmefugle til. Her skal nu anføres nogle Navne, i Parentes angives den stedlige Benævnelse af Fuglene.

Man træffer Rødbenet Klire (Rødben), Grønbenet Klire (Damsnæppe), Ryle (Pyt), Islandsk Ryle (Trindknægt (Tri-(nd)jæk-næjd)), Regnspove (Regnspurv (Ræjnspar)), Hættemaage (Strandmaage (Stra-(nd)j'ma-ø)), Svartbagmaage (Torskemaage (Tåskema-ø)) og mange andre, hvis Navne dog ikke afviger væsentlig fra Rigsmaalet.

Alle disse Fugles Skrig, deres Liv og Færden Sommeren igennem har i høj Grad været med til at kaste Glans og Ynde

Odense Inderfjord.

1. En stor Sten, kaldet »Gamle Hans« (gamle Håns).	10. Haare (Hoøø).
2. Lille Kragenæs (lilø Kræænæs).	11. Skrædderkrogen (Skræærkråwi).
3. Store Kragenæs.	12. Taarup (To'rop).
4. Smaastenskrogen (Småstenskråwi).	13. Øren (Yøri).
5. Dejstenene (Dæjstianønø).	14. Vandgangen (Va(nd)jga(ng)i).
6. Bredning (Briøni).	15. Nissekrogen (Nesøkråwi).
7. Ægholm.	16. Lillestranden (Lelstr(nd)øn).
8. Gaasebad (Gø'sba).	17. Skælmens Krog (Skælmskråw).
9. Nørrehoved (Nørehø-ø).	18. Fandens Kiste (Fa'ns Kistø).

over Inderfjorden i Tidens Løb; men ogsaa Aalefiskeriet — i dets forskellige Former — har fra gammel Tid præget Livet derude.

I det tidlige Foraar, naar »Paaskeøsten« satte ind med skarpe Pust ovre fra Munkebo og Dræby Banker, drog de gamle Bullerup- og Sedenmænd ud paa Aarets første »Stangetur«.

Udrustede med Aalesaks (Fig. 3), Stage, Øsekar samt en solid Mellemmad med Snaps (»Poul Jørgen«) og Øl i Lejlen gik

de om Bord i Prammene. Selvfølgelig maatte de ogsaa være solidt paaklædte; thi Paaskeøsten har et særligt Tag paa at gaa til Marv og Ben.

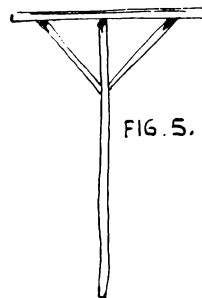
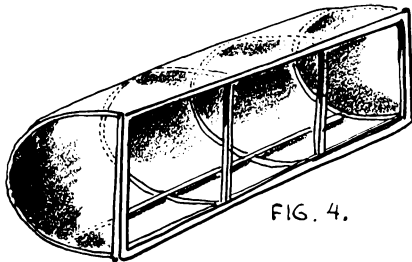
Det er mig fortalt af en Mand i Bullerup, at det var gammel Skik der paa Egnen i hans Oldefaders Tid at drage ud paa »Stangning« Lørdag Formiddag, som man skulde til »Skrifte« i Kirken om Eftermiddagen. Det var altsaa en Slags Feststangning for de gamle. Kendskab til Bundplantevæksten og især til Stederne, hvor Aalene efter gammel Erfaring holdt til, var i høj Grad nødvendigt for et godt Udbytte.

Var man nu saa heldig at »hitte Aalene«, skulde man blive paa Stedet, saa længe der var Aal at faa. Ofte stod flere Stangere sammen, og medens Hug paa Hug gik ned i Dyndet, veksledes Bemærkninger om mange Ting, men særlig om Oplevelser og Udbytte paa Fisketurene, indtil Samtalen pludselig afbrødes af et Fryderaab fra en heldig Fisker, der triumferende holdt Saksen i Vejret for at fremvise sit særlig gode Bytte, en stor Blankaal, den saakaldte »Sølvaal« (Søloøl). Naar Mellemmads-tiden kom, holdt Stangerne inde, huggede Stagen i Bunden, tøjrede Prammen til den og tremtog Mellemmaden, der smagte fortræffeligt; thi Strandluften havde en særlig Evne til at give Appetit. — Denne Aalestangning om Dagen bruges endnu paa Bullerup og Seden Strand, men med stadig ringere Resultat paa Grund af de mange Aalærer, der nu er sat ud fra Foraars-tidens Slutning.

En anden Form for Aalestangning, nemlig den saakaldte Blusning, har været meget brugt paa Odense Inderfjord. Dette mærkelige, romantiske Fiskeri tog sin Begyndelse, naar de lyse Nætter indtraadte. Om Aftenen efter Solnedgang trak Aaleblussernes lysende Kæde sig langsomt over mod Viggelsø og Tornø. Redskaberne bestod af Saks samt en stor til dette Brug indrettet Petroleumslygte (Bluslygten), der blev stillet i Prammens Forstavn, hvor ogsaa Stangeren stillede sig, medens en Del store Sten blev lagt i Bagstavnen for at afbalancere Prammen. Idet nu Aaleblusseren gled sagte hen over det stille Vandspejl, kunde han ved Hjælp af Lygten se Aalene, der mod den mørke Bund aftegnede sig som lysende Streger og Krumninger; lynsnaart for Saksen ud mod disse, der dog ikke var saa lette at faa Ram paa for den mindre øvede; thi »man maa sno sig«, siger Aalen (C. Ewald).

De gamle i Bullerup kan imidlertid berette om Blusfiskeri, der foregik paa en meget primitiv Maade, nemlig saaledes, at 3 Fiskere vadede langs Kysten. Den ene var forsynet med en Kærv Langhalm paa Ryggen; ved Hjælp af »Totter«, som han »blussede« af, kunde saa de to andre foretage deres Hug efter Aalene, der om Aftenen er ude efter Mad i de lune, dyndede »Kroge«.

Endnu trækker Aaleblussernes lysende Kæde hen over Fjorden i den lune, stille Sommernat. Et pragtfuldt og stemningsrigt Billede oprulles herved for Beskueren, der inde fra Land glæder sig over, at den danske Sommernats Trylleri yderligere øges ved den sælsomme Ildfest mellem de lave grønne Øer og Bredder.

Dog, den mærkeligste Form for Aalefiskeri i Inderfjorden er vel nok den saakaldte »Glibning«, der gerne tog sin Begyndelse omkring Skt. Hans, naar Vejret tillod Fiskerne at gaa ude i Vandet.

Til dette Fiskeri brugtes Glib, som bestaar af en Træramme med Bøjler, hvorover der er udspændt et meget finmasket Garn (Fig. 4). Endvidere brugtes en »Kroide«, en ret kraftig Stang, der i sin ene Ende havde fastgjort en Tværstang med Afstivere (Fig. 5).

Endelig hørte der en Pram til hvert »Sæt« Glibere, der sædvanligvis bestod af 3, som Regel baade Mænd og Kvinder. »At gaa til Strande« (å gå te Stra(nd)ø) kaldtes Glibfiskernes Virksomhed. Selv kaldtes de »Strandfolkene«. Da disse under Fiskeriet stadig maatte vade rundt paa Fjordbunden, havde de hjemme paa Loftet udsøgt sig de »argeste« Pjalter, de kunde finde. Derfor kunde ogsaa et Optog af Glibere paa Vej til Stranden tage sig helt sælsomt og fantastisk ud, saa uerfarne Bønderhøste kunde finde paa at løbe løbsk ved dette Syn.

Ogsaa Smaabørnene kunde blive helt underlige til Mode, naar

de saa de kvindelige Deltagere i Ekspeditionen komme ansfigende, barfodede, iførte Mændenes forlængst kasserede, »bødte« (bydø) Bukser, gamle Jakker, sammenholdte med Reb om Livet, medens en saakaldt Flagrehat tilhyllede den haardføre Fisker-madammes noget sky Aasyn. Mad, Øl og Brændevin førtes med i »Tæ-inøn« (Madkassen).

Hvis Strandfolkene kunde »faa et Barn i Gliben«, før de lagde ud til Fangst, vilde det give Aaleheld. Man lagde saa Gliben over Hovedet paa et Barn, idet en af Fiskerne udbrød: »Der er nok Held ved dig, lille Ven; lad mig kun faa dig i Gliben«.

Selve Glibfiskeriet gik til paa følgende Maade: Man stagede og roede ud til Fangstpladsen, sprang saa i Vandet, hvor en holdt Gliben omtrent lodret med den nederste Kant paa Bunden. Den ene Stortaa var anbragt paa en lang, tynd Kæp, som var bundet til Gliben (se Fig. 4). Ved Hjælp af denne Stilling kunde Glibholderen mærke, naar en Aal røg mod Nettet, hvorved der fremkom et ejendommeligt »Puf« i Gliben. Aalene blev jaget ud af Bundbevoksningen ved Hjælp af den før omtalte »Kroide« (Fig. 5), som de øvrige Deltagere flittigt bearbejdede Bunden med. Hvis Glibholderen mærkede det omtalte »Puf«, løftede han lynsnart Gliben op og hældte den sprællende Aal ned i Bunden af Prammen, som Glibholderen trak med sig ved Hjælp af et Reb over Skulderen.

Mange store, blanke Aal kunde i Løbet af en lang Sommer-eftermiddag blive de ihærdige Gliberes Bytte.

Et ganske ejendommeligt Syn frembød Odense Fjord en stille Højsommerdag, naar Solen brændte paa det spejlblanke Vand, og man inde fra de grønne Enge kunde følge Glibfiskernes Færd ovre under Viggelsøs og Tornøs grønklædte Kyster. Den smilende Stilhed afbrødes kun nu og da af de skrigende Strandfugle eller et muntert Udbrud fra de djærve Fiskere, der forkortede hinanden Tiden med drøje Historier og lignende Tidkort.

Men ellers skulde der passes paa med de store Aal, for de var lumske; det maatte Mads Væver og Kaen Marie fra Bullerup sande. En Dag havde de faaet en Aal paa ca. 4 Pd. i Gliben; men denne Lykke skulde de kun nyde en stakket Stund; thi da Mads hældte Fyren ned i Prammen, slog den et Slag med Halen og gik udenbords til ubeskrivelig Ærgrelse for det gamle Ægtepar.

Det gjalt om at staa sig godt med hemmelighedsfulde Magter

i Tilværelsen. Derfor bad de gamle Fiskere om, at »Vorherre vilde bevare dem fra den store Aal ovre paa Haare« (smlg. Historier om Søslangen).

Vilde man staa sig godt med Heldets Magter, maatte man anbringe en tørret Aalekvabbe (en saakaldt Aalemor) hjemme paa Loftsbjælken.

Selv om Glibliskeriet fandt Sted i Sommerens længste Dage, skulde der alligevel et godt Helbred til »at gaa til Strande«. Strandfolkene gik ud ved Middagstid og kom først i Land ved 7-Tiden om Aftenen.

Saa skulde man i Gang med at »rive Aal«, det vil sige sortere Aalene i Knipper efter Størrelse.

Gennemgaaende var Aalene vist ikke saa store. Naar der f. Eks. kun gik 4 Aal til et Pundknippe, var man helt godt tilfreds. En Aal fra et saadant Bundt kaldtes en »Fireknippe«. Paa samme Maade talte man om »Toknipper« og »Treknipper«. Et Knippe, hvortil der skulde 10—12 Aal, kaldtes et »Kæltringknippe«.

Efter Aalerivningen gik Fiskerne hjem til Byen med Fangsten, stadig iført det vaade Aaletøj; selv Folk fra Holev gik hjem uden at skifte. Gamle professionelle Glibere som Stine Carls og Maen Håense (Maren, gift med Hans) kunde højt op i Aarene døje denne Vandring i det vaade, slaskende Tøj.

Den første Forhandler af Aal eller, som hun kaldtes, Sælgekone, som Fiskerne traf paa, var ofte »Ka Kuskens« (Karen Kusks), der ventede paa Fangsten, siddende med sin Bindehose oppe paa en Bænk ved Mads Vævers Gavl. Syntes hun, at Ventetiden blev for lang, modtog hun Gliberne med Eder og Ukvemsord. Ogsaa Stine Pæes fra Bullerup var i mange Aar Sælgekone.

Disse Aalekoner vandrede med Aalekurven paa Ryggen rundt i Omegnen og solgte Fisken, ofte til meget ringe Priser; men Pengene flød sparsomt i de Tider, og selv en nok saa ringe Fortjeneste i Skilling og Mark var et kærkomment Tillæg til Aarets Indtægt baade for Fisker og Forhandler.

Ja, selv Gaardfolkene maatte regne med Aalefiskeriet i gamle Dage. Min Oldefader, der tiltraadte en af Fæstegaardene i Bullerup omkr. 1825, var efter Sigende saa letsindig at slaa Gaardens gamle Glib i Stykker for Øjnene af den gamle Aftægtskone i Gaarden. Hun rystede ved denne Handling paa sit erfarne

gamle Hoved og udbrød: »Der kan gerne komme Tider, hvor du bliver nødt til at ty til Gliben«.

Nu er disse knappe, gamle Tider forlængst svundne hen og Aaleglibning som Erhverv døet hen. Andre Fangstmaader er kommet i Stedet; men paa varme Højsommerdage kan man endnu se et enkelt »Sæt« Glibere, der for Morskabs Skyld dyrker det gamle, stemningsrige Glibfiskeri ved Bullerup Strand.

VOR MOVR

AF LAUR. NIELSEN

Davi glier paa en lykle Maaev
 hos Lavs Pæjsens hejl de lanje Aavr.
 Maanj aa Böön — aa Folk aa Føj — har faaev
 mæ vo Movr en Sol i denje Gaavr.

Ham Lavs Pæjsen stryr sej om sinj Monj,
 sejr faanöet ædder Karen av aa te,
 famler om hinj mæ en læjdle Honj,
 naar han somti har hinj næjr nok ve.

Karens Öene sejr saa milt aa rart,
 Røjsten varmer denj, hun snakker te.
 Hun kaa gi et Arbe Löjstens Fart
 aa faa Folkne lie te, va hun ve.

Hun kaa rejde glatte Senjens Puve,
 saa a Lillelavs maa söve stras.
 Store Lavs kaa injen aanjre brue
 te aa knap i drilvorn Knap tepas.

Fæjet vejser unjer Karens Honj,
 al de sye vo Movr kaa klappe suvnt.
 Der æ Trøjst aa Helsen i hinj Monj,
 Trivsel, mens a Dönet drejer runt.

Inj i Stövn den vije Vinterdav
 æ der lisse Foraaavr om vo Movr.
 Mæ hver Nik har hun en Spire lav,
 hver et Öekast æ et Fröj, der gror.

Livet gaavr paa en lykle Maaev
 hos di Menjsken hejr fra Aavr te Aavr.
 For vo Movr har naa faastaavt aa faaev
 Glæjen te aa trivs i denje Gaavr.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

PILEURT (*Polygonum*) eller SKEDEKNÆ. Det første Navn henpeger paa Bladenes Lighed med Pileblade, det andet til, at Bladene forneden forløber i en hindeagtig Skede, som slutter sig tæt omkring Stængelen. I Agre forekommer nu og da, især paa fugtig Grund, nogle Pileurt-Arter, som kaldes Stenbåw'e (VM. 1929) og Vild Boghvede, medens Frøene kaldes Tasker (Sydfyn, JMJ.). Den klatrende Art SNERLE-PILEURT (*O. convolvulus*) hedder Rankebogvede (Faaborg, ER. hos HJT. 1870 S. 327) og Jordhumle (Langesø, ER. 1866—78); medens den som Ukrudt selv mellem Stenene i Gadernes Brolægning kendte VEJ-PILEURT (*P. aviculare*) hedder Hønsgræs (Birkholm, CJ.) eller Hønsgræs (Ærø, LPL. 1928). Den i Agre og ved Søbredder almindelige *P. amphibium* hedder Stenbåw'e (VM.), Lammearme, Kvækurt og Kvækrødder (Vigslev, HH. 1929). VANDPEBER (*P. hydropiper*) skulde drages 2—3 Gange igennem rindende Vand og lægges ved Tandem eller uden paa Kinden, indtil de blev varme, hvorefter de skulde nedgraves i Jorden, det skulde kunne fordrive Tandpine (ETK. 1922 S. 94). En meget sjælden Plante, som af og til dyrkes i Haver, SLANGEROD (*P. bistorta*), hedder Pivrænsler (Ørbæk, FL. 1929).

POPPEL, se ASP.

POTENTIL (*Potentilla*). Den ved vore Landeveje almindeligt voksende GAASE-POTENTIL (*P. anserina*) kaldes Gåseurt (EAP. 1891 S. 25), Sølvblad (EAP. 1891) og Vejskræppe (HCF. 1928). TORMENTIL-POTENTIL (*P. erecta*) anbefaler Trojel som et brugeligt og tilforladeligt Middel mod Blodpis, især naar det bruges i Tide (c. 1771 AaOA. S. 599).

PRÆSTEKRAVE, se OKSEØJE.

PÆON (*Paeonia*). Faldende Syge helbrededes ved at hænge Pæon-Rod om Halsen (ETK. 1922 S. 70). Det i gamle Dage meget benyttede Navn Bonderose er vistnok nu ganske fortrængt af Pæon, som paa Fyn udtales Pian eller Pijan; paa Nordfyn kaldes den Rødrose (SB. 1925).

PÆRE, se ABILD.

RAJGRÆS, se GRÆSARTER.

RANUNKEL (*Ranunculus*) kaldes her som de fleste Steder i

Landet oftest Smørblomst. Den fyldte Form af BIDENDE RANUNKEL (*R. acer*) og formodentlig andre fyldte Ranunkelarter kaldes i Vestfyn Gyvle Knapper (MK.), og LAV RANUNKEL (*R. repens*) kaldes Hægter (ER. 1866—78). Vandranunklerne, som af Botanikerne gerne føres til Slægten *Batrachium*, hedder Vieblomster, d. v. s. Hvide Blomster (Birkholm, CJ. 1928) og Fedtblomst (Sk. XII 1889 S. 158). Den lille VORTEROD (*R. ficaria*), som ofte henføres til en egen Slægt, kaldes paa Fyn Smørurt og Smørblomst; af de gamle Botanikere forud for Linné blev den koblet sammen med Svaleurt. Den anvendes i Medicinen, og der knyttede sig en Del Overtro til den; man troede saaledes, at Smaaknoldene, der ses ovenpaa Jorden, naar Planten er visnet, og bliver særlig synlige efter Regn, var regnet ned fra Himlen.

RAPS, se KAAL.

REGNFANG (*Tanacetum vulgare*). Navnet staves oftest som vist her; men det har oprindeligt hverken med Regn eller med fange at gøre, og den anførte Stavemaade burde maaske derfor forkastes. Første Led er det samme som det tyske Ord Rain og det danske Ord Ren, hvilket vi kender i Agerren; andet Led kan være det tyske Ord Farn, der betyder Bregne, og Reinfan eller Renfan, som blev en korrektere Stavemaade, skulde da forstaas som en Bregne (Bladene er fintdelt som Bregneblade), der vokser paa Diger o. l. St.; nogle Etymologer vil dog hævde, at det skal forstaas som Fane; vi træffer da ogsaa nu og da Formen Renfane. Følgende Stavemaader kendes fra Fyn: Ranfan (Vestfyn, MK.), Reinfær (FF. 1894 S. 76), Regnfær (Sk. XII 1889 S. 28) eller Rejnfar (Krarup, HCF.), endvidere Regnfærd (Sydfyn, MJJ. 1928) og Regnfand (Ærø, RH. 1834 S. 239). Regnfang, som ogsaa blev kaldt Ormekrud (Ærø, LPL. 1928), brugtes imod Orm hos Heste; man gav dem hele Planten ind. Blomsterne alene blev, brudt itu, brugt imod Orm hos Børn; for at det skulde glide ned, blev det rørt ud i Sirup; det blev da kaldt Ormefrø eller Siksak (MJJ. og NPJ. 1928). Angaaende dette sidste Navn maa der være Forbindelse med visse Malurt-Arter, der har været brugt paa lignende Maade; se under Bynke. Regnfang brugtes til at sætte paa Brændevin til Bitter; ligeledes kom den mellem Humlen, naar der bryggedes (Krarup, HCF.).

RESEDA (*Reseda odorata*) hed i 70'erne paa Assens-Eggen

Risita eller Grisita (Gartner J. S. Arndt 1918); en anden Stavemaade: Risseta angives fra Nordfyn (CR. 1910 S. 31).

RIBS (*Ribes rubrum*): Rebs (Vestfyn, MK.), Ræbs, tidligere Ræws og Ræbstræer eller Ræbsbuske (Birkholm, CJ.). SOLBÆR (*R. nigrum*) hedder Sovlbær (Vestfyn, MK.). STIKKELSBÆR (*R. grossularia*): Stekkelsbærtun (Vestfyn, MK.). Som Prydbuske i Haverne dyrkes BLODRIBS (*R. sanguineum*), den bliver af og til betegnet med Rybs (MH. 1880) og Ribus (JMJ.), som er en forvansket Udtale af det latinske Slægtsnavn. Den paa Bornholm vildtvoksende FJÆLD-RIBS (*R. alpinum*) hedder Korinthebuske (ER. hos HJT. 1867 S. 200). Ribs skulde syltes ved Larsdag, St. Laurentii Dag, 10. August, thi da indeholdt de mest Geléstof (Nordfyn, CR. 1919 S. 561). Solbærblade, plukkede i Løvspring, giver en god Kop The mod Hoste, Gigt og Stak-aandethed (CR.). Naar Stikkelsbærrene er tjenlige til at plukkes grønne til Gelé og Kompot, findes undertiden nogle Bær, som er angrebne af et Insekt, hvilket har forarsaget, at de ser ud, som om de var modne. Om disse siger man, at »Skitte Grete har været i dem« (VM. 1929). Naar de røde Stikkelsbær er modne, skal Rugen ogsaa være det (Nordfyn, CR.).

RIVER (*Asperugo procumbens*): Paa Grund af, at dens ru Stængler let hager sig fast i, hvad der kommer i Berøring med den, er den bleven kaldt Riwsnæl (Birkholm) og Præstløws (Ærø) (CJ. 1928).

ROSE (*Rosa*). Foruden Navnet Rose hører vi Tørnerose (HJT. 1867 S. 202) eller Tunrosser, og hvis det er vilde Roser: Vile Tunrovser (Vestfyn, MK.). De vilde Roser, vel især den kendteste af dem alle, HUNDE-ROSE (*R. canina*), hedder Rivetorn (Langeland, CM. 1841), Rivtun, Rywtorn, Ryvtorn (HJT.) og Rywtown (VM. 1929), naturligvis med Henblik paa de stærke og skarpe Torne, som Stammer og Grene bærer. Samme Forhold forklarer Navnene Djævletorn (Vindinge, NPJP. 1928), Retfærdighedstorn (JMJ.), Den retfærdige Torn (CM. 1841) og Fårefangere (Sydfyn, JMJ. 1928). Om »Djævletorn« skriver Dyrslæge N. P. J. Pedersen: »Moder sagde: den hed saaledes, fordi vi skulde holde os fra den saavel som fra Djævelen«, og Molbechs Dialekt-Leksikon siger, at den hedder »Den retfærdige Torn«, fordi den hager sig fast i fattig og rig uden Persons Anseelse. En anden af de vilde Roser, vistnok HYBEN-ROSE (*R. mollis*), kaldes Marierose (VM. 1929). Frugterne paa Ro-

senbusken hedder Hyben, hvilket paa Fyn bliver til Hjøner (Sydfyn, CM. 1841) og Hjønner (HJT. 1867 S. 203). Busken faar derefter Benævnelsen Hyventorn og Hontorn (HJT. 1867 S. 203). Et andet Navn til Hybenfrugterne er Grise (SV.-Fyn, HJT. 1870) eller tiere Røde Grise (FF. 1894 S. 8, Avernakø, PAJP. 1922, Sydfyn, JMJ. 1928, VM. 1929). Der er vel ingen Blomst, der er gaaet dybere ind i vort Sprog, end netop Rosen, og der er vel ingen, hvis Navn er saa ensartet gennem de forskellige Sprog, som Rosen. Ja vi ser endog, at Ordet Rose kan være, og navnlig har været, ligebetydende med Blomst, dette vistnok i særlig Grad paa Fyn. Saaledes læser vi: »Roser kaldtes før alle Slags Blomster« (Drejø, AFa. 1882 S. 103); »Roser . . . Benævnelse paa alle kjønne Blomster« (Fyn, FF. 1894 S. 76); »Roser = Blomster« (Taasing, FCL. 1823 S. 105). »I Fyn kalder de alle blomster roser sånær som rosen, for den kalder de torne-rosen (Fra Sjæll.)« (ETK. 1890 S. 486). »Roser brugtes tidligere og bruges tildels endnu i enkelte Egne, maaske i hele Landet, som Fællesnavn for Blomster. Ligesom i ældre Dansk »Rosen-gaard« er lig Blomsterhave, kan man endnu høre Udtryk som »en Have med mange kønne Roser« i Betydning af m. k. Blomster og »Potteroser« for Potteblomster« (NH. 1912); »Rovser er Fællesnavn for Blomster, baade vilde og dyrkede« (Vestfyn, MK.). Endelig maa nævnes de utalte Tilfælde, hvor Rose indgaar som Led i Navne til andre Planter saasom Solrose, Snerose, Juleroser, Kornrose, Guldrose, Præsterose o. s. v. Og saa i Stednavne indgaar Rosen; vi læser saaledes: En af Markerne paa Klaksmark hed c. 1690 Hiofventorn (VS. Rugaard III 1844 S. 105), antagelig benævnt saaledes efter Roser, som har vokset der. At vore Digtere og vore Ordsprog særlig har kaaret sig og anvendt Rosen frem for andre Planter og Blomster, kan vistnok ikke omtvistes.

RUG, se KORN SORTERNE.

RØDBEDE (*Beta vulgaris* var.): Rubier. Et Middel mod Frost er at stikke Fødderne i Rødbedevand, d. v. s. Vand, hvori man har kogt Rødbeder (Sydfyn, JMJ. 1928).

RØDBYNKE, se SYRE.

RØDKNÆ, se SYRE.

RØLLIKE (*Achillea*). Den almindelige Røllike (*A. millefolium*) kaldes Rovrølker (Ærø, LPL. 1929) og ved Nyborg Kattøpersille. Et Afkog af Planten blev drukket imod Nyregrus

(NPJP. 1928). Den anden Art af Slægten NYSE-RØLLIKE (*A. ptarmica*) kaldes Hvid Rejnfær og Nyseurt (HJT. 1870 S. 278). Ogsaa denne har fundet medicinsk Anvendelse.

RØN (*Sorbus aucuparia*): Rønn (LBs. 1769 S. 18). Flyverøn og Fluverøn (Sk. II 1884 S. 30) er Røn, som er vokset i andre Træers Kroner. Der er knyttet megen Overtro til denne vor almindelige Hegns- og Skovplante. Rønneved lod sig ikke forhekse. Man fortæller saaledes om en Troldekarl Lars Børnhahn, som blev ført til Forhør i Odense, at han paa Vejen, da han saa nogle Plove staa paa en Hovmark, spurgte sine Vogtere: »Hvad vil I give mig, saa skal jeg faa Plovene til at gaa uden Heste?« Troldekarl fik dem da ogsaa til at gaa paa nær en; og da man spurgte ham, hvorfor den blev staaende, svarede han: »Nej, den lader jeg min Tro nok staa, for den har en Bom af Rønnetræ« (AA. 1885 S. 99). Stødestangen i de gamle Haandkærner var gerne af Vidie; men hvis Smørkærningen mislykkedes,

Olaf Andersen fot. 1929.

Flyverøn, voksende i Pil.
Brylle Sogn.

skulde Vidiestangen ombyttes med en Rønnestage, saa skulde det nok gaa (VWP. 1929). Flyverøn har meget høj Anseelse. Viser der sig Vanskeligheder ved at kærne Smør, skal man give Koen, naar den kælver, Flyverøn og Salt. Hjælper dette ikke, skal man tage Flyverøn, Kristenjord og St. Johannesrod m. m., blande det godt; det skal nok hjælpe. Lavede man Kærnestangen af Rønnetræ, var man vis paa, at Heksene ikke kunde faa Magt til at tage Smørret. Mod Engelsk Syge skulde man tage Kristenjord og Flyverøn i en lille Pose og binde det paa Barnets Krop, hvor det skulde bæres i 3 Uger og derpaa nedgraves i den Grav, hvor Kristenjorden var taget (AA. 1885 S. 94—95). »St. Hansaften maa

man sætte Røn (Rønnebærtræ) i alle Dørene paa Gaarden eller Huset, for at Hexene ikke skulde ride derind« (SG. 1857 S. 244). Rønnebærrerne kan ogsaa bruges som Tidsfæste; thi man siger paa Nordfyn: »Rønnebær rød, duer Rugen til Brød« (CR. 1913 S. 402). Var der mange Rønnebær paa Træerne om Efteraaret, vilde der følge streng Vinter derefter (ER).

RØRGRÆS, se GRÆSARTERNE.

SAFRAN, se KROKUS.

SALAT (*Lactuca sativa*) kaldes paa Vestfyn Selat (MK.), paa Nordfyn Sålät (CR. 1912 S. 280). Om Salat siges der: »Salat er egentlig kun en Mundsmag og spises raae efter at den er afvasket og skaaren i Stykker med Sirup, Ædike, og smaatskaaren Flesk, og paa den Maade næsten overalt bekjendt hos Bonden, men er og en meget god Spise, naar den først koges og opstuves med lidet Melk, Meel og Smør« (JCS. 1799 S. 37).

SALVIE (*Salvia officinalis*). Salvej (Ærø, LPL. 1928) og Salvije (Vestfyn, MK.) blev forhen meget dyrket som Lægeplante og ses ogsaa hyppigt endnu. Et Afkog af Bladene (The) brugtes mod Forkølelse, især til Gurgling mod Halspine.

ST. HANSURT, se STENURT.

SENNOP (*Sinapis*). Bedst kendt er AGER-SENNOP, der dog i daglig Tale kaldes Agerkål. Den kaldes ogsaa Agerspire eller Agerspiren (ER. 1866—78 og Ærø, LPL. 1928), endvidere Kjike (Vestfyn, MK.) og Kidde (Troense, FR. 1929). Se Kaal og Kiddike. En anden Art, SENNOPSKAAL eller SORT SENNOP, der ofte regnes til *Brassica* eller sin egen Slægt, betegnes med Sønnebe (Vestfyn, MK. 1928).

SEVENBOM, se ENE.

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

BØRNEREMSER

1.

Mis, Pus, gråw' Kat,
 hu vå du få'ga'(ng)øn Na't?
 Je vå nerə i Mølərəns Hyws,
 da vå vārəkən Rātər æ Myws
 u·(n)øn i liləbitə Vøw-vøw-vøw,
 ha(n) låw' på Bæ·ηki å søw.

2.

Sa·əw, sa·əw, musəma·əw,
 fijrə Skjel'i(ng) få i Da'w,
 ən gow' Pátə Øl å et gát Stykə Ma:
 de ska dæ(n) lilə Sa·əwmå'(nd) ha.

3.

Kå du sta·əw te Rasmus Mølər Æŋkəmå'(nd)
 ywən Bō·əwstə'ər? — Hoj'r så:
 Strāw' i Glas, de se'ər Ras;
 Øl i Kryws, de se'ər Myws,
 Ras—mus.
 Kjæp i Kjølər, de se'ər Mølər,
 Ras—mus Mølər.
 Hyw'n i Læŋkə, de se'ər Æŋkə,
 Ras—mus Mølər Æŋkə.
 Stripə i Spå'(nd), de se'ər Må'(nd),
 Ras—mus Mølər Æŋkə—må'(nd).

4.

Naar Børn fandt en Mariehøne, lod de den krybe op paa
 Enden af en Finger for at faa den til at flyve, og saa sang de:

Flø·ə, flø', Vuhärəshønə,
 i Må·ən bliw'r de gát Vøj'r,
 då·(nd)ən Da'w¹⁾ lisə(dan).

5.

Veje Saltebrød (FHj. 1929 S. 64) blev ogsaa sunget:

Vä·ə, vä·ə Saltəbroj',
 Va ska Broj'ət kástə?
 Fijr å ti·əw Skjyr'åstə.

6.

30 Streger, en Tavleleg.

Ve du, ve du, vedu, vedu, ve du
 mæ mej yv' i Mærkən gāw'?
 Ja mæn, ja mæn, jamæn, jamæn, ja mæn,
 då ska træ·və Strä·ər stāw'.

(Blev sunget, og ved hver Taktid blev sat en Streg paa Tavlen).

Fra Ørsted Sogn.

M. Kristiansen.

¹⁾ i Overmorgen.

GENFÆRDET I SKYDEBJÆRG

For henved 60 Aar siden hændte det, at Degnen i Skydebjærg havde en Karl, der havde vovet sig for langt ud paa Elskovs Veje, og for at fri sig for sine faderlige Forpligtelser stak han af til Amerika.

Men nogen Tid efter blev det rent galt med Spøgeri i Byen. En stor, sort Puddelhund løb omkring paa Gaden om Natten. Den viste sig alle Vegne, og Folk var meget angst for at træffe den. Ikke fordi den gjorde nogen Fortræd, men Folk var overbevist om, at det var Degnens svigefulde Karl, der var død i Amerika, og at det var hans Genfærd, der i en sort Hunds Skikkelse spøgede paa Skydebjærg Gader. Det var den Straf, han skulde have for sin Træskhed.

Det gik dog hverken værre eller bedre, end at Karlen nogle Aar efter kom spillevende tilbage igen. Det var altsaa ikke hans Genfærd, man havde set. Dog var man sikker paa, at det var et Genfærd, men da man ikke kunde vente, at Karlen skulde »gaa igen«, mens han endnu levede, saa maatte Genfærdet være en andens.

Man fandt da ud, at der omtrent paa samme Tidspunkt der i Byen var død en gammel Haandværker, der havde været meget paagaende i Pengesager. Naturligvis var det saa hans Genfærd, man havde set.

Ondskabsfulde Folk vilde dog ogsaa paastaa, at Genfærdet ikke var andet end Degnens sorte Puddelhund. Men det passer naturligvis ikke.

Jens Rasmussen, Ejby.

KÆMPENS FODSPOR

Det fortælles, at engang vilde en vældig Kæmpe spadserere hen over Fyn fra Nyborg til Bogense. For hvert Skridt, han tog, dannedes der i Jordsmonnet en stor Fordybning, der lik Form efter Kæmpens Støvler. Nær Rude, Farstrup og Vævlinge findes der endnu tre saadanne Aftryk af tre paa hinanden følgende Fjed. Vandet fra de omliggende højere Steder er strømmet dertil, saa der er dannet en Sø hvert Sted. Man forstaar, at der her er Tale om en ualmindelig Kæmpekarl, da der er 2 km mellem hvert Fjed.

Meddelt af Johannes Jørgensen, Ørbæk.

Frode Lund.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Medlemmernes Opmærksomhed henledes paa, at Medlemskortene for Halvaaret 1. April – 1. Oktober 1931 henligger til Indløsning paa Kassereren, Sagfører cand. jur. I. Damkiers Kontor, Nørregade 45, hver Dag fra 10–4 i Tiden fra 1. April–10. April. De efter den 10. April ikke indløste Kort vil blive tilstillet Medlemmerne pr. Postoprævning.

BESTYRELSEN.

Lørdag den 11. April Kl. 8

afholdes et Møde for Medlemmerne i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler.

Formanden, Hr. Bibliothekskonsulent Jørgen Banke, vil holde Foredrag om »Livet paa en vestfynsk Bondegaard«.

Foredraget ledsages af Lysbilleder.

Efter Foredraget fremsætter Formanden Planerne om Hjemstavns-kolonien, og der gives Medlemmerne Lejlighed til Drøftelse af denne betydningsfulde Sag.

Der bliver Adgang til fælles Kaffebord.

P. B. V.
MORTEN KORCH.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa-tale det hos Postvæsenet.

NYE BØGER OG HÆFTER

Aug. F. Schmidt: Sagn og Tro om Sten i Præstø Amt. Særtryk af Aarb. f. Hist. Samf. f. Præstø Amt 1930.

Aug. F. Schmidt: Folkemindeindsamlingens Bidrag til Præsternes og Kirkeforholdenes Historie. (Af Præstehist. Saml. 1930).

Askov Lærlinge. 1930.

Gymnastikhøjskolens Aarsskrift. 1930.

Køng Højskoles Aarsskrift. 1930.

Budkavlen. 1930, Nr. 4.

Danske Folkemaal. 1930, Hefte 6–8; 1931, Hefte 1.

Danske Studier. 1930, 3.–4. Hæfte.

Folkminnen och Folktankar. 1930, Hæfte 2–3 og 4.

Fortid og Nutid. 8. Bd. 4. Hæfte. 1930.

Præstehistoriske Samlinger. 3. og 4. Hefte. 1930.

Udkommen er:

THOMAS NIELSEN

HVOR LYNGEN GROR —

HJEMSTAVNSBILLEDER

Faas ved Indsendelse af Beløbet — Kr. 2,50 — hos Forfatteren

Bogbinder Thomas Nielsen, Ryslinge St.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Tolv Gange om Aaret kommer der et smukt lille Hefte og bringer Bud om gammelt fynsk Folkeliv. Billeder af gamle Huse, Gadepartier og Redskaber eller af særprægede fynske Landskaber veksler med Vers, hvori Øen og dens Mennesker prises; men Hovedparten optages af korte lokalhistoriske Bidrag og særlig af Folkelivsskildringer og Folkemindeoptegnelser, adskillige af Bidragene er skrevet i letlæselig Lydskrift. — Bortset fra den Interesse, dette smagfulde lille Skrift kan have for den særlig fynske Hjemstavnsfølelse, har det ogsaa almen Betydning ved at fremdrage og bevare en Række Træk og Minder, som maaske ellers gik tabt. — Paa en smuk Maade gives her Fynboerne en Tilskyndelse til at optegne alle ejendommelige Træk vedrørende gammelt Folkeliv og Folketro. Hvert Hefte bringer et frisk Pust fra den dejlige Ø, hvor Oldtids Kæmpegrave staar mellem Æblegaard og Humlehave, den Ø, der sammen med de omliggende Smaaøer har udviklet den højeste Skønhedssans i vort Land, hvad Husbygning og Haveanlæg angaar.«

Henrik Ussing i »Danske Studier«.

Dette Skrift bør være selvskrevet til alle fynske Udlaansbiblioteker, til Læsekredse, til alle fynske Hjem og til alle spredte Fynboer. Alle Fynboer bør slaa Kreds om det.
Christine Reimer i »Fyns Tidende«.

Anden Aargang af dette udmærkede Maanedsskrift staar ingenlunde tilbage for den lovende første . . . »Fynsk Hjemstavn« har naturligvis specielt Bud til alle Fynboer; men alle, der interesserer sig for vore Folkeminder, kan have Glæde af Bladet.

Vald. Nørlyng i »Københavns Kommuneskole«.

Fynsk Hjemstavn er et fikst udstyret Hefte, og Indholdet svarer dertil, Læserne glædes, naar Minderne mødes fra Barnearene med, hvad Fynsk Hjemstavn fortæller.
T. T.[obiasen] i »Vestkysten«.

»Fynsk Hjemstavn« skal leve endnu i flere Aar, hvis det skal løse sin Opgave, og det kan det kun, hvis mange flere tegner sig som Abonnenter og derigennem giver deres beskedne Bidrag til Løsningen af en national fynsk Opgave.
J. Holck i »Assens Amts Avis«.

Fra Carlsen: Chr. Richardt.

Ørsted Præstegaard med Familien Richardt.

CHRISTIAN RICHARDT OG FYN

AF SOGNEPRÆST J. KJ. CARLSEN

CHRISTIAN RICHARDT er ikke Fynbo, men har levet Halvdelen af sin Præstetid paa Fyn, i Ørsted ved Assens. Det kunde være rimeligt, om Ørstedboerne, med Bistand fra det hele Land, fik rejst et smukt Minde i deres By for den Mand, der i deres Præstegaard har skrevet saa mange af sine smukkeste Digte.

Der er i Forvejen rejst en Mindesten for ham i Højeruplund paa Stevns, hvor han var Præst (i Storehedinge) i fire Aar. Stenen, rejst 1913, staar umiddelbart ved Klintens Skrænt, nær ved Højerup Kirke. Egentlig kan det næppe siges, at det er noget heldigt Mindesmærke, en cirkelrund, brøndformig, grønskimlet Kridtsten. Kunstneren, der har skabt det, Niels Larsen-Stevns,

har for løs en Linjeføring, der ikke rigtig passer til den elegante Richardt; der er noget almueagtigt grovt i det rundtgaende Relief, der fremstiller et af Richardts mindst heldige Digte, »Vasen«. Dette Motiv bør ikke oftere benyttes.

Den 25. Maj i Aar er det hundrede Aar, siden Christian Ernst Richardt saa Lyset i det inderste København som Søn af Varemægler Emanuel Richardt. Da baade hans Fader og Bedstefader var Københavnerne, forstaar man, at han selv maatte føle og tænke som en Storbys Barn. Dog havde han ogsaa, længere tilbage i Slægten, Forbindelse med den grønne Jord, idet flere Led af Slægten var Skovfogeder og Skovridere, stammende fra en Jagtjunker, der levede i Mellemtyskland. Slægten er iøvrigt oprindelig indvandret fra England, hvor den hed Richard. Chr. Richardt blev jævnlig paa Rejser i Udlandet antaget for Englænder. Hans smalle Ansigt og slanke Skikkelse ledede Tanken hen paa den angelsaksiske Race.

Han deltog i sin Ungdom med Liv og Lyst i Studenternes glade Færden og blev Studenternes bedste Sanger. Efter at have været Kapellan i Storehedinge i fire Aar, kaldedes han i 1876 til Sognepræst i Ørsted og blev der i 10 Aar.

Han havde ikke noget forudgaaende Kendskab til »Danmarks Have«, men fandt sig hurtig til Rette i den smukke, frodige Egn, der mindede ham ikke lidet om Stevns. Han var udpræget Øbodigter. Det stride, det krøglede, de sejge Taver, de haarde Linjer, som baade det jyske Land og dets Bevoksning har, haardstillet Lyng og krogede Egeris, findes ikke i hans Sang. Det vindaabne, stormslagene heller ikke. Hans Sang har noget blidt og svalt, mildt vemodigt som bløde Skygger under dybe Bøgekroner, med legende fine Solstraaler ind imellem.

Maaske manglede han Havets umiddelbare Nærhed.

Der vinder sig om Fyens Land
et Baand af høje Hække,
et Hegn, der gaar fra Strand til Strand
i Tusinder af Rækker;
som deler Øen Plet for Plet
i lutter grønne Ruder, —
tårner som et Tavlebrædt
til Brug for høje Guder.

De Hække stænge godt og vel
for Køer og Faar og Gasser,
men lukker ogsaa som et Spjæld
for Støv i skønne Masser;
saa Vandreren maa sukke tit
bag disse grønne Skodder:
Blot man kunde skimte lidt
af Mark og Skov og Odder!

Dog havde han ogsaa paa Fyn Lejlighed til at se Glimt fra Kystens Fyr ligesom paa Stevns, og de »Saltofte Høns«, som

Bønderne længere inde paa Fyns Land kaldte Maagerne, kunde ogsaa jævnlig slaa et Sving op omkring Ørsted. Havet drog ham:

Du Havets stærke Aande,
omsus min bange Sjæl,
naar Tanken stænges inde
af Gravens mørke Fjæl!

Sig mig, mit Liv hernede
med al dets Ve og Lyst
er Evighedens Hav-Arm
med Vej fra Kyst til Kyst.

Fra Carlsen: Chr. Richardt.

Richardt med Hustru og de to ældste Børn.

Og Lillebælt drog hans Tanker til Sønderjylland; han glædede sig, naar han mærkede, at Fynboerne ikke havde glemt det tabte Land. Deres Ø er fortræffelig karakteriseret i Digtet »Danmark«:

Fyen er den voksne Dotter,
ivrig, fuld af Il!

Smuk hun er, og sundt hun skotter,
let til Graad og Smil!

Snart hun haster til Forsamling,
snart hun stirrer ud mod Skamling,

snart hun mellem Humleranker
Fortidsminder sanker.

Han bruger med Forsæt og Fornøjelse Formen »Dotter«, som han hørte i det daglige fynske Maal. Han beretter i Breve om sin Morskab over at blive kaldt »Præsti«.

I den stille Landsby og dens Omgivelser gik han og gjorde sine Iagttagelser. Der saa han Møllen og Kirken, der gav Anledning til Digtet med denne Titel:

Den første Gang, da Møllen
slog ud de Vinger to,
da syntes mig, den røved
mig Kirkens stille Ro;

den tvang sig ind i Rammen
som Uro til Fred, —
nu høre de mig sammen
som Tid og Evighed.

J. Kj. Carlsen: Det gamle Piletræ.

Og der oplevede han det første Aar, han var der, en sludfuld og vanskelig Høst, der gav sig Udslag i hans Stemninger og fremkaldte det smukke Digt »Korn i Hus«. I den langt udtrukne Vinter i Foraaret 1879 længtes han lidenskabeligt efter Lærken, Stæren, Gøgen, Blomster og Spirer (Digtet »Foraar begynder«). I Præstegaardshaven stod en gammel Pil, som han besang i Digtet »Mit Piletræ«. Nu er desværre (ifjor) den gamle Pil omhugget. Richardt siger om den:

Vi to har dog saa mangen Gang
set Nedgangs-Timen sammen.

I 38 Aar overlevede den gamle Pil sin Sanger.

Richardt havde tre Børn. Deres egentlige Barndom faldt i Ørsted-Tiden. De havde holdt deres Indtog i en Tid, der endnu var præget af de gamle Sæder og Skikke. I Børnenes Øjne var Præstegaarden en Verden fuld af Liv og Mærkværdigheder. Der var et stort Folkehoid, der bryggedes og bagtes og slagtedes paa gammeldags Vis. I Haven var der foruden det førnævnte Piletræ bl. a. en anelig Bøg. Der var Fiskedamme, anlagte af Formanden i Embedet, Dreyer, en løjelig, men saare praktisk Mand, der, efter hvad Folk sagde, kunde alle mulige Ting, kun ikke præke; han var personlig en vældig Fisker, der foruden

hele Sognet befiskede hele Omegnen; der blev fortalt, at han drog milevidt omkring, siddende sammen med sine Venner i en Baad, der var anbragt paa en Vogn. Han havde efterladt sig nogle smaa, morsomme Lysthuse og en lille Havestue med nogle højst besynderlige kulørte Ruder. Børnene forefandt med levende Interesse i Haven en Hundebegravelse med Gravskrift (der var ikke Sikkerhed for, hvem der skulde udlægges som Forfatter):

End bag Havens Bøgegren	la Jolie, hans Hjærtenskær.
hvile Rolands trætte Ben,	Men hun var en lille Satan,
og ved Kæmpens Side nær	han en rigtig gammel Laban.

Der var en Uendelighed af Frugt i Haven; Bergamotter (se Digtet »Vaad Oktober«) og »Skarotter«, nogle simple, smaa Æbler, hvoraf der lavedes en fin Most, der brugtes i Borgestuen i Stedet for Øl til Boghvedegrøden. Og mange andre Slags.

Richardt havde, som det vides, megen Humor. Han nød den Procession, som Avlskarlen Jakob, som han havde overtaget fra Formanden i Embedet, dannede sammen med Andenkarlen og Røgteren Ditlev og Drengen Christian, naar de alle fire efter Middagsluren i Række efter Værdighed og Alder skred over Gaarden fra Karlekammeret til Borgestuens Kaffetaar. Forrest Jakob i en mærkelig kort, fortidig Figurjakke, i en sagtomdig, uendelig sindig Gangart. Bagest Drengen, der med ubetalelig Værdighed efterlignede Jakobs Maade at gaa paa. Saa udviklet var Richardts humoristiske Sans, at hver lille komisk Tilspidsning automatisk paavirkede hans Lattermuskler. Der var i Ørsted den Gang en hæderlig, meget tiltalende Kirkesanger, Punktligheden selv, »gamle Hansen« kaldtes han. Naar under Nadverhandlingen Alterlysene skulde tændes, mens Præsten, iført Messehaglen, stod vendt mod Alteret, strøg den syngende Degn altid en Tændstik nøjagtig paa den samme ganske bestemte Tone i en bestemt Linje i den til Lejligheden altid benyttede Salme. Denne komiske Falden ind kunde Richardt ikke staa for. Han maatte kæmpe haardt for at holde Latteren nede.

Der var den Gang megen Drukkenskab og aandelig Død i Ørsted Sogn. Kirkegangen var det, tilsvarende, meget smaat bevendt med, men den bedredes betydeligt i Richardts Tid. Sognefolkene forstod, at det var deres Præst en Hjertesag at forkynde Kristendommen. De frastødtes i nogen Maade af, at han paa Prædikestolen havde svært ved at beherske sin Bevægelse, ofte var hans Stemme taarekvalt. Og det kunde hændes, at et Par

Mænd, der troede, at han græd over deres Synd, med Fortrydelighed erklærede, at de jo kunde være blevne derfra. Man satte ikke Richardt, den stilfærdige og fuldendt jævne Mand, højt som Prædikant, fordi man ønskede en robust og smældende Veltalendehed, stærk Stemme, Ordene havde det mindre at sige med. En ikke ringe Del af Kirkegængerne kom fra andre Sogne, hvor man bedre forstod at værdsætte hans fine kristelige og menneskelige Dannelse. Det tildrog sig nogen forarget Opmærksomhed, at han lejlighedsvis tog sig selv til Alters. Det stred da ogsaa mod den Gang gældende Forskrifter, men her maatte Richardt lyde et højere Bud. Iøvrigt fik han efter sin Forflyttelse fra Ørsted saa mange Beviser paa, at han alligevel var paaskønnet af Befolkningen, at han erklærede, at hvis han havde faaet disse Beviser paa deres Taknemlighed noget før, var han ikke flyttet.

Han arbejdede omhyggeligt, grundigt og langsomt. Hans Vidnesbyrd gjorde ved hans dybe Ydmyghed, Ægthed og Grebthed et uudslætteligt Indtryk paa aandeligt indstillede Mennesker. En Gang, fortalte den gamle Kirkesanger Hansen, var Richardt kommen rejsende fra København lige til Gudstjenesten og var ret uforberedt. »Hvordan skal det gaa?« sagde han til Hansen. Det gik saaledes, at han holdt en af de mest aandsfyldte Prædikener, den gamle Kirkesanger nogensinde havde hørt. Med Blikket ufravendt rettet imod et Krucifiks talte han saa betagende om den korsfæstedes Kærlighed, at det aldrig kunde glemmes. Han »tog det ligesom op af sit eget Indre«.

Han levede sin Kristendom. Hans Ven, Provst L. Tobiasen i Flemløse, skrev om ham: »Det var ikke blot aandeligt, men ogsaa legemlig Nød, overfor hvilken Richardt ikke kunde holde Stand, naar han mødte den. Han havde en rund Haand til at give, men tillige det, som er endnu bedre: han gav af et fuldt og kærligt Hjærte. Og Nød, som var lagt paa hans Vej, var for ham kun Nød, uden Hensyn til dens Oprindelse.« En Snestormsaften blev der banket paa Yderdøren i Ørsted Præstegaard. Richardt gik ud af sin Stue og lukkede op for en forkommen Vagabond og tog ham med ind; et Stykke Tid efter kom han ned i Dagligstuen og bad om at faa redt en Seng til ham. Hele Aftenen sad de to Mænd og talte sammen. Enden paa det hele blev, at Vagabonden, der blev et Par Dage i Præstegaarden, siden førte en stadig Brevveksling med Digteren. De blev Venner. — En anden Gang gav han en Tigger en broderet

Vest, som hans Hustru havde syet til ham; da han fik Bebrejdelse derfor, sagde han: »Staklen viste mig, at han ingen Vest havde paa, og han skulde jo ud i Kulden, mens jeg jo kunde sidde inde i Varmen«.

I Ørsted Præstegaard er mange af Richardts modneste Digte skrevet. Der udarbejdede han ogsaa »Drot og Marsk« til Heises skønne Musik. I den stille Landsby følte han sig godt hjemme, han, den langsomme Natur, der elskede Fordybelse. Men ellers kan det nok siges, at han, Københavneren, Bogmanden, der havde sit Milieu i de nationalliberale Kredse, ikke i særlig Grad paavirkede eller blev paavirket af fynsk Folkenatur.

Dagene hengled stille for ham, dog afbrudt af jævnlige Afstikkere til Hovedstaden. Han var en Tid temmelig svag; han fik bl. a. et lettere apoplektisk Tilfælde, mens han var i Ørsted, og Nerverne var ikke i den bedste Orden. Det var rimeligt, at han ved en bestemt Lejlighed kom til at nære Ængstelse for at bo under det gamle, mestendels straatækte Stuehus's Tag. Han mente, at det i Tilfælde af Ildløs var farligt at sove paa Kvisten og udtalte sig bekymret derom. »Det er vel kun i Romanerne«, sagde han halvt naivt, halvt skalkagtigt, »at man anbringer Tov ud af Vinduet som Redningsmiddel i paakommende Tilfælde.« »Oh, det skal jeg nok faa ordnet, Richardt!« sagde hans praktiske Hustru, og Tovet blev anbragt.

Det dvælende, træge i Richardts Natur fremmedes i noget Mon ved det stille Liv, han førte som Landsbypræst. Der er dem, der har ment, at det vilde have virket befrugtende paa ham, om han havde haft sin Gerning i Hovedstaden med dens rigt pulserende Aandsliv. Selv mente han at kunne hvile i, at en Højere vaagede over, hvad der skulde tilføres ham af aandelige Tilskyndelser.

Vi Mennesker os plage
og Fader-Haanden vrage,
som om hans Øjne sov!
Vi selv vor Plads vil vælge —
den vil i Solskin svælge,
som Skygge har behov —
den, som ved Agren sattes,
og dér ej Lykke fattes,
vil bort fra Mark og Plov —
og den, som fik en bitter Drik,
der styrke skal hans Hjærte,
vil ud af alskens Smærte.

Det vil jeg tro og tænke:
Hvor Gud mig Bund vil skænke,
dér er jeg Livet næst!
Og sattes jeg i Dale,
i lune Bøgesale,
i Bakkekammens Blæst —
lad ham for Væksten raade,
hans faderlige Naade,
den skötter mig dog bedst!
Dér vil jeg gro i Haab og Tro
— ja var det mellem Grave —
hvor Han mig helst vil have.

EN FYNSK HJEMSTAVNSPARK

AF BIBLIOTEKSKONSULENT JØRGEN BANKE

ENHVER, der lever med i Nutidslivet, har mærket, at en stor Del af vor ellers saa energiske og forhaabningsfulde Ungdom savner den Sans for Fortiden og Fortidslivet, som vi ældre har inddrukket med Modermælken. Har man 100 unge omkring tyve Aar, og man vil bede dem skrive Navnene paa deres fire Bedsteforældre og fortælle lidt om hver af dem, kommer sikkert de 75 tilkort. De allerfleste vil kludre i Navnene, og næsten ingen vil have noget at anføre om disse for dem fuldstændig fremmede Mennesker, hvis de da ikke har levet sammen med Bedsteforældrene.

Det er ikke Ungdommens Skyld, at det er saaledes, men det er vor Skyld. Den Ungdom, som voksede op under Krigen, har aldrig lyttet til de gamles Fortællinger, for de gamle havde ligesom de unge saa forfærdelig travlt med den forunderlige Nutid og en saadan Angst for Fremtiden, at der aldrig blev Tid til at gennemgaa Fortiden. De unge spurgte ikke, thi saasart de kunde skønne, blev de optaget af den forunderlige Tid med alle de mekaniske Nyskabelser og alle de frygtelige Begivenheder. De blev opdraget under den højeste Spænding for det, der skete i Dag, og det, som vilde ske i Morgen. De kom til at føle sig som den første unge Slægt, der havde levet paa den nye Jord, alt det, der forud havde været, var for intet at regne mod det, der skete, og det, der vilde komme. Kort sagt: vor Ungdom har ikke faaet Rod nedad i Tiden.

Læseren vil svare, vi har jo dog hele Tiden haft vor Historieundervisning, baade for Børn og unge, vi har vore historiske Foreninger og vore udmærkede Musæer.

Det er rigtigt; men jeg gad vide, om den unge, der ikke kender sine egne Bedsteforældre og ingen Interesse har for dem, har særlige Betingelser for at faa en historisk Vækkelse ved at høre om Hårald Blaatand eller Erik Låm. Betingelsen for Oplevelser i Historien nedad i Tiden er Kendskab til det, der ligger nær op til os, Kendskab til vor egen Slægt, dens Livsforhold ned gennem Tiderne paa det Sted, hvor man har sin Hjemstavn, — og her hjælper hverken Højskole, historiske Foreninger eller Musæer. Musæerne f. Eks. kan slet ikke faa deres folkeopdragende Betydning for en Ungdom, der ikke kender det ringeste

til de gamles Arbejdsforhold og Interesser. Musæerne for gammel Folkekultur er kun Rammerne om Livet i gamle Dage, og den Ungdom, der aldrig har set Livet i disse Rammer eller hørt noget af det omtalt med Oplevelsens Styrke, kan intet føle eller se ved et Besøg i et Folkemusæum. Vi ser jo ogsaa Gang paa Gang om Sommeren, naar Læreren er i Folkemusæet med Børnene under Sommerudflugten, hvorledes det saa gaar. Han peger meget ivrigt paa Uldsaksen og Spinderokken, medens lille Mette aandsfraværende tænker paa den røde Sodavand og Legen nede i Anlægget — han viser Hans en Skærekiste, et Manglebræt og Borgmesterens høje Hat; men der er ingen Sangbund hos Hans, hans Øjne svømmer hen ved Tanken om Sognefogdens nye 6-cylindrede Chevrolet, som han saa nede paa Parkeringspladsen. »Hvad rager disse gamle Sager os«, tænker Hans, »og saa følt her lugter, bare vi snart skulde ned til Kaffen og den herlige Benzinduft paa Gaden.«

Der er ingen Oplevelser at hente; thi en væsentlig Faktor i denne Opdragelse, den gamle fortællende Bedstefar eller Bedstemoder, kendes hverken af Hans eller Mette. Det er et ganske lille Mindretal af Børn og unge, der har Forudsætninger for et udhytterigt Besøg paa vore Musæer. Naar vi ældre staar med Uldsaksen i Haanden, saa vælder der et helt Billedgalleri frem for vor indre Blik, den store grønne Banke med de hvide Prikker, der kan samles til en brægende Faareflok, det travle Arbejdsliv, naar Faarene skulde vaskes og skylles — de skulde værnes mod Snavs, medens Ulden tørrede, og saa endelig Klippingen med tre-fire Faar væltet om paa rene Lærredsstykker under Saksenes Musik. —

Saaledes kan en enkelt Del af Rammerne om det gamle Arbejdsliv fremtrylle Rækker af værdifulde Billeder i os; men dette er umuligt for vor Ungdom, der aldrig har modtaget noget af dette, hverken gennem Oplevelsens eller Fortællingens Form. Den eneste Maade, jeg kan tænke mig, at den unge realitetstørstende, men alligevel romantisk farvede Slægt kan faa Oplevelser fra Fortiden, er gennem Hjemstavnskolonien og Livet paa Hjemstavnspladsen i Ny og Næ.

Hjemstavnskolonien er det levende Musæum, om man kan bruge et saadant Udtryk. I Hjemstavnskolonien eller Hjemstavnsparke er alle Rammedelene om de gamles Liv tilstede, men saaledes, at de kan bruges af de unge, naar de af og til skal leve Fædrenes Liv om igen for en Stund.

Inden for Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn fastslog vi paa et større Medlemsmøde forforleden, at Arbejdet for Hjemstavnskolonien eller Hjemstavns-parken maa være Foreningens Hovedopgave. Man var klar over, at Opgaven er saa stor, at der vil kræves lang Tid og et energisk og maalbevidst Arbejde, før den kan løses; men der sporedes en stærk Vilje til at faa den løst efter følgende rent skitse-mæssige Plan:

Der erhverves 40—50 Tdr. Land i Nærheden af en af de fynske Bæltbyer i et Terrain, hvor der er Mulighed for at skabe den gamle Landsby. Der bygges 12—14 Bindingsværks-Huse i Stilen fra Udskiftningstiden omkring et Gadekær. Dette Arbejde skal selvfølgelig ske under den kyndigste Vejledning. Arkitekt Zangenberg ved Friluftsmusæet har lovet at være Sjælen i hele Byggeforetaget, naar man naaer saa vidt. Dernæst opføres der et Boelssted eller mindre Gaard i samme Stil. Stedet skal i nogen Maade drives som i Kornproduktionens Tid af en paa dette Omraade kyndig Bondemand. 10—12 Tdr. Land lægges ud til Hjemstavnsplads, og her bygges den gamle Kro. Alle Haver om Husene, Pladsen omkring Gadekæret, Anlæg m. m. holdes i gammel Stil. Derimod skal der kunne faaes moderne Udbytte af Frugtplantagen og Bigaarden, der hører med til Boelsstedet. De 12 Huse skal indvendig være forsynet med saadanne moderne Bekvemmeligheder, at de kan lejes ud til Sommerboliger for fynske Københavnerne, fynske Amerikanere og andre interesserede. Der vil blive Plads for en gammeldags Smed, en Væver, en Tømrer o. l. Haandværkere, der vil have Helaarsbolig og være med til at holde Hjemstavnsparken i Stilen.

Kroen skal i det ydre holdes i gammel Stil, men i sit Indre være klar til at modtage den store Skare paa Aarets forskellige Hjemstavnsdage. Det er klart, at saa langt Koloniens egne Produkter rækker til, skal Kroen kunne levere den gamle Slags Spisevarer. Det vil være interessant for den gamle Fynsk-Amerikaner at gaa ind paa Kroen og forlange »en bitte Broj å en Taawr« og saa se sin Barndoms Kødfad marschere frem: den fede Rullepølse, Faarelaaret og Sødmælksosten, det hjemmebagte Rugbrød og den lille Enmands-Ølpotte med det rigtige fynske Gammeltøl. Den første Bid af Rullepøsemaden tryller hans eget gamle Hjem frem for hans indre Blik, Far, Mor, Søkende og alle de kære, som maaske forlængst er døde; flere Situationer fra Barndom og Ungdom, som ellers var sunket ned i Sjælens

uendelige Dyb, stiger pludselig frem for ham, og han finder, at dette Øjeblik er det mest værdifulde paa hele hans Hjemrejse; han møder dem, han aldrig havde ventet at træffe, netop det, der drog ham mod Hjemstavn.

Paa Hjemstavnspladsen er der saadanne Indretninger, at man paa Hjemstavnsdagene er i Stand til at fremstille Scener af det gamle Arbejdsliv, den gamle Idræt, de gamle Lege og Fester, saaledes at den nuværende Ungdom kan deltage i dette og derved faa Forudsætninger for at blive interesseret i det gamle.

Kroen og Hjemstavnspladsen skal selvfølgelig være beredt til at modtage det moderne Køretøj i et meget stort Antal, idet det er indlysende, at en saadan Hjemstavnsarkitektur paa Festsdage vil have en overordentlig stor Tiltrækning, ikke alene for Fynboer, men Folket i det ganske Land.

For at indrette denne Hjemstavnsarkitektur skal der bruges ca. 250.000 Kr., hvis Jorden skal betales, hvis en af Bæltbyerne kan se, at den kan staa sig ved at forære Jorden til dette Formaal, skal der tegnes 200.000 Kr. i 100 Kr.s Aktier, der indbetales paa 5 Aar. Betalingen bliver først effektiv, naar hele det nødvendige Beløb er tegnet. Beløbet er jo ikke større, end at 2000 Mennesker i København, paa Fyn og i Amerika vil kunne fremskaffe dette uden at mærke det. (20 Kr. om Aaret i 5 Aar).

Det er klart, at disse Penge ikke behøver at være sænket i i Havet, hvis Kolonien ledes under de rigtige Former, de skal i Løbet af faa Aar kunne give en rimelig Rente, og der skal endda blive noget til Vedligeholdelse og Udvidelse.

Der maa selvfølgelig ikke gaa for lang Tid hen, inden Planen lader sig realisere — thi de gamle, der har oplevet hele det gamle Arbejdsliv, dør snart ud. Den Mand, jeg har tænkt mig skulde lede Arbejdet det Aar, vi skal vise Arbejdslivet omkring Hørren, er i Aar 73 Aar. Man kan altsaa ikke sidde helt stille og glæde sig over Ideen, men Realisationen maa snart staa for Døren.

Lyngby, i April 1931.

SAGN FRA OURE OG FLERE STEDER

SOM JEG HØRTE I MIN BARNDOM

AF FRISKOLELÆRER RASMUS HANSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER
 MODTAGET FRA HANS SØN, BRYGGER CHR. HANSEN, TVED

1.

DET maa nu være over de hundrede Aar siden, at Hr. Vinholt var Præst i Oure; han var en rigtig lærd Mand: han kunde mane og alt, hvad der læres i den sorte Skole. Saaledes kunde han godt vide, hvad der skete andre Steder, især naar nogen stjal fra ham selv eller andre. Han kunde ved saadanne Leiligheder binde Tyvene, saa de maatte staa, som de var naglet til Stedet, til det faldt Præsten ind, at løse dem igjen. Til Præstegaarden hører en Mark, som kaldes Æskevænget efter den Mængde, der er endnu, men især var i gamle Dage. Disse Æske havde Folk stor Lyst til at gjøre Brug af til et og andet; og saa tog de dem og udenvidere, naar de kunde see deres Suit, for dengang gik Folk ud fra, at Skovtyven skulde hverken hænges eller brændes, eller mere ligefrem: der var slet ingen Synd i det. Præsten var dog af en anden Mening: han kun ikke lide det for sin Død og, hvem der vovede at røre dem skulde faa med ham at bestille, sagde han. Saa mente Folk, de vilde stjæle, men Præsten var i Kirke; hvor klog han var, kunde han dog ikke have sine Tanker allesteder. Det blev og forsøgt. Saa en Søndag, da Præsten staaer paa Stolen, midt i sin Præken, standser han ligemed et og siger: Hm — nei nu skal vi bare see! Han mumler saa noget ved sig selv, men siger tilsidst lidt høiere: Staa du nu der, til jeg kommer! Saa prækede han og gjorde sig færdig i Kirken. Men saasnart han var kommen af Kjolen, gik han ud i Æskevænget. Der stod Stakkelen med en stor Æsk paa Hærden; og der havde han staaet siden Præsten sagde sit, staa nu du der, til jeg kommer! Det [havde] slet ikke været Tyven mueligt at komme af Stedet, eller saameget, som lade Æsken falde. Han var bunden. Men nu løste Præsten ham, og lod ham gaa.

2.

En Nat var en Mand, som Præsten holdt Øie med, gaet ud at stjæle en fed Vædder. Han gik med ham paa Nakken ad Gangstien fra Broholm til Oure, for han havde taget ham i Albjerg. Det var et stort Læs, og han maatte sætte sig og hvile paa en Stente. Men her fik Vinholt Øie paa ham. Han bandt

ham strax. Og Tyven maatte kjønt blive siddende med Vædderen paa Nakken til op ad Formiddagen næste Dag. Der gik mange Mennesker forbi om Morgenen, saa det blev snart bekjendt, hvad Karl han var. Siden hen paa Dagen kom Præsten og løste ham; men han maatte kjønt bære Vædderen tilbage og sætte ham, hvor han havde taget ham.

3.

Ham, der lod Oure Kirke bygge, gjorde den Aftale med en Bjergmand, han slet ikke kjendte, at han (Bjergmanden) skulde gjøre Kirken færdig til en bestemt Tid; Penge skulde han ikke have, men, naar han var færdig, skulde han have Lov til at stikke Mandens Øine ud, hvis han ikke kunde gjætte Bjergmandens Navn, eller faa Sol og Maane til at skinne paa Gavlen af Kirken altid. Bjergmanden tog saa fat paa Arbeidet, og det gik rask. Men jo længer det led frem, jo mere urolig blev Manden over den Aftale, han havde gjort. Og da Bjergmanden kunde gjøre færdig paa et Par Dage, gik Manden helt tungsin- dig om i den Tanke, han fik lade sine Øine udstikke, kunde det ikke blive bedre. Saa lagde han sig en Aften ved en Høi ude paa Marken i mange underlige Tanker, for Dagen efter blev Kirken færdig. Men saa hører han, Børn græde nede i Høien; han lytter nøiere til, og hører saa Moderen stille for Børnene og sige: Ti kun I stille, lille Børn! Nu kommer snart Find, vor Fader, hjem, saa faaer I enten kristent Blod, eller Sol og Maane at lege med. Nu var det, mente Manden, tydeligt, at Bjergmanden maatte hedde Find. Saa kom Dagen, Kirken skulde være færdig. Manden gik saa derhen for at løse sig ud af sin Gjæld, paa hvad Maade det nu kunde blive. Bjergmanden var lige henne, at lægge de sidste Tagsteen paa; saa hilser Manden paa ham og siger: Nu er du jo saa strax færdig, Find! Ved at høre sit Navn, blev Bjergmanden saa gal, det var en Gru. Han slog saamange Tagsteen istykker, han kunde, sprang saa ned fra Stilladset og løb sin Vei, og aldrig nogen har set ham siden. Hullet blev nok gjort istand, men det er næsten ikke til at holde lukket. Og der kommer næsten aldrig en Storm, den Dag i Dag, uden der blæser Hul paa det Sted.

4.

Oure har en Kirkehest. Den har sit Tilhold oppe over Hvælvingerne, men Hullet, hvorigjennem han gaaer, er saa snevert,

han maa trykke sig derigjennem, hvorfor det er fidtet paa begge Sider. En Mand, der lever endnu, fortæller, at hans Far-moder gik hjem fra et Kartegilde en Aften, det var baade silde og meget beskidt var det med. Saa tænkte hun: Havde her nu bare været et eller andet Øg, vilde jeg have sat mig op og ride hjem. Strax seer hun, hvad hun ønsker, der gaaer et og lister saa smaat ved hendes Side. Hun satte sig paa Ryggen af det, og red, efter sin Mening, omtrent hjem og vilde saa gaa. Men da hun var staaet af, saa hun, at hun stod paa selv samme Sted, hun sad op og det lige midt i Uføret. Efter hendes Mening kunde det ikke være andet end Kirkehesten, der saadan havde holdt hende lidt til Bedste.

Optegneren maa tilføie, at det Slags Spilopper ellers øves af Nisserne.

5.

For et Par Aar siden døde i Oure en meget gammel Mand, som Folk kaldte lille Ole, han fortalte tit, at i de Dage han var inden Kirke (ikke døbt), gik Lyset engang ud, men alle der i Stuen var falden i Søvn, selv hans Moder blundede. Han selv laa i Vuggen. Saa kom Troldene, om de kom gennem Døren eller op ad Gulvet, vidste han ikke, de gav dem til at dandse om Vuggen. Hans Moder kunde godt see dem, men vaagne rigtig kunde hun ikke. De var sagtens ved at forbytte Barnet, men saa var Lykken saa god, det begyndte at græde. Saa vaagnede Moderen og saa det hele Spil; hun sprang hastig op, tog sit Koteskaf og slog Kors over Barnet. Men saa forsvandt Troldene.

6.

Elsehoved var beboet af Trolde i gamle Dage. Engang havde de Besøg af Egnens Hexe. Saa kom Hexene i Skjelderi med Troldene; tilsidst røg de i Tottene paa hverandre, men Hexene maatte give tabt. Derover blev de saa galne, de sprang i eneste Flintestene. Saa stod Troldene paa Pladsen og lo, saa Taarene randt efter. Men det gik for vidt med dem ogsaa, for tilsidst fløi de i eneste store Kampsteen af bar Glæde. Derfor ligger der saadan en Mængde Steen, baade store og smaa, foran Elsehoved. Til at begynde med, havde de allesammen skarpe Kanter, men nu har Bølgerne trilled med dem og over dem i saamange, mange hundrede Aar, nu er de fleste af dem saa kjønne runde.

(Fortsættes.)

Stenene ved Elsehoved.

H. C. F. fot. 1929.

GAMLE SANDSAGER

DEN HELLIGE KILDE I FRØRUP

Nedenstaaende er dels efter en gammel Dagbog, begyndt 1822 af min Oldefader, Skomager Hans Hansen, Frørup, dels efter Oplysninger fra min Moder, som hun kan huske det for ca. 60 Aar siden:

Den 23. Juni 1827, det var en Lørdag, var der Kildemarked ved Regise Kilde i Frørup. Folk kom kørende langvejs fra, mange syge valfartede dertil og vadskede sig i Kilden og skiftede Linned i et lille Krat bagved. Det snavsede Tøj skulde blive liggende, ellers hjalp det ikke. Ligeledes blev der af de besøgende kastet Penge i Kilden, disse samt det efterladte Tøj blev samlet op af Sognets Fattige. Der blev ogsaa drukket af Vandet, og de første 3 Torsdage efter St. Hans skulde de syge vadskes i Vand derfra, men saa vilde det ogsaa hjælpe paa dem. Helt fra Nyborg kom Folk kørende med Tønder, som de fik fyldt med Kildevand, naar de drog tilbage.

For ca. 60 Aar siden var der ved saadan Kildemarked Telte langs med Vejen fra Frørup til Røde Mølle, hvor næsten alt blev forhandlet, lige fra Seletøj til Honningkager.

H. Jac. Hansen, Plejer, Middelfart.

ALMISSE I UGERSLEV

Til mine første Minder fra min Barndom hører en Uddeling af Almisse, som fandt Sted i min Plejefaders Gaard omkring ved

1885. Min Plejefader maa saa have været Oldermænd den Gang, da Uddelingen, efter hvad jeg senere har faaet at vide, altid foregik hos denne. Dagen før Uddelingen skulde foretages, blev den store Lo gjort ren, et stort Kar og nogle Ballier blev sat ind til at fylde Mel og Gryn i og et Bord til at lægge Flæsk paa; om der var andre Kødvarer, kan jeg ikke huske; men det har der rimeligvis nok været. Gaardmændene i Byen kom saa med Hvedemel, maaske ogsaa Bygmel, som jo ogsaa brugtes temmelig meget den Gang; der var ogsaa et Par Slags Gryn, vistnok Boghvedegryn og Byggryn, og saa Sulevarer. Hver Mand har vel nok skullet levere et vist Kvantum. Naar saa alt var tømt af, tog nogle af Mændene Plads i Loen for at forestaa Uddelingen. De, som skulde have Almisse, kom saa med Kurve og Poser og fik en Portion tildelt af hver Slags. Det forekommer mig, som om der ogsaa var Uld til at dele ud af, men det er jeg nu ikke helt vis paa.¹⁾

Chr. Nielsen.

HORNSKEER

I den ældre Tid, i 1870erne, var der Husmænd, der som Husflid lavede Hornarbejde. Saaledes var der en Husmand ved Navn Rasmus Rasmussen i Freltofte Mose, N. Lyndelse Sogn, der som Skoledreng havde set, hvorledes en gammel Jyde behandlede og tildannede Horn til Skeer. Dette kom ham senere til Nytte, thi paa sine gamle Dage fandt han en lønnende Sysselsættelse ved Forfærdigelse af Hornarbejde, saasom Hornskeer, Skohorn og mere. Skønt han aldrig havde lært Hornarbejdet, erhvervede han sig dog saa stor Færdighed i denne Sysselsættelse, at han aarlig kunde sælge Varer deraf for 300 Rigsdaler, der var en god Betaling i den Tid, og han savnede aldrig Afsetning. Af Spiseskeer forfærdigede han aarlig 3000 til 8 Skilling Stykket, og af Sennepsskeer og Skohorn solgte han for omtrent 50 Rigsdaler aarlig. — Skønt hans Kaar var ringe, fik han dog ved sin Flid et Stykke Jord til det Fæstehus, han havde i Forvejen, og det kom i saa god Gødningskraft, at han i flere Aar ikke kunde anvende alt sit Hornaffald til sin Jordlod, men maatte overlade det til andre mod Andel i Udbyttet.

H. C. Lund, De gables By, København.

¹⁾ Om Almisseuddeling i Allesø og Næsbyhoved-Broby se R. Chr. Sørensen Allesø: En fynsk Sognekommune, S. 48 f. H. C. F.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: N. M. Elling: Costrup gamle Smedje. — Hans P. Lunde: Dønj gamle Væner. — Agel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Fynsk hjemstavnsrøgt. — Gamle Sandsager.

6. hæfte.

Juni 1931.

4. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa-tale det hos Postvæsenet.

Klicheen til Billedet S. 81 er velvilligst udlaant til FHj. af Fyns Venstreblad.

DET 9. DANSKE HJEMSTAVNS-STÆVNE

holdes paa Vejstrup Højskole (Sydfyns Efterskole),
Vejstrup, i Dagene 28. Juli—5. August 1931.

Vejstrup Højskole ligger i Sydøstfyn ca. 2 km fra Vejstrup St. og lige saa langt fra Store Bælts Kyst i et frodigt, ægte sydfynsk Landskab med en herlig Udsigt over Store Bælt til Langeland.

Der findes i den sydøstlige Del af Fyns Stift en Rigdom af Steder, der er mærkværdige ved Landskabets geologiske Opbygning, ved ejendommeligt Planteliv og Naturskønhed, ved Oldtidsmindesmærker, ved Kirker og skønne Herreborge og ved de historiske Personligheder, hvis Fødsel og Virke har knyttet Mindet om dem til disse Egne. Her er saaledes gode Betingelser for et udbytterigt Hjemstavns-Stævne.

Stævnets Plan er i Hovedtrækkene lagt saaledes: Hver Formiddag holdes paa Højskolen to orienterende Foredrag; Eftermiddagene anvendes til Studieudflugter under kyndig Ledelse.

Betaling for fuld Deltagelse med Værelse, Kost og Befordring med Omnibil og Dampskib er 75 Kr.

Kun 100 Deltagere kan faa Forplejning paa Højskolen og Værelse der eller i Nabolaget.

De, der indmelder sig først, vil først komme i Betragtning; men der kan modtages yderligere 50 Deltagere, naar vedkommende selv sørger for Logi og Forplejning.

Alle Oplysninger vedrørende Stævnet, ogsaa f. Eks. om Priser for delvis Deltagelse, gives, og Indmeldelser modtages indtil 1. Juli af Stævnets Leder:

THØGER DISSING, Birkely, Vejstrup.
Telefon Vejstrup 61.

Tostrup gamle Smedje.

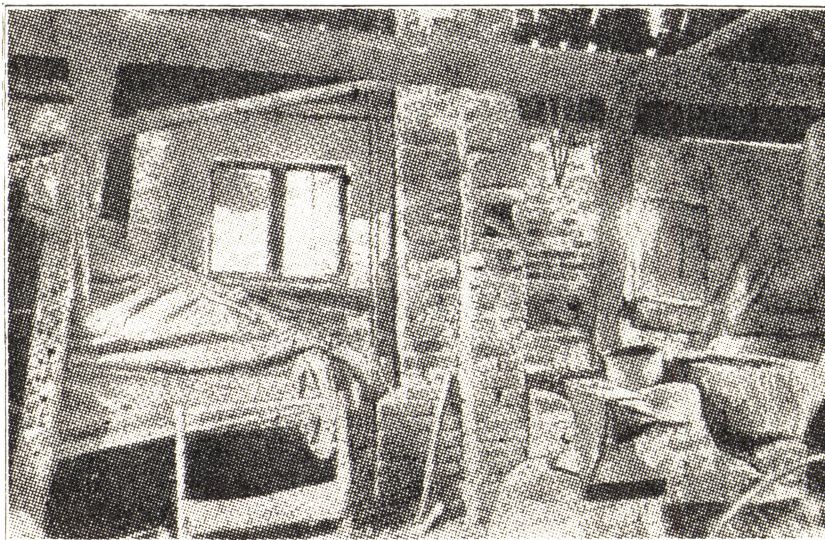
TOSTRUP GAMLE SMEDJE

AF FØRSTELÆRER N. M. ELLING

SMEDEN var den mest ansete Haandværker i Fortiden, og i det islandske Sprog benyttes Ordet Smed endnu for flere andre Haandværk (Træsmed, Jernsmed). Det gaar med de gamle Smedjer som med de gamle Vand- og Vindmøller, de forsvinder efterhaanden og bliver erstattet af mere tidssvarende Bygninger, men derved mister Egnen noget af sin Karakter, og den historiske Duft og Farve, der hviler over Landskabet, vil snart svinde bort.

Den gamle Smedje i Tostrup, Lunde Sogn, Lunde Herred, er formodentlig bygget 1746 af Theodosius v. Finecke, der i en Række Aar styrede Dallund for sin Moder, som var Enke efter Oberst Günther Diderik v. Finecke, der døde 1729. Theodosius Fineckes Navn var nemlig indbrændt i den ene Halvdør til Smedjen; men senere er Døren til Dels bleven fornyet, hvorimod selve Bygningen med det solide Egetømmer stammer

fra den første Begyndelse. Dog har man flyttet Skorstenen hen til den vestre Gavl, hvor den endnu findes. Skorstenen var nemlig oprindelig bygget midt i Smedjen, og Essen var indrettet med 2 Blæsebælge, saa der kunde smedes fra begge Sider af Skorstenen. Som det ogsaa kan ses paa Billedet af Smedjens Indre, er der en hel Del Huller i Stolpen ved Blæsebælgen. Disse Huller stammer fra Henrik Smeds Prøver med nylavede Bor eller Nav, der skulde prøves, førend de godkendtes. I Hullet,

Smedjens Indre.

som ses et Stykke oppe paa Skorstenen, gemte Smeden sine Tændstikker, og uden for ses endnu paa Syd- og Vestmuren de gamle Ringe, som Hestene blev bundet til. Efter Hans Hansens Fortælling skal det Hul, som er i Døren, stamme fra Napoleonskrigens Tid. En Soldat var nemlig saa uheldig, at Ladingen i hans Gevær blev siddende fast i Bunden, hvorfor han blev pint og plaget af sin Sergent saa længe om at faa Bøssen rensed ud, at han til sidst gik til Tostrup Smeden og bad ham tage Svansskruen ud og rense Musketten. Da Geværet blev lagt i Ilden, gik Skudet af, og Kuglen gik gennem Døren.

Ingen kender den første Smed i Tostrup; men en Overlevering vil vide, at det var en Karl, der var bleven oplært i Smedehaandværket af Herremanden paa Dallund paa den Betingelse,

at han skulde gifte sig med en Pige, der tjente paa Gaarden. Smedjen er altsaa maaske bygget for Smedekonens Skyld, og det kan jo nok have sin Rimelighed, da Smedekonen i hine Tider var en meget betydende Person, der ved Bøndernes Gilder altid sad næst efter Præsteniadammen og foran Degnekonen.

Det er først fra Aaret 1778, at man kender Navnet paa Smeden i Tostrup. Nævnte Aar udsteder nemlig Theodosius v. Finecke et Fæstebrev til Hans Laursen Smed paa et Hus i Tostrup By, som Hans Pedersen sidst beboede, og v. Finecke har paa egen Bekostning ladet opbygge et Smede Hus tæt uden for, som Hans Laursen Smed maa beholde i Fæste paa Livstid mod, at han til hvert Aars Paaske leverer og betaler i Huspenge 4 Rdl. og aarlig, naar forlanges, forretter 2 à 3 gaaende Ægter. Husets Bygning skal stedse forbedres og vedligeholdes, at det alletider kan stande for et lovligt Syn. — Langs Vejen til Beldringe havde Smeden sin Ager, ved Broen havde han sin Tolt, og ved Huset havde han sin Haveplads.

Foruden Smedens Hus i Tostrup var der fire Gaarde i Byen, og i et Udskiftningsbrev af 1801 nævnes Gaardmændenes Navne: Lars Andersen, Hans Knudsen, Jens Rasmussen og Erich Pedersen.

Hans Laursen var Smed i Tostrup i 50 Aar; thi Skifteprotokollen fra Dallund fortæller:

1828 fæster Conrad Frederich Christian Baron v. Blixen Finecke et Hus og Smedested i Taastrup By til Hans Hansen, der efterfulgte sin Fader, der nu var bortdød, Hartkorn 4 Skp. 2 Alb. ufri Ager og Eng til bemeldte Hans Hansen for Livstid. — Ialt svares 6 Rdl. Sølv.

Synsforretningen nævner:

a. Stuehuset, Østen, 8te Fag, Egebindingsværk, klinede Vægge og Straatag, indrettet til Beboelse med Loft, Vinduer og Døre, 2 Skorstene med Ovn.

b. Nordre Længe, 5 Fag, samme Materiale, indrettet til Tørvehus, Brændselshus og Ovnskjul.

c. Søndre Længe, 6 Fag, samme Bygningsmateriale, indrettet til Lo, Lade og Kostald.

d. Smedested paa Gaden, 5 Fag, Egebindingsværk, murede Vægge og teglhængt, med en Skorsten og Inventarium.

Alt i god Stand og vel vedligeholdt.

Videre fortæller Skifteprotokollen:

1828 d. 16. Januar døde Hans La(u)rsen Smed i Tostrup 76½ Aar gl. og efterlader sig ikkun myndige Arvinger:

1 Søn Hans Hansen 32 Aar gl.

1 Datter Maren Hansdatter, der har været gift med afdøde Gaardmand Lars Hansen i Seerup. Hendes Tingsværge var Fæstegaardmand Mathias Hansen af Schamby.

1 Datter Gjertrud Hansdatter gift med Fæstegaardmand Christen Knudsen af Sønderlø.

Boet var langt under 100 Rdl. Værdi.

Hans Hansens Hustru hed Maren. Han var god til at fortælle Spøgelsehistorier. Engang mødte han saaledes »Palle Jægers Hunde«, hvorover han blev saa bange, at han rendte sin Vej, men var saa uheldig at falde i Jens Madsens (nu Sognefoged Olsens) »Brouhoule« (Hul til Hørrens Tilberedning). »Og den klare Ild faldt, hente mig, lige ned i Hovedet paa mig«, sagde han senere. En anden Gang kom han knap saa heldigt fra det. Han havde været i Beldringe og kom noget sent hjem. Midtvejs mellem Beldringe og Tostrup mødte han en stor Hund med gloende Tunge og gloende Øjne. Smeden tog til Harens Vaaben, smed Træskoene og løb hjem. Næste Dag maatte han jo ud at hente Træskoene, og det viste sig da, at Hunden med den gloende Tunge var forvandlet til en ganske almindelig Flintesten.

Hans Hansen havde 2 Døtre, Maren og Karen (f. 1826). Den første blev gift med Hans Jensen, hvis endnu levende Broder, Peter Kristian Jensen, i mange Aar var Smed i Vedby, Sønderse Sogn. Efter Hans Jensens Død giftede Enken sig med Henrik Rasmussen fra Ubberud, hvis Oldefader var den bekendte Sergent Albrechtsen, der giftede sig sidste Gang, da han var 99 Aar gammel, og han naaede da ogsaa at blive over 130 Aar gammel. En Datter af Sergentens tidligere Ægteskab løb bort med en Kniplingskræmmer og efterlod et Barn her paa Fyn. Dette Barn blev Moder til Henrik Smed, der blev Hans Hansens Efterfølger.

Hans Hansens anden Datter, Karen, blev gift med Niels Kristensen i Sønderse. En Sønnesøn af dette Ægtepar er Billedhuggeren Kaj Nielsen, der bl. a. har udsmykket Blaagaards Plads og lavet Monumentet over Mylius Erichsen i København samt Ymers Brønd i Faaborg.

Henrik Rasmussen, der kom til Tostrup 1863, omtalte altid sin Moder med den dybeste Ærbødighed. Hun var som Barn falden i Hænderne paa en Bande Kæltringer eller Zigeunere, som dengang gik »Kæltringgang« over hele Fyn. Ellers var det jo mest i Jylland, at disse omstrefjende Folk holdt til; men alle-

rede omkring Aar 1600 omtaler den fynske Biskop Jakob Madsen dem i sin Visitatsbog, da de holdt til i et Sogn paa Hinsholm. En god Kone tog sig senere af Henrik Smeds Moder og opdrog hende i »Tugt og Herrens Formaning«, saa hun blev en god og ædel Kvinde.

Henrik Smed var en selvstændig Natur og et lyst Hoved. Han kunde sit Haandværk til Gavns og var bekendt vidt og bredt for sine fortrinlige Spader og som en særdeles dygtig Beslagsmed, der kunde lægge Sko under de mest vanskelige Hestefødder. Han og hans Kone var begge dygtige og sparsommelige Folk. I Smedjen brugte han en Flaske med en Væge som Lampe, og Konen hentede Gløder til Strygejernet ude i Smedjen, naar hun skulde stryge sit Tøj. Han var agtet og æret af alle, han kom i Berøring med, og skønt de fleste ikke hyldede hans konservative Politik, valgtes han ind i Sogneraadet.

Her i Tostrup Smedje har Nøjsomhed og Tarvelighed holdt til Huse, og det har været med Tilfredshed, at gamle Henrik Smed har svunget sin Hammer over Ambolten i den lille Bys Smedje. Herom hør den fynske Hjemstavnsdigter Hans P. Lunde, hvis Hjem laa et lille Stykke borte fra Smedjen, sunget (Denj gamle Sme, Fynske Digte):

I Taastrup ved Belri' dæ boue vo Sme,
ha' he Hendrik.

Ha' grøvfile Folk — og de tav di skam te!
Vi' di komme, saa ku di, ha' hadde senj Bor
etter nøuen, og hæ vaa de' ham, dæ vaa Maanj!
Di fek, næ Humøret vaa mut, nonne Svor,
uanseit Hartkoun, Raanj e'er Staanj,

Frk. Olsen fot.
Denj gamle Sme.
Henrik Rasmussen foran Smedjen.

og somti, faa Mouskav, et Rids a dem sel,
 en Skouse, en Sandhei, saa lunt u'en Spræl.
 Men Sme'i vaa jo ellers ret kløu og rigæl.

Nu er Henrik Smed ikke mere til:

Naa ligger ha' oppe o Kærgori ve
 sin Kone, denj rouli'e, ranke Ma Sme,
 de' gø Hendrik . . .

Han døde 1924, og siden har Smedjen staaet ubenyttet hen. Ejeren, Sognefoged O. C. Olsen, har fredet den indtil nu, da Vestfyns Hjemstavnsforening med Støtte af de fynske Smedemestres Forening har købt Smedjen for at flytte den til Gummerup og opbygge den ved Siden af Landmaalgården, som ogsaa er fredet for Fremtiden. Her maa man nu haabe, at den gamle Tostrup Smedje med sine mange Minder om Fortiden maa staa til sene Tider og vidne om Livet i den gamle Landsby.

Kilder: Fæstebreve, Skiftebreve, Udskiftningsbrevet fra Tostrup 1801, Meddelelser fra Jørgen Hansen, Tostruplund, forskellige andre mundtlige og skriftlige Kilder.

Dænj gamle Væuer.

AF HANS P. LUNDE.

Dænj gamle Einebouer Mordi Væuer,
 hans Ø'esyn de vaa saa klårt og vijt;
 je sæir, en Awt'enstuw, huden de svæuer
 a Mælkevæ:i som de gjou saa tijt.

Hå stou og frøjs saa mann i Awt'en sile,
 næ dæ vaa vesse Stjæner, Regulus,
 Alfard, »Marokken«, hå ku sæi saa brile;
 ja aasse »Pæes Kæp« og Pegasus.

Ja, Stjæner, Dyjr og Plonjt'er vaa hans Glæ'e.
 — »Væ Maa'n saa stou en Soulsort ve mitt Gâen,
 mitt Træ(nj)e-Gâen. Men saa — ja je ku græ'e —
 saa tōw mi Kat dænj sourte Fōwl, de Skâen.« —

Je tænker tijt 'o gamle Mordi Væuer,
 je sæir hans klåre Ø'nes Visdoms-Lyjs
 og høirer Jâertet i hans Röist, dæ bæver,
 næ je som Stjænekigger stor og fryjs.

Naa æ há döj, og de æ aáre Tij'er.
 Men æ dænj sijste Væuer te inöu,
 saa sitter há nok som dænj gamle Slij'er
 há ær, og flæter Kaarre i i Kröu —

og snagger om saa möi fro faadoms Da-u,
 om uopslijle Vaallem, Væergens-Tøj
 og Lære, dæ sku fylde Kister, Ska-u, —
 og kalder de, vi keuer nöu, no Möj.

Há leuer nok mæ Taenker og mæ Jáerte
 i Tij'er, som kun gamle Folk haa kænj.
 Da gju »vo Mour« te Vævs, hun spanj og káerte
 væ Vinjter-Awten, te hun gi i Sænj.

Og mæ si Spinj, te sijste lile Nögle,
 i Kaar og Puves-Vaar hun stampe au
 uv te si Væuer, tijt i Snæj og Søjle.
 De vaa faa di to Folk i Mæerge-Dau.

Dænj »gamle« Væuer, há vaa æstemeiret
 a alle Byjsens Koner, há stou höet!
 Og næ há kom mæ »Rullen«, blew há fejret:
 Dænj bæste Ma mæ meir — há sku væ nöet!

De vaa há aa! I Tuvretal no munter,
 de gamle Øl og Brævni »slou« ju lidt;
 men há vaa aller dænj, dæ sku »herunter«,
 há ku go hajm mæ lie stoure Skridt!

— Dænj gamle Væuer gjou ju meir en Nytte:
 há holdt de danske Folk solijt og net.
 Vi skylder naa dænj Maanj en Minj'e-Stytte.
 Dænj Gæel, vi dær töw 'o vos, æ i Plet. —

En Prik mellem to Vokaler er et Længdetegn for den første af dem, f. Eks. Væ.i, Vejen. Marokken, Stjernebilledet Ørnen. brile, tydelig. Pæes Kæp, Persevs. Gæen, Garn. aáre Tij'er, andre Tider. inöu, endnu. flæter Kaarre i i Kröu, fletter Kurve i en Krog. Vaallem, Vadmel. Væergen, Hvergarn. Lære, Lærred. Ska.u, Klædeskabe. »keuer nöu«, køber nu til Dags. no, noget. Jáerte, Hjerte. nöet, tilfreds. gju for gjou, naar det følgende Ord har samme Diphtong eller (i visse Tilfælde, som her »vo Mour«) blot o. At gøre Gæld (Prioritetsgæld) blev ofte paa min Fødeegn udtrykt med Udeladelse af Hovedordet, f. Eks.: há ta poo se, — forøger sin forholdsvis store Gæld. Tegnet ^ over a angiver en aa-farvet Lyd, f. Eks. Jáerte. Tegnet ' (i aáre) er Nasaltegn.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

SILKE (*Cuscuta*). Trods sit fine Navn er Silken ikke velset mellem de dyrkede Planter; thi som Snylleplante kan den ødelægge ret store Arealer af Hør, Humle og Kløver — Værtplanter for tre hos os forekommende Arter. Skuvr og Skur, der nævnes 1796 (CGR. og JWH.), passer bedre, eftersom disse Navne skal forstaas som Skurv. Af andre Navne skal anføres Rulle-guld (JL.) og Kravl op (FF. 1894 S. 76).

SINGRØN, se VINCA.

SIV (*Juncus*). Paa Fyn udtales Navnet oftest Siver. Børnene bruger de fine Stængler af KNOPSIV, vel ogsaa af LYESIV, til at flette forskellige Genstande af (Vestfyn, MK.). Byhyrden i Gudbjerg flettede endog Ligkister, antagelig af Siv (FT. 14.3.30).

SKARNTYDE (*Conium maculatum*). Navnet Skarntyde er vistnok mest knyttet til SKOV-KØRVEL, der er langt mere udbredt og langt bedre kendt end *Conium*, som officielt har faaet Navnet tildelt. Forøvrigt bruges Navnet ogsaa om VILD GULEROD og om HULSVØB (Ø. Hæsinge, HCF.). Men mange kender dog den her omtalte meget giftige Plante, som i Sydbyn kaldes Skantyre (JMJ. 1928) og Vil Skantj (Vestfyn, MK.). Et Mundheld fra Fyn siger: »Han har store Tanker om Skarntyde-Mølle« (Sk. I 1884 S. 177).

SKAVGRÆS. se PADDEROK.

SKJALLER (*Rhinanthus*). Hanekam angives fra Ærø (JRH. 1834 S. 237), et Navn, der svarer til det latinske Artsnavn (*crista galli*). I en lille Bog af J. H. S. (∴ J. H. Smidth): Mundheld og Meninger om Landvæsen og Bondehandel, 1840 S. 64 anføres Skaldre som særlig fynsk Navn; og her gengives som fynsk Mundheld: »Skaldre og Kiøs gjør snart kornløs«. Skrae finder vi meddelt fra Taasing (FCL. 1823 S. 52). Disse Navne hentyder til, at Frugterne, naar de er modne, bliver tørre og hindeagtige, saa at de rasler, naar Vinden blæser, eller Planterne falder for Leens Hug. I Krarup kendes Formen Sjaller, og om dette Navn siges: »De snakker med, naar vi gaar hen over Maen«, d. v. s. de rasler imod Fødderne. Mon Udtrykket »Hun gaar og sjalrer om«, hvilket siges om en, der gaar og driver om og snakker om løst og fast, skulde have Forbindelse hermed?« (HCF.). Endvidere hedder den Skillingsblomst og Skelns-

y wt (Birkholm, CJ. 1928), om hvilke Meddeleren siger: »De tørre Frugter og Frøhuse paa Skjaller kan rasle ligesom Penge, især naar man har en hel Haandfuld af dem. De kunde derfor i den daglige »Handel« mellem Børn gælde for Skellinger, d. v. s. Skillinger.

SKOVMÆRKE (*Asperula odorata*). Skovmærke, paa Vestfyn Skøvmærker (MK.), bruges i daglig Tale langt mere end MYSIKE, det tidligere botanisk-officielle Navn for hele Slægten, det nævnes som særligt fynsk (CGR. 1796 S. 624), Rafn anfører ogsaa Skovmerke-Kranse fra Fyn, men Grønne Kranse fra København. Navnet Bukkar angives fra Fyn (HJT. 1867). Den her anførte Stavemaade synes at være den almindeligste (se OdS.), men kan gennem Stavemaaderne Bukar og Bokar føres tilbage til Bockare (Henrik Smid 1599) samt til Dialektnavnene Bogare, Bogager, Bogarve o. fl., som formentlig skal forstaas som Bog-Arve, altsaa den Arve, som vokser i Bøgeskov (se om Endelsen Arve under Fladstjerne). Tørrede Skovmærker, samlet før Blomstringen, er et udmærket Middel til at hindre Møl i at gaa i hengemt Pelsværk (CR. 1919 S. 527).

SKOVSYRE (*Oxalis acetosella*). Paa Vestfyn Syvrklever (MK. 1928). Almindeligere synes Navne, der grupperer sig om Gøgen (Kukkeren), at være. Af disse skal anføres: Kukmad (HJT. 1867 S. 159, Sk. XII 1889 S. 29), Kukkermad (Sydfyn, CDb. 1928) og Kukkerblad (Sydfyn, MJJ. 1928).

SKVALDERKAAL (*Aegopodium podagraria*). Paa Vestfyn Skvallerkåvl (MK.). Endelsen Kaal har saa mange Urter faaet tilheftet, selvom de ikke — eller kun mere tilfældigt — har været benyttet som Spise. Forleddet Skvalder maa vel betegnes som noget nedsættende; om det virkelig skulde kunne have nogen Forbindelse med Ordet skvaldre = bruge Mund, faar staa hen. Besynderligt maa det imidlertid siges at være; at det specielt fynske Navn Gavler ogsaa har Lighed med et gammelt Ord for at bruge Mund: gavle, gafle og gævle (jysk). OdS. siger da ogsaa om Plantenavnet Gavler, at det muligen kunde have Forbindelse med nævnte Verbum. Gavler angives (Fyn, HJT. 1867 S. 5, Sydfyn, forskellige Kilder), Gaverkål (HJT. 1867), Gabekål (ER. hos HJT. 1867) og Gavlkål (AL. 1920). Bingleurt hedder, som anført foran, Skovgavler, medens Løgekarse af og til benævnes Gavlekål; nogen nær Forbindelse mellem disse Planter og de anførte Navne synes ikke at være til Stede.

SLAAEN, se under BLOMME.

SLANGEHOVED (*Echium vulgare*) kaldes Præstedøtre (JEL. 1928) eller De lundsholmske Præstedøtre (SF. i FT. 6.6.1926). Endvidere kaldes den Boasthe (FT. 7.6.1926), et Navn, der kunde tyde paa, at den har været anvendt som Erstatning for Borasthe (The af Hjulkrone).

SMØRBLOMST, se RANUNKEL.

SNEGLEBÆLG, se KLØVER.

SNERLE (*Convolvulus*). AGER-SNERLE (*C. arvensis*) er almindeligt og bedst kendt; den er blevet beriget med en lang Række Navne. Af fynske Navne skal følgende nævnes: Snerre (CGR. 1800 S. 78) og Snelde (Baagø, AL. 1918) eller Snelle (Krarup, HCF.). Jordhumle (Ejby, HCF. 1928 og Ore, FL. 1929) og Jovrhåmle (Vestfyn, MK.) leder Tanken hen paa Humle, med hvilken Snerle har den slyngende Vækst fælles, Forleddet vil betegne, at den holder sig nærmere ved Jorden end Humlen, eller er maaske givet paa Grund af den proptræktersnoede Rod. Videre skal nævnes Kravlop (H. C. Andersen: De to Baronesser), der viser hen paa Plantens Evne til at klatre til Vejrs, hvorimod Lammetarme (CGR. 1800 S. 78), Kattetarme (Odense, JTS. 1917), Gedetvinde (Sydfyn, VM. 1929) eller Gedetvind (Krarup, HCF.) samt Gedetving (ER. hos HJT. 1870 S. 354) mere bærer Vidne om Stænglernes Sejhed, det sidste skal vel illustrere, hvorledes de ved Grøfterne tøjrede Gæder hæmmes i deres Bevægelser af Snerlestænglerne. De smukke hvide, tragtformede Blomster har givet Anledning til Navnene: Jomfru Marias Særk (FF. 1894 S. 14) og Vor Frues Særk (CGR. 1800). Ogsaa Paraplyblomst (Krarup, Ejby, HCF. 1929) maa henføres til Blomsten, »fordi den nedkrængede Krone minder om en Paraply«. Det mærkelige Navn Duestole (Ærø, JRH. 1834 S. 224) beror muligen paa en Fejltagelse, i alt Fald er Duestole andetsteds (Bornholm) det samme som Kornblomst. Snerlen hedder endelig Snogeurt, aabenbart et yndet Navn paa Fyn, og Lungeurt (HJT. 1870 S. 354). For den store Snerleart: GÆRDE-SNERLE (*C. sepium*) hører man lignende Navne som for Ager-Snerle, ja der skelnes tit ikke mellem de to Arter; her skal anføres nogle særlig for Gærde-Snerle brugte Navne: Særkeærmer (Vestfyn, MK. 1928), Getvinde (HJT. 1870 S. 294) og Natpotter (HJT. 1867 S. 65). For Snerle i Almindelighed har man et saa moderne Navn som Grammofonblomst (Krarup, HCF. 1929).

SNERRE (*Galium*). BURRE-SNERRE (*G. aparine*) hedder Snæle eller oftere Snæler (Sydfyn, JMJ. 1928), Vild Skovmærker (HCF.), River (HJT. 1867) og Lille Burre (Birkholm, CJ. 1928).

SOLBÆR, se RIBS.

STAR (*Carex*). Navnet har Samhørighed med det tyske Ord starr = stiv, ubøjelig og har Hentydning til mange af Arternes stride og stive Vækst. Fra Fyn kendes følgende Varianter af Navnet: Stør (VSO. 1848), Starregræs (SA. XIII 1920 S. 13), Stærgræs (Sydfyn, JMJ.) og Skæregræs (Krarup, HCF. 1928), hvilket sidste vil kunne forklares som opstaaet, fordi man let skærer sig paa de skarpe Straa. Mere afvigende er Stålgræs (FF. 1894 S. 14) og Stærretyver, der betegner de store Tuer, som flere Arter danner. Videre anføres Fuglegræs (Sk. XII 1889 S. 157) og Siwer (Birkholm, CJ. 1928). De tørrede Straa eller Blade af Star brugtes i ældre Tid til at sno Simer af. Dette var ikke noget eftertragtet Arbejde, eftersom Simerne, ved idelig at passere samme Sted i Haanden, kunde gøre denne hudløs (CP. 1929).

STEDMODERBLOMST (*Viola tricolor*). Skønt der findes talrige Folkenavne til denne lille Urt, synes ingen at være særegne for Fyn; paa Vestfyn udtales Navnet Stemo vrs blåmst (MK. 1928). Der fortælles: »Naar vi holder en Stedmoderblomst hen for os, saa ser vi, at det underste Blomsterblad er det største og finest dekorerede — det er Stedmoderen — de to Blade, som sidder ved hendes Side, er hendes egne Børn; de har ogsaa gerne lidt Guld og Besætning paa Klædningen. De to øverste Blade er Stedbørnene, de maa pænt nøjes med ensfarvet Stof til deres Kjole. Vendes Blomsten saa om, ser man paa Bagsiden fem smaa grønne Stole — Stedmoderen breder sig paa de to, hendes egne Børn faar hver en, medens Stedbørnene maa nøjes med en tilsammen« (FT. 8.6.1929). Det var en Tro blandt Børn paa Fyn, at de ikke maatte lugte til Stedmoderblomsterne, for saa fik de Stedmoder (Sk. VIII 1887 S. 43).

STENBRÆK (*Saxifraga*). Den almindelige danske Art (*S. granulata*) kaldes paa Ærø Lammeurter (LPL. 1928) og Postelinsblomst (HJT. 1867). Den som Indfatningsplante i Haverne yndede PORCELÆNSBLOMST er ogsaa en Stenbræk (*S. umbrosa*), i Rolsted hedder denne Jomfruris; muligen skal dette egentlig være »Jomfrupris«, det vilde saa komme i Overensstemmelse med det bornholmske Jomfruens Æreskrands.

(Fortsættes.)

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

FOLKESTÆVNERNE VED LANGESØ

Den fynske Hjemstavnsbevægelse er i livlig Udvikling. Der arbejdes fra mange Sider og paa mange Maader. Her skal kortelig omtales de Stævner, der i de senere Aar har været afholdt ved Langesø.

Det begyndte med, at Maleren Holger Havrehed (dengang: Holger M. Brandholt) og Forfatteren Hans P. Lunde indbød til fynsk Folkestævne ved Langesø d. 3. Juli 1927. Det blev et godt Stævne i smukke Omgivelser og under festlige Former. Hans P. Lunde indledede med fynske Velkomstvers. Derefter talte Professor Johs. Brøndum-Nielsen om berømte Fynboer fra Middelalderen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke talte paa ægte Vestfynsk om Vestfynboen, Lærer Laur. Nielsen om den fynske Landsby, Holger Havrehed om fynsk Malerkunst og Magister Poul Andersen om fynske Folkemaal. Desuden sang Koncertsangerinde Fru Else Gether Poulsen, Gdr. Adam Petersen talte om Forfatteren Anton Andersen, hvis Barndomshjem havde ligget paa Festpladsen, samt læste op af egne og Hans P. Lundes Arbejder, og Skuespiller Otto Lagoni læste fynske Digte af Hans P. Lunde og Lars Clausen. Sluttelig var der Korsang, før Dansen begyndte. Det var et stort Program, vel ogsaa for stort; men det blev en lovende Begyndelse.

I 1928 holdtes Stævnet d. 5. August. Det havde meget stor Tilslutning, ca. 1000 Mennesker. Hans P. Lunde aabnede med en Velkomsttale, der formede sig som en smuk Hyldest til Fyn. Laur. Nielsen talte om Ordsprogenes Forbindelse med Hjemstavnsfølelsen, og Holger Havrehed talte om fynske Malere, især Dankvart Dreyer. Desuden var der Sang og Oplæsning samt Opvisning af fynske Folkedanse af et Hold Dansere, der i Folke- dragter kom kørende i Høstvogne.

Ved Stævnet d. 18. August 1929 var det igen Hans P. Lunde, der hød velkommen, hvorefter Museumsinspektør Hans Kjær talte om fynske Oldtidsminder og Oldtidsforskere. Derefter talte Poul Andersen om de fynske Folkemaal og deres Forhold til Skriftsproget. Desuden var der Sang og Folkedans, og i Tilgift fik man rigtig gammeldags Plejltærskning at se.

I 1930 holdtes Stævnet d. 14. September og blev aabnet af Holger Havrehed. Forfatteren Olaf Andersen talte om Fyns

Land, set med andres og egne Øjne, og Overlæge Otto Helms om Fuglelivet paa Fyn før og nu. Desuden var der fynsk Op-læsning af Gdr. Kristen Beck og Holger Havrehed samt Fremstilling af ældre Tidens Arbejdsskikke.

Der har ved disse Stævner lydt mange gode Ord om fynsk Natur, Folkeliv, Folkemaal, Historie og Kunst, og Stævnerne fortjener at mindes blandt den øvrige Række Arbejder, der er gjort for at vække og udvikle Sansen for Hjemstavn.

H. C. F.

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENING

Ved et Møde i Gummerup den 26. Jan. 1930 nedsattes et Musæumsudvalg, som fik den Opgave at forberede Dannelsen af en Forening, der af Landmålergården skulde skabe en vestfyensk Musæumsgård. På det stiftende Møde den 23. Marts 1930 dannedes Vestfyens Hjemstavnsforening, Love blev vedtaget, og en Styrelse valgtes. Den kom til at bestå af følgende: Forfatteren Olaf Andersen, Tommerup, Dr. Holger Bisgård, Glamsbjerg, Fru Marie Christensen, Tommerup, Fru Margrethe Dinesen, Hårby, Trafikassistent C. Jacobsen, Tommerup, Bygmester Marinus Jensen, Glamsdalen, Tømremester Offer Jensen, Flemløse, Fru Sophie Lørup, Dreslette, Gdr. Chr. Madsen, Gummerup, Postbud Chr. Nielsen, Glamsbjerg, Gdr. Find Rasmussen, Voldtofte, Baron Holger Rosenkrantz, Abkeldsgård, Fru Christiane Skorstensgård, Søllested, Højskoleforstander Olaf Skov, Køng, og Lensbaron H. Berner-Schilden-Holsten, Langesø (valgt af Foreningen til gamle Bygningers Bevaring, som har Ret til at udpege et Medlem af Styrelsen). Til Forretningsudvalg udpegede Styrelsen: Olaf Skov (Formand), Chr. Madsen (Næstformand), Marinus Jensen (Kasserer), Fru Lørup og Olaf Andersen.

Der blev straks efter Overtagelsen af Landmålergården (1. April 1930) taget fat på Arbejdet med at føre den tilbage til den oprindelige Skikkelse. Musæumsinspektør, Arkitekt Zangenberg har været rådgivende, og Bygmester Marinus Jensen har udført et stort Arbejde.

Indsamling af Bohave, Husgeråd og Redskaber er foretaget af Olaf Andersen, Fru Lørup og Olaf Skov. Hvor man havde Håb om et eller andet Fund, hjemsøgte Lofter, Kældere og Huggehuse, og mange værdifulde Ting kom frem. Af større Genstande, som er skænkede til Hjemstavnsgården, kan nævnes:

Kakkelovne, Borde, Stole, Kister, en Gåsebænk, Alkover, Vogne og Redskaber. Pladsen tillader mig ikke at nævne de mange Giveres Navne, og vor Taknemlighed for Gaverne kan vi bedst give Udtryk for ved at værne om disse på Hjemstavnsgården. Der vil Giverne glædes ved at se deres Gaver i de rette Omgivelser.

En Del særlig interesserede har skænket større og mindre Pengegaver, det gælder ogsaa adskillige Institutioner, og vi er meget taknemlige for denne Hjælp.

Endnu inden vi havde nået vort foreløbige Mål: at skabe et gammelt vestfynsk Bondehjem, stillede Foreningen til gamle Bygningers Bevaring os en ny Opgave. Den gamle Tostrup Smedie skulde forsvinde og vilde rimeligvis blive ført til en anden Landsdel, hvis vi ikke vilde erhverve den til Opstilling ved Hjemstavnsgården.

Lysten var der! Men Pengene?

Foreningen, som havde gjort os opmærksom paa Smedien, stillede os 300 Kr. i Udsigt, og de fynske Smedemestres Forening viste en glædelig Interesse for Sagen ved foreløbig at bevilge 300 Kr., og dermed var Spørgsmålet om Smediens Fremtid afgjort.

Smedenes Offervilje bragte Trafikassistent Jacobsen på den Tanke, at de fynske Møllere måske vilde rejse en Mølle ved Hjemstavnsgården. Og på hans Henvendelse svarede de ledende indenfor Sammenslutningen, at de vilde arbejde for Sagen. Pladsen er der, og hvem ved, om ikke Møllen, som vi har drømt om, står der, inden vi ser os om.

Det er Styrelsens Tanke, at der hver Sommer skal afholdes en Fest, hvor de Besøgende kan lære Livet på en gammel Gård — og i en gammel Landsby — at kende. I År er det således Tanken at indbyde til en Høstfest, og det skal være vort Mål, at alt må blive så ægte, at vi ærer de gamle derved. Vi har jo Rammerne i Orden, og vi håber at kunne anskueliggøre vore Fædres Færd på Hverdage og ved festlige Lejligheder. De gamle vil med Glæde sætte Rokken i Gang, slå Væven o. s. v., og de yngre vil fremvise de gamle fynske Danse.

Til Opsyn på Hjemstavnsgården har Styrelsen valgt Familien Graugård, som allerede har vist, at der skal hægges om den gamle Gård, og at Have og Lund skal holdes i Orden. Graugård og hans Hustru er interesserede i at vise alt frem, og vil de Besøgende have Forklaringen på Fynsk, får de Kirsten

Smeds, Graugårds Svigermor, som Vejleder gennem Gårdens mange Rum, og hun kan samtidig fortælle om de gamle Skikke.

Den 7. Juni Kl. 3 holdes en Åbningshøjtidelighed for Foreningens Medlemmer. Repræsentanter for Nationalmuseet og Foreningen til gamle Bygningers Bevaring er indbudt og vil ventelig tale. Velkommen!

Efter den 7. Juni er Vestfyns Hjemstavns gård åben for Gæster.

Olaf Skov.

GAMLE SANDSAGER

KNYTTESTEN

I Rørup Sogn, paa en Bakke ved Vejen mellem Aalsbo og Rørup Kirke, laa tidligere en stor Sten, der efter Sagnet var kastet mod Rørup Kirke af en Kæmpe, som stod ved Gelsted Kirke. Men Slyngen brast, og Stenen naaede derfor ikke sit Maal, den faldt ned paa ovennævnte Bakke, ca. 1 km vest for Rørup Kirke. Bakken har faaet Navn efter Stenen og kaldes af Egnens Befolkning for »Knyttsten«. Motivet skulde være det, at Rørup Kirke havde faaet Taarn, derover blev Kæmpen vred, fordi den da blev pænere end Gelsted Kirke, og han vilde da knuse Taarnet med Stenen. J. Sørensen, Chauffør, Næstved.

NATTEPLØJNING I AASTRUP

Paa Troldebanken i Nørre Toft ved Gamle Mølle i Aastrup drev Trolde Plov med 4 Heste for om Natten. Folk, som kom gaaende paa Stien over Toften til Pouls Gyde paa den Tid af Døgnet, blev tvunget til at pløje en Omgang for Trolde. Forinden satte de deres Træsko paa Stien. Hvis Træskoene endnu stod paa Stien, naar Omgangen var pløjet, var de fri¹⁾.

V. Würden Pedersen.

FRA SVENSKEKRIGENS TID

I Hans C. Pedersens Gaard i Dreslette boede en Mand, der i Svenskekrigens Tid nedgravede en Klædekiste fyldt med Boghvede. Efter at Svenskerne var rejst ud af Landet, opgravede han Kisten, og da han ikke havde andet Sædekorn, saaede han Boghvede, men saa tyndt, at han dermed besaaede sin Jord. Deraf Velstand i Gaarden.

L. P. Pedersen, Rosenby.

¹⁾ Jvfr. FHj. 1929 S. 142 og E. T. Kristensen: Danske Sagn V 1897 S. 430 ff. H. C. F.

KREDDEN OG KOLDEN

I min Barndom og Ungdom var Kålen en meget slem Plage i Foraarstiden. Saa snart Frøerne, som vi kaldte Kræjder, begyndte at kvække, skulde vi, første Gang vi hørte dem, sige tre Gange i Træk uden at trække Vejret: »Kræjde, Kræjde, du skal have den kåle Syge og ikke mig 12 Maaneder i et Aar, og det saa længe Verden staar«.

Fra Humle Sogn.

Hanne Christoffersen, Humle.

TALEMAADER

Hendes Mors Mosters Rok har staaet paa hans Fars Fasters Dragkiste. (Spøgende Bemærkning om Familieskab).

Naar det var smaat med Kosten, blev der sagt, at det var ikke saa daarligt som hos Kjesten Per Nielsens Mormor og Lavs Per Lavsens Faster, for de gav ikke deres Folk andet end frosne Ærtskokker (Artiskokker) og sur Vujle (Valle) til deres Davre.

Naar Øllet var tyndt, hed det: »Det har nok løbet om Kap med Fanden igennem Rosten«.

Fra Espe Sogn.

Chr. Poulsen, Krarup.

NEDMANINGSSAGN FRA RUDE SØGAARD, VIGSLEV SOGN

Jåw, dæ vå ju en gammel Kone, dæ lå:w sy:j i Sæ:(ng)jen å vå ve å dø:. Så vå: et, a di sæ(nd)j Bå ætter Præsti, åm ha(n) vi kåm å ta hi(nd)j te Al:tes, å ha(n) kåm ju å. Å di viser ham hen i Ståwen, vo den haj:r sye Kone sku lig:e. Så te Præstis Överraskels lå:v dæ i(nj) Såw i Sæ:(ng)jen. Så skø:(nd)jt Præsti sæj å kåm u: å Go:ri, ve a ha(n) ku mærk, a di håldt ham få Na:r, å i(nd)en a ha(n) vå kåmmen u: a Byj:i, da sank Go:ri i Mo'raset; de vå så:en i Lawni(ng), såm vå opkaldt ætter Awnsø å he Awnsømosi¹⁾. Banken, dæ lo have Mosi, hun he Porrebanken; hun ha:e wæ öwergrou mä Skö:u, mæn de vå:t:e pla(n)jte, de vå kun så:n non:e Porre, dæ vå grou åp a sæj sæ:l.

Efter Gaardmand Knud Andersen, Smedestedet,
ved Holger Havrehed.

1) Se FHj. 1928, S. 15.

NATTERGALETUREN

Tirsdag den 12. Maj afholdt F. H. f. K. o. O. Nattergaleudflugt til Lyngby. Turen, som var begunstiget af det smukkeste Sommervejr, havde samlet udmærket Tilslutning; ca. 250 Medlemmer var ved 7-Tiden bænkedede i Hotel Lyngbys hyggelige Sal.

Efter en fornøjelig Fællesspisning ved medbragte Madkurve foretoges en Spadseretur ad Prinsessestien. Der var udmærket Stemning, og man havde rig Lejlighed til at høre Nattergalene synge. Efter Hjemkomsten til Hotellet var der Dans til Kl. 1.

P. B. V.
M. K.

HJEMSTAVNSFESTEN PAA FRØBJÆRG BAVNEHØJ

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN har besluttet at afholde en Sommerfest paa Frøbjærg Bavnehøj

Søndag den 14. Juni.

Foreningens Medlemmer samt en Del indbudte Hjemstavnsorganisationer: Strynøklubben, Odenseanersamfundet, Fynsk Samfund m. fl. kommer i saa stort Tal som muligt med Ekstratog til Tommerup, og der vil saa blive sørget for Befordring til Frøbjærg. Baade Sjællændere, Jyder og Fynboer er selvfølgelig velkommen til dette Stævne.

Indgangen til Bjærgget aabnes Kl. 2 med en Orkesterkoncert. Festpladsen er saa stor, at der ikke bliver Trængsel for de første 6000. Kl. 3 opføres

»Majgreven«, et Sommerspil af Morten Korch,

hvor Forfatteren selv samt fynske Skuespillere som Chr. Schrøder og Otto Lagoni m. fl. optræder. Tiden for Sommerspillet er omkring 1840. Den gamle Majstang er rejst paa Festpladsen, hvor Oprinene skal foregaa. Først kommer det smykkede Vogntog med de ældre fra Landsbyen, bagefter følger de unges Tog, der iler til Kaaring af Majgreven og Dans om Majstangen, derefter et Børnetog — alle i Tidens Dragter. Herskabet: Baronen, Baronessen, den unge Baron og Komtessen kommer til Hest. Der udveksles Repliker, synges og danses om Majstangen.

Tilskuerpladserne er indrettet paa amfiteatraliske Græsbænke op ad Bjærgets Side, og Friluftsscenen er saa stor, at der er rigelig Plads til Sommerspillets store Udfoldelse af Personer, Vogne og Ryttere.

Efter Sommerspillet er der en Spisepause. Gæsterne maa selv bringe Madkurve med. Der findes en Afholdsrestaurant paa Frøbjærg Bavnehøj, hvor man kan faa Øl, Sodavand og Kaffe.

Kl. 5½ er der i det store Samlingslokale Foredrag af

Biblioteks konsulent Jørgen Banke: Hverdagsliv paa Vestfyn i gamle Dage.

Foredraget holdes paa Vestfynsk, som det taltes for 40 Aar siden. Derefter

Oplæsning af Forfatteren Morten Korch.

Derefter har Publikum Adgang til Leg og Dans omkring Majstangen.

Adgang til Bjærgget 1 Kr.

Der vil blive sørget for Parkeringspladser til Cykler og Biler.

BLADE OG TIDSSKRIFTER

indbindes smukt og billigt.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. — Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENINGSS TILLIDSMÆND

modtager Indmeldelser i Foreningen og Tilsagn om Gaver til Hjemstavnsgården i Gummerup.

Sognene er ordnede alfabetisk.

Assens: Bibliotekar HOLCH.

Odense: Adjunkt FUSSING, Hans Tausensgade 4 B.

Barløse: Gdr. CLAUD HANSEN, Foermosegård.

Brylle: Fru KRISTENSEN, Lille Thobo.

Dreslette: Uddeler MARTIN KNUDSEN, Brydegård, Gdr. H. C.

PETERSEN, Dreslette, og Gdr. KARL PETERSEN, Strærup.

Fangel: Gdr. VILHELM MØLLER, Lykkenssæde.

Gamtofte: Møller ANDERSEN, Øksnebjerg, Gdr. P. V. KRISTENSEN, Sjodgården.

Holevad: Proprietær RAAHAUGE.

Husby: Gdr. JØRGEN PEDERSEN, Hygind Vestergård.

Haarby: Forvalter BLÆDEL, Fru Landinspektør JACOBSEN,

Forpagter TH. LARSEN, Strandby, Sognefoged BUHL PETERSEN, Sarup, og Gdr. R. JENSEN, Akkerup.

Jordløse: Fru LA COUR, Dorthealund, og Lærer LASTHEIN.

Kerte: Fru SEJER NIELSEN.

K. Søby: H. J. LARSEN, Tinggyden.

Kærum: Møller FIND RASMUSSEN.

Køng: Gdr. A. DINESEN, Malermester KR. HANSEN, Gummerup,

VILH. ANDERSEN, Elektricitetsværket, Glamsbjerg, Gdr. E. LARSEN, Glenshøj.

Nr. Broby: Fhv. Lærer POULSEN SEJR, Gdr. FR. INGERSLEV, Ståby.

Orte: Gdr. N. NIELSEN, Bredbjerggård, Urmager JØRGENSEN, Frøbjerg.

Sandager: Proprietær WEST.

Skydebjerg: Gdr. AXEL JENSEN.

Sønderby: Lærer LARSEN, Sønderby v. Skole.

Tanderup: Gdr. P. ANDERSEN, Emtækær.

Turup: Sognefoged H. P. PETERSEN.

Vedtofte: Sognefoged M. P. ANDERSEN.

Verninge: Snedkermester BALSLOV, Postbud CHR. HANSEN,

Møller HANSEN, Langsted, Hmd. MAR. MADSEN, Nårup.

Vissenbjerg: ÅGE JEPSEN.

Ørsted: Uddeler H. ANDERSEN.

Endvidere tager Styrelsesmedlemmerne (nævnt S. 14 og 15) med Tak mod Indmeldelser og Gavetilsagn.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Svend Frederiksen: hellig og søgn. — I. Christian Bay: Personlig Overtro. — Axel Lange: fynske Plantenaavne og folkeminder om Planter. — Gamle Sandsager.

7. hæfte.

Juli 1931.

4. Aargang.

Fra Faaborg Spare- og Laanekasse har jeg til Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn modtaget et Tilskud paa 100 Kr. For dette bringer jeg Direktionen min bedste Tak.

H. C. FRYDENDAHL.

P. K. THORSEN:
AFHANDLINGER OG BREVE I—III

Udgivne ved J. BYSKOV og MARIUS KRISTENSEN

Det Schønbergske Forlag.

P. K. Thorsen var en af vor Tids betydeligste Sprogforskere. Han ejede en usædvanlig Indsigt i Sprogets Udvikling i de forskellige Egne og Befolkningslag. I Forhold til den Viden, han sad inde med, og de gunstige Arbejdsvilkår, hans frie og uafhængige Stilling bød ham, er det dog kun en lidet omfangsrig Produktion, han har efterladt sig. Men gennem personlig Forbindelse og Brevveksling med Studiefæller har han ydet en værdifuld Indsats. Han var, som Marius Kristensen siger, en sokratisk Natur, som helst klarede sine Opfattelser gennem Meningsudveksling, og som hos andre vakte en værdifuld Drift til Selvtænkning.

Der foreligger fra Thorsens Haand kun et Par særskilt udgivne Værker; det meste af hans litterære Arbejder er spredt i Tidsskrifter, Festskrifter og Leksika. Men efter hans Død 1920 sørgede en Kreds af hans nærmeste for, at det meste af disse spredte og enkelte hidtil utrykte Arbejder samt Breve til andre Sprogforskere kunde blive samlet og udgivet. Udgivelsen er besørget af J. Byskov og Marius Kristensen. Det er blevet en Udgave i 3 Bind. 1. Bd. omfatter Afhandlinger vedrørende Sønderjylland, hvis Sprog Thorsen indgaaende havde arbejdet med. 2. Bd. bestaar af blandede Afhandlinger samt nogle Biografier og Karakteristiker af Sprogforskere. 3. Bd. indledes med en Biografi og en Karakteristik af Thorsen, skrevet henholdsvis af Marius Kristensen og J. Byskov, og derefter følger en stor Samling af interessante Breve. Langt den største Del af disse er skrevet til J. Byskov, der var blevet Lærer og senere Forstander paa Gjedved Seminarium, hvor Thorsen havde begyndt sin Uddannelse. Byskov var i flere Aar hans Elev i Sprogvidenskab, men blev senere i flere Henseender hans Mester og Raadgiver (se f. Eks. S. 144, 174, 249, 251). Af Hensyn til Forstaaelsen er enkelte af Byskovs Breve til Thorsen taget med. Interessant er det at følge Thorsens Fremstilling af sit Syn paa sproglige Fænomener, ikke mindst for den, der Aar tilbage har haft Lejlighed til at se og høre de to Brevskrivere sammen i Gjedved, hvor Thorsen ofte gennem lange Tider var Gæst. Brevene er krydrede med mange kostelige Morsomheder og aabenhjertige og respektløse Udtalelser om Sager og Personer. Det maa ønskes, at Byskovs Breve, hvoraf som sagt kun enkelte Uddrag er medtaget, engang maa blive udgivet. De vil sikkert være af lige saa stor Værdi for Sprogforskningen.

Ogsaa for specielt fynskinteresserede findes der adskilligt af Værdi, f. Eks. Omtalen af Ord som Nellejal (III 24, 66), Skrobernent (III 38), Korint (III 149). Adskillige kendte Fynboer omtales, baade nulevende og historisk kendte, f. Eks. Kingo, Kold, R. Nyerup, N. M. Petersen og R. K. Rask.

3. Bd. afsluttes med Person- og Æmnelister, der dog kunde ønskes mere udtømmende. En samlet Bibliografi over alle Thorsens Arbejder burde have været medtaget. Men i øvrigt maa det siges, at Udgaven danner et smukt og værdigt Minde om P. K. Thorsen som Sprogforsker og som Menneske.

H. C. FRYDENDAHL.

Herman Madsen: Ved den gamle Bysmedie i Aasum.

HELLIG OG SØGN

AF SVEND FREDERIKSEN

FESTDAGENE, Aarets og Livets store Højtider, huskes langt lettere end de graa Søgnedage. Selv om disse sidste er de fleste, saa er de i Erindringen ganske fordunklet af de andre og mere usædvanlige Dage. Det er derfor langt lettere at faa gamle Folk til at fortælle om Festsikke og Gildesvaner end om det jævne, stilfærdige Hverdagsliv; de synes, der er saa lidt bemærkelsesværdigt at sige om det. Lidt har jeg dog opsnappet i Ny og Næ; men det er sket i Brokker og Stumper, og det har i nogen Maade præget, hvad jeg her har samlet om dette Emne.

En af mine ældre Meddelere¹⁾ fortæller om, hvordan han i sin første Tjeneste maatte ligge i Slagbænken i Dagligstuen, for at han om Morgenen kunde gaa »vor Far« til Haande med at vaagne²⁾ Gaarden. Der var ikke noget, der hed Vækkeur, i de Dage. Kom det højt, kunde man som Per Enrum i Lunggyden³⁾ have en Kok i Forstuen, der kunde agere Vækkeur.

¹⁾ fhv. Gdr. Lars Jensen, Holev, f. 1851. ²⁾ vække. ³⁾ Gyden fra Seden til Bullerup.

Den kunde efter Pers Udsagn kalde saa bestemt hver Morgen, at han lige kunde naa at komme paa Lundsgaard og faa klappet en »Davrevenje«¹⁾ inden Spisetid. Det almindelige var, at det med at komme op var noget, man havde paa Fornemelsen, og det bosse²⁾ ikke meget, naar først man vidste, det skulde være saadan. Ofte var det saadan, at »vor Far« havde en Snor fra Alkoven hen til Repeterværket i Bornholmeren, saa han kunde let kontrollere, om han var vaagnet paa den rigtige Tid. Om Sommeren Kl. 4 og om Vinteren Kl. 5 var det »Tiden«, som det hed. Saa bankede han i Gulvet med Egespiren³⁾, som han havde liggende ved Fjælen⁴⁾, for at Lars kunde komme og give ham en Hivert⁵⁾ eller to og en »Brændevinssnitte«⁶⁾. Han kunde hverken leve eller dø, før han fik det, og de fleste ældre Mænd havde det som han. Klukflasken var af den Grund taget ud af Brændevinsskabet og stillet paa Bordet, en »Vovehals«⁷⁾ dinglede paa »Næbet«⁸⁾ af den, og den maatte Lars se at ramme i Mørke; thi der var ingen Tid til at tænde Lys.

Naar dette var overstaaet, var det om at faa Lys i Løgten. Ilden blev altid »raget« om Aftenen, d. v. s. Tørvegløderne blev samlet i en Stak, og en eller to Tørv blev lagt paa, hvorefter det hele blev overraget med Aske og tilklappet. Om Morgenen kunde der da være Gløder under Asken, og ved Hjælp af disse Ragegløder pustede han Ild i en Fidibus⁹⁾, og med den tændtes Løgten.

Nu om Dage vilde vi »ske ilde«¹⁰⁾ ved at skulle bruge en Løgte som den: Skroget af Træ, Ruderne af Svineblære og som Lyskilde et Tællelys; men den Gang var det evig godt saadan. Det huskes endnu som en hel Begivenhed, at der kom Olie-lampe i Løgten i Stedet for Tællelyset. Og dog var ogsaa disse Lamper meget primitive: en rund Messingbeholder og en Væge af Biber¹¹⁾, der ikke kunde skrues op og ned som i de senere Løgter, men maatte trækkes med en Naal, ligesom de meget ofte maatte fornyes.

---

1) Venje = saa meget, der kan ligge i Loen paa en Gang til Tærskning. 2) ramte ikke ved Siden. 3) Støttestok af Eg. 4) udvendigt i Sengen; inde var Væggen. En Mand, der har svært ved at fastholde en Beslutning, siges at fare fra Væg til Fjæl. 5) Snaps Brændevin. 6) Butterdejgskage. 7) Glas uden Fod. 8) Tinlukke til Brændevinsflaske, ikke ulig et Fuglenæb. 9) Sammenfoldede Papirsstrimler, der hang i et Bundt ved Kakkellovnen. 10) føle os forurettet. 11) Flonel, Frakkefoer.

Naar Løgten omsider stod tændt paa Bordet, maatte Lars fli¹⁾ »vor Far« hans Tøj; thi nu skulde han op og »tale«²⁾. Først blev der talt til Pigerne, og de blev lyst ned over Gaardet, at ikke de skulde plaatte³⁾ i Pusi⁴⁾; men naar først de var kommen ind i Kohuset, saa maatte de ritterere⁵⁾ sig selv, som de kunde bedst, for nu gik »vor Far« til Karlene med Løgten. At tillade sig en Flothed som at have to Løgter var der ikke Tale om, ikke en Gang paa Aasumgaard, hvor der dog var mange Folk og meget Fæ.

Naar Karlene havde faaet Løgten, tog Forkarlen den om til sig i Foderloen til Skærkisten, og saa kunde de andre stange rundt i halv eller helt Mørke, som de kunde bedst. En af mine Meddelere⁶⁾ fortæller om, at han har oplevet, at han troede at have slaaet en mægtig stor Bar Møg paa, men da han saa skulde køre ud, opdagede han, at den var lagt lige ved Siden af.

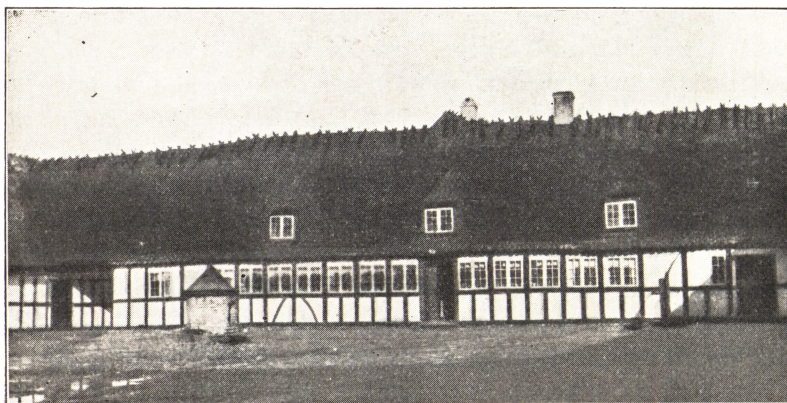
Naar Morgenrøgtningen var endt, samledes alle ved Davrebordet. Første Ret var et stort Fad Øllebrød, hvortil alle lagde, enhver nøje overvaagende ikke at spille paa Bordet, hvorfor Skeerne omhyggeligt blev strøget frem og tilbage et Par Gange paa Fadets Rand inden de førtes til Munden. Det var derfor ikke ualmindeligt, at en gammel, veltjent Ske blev ubrugelig ved, at der paa den Maade blev gnedet Hul i Bunden paa den. Skete det alligevel, at en eller anden kom for Skade at spille, saa faldt der straks forskellige Bemærkninger: »Du ofrer nok, før du naar Alteret!« eller »Ja, Spilde skal ogsaa leve,« hvortil den, Uheldet er overgaaet, svarer: »Men det skulde gerne være tyndt.« Men var det Drengen, det overgik, var Tiltalen ikke saa gemytlig: »Hvordan er det, du funler med det, Dreng! Se nu til, at du ikke sidder og vrøder⁷⁾ i dig som en gammel So; men opfør dig med Maner ved Madbordet.«

Undertiden havde Ordene til Drengen videre Sigt, thi, som et gammelt Ordspil siger: »Manden tager Drengen og slaar til de andre med.« Og ikke alle Drengene er saa kløvise⁸⁾ som Niels Mortensens i Aasum; da han blev bebrejdet, at han tog for store Skefulde af Melgrøden, svarede han lige saa nødtørte⁹⁾: »Der er ette saa møj, som det brus til, vor Far,« og

1) fly. 2) kun i Betydning: at vække. 3) plumpe. 4) Møddingspølen. 5) skøtte sig selv. Børnene kan begynde at ritterere sig selv. 6) Gdr. H. P. Frederiksen, Lundsgaard, Aasum, f. 1851. 7) vrøde er en Grad mere dyrisk end æde. 8) vittig, opvakt, kløgtig. 9) tonløst, uden at udtrykke nogen Følelse.

dermed udløste han den trykkende Situation i et Smil til sin egen Fordel.

Spilder nogen ned ad sig, er der straks en anden en, der er grittevitte¹⁾ og siger: »Den villeste²⁾ har spildt paa sig.« Er vedkommende Situationen voksen, tørrer han det roligt af, idet han siger: »Og den vovste³⁾ visker det af.« Er Øllebrødet rigtig varmt, siges der: »Det har nok været paa Ilden siden i Søndags.« Man mærke sig Betoningen! Det er ikke ene paa varm Mad, man kan brænde sig. Er det svedent, hedder det:

Aasumgaard set fra Gaardet.

Fot. 1925.

»Ræven har nok haft Rumpen⁴⁾ i det.« Klassisk er Historien om de to Mand ved Skørmælksfadet⁵⁾. Saxo har den. I dens nordøstfynske Form lyder den saaledes: Den første drejer, da han har skrabet al Fløden af ved sin Side, Fadet, idet han siger: »Det Fad har mindst kostet 2 Mark af nyt⁶⁾.« Men den anden, der ikke uden videre vil lade sig snyde, drejer det tilbage igen, idet han siger: »Ork, det kan det magelig være værd endnu.«

Pundtærskerens Appetit er bleven et Ordsprog. Fra den gamle Sognefogedgaard i Seden er der i Folkemunde bevaret følgende Historie: De havde længe langet til Nadvergrøden i dybeste Alvor alle Mand; men omsider havde Sognefogden faaet

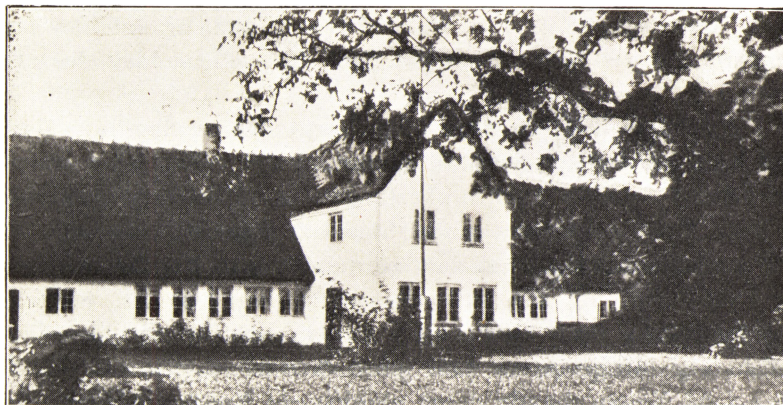
1) paagaende, oplevelysten. »Er du der igen, Per Vittes Gris«, til den, der er affejt, men ufortrøden kommer igen. 2) den mest fremragende, den mest ansete. 3) daarligste, ringeste. 4) altid i Betydning af Halen. 5) Tykmælk. 6) d. v. s. som nyt.

nok og begyndte at slikke sin Ske for at sætte den over; men saa sagde Pundtærskeren: »Lad mig laane din, Anders, den er større end min.« Og da saa dette Ønske var opfyldt, kilede han løs paa Grøden med friske Kræfter.

Men tilbage til Davrebordet:

Naar Øllebrødet var overstaaet, blev Skeerne slikket lige saa benyttelig¹⁾ og sat over i Vindueskarmen i nogle Læderstropper, der var slaet paa forns ene²⁾.

Anden Ret var stegt Flæsk, der kom ind i Panden, hvori det

Fot. 1925.

Aasumgaard set fra Haven.

var stegt. Den sattes paa en lille Jerntrefod eller et rundt Pandebræt, og saa langede alle Mand til der. Det hed vel, at det smager bedre, naar der rækkes efter det; men Drengen, der sad længst borte, fandt det alt andet end rart med den Rækken. Syerske Marie Olsen, f. 1861, fortæller fra den Tid, hun tjente for Lillepige hos Jens Hansens i Aasum, hvordan Pigerne, hver Gang der kom en ny Dreng, med Angst ventede den Morgen, da han ved at due³⁾ red⁴⁾ Panden af Trefoden; thi Jens blev saa gal, naar det skete.

Anders Krag i Lunden, en vidtkendt, dygtig Tømrer, brugte aldrig andet end sin Tællekniv (Enden af en Dragonsabel, omviklet for oven med Læder), naar han spiste Flæsk. Odden

¹⁾ omhyggeligt. ²⁾ for det sammes Skyld, for det alene. ³⁾ Duebrød, Rugbrødsstumper, duet i Fedt, var det bedste ved Flæsket; men der maatte kun dues den ene Side. ⁴⁾ rage ned; alm. Udtr.

brugtes som Gaffel til at due Brødet med i Panden, og iøvrigt enedes Fingre og Kniv broderligt om at skille Flæsket ad. Men Gaffel var der aldrig nogen, der saa ham bruge. Han døde 1868. Men der var for Resten andre end ham, der sagde, at »fem Fingre er sikrere end en Knivsod,« og lige »bed det med Fingrene.« Tallerkener var der ikke noget, der hed. Brødstykker brugtes til at lægge Flæsket paa, og disse Stykker blev siden brudt i Stykker til Duebrød. Glemte en eller anden en Stumpe, saa hed det: »Naa, du har nok en sulten Ven.« Var der Børn med ved Flæskespisningen, blev der lavet »Ryttere« til dem: smaa Brødstumper med en Flæsketærning paa, og det blev lagt dem stærkt paa Sinde at spise Brød til, »ellers blev de sorte inden i.«

I en senere Tid, ca. 1880—85, hørte der en Spølkum Kaffe med en Gnalling Kandis til Morgenmaaltidet. »Vor Mor« klemte Kandisen i Stykker med Sukkertangen og rationerede et Stykke til hver Mand. At man noget Sted har taget det saa nøje ud, som Folkesnakken gik, at der hang en Stumpe Kandis i en Snor ned fra Loftet, og saa skiftedes man til at sue der, tør man dog nok ikke tro. Men nøje¹⁾ var man. Og der blev ikke ruttet med Aftægten, er alle mine Meddelere enige i. Mads Smed og Konen havde deres blanksuede Kandisgnallinger liggende ovre i Vinduet fra den ene Gang til den anden, og naar Børnene fra Lundsgaard kom der ned, tog de med søde Munde og intetanende Madses »Skæglevninger«²⁾.

Morgenrengøring i Stuerne var der ikke stort, der hed. »Lille Piger,« sagde Konen i en af de store Gaarde i Aasum, »hvad skal den møje Fejen til, se heller til at spinde. Naar Foraaret kommer, er der ingen, der kan se, hvad der er fejjet; men de kan se, hvor mange Stænger Garn vi faar paa Bleg.«

Arbejder, der ikke gav synlige og varige Resultater, holdt man ikke meget af. Mads Smeds Kone vaskede f. Eks. aldrig Kaffekopper. »Det er kun et Kon³⁾, saa er det lige det selje⁴⁾ samme,« sagde hun. Det var bare om at passe Rokken, og det gjorde man ogsaa trolig. Om Vinteren var Pigernes Arbejdstid fra 5 Morgen til 10 Aften, og deraf blev den meste tilbragt ved Rokken.

(Fortsættes).

1) nøjeregnende. 2) uanseelige Levninger. 3) et Korn, Billedtale; et lille Tidsrum, jvf. »tøv en Tot«. 4) selv.

PERSONLIG OVERTRO

AF OVERBIBLIOTHEKAR J. CHRISTIAN BAY, CHICAGO

EN Dag for mange Aar siden kom jeg gaaende op ad en lang Gade med en af mine Smaadrenge ved Haanden. Vi snakkede om mange forskellige Ting. Langs med Fortovet stod en Række Træer, og hver Gang vi kom til et saadant, begyndte Barnet at trippe paa Fødderne og tælle. Jeg spurgte ham, hvorfor han gik saa mærkeligt.

»Jo, der skal være femten Skridt imellem Træerne.«

»Imellem hvilke Træer?«

»Imellem det, vi gaar forbi, og det næste,« svarede Drengen.

»Hvorfor det?«

»Jo, for ellers falder jeg og brækker mit Ben.«

Jeg standsede. Jeg saa langt tilbage — helt ind i min egen Barndom.

»Hvor har Du den Visdom fra?« spurgte jeg.

»Det har jeg bare saadan lavet sammen,« svarede han.

»Hm. Er der mere af den Slags?«

Jo, der var meget mere. Et Stykke Mad skulde spises i fjorten Mundfulde, ikke flere og ikke færre, og aldrig i tretten.

»Hvorfor det?«

»For ellers kommer der en Ulykke,« var det frejdige Svar.

Om han ogsaa havde lavet det sammen? — Ja.

Ganske naturligt spurgte jeg videre, navnlig om der virkelig skete noget, dersom han af Vanvare kom til at spise en Meldmad i ti eller elleve Mundfulde.

Nej, der skete ingenting — det var kun, naar man tænkte paa det.

»Paa hvad?« spurgte jeg.

Det blev haardt at forklare. Men Meningene var da, at man skulde passe godt paa. Vidste man, at der f. Eks. skulde være femten Skridt imellem Træerne langs med Gaden, maatte man passe at gaa saadan, at der ogsaa blev femten. Vidste man det og med Vilje trodsede denne Lov, risikerede man altsaa, at man faldt og brækkede et Ben. Men naar man ikke tænkte paa det lovbundne Tal, gjorde det ikke noget.

Jeg indvendte, at der skete jo aldrig noget.

Det vidste han nok. For naar han huskede Tallet, passede han altid paa.

Om der var mere, der saadan kunde volde Ulykke?

Ja, der var. Naar man traadte paa en Skygge eller paa Revnen mellem to Fliser.

Da huskede jeg med ét, at jeg som Barn havde vandret lange Veje ad Gaderne i Rudkøbing uden at træde paa en eneste Revne mellem Fliserne. Traadte man paa en af dem, vilde man synke dybt ned i Jorden. Men her i Amerika vilde man altsaa faa Benbrud.

Jeg fastholdt min Indvending, at der faktisk intet skete. Jeg selv traadte jo hvorsomhelst. — Ja, men jeg tænkte heller ikke paa det!

Her laa aabenbart Tyngdepunktet. Naar man tænkte paa den forfærdelige Lov, men trodsede den, blev man ramt af Straffen.

Jeg spurgte videre, om han havde læst om disse snurrige Regler eller hørt om dem af sine Kammerater eller andre. Det viste sig, at der var ingen Boglærdom med i Sagen, men Kammeraterne havde lavet meget af den Slags sammen.

Det var saadan med visse Ord, man ikke maatte sige. Man maatte ikke udtale Tallet syvogtredive, man maatte ikke sige Flue, Græs eller Torden.

Fra Tid til anden har jeg i de forløbne Aar samlet lignende spontane Forbud eller Forestillinger blandt Venner og Kendinger. En gammel Skolekammerat i Rudkøbing minder mig om, at vi skulde kunne krydse en Gade i fire Spring, ellers sank vi i et bundløst Dyb, før vi naaede det modsatte Fortov, og en Flisesten maatte passeres i tre Skridt.

En anden minder mig om, at Næsen skulde ryddes i fire Stød — ellers fik man Næseblødning.

Ved Samtaler med Folk fra Danmark har jeg faaet enkelte andre Oplysninger. Hr. L. Larsen (Odense) havde et helt System med at komme af Sengen om Morgen. Det begyndte med, at venstre Ben skulde berøre Gulvet først, ellers vilde Sengen synke ned i et bundløst Dyb. Dette udviklede sig til, at Opstandelsen foregik efter følgende Skema: Først venstre Ben, derpaa skulde venstre Haand røre Gulvet. Derpaa højre Ben og højre Haand. En anden Mand (Jyde) fandt paa noget Hokuspokus med sin Afklædning om Aftenen. Som alle andre foldede han sit Tøj sammen under Afklædningen og lagde Stykkerne paa en Stol ved Sengen; kun Underbenklæderne og Strømperne skulde først falde paa Gulvet, derpaa samles op, glattes, foldes sammen og lægges hen til de øvrige Sager paa Stolen.

At denne Form for Overtro eller fantastisk Forestilling kan udvikle sig til ligefremt Selvplageri, synes at være langt mere bekendt, end man tænker sig. Personlig har jeg haft Perioder, hvor jeg, naar jeg havde kradset mig ved det ene Øje, straks maatte kradse ved det andet, — ellers vilde jeg komme til at græde. Andre har meddelt mig lignende Træk, som syntes opstaaet uden Tilskyndelse fra andre Mennesker. Saaledes havde en Mand fra Gavnø haft for Skik, at naar han havde sparket til en Sten med højre Fods Træskosnude, maatte han snarest mulig sparke til en anden Sten med venstre Fod, ellers vilde den første Sten af sig selv fare op i Hovedet paa ham. Han var ganske uden Beskyttelse mod den onde Magt, naar det traf sig, at han fyldte en Vandspand med tretten Pumpeslag; derfor pumpede han, naar dette Uheld skete, altid indtil femten, selvom Spanden allerede var fuld.

Kun i ét Tilfælde véd jeg, at en anden har givet mig Loven. Fra mit tolvte Aar indtil nu, da jeg nærmer mig de tres, har jeg bestandig, naar jeg vaskede mig, tørret Hænderne først. Dette stammer fra, at en klog Smed rørte med et sammenfoldet Stykke Papir (en »Fidibus«) ved en smertefuld Tand i min Mund, mumlede en Formular, kastede Papiret paa Ilden og derefter forkyndte, at naar jeg altid huskede at tørre Hænderne først, hver Gang jeg vaskede mig, vilde jeg aldrig mere faa Tandpine.

Saa var der det næstøverste Trin paa en Trappe hos vor Tante i Strandgade; det traadte man, saa vist som man havde Liv og Lemmer kært, aldrig paa, man skrævede forsigtig ned til tredie Trin.

— Jeg har, dog uden at søge særlig ihærdigt, ikke fundet denne Form for Overtro behandlet i Litteraturen. Det synes at være hos Mennesker i den fantasifulde Alder, at den forekommer, altsaa hos Børn. Men hvad er det, der kan bevæge en Dreng til at spytte paa den udviklede Maade, at dersom Væden kun bredte sig til den højre Mundvig, maatte han spytte om igen, saa at Væden kunde brede sig ogsaa til den venstre Side? Jeg kan endda forstaa, at man kan vænne sig til at slaa en Tøjrepæl fast med syv Slag, — men hvoraf kommer det, at hvis det blev nødvendigt at slaa otte Gange, risikerede man, hvad jeg dunkelt mindes fra Simmerbølle Mølle paa Langeland, at Tøjrepælen (Ty'rstavi) røg lige ned til Jordens Midtpunkt?

Mon saadanne, tilsyneladende spontane Forestillinger har

noget at gøre med Oprindelsen til Folketro og Folkeminder? Der er adskillige snurige Træk, som synes at vise tilbage til fri Fantasi. Fra Ny-England beretter saaledes Clifton Johnson (*What they say in New-England*, Boston, 1896, Side 91), at en Dreng har berettet, at det var farligt at vende sig i Sengen om Natten. To Mænd, som sov i samme Seng, havde for Vane at vaagne ved Midnat, og de krøb da begge ud af Sengen, en paa hver Side, løb uden om Fodenden og steg op paa den anden Side. Saaledes indtog de en ny Stilling uden at vende sig.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

STENURT (*Sedum*). To Arter er særlig kendte, nemlig BIDENTE STENURT (*S. acre*) og ST. HANSURT (*S. telephium*). Den første hedder gerne Stenpikker (Krarup, HCF. 1928, Sydfyn, VM. 1929 og Ubberud, OA. 1931), Stenpikkere (Sk. XII 1889 S. 27) eller Stenpikkermos (Sydfyn, ER. 1866—78); muligvis er disse Navne forvansket Udtale af Stenpeber, som den kaldes paa Grund af sin skarpe Smag. Den lille, fine Urt ses ofte paa magre Marker eller paa Stendiger, som den opliver ved sine skinnende gule Blomster. St. Hansurt kaldes St. Hansplanter (Sk. VII 1887 S. 90) og Santhansywrt (Vestfyn, MK. 1928); endvidere Kærestekål og Levekål (HJT. 1870 S. 363). Sankt Hansurtens Evne til at holde sig frisk længe i aflukket Tilstand eller opgravet og opbevaret uden Jord har man benyttet som Varselstegn. Fra Fyn gives følgende Skildring: »Man sætter st. Hans urter op for kjærestefolk for at se, om forlovelsen varer ved, eller vel endogså for at se, om to, man tænker på, bliver forlovede eller får hinanden. I denne hensigt plukker man st. Hans urter efter solnedgang st. Hans aften og stikker dem fast i vinduerne eller under loftet to og to. Her kan de længe holde sig friske, og hvis de nu snor sig om hinanden, går det godt med forlovelsen, i modsat fald går den i stykker.« Videre hedder det: »Det er ikke godt at sætte st. Hans urter for andre, thi hvis de gror, så bliver det ene af kjærestefolkenes helbred ødelagt for stedse« (Sk. VIII 1887 S. 62—63). Gammel Tro siger, at »Kvæget ikke maa græsse, hvor Ellefolket har været, da bliver det sygt og

kan kun belbredes ved at æde en Haandfuld St. Hansurter, som er plukket St. Hans Nat Klokken tolv« (OANME. 1927 S. 166).

STIKKELSBÆR, se RIBS.

STOKROSE (*Althaea rosea*). Med Kunstmaler Brendekildes Malerier i Minde maa vi kunne betegne Stokrosen som en typisk fynsk Haveplante, og den passer da ogsaa saa herligt ind i Billedet af de hyggelige fynske Hjem. Paa Vestfyn kaldes den Ståkkrowser, men hyppigere høres dog Bønderoser, i Vest-

Stokroses i en fynsk Gaard.
Gammel Havegaard, Biskorup.

fyn Bø(nd)errovser, men ogsaa Bønderoser, saaledes brugt af Mads Hansen i »Nordisk illustreret Børneblad« 1887 S. 15. I Digtet »Marken er mejet« synger denne fynske Digter: »Loen vi pynter med Blomster og Blade, vi har Georginer og Bønderoser nok«.

STORMHAT (*Aconitum napellus*) eller VENUSVOGN. Blomsternes ejendommelige Form har uden Tvivl været i Stand til til at sætte Fantasien i Bevægelse hos voksne og Børn, mest dog maaske hos de sidste, der har set Ligheden med Tøfler og Sko, med Hætter og Huer saavel som med Køretøjer, og derigennem er de mange Navne opstaaet. Vi har fra Fyn Navne som Sko (Nordfyn, CR. 1912 S. 281), Blå Sko (FF. 1894 S. 76 og Ringe, HCF. 1929), Tøffelblomst (HJT. 1867 S. 3), Jomfryvsko (Vestfyn, MK. 1928), og hertil kan vi føje Ridderspore (Taasing, JMJ. 1928); videre har vi Ærbehætte, der gennem Ær-

bohætte er opstaaet af Ærøbohætte (Sydfyn, JMJ.), hertil maa vi føje Munkeblomst (Sydfyn, VM. 1929), som egentlig hentyder til Munkens Hætte. Af Navne, knyttede til Køretøjer, skal nævnes Karreter (Sydfyn, NH. 1912 og VM. 1929) samt Kaleschevogn (Svenborgegnen, PeL. 1928). Af nogen anden Art er Navnene De blå Bremses (SF. i FT. 7.7.1927) og Jakobsstige (Sydfyn, JMJ.).

STRANDKAAL (*Crambe maritima*). Fra Birkholm meddeles Huarkolen (CJ. 1928), men ellers er, besynderligt nok, ingen fynske Navne bekendt.

STRANDLØG (*Urginea scilla*). Selv om Planten ikke dyrkes i vore Haver, fordi den ikke er haardfør, er den dog blevet velkendt blandt Befolkningen paa Grund af selve Løgets rottefordrivende Egenskaber. Paa fynske Apotheker forhandles den som Spilmatinrod (EAP. 1891 S. 62 og PH. 1927), sandsynligvis en Fordrejelse af *Scilla maritima*-Rod, et forhen til Planten knyttet latinsk Navn. Den er ogsaa bleven brugt som Folkemedicin i Form af Sqvilæddike. Man skulde tage 1 Pund af Sqvillen¹⁾ (Strandløg) og derover hælde 4 Potter god Vinæddike. Glasflasken, hvori dette var anbragt, skulde staa i Solen i Hundedagene i 30 Dage; »kryst saa Sqvillen fra, saa har du den ret«. Om Morgenen fastende skulde man tage en Skefuld af den saaledes behandlede Eddike og derefter gaa 200 à 300 Skridt, for »at den kan spredes ud i Lemmerne, saa skal du visselig finde, at den er dig nyttig i mange Tilfælde« (ETK. 1922 S. 284).

STUEPLANTER. Da mange af disse ikke har almindelig kendte Navne i Rigssproget og tit heller ikke kendes under deres latinske Navne, maa det forsøges her ved smaa Kendetegn at angive, hvilke Planter her er Tale om, med Vedføjelse af deres folkelige og latinske Navne. Med Geranie, en fordansket Form af det latinske *Geranium*, betegnes ofte forskellige Arter af Slægten *Pelargonium*; især forstaas vistnok hermed en eller flere Arter med stærkt indskaarne, krydret-duftende Blade, nemlig Rosengeranie (*P. radula* og *P. graveolens*). Blomsterne hos disse er ret smaa og lyserøde. I Folkemunde kaldes de undertiden Ørepineplanten (PeL. 1928), idet de bruges imod Ørepine. Et Blad sammenrulles og trykkes, saaledes at Saften kan træde ud, og det stikkes derefter ind i det syge Øre; man mener, at Saften

¹⁾ Det paagældende Sted læser man Sqvilæddike; dette er selvsagt en Trykfejl, der skal staa Sqvillen.

er lægende (JM.J. 1928). Samme Middel og Fremgangsmaade bruges til at dulme Tandpine med (VM. 1929 og Krarup, HCF. 1929). En anden Slags Pelargonium, der har hvidbrogede Blade, kaldes sine Steder i Landet, maaske ogsaa paa Fyn: Mølleren og hans Kone. Et Navn, man ofte hører nævne, er Semperfi, udtalt og skrevet paa mange Maader som f. Eks. Sæmperfij (Vestfyn, MK.), Simperfi, Simpelfi (Fyn, NH. 1912) og Symbrafi (Sydfyn, JM.J. 1928). Navnene er Forvanskninger af det latinske *Sempervivum* (Husløg), der betyder »Stedslevende«. Det er vel dog kun sjældnere, at Husløg selv betegnes med Semperfi, derimod bærer forskellige *Aloë*-Arter og andre Saftplanter hyppigt dette Navn; dog er det saaledes, at paa en Egn menes med Semperfi én Plante, i en anden Egn derimod en helt anden. En af de Planter, Navnet knyttes til, er *Aloë arborescens*. Denne faar efterhaanden Stamme og bærer en Del tykke, noget krummede Blade, der i Randen er forsynede med Torne. Den kaldes ogsaa Lægblomst og Symbrafi blomst, og den er god for »vove« Øjne, for Frost og brændt Skade. Et afbrudt Blad flækkes og lægges paa det syge Øje, eller Saften gnides paa det brændte eller frostsyge Sted (JM.J. 1928). Ligeledes fortælles det, at den blev skaaret i Stykker og sat paa en Flaske koldt Vand; dette Aftræk kunde anvendes mod buldne Fingre (Vindinge, NPJP. 1928). Ligesom Semperfi kan betegne flere Planter, dækker Isblomst og Isplante over forskellige i Stuer dyrkede Vækster, mest med kødede Blade, helst da saadanne, der er beklædt med vandklare Krystaller eller er ligesom hvidduggede eller graaduggede. I Sydfyn er Isblomst saaledes knyttet til en Stenurt-Art, *Sedum Sieboldii*. Af en helt anden Type er en anden Saftplante, som bærer Navnet Jakobsstige (Sydfyn, JM.J. 1928 og Langeland, Frøhandler H. Hansen). Den bliver fodhøj eller mere og har korsvis modsatte Blade tæt op ad Stængelen, — det er dette, der har foranlediget Navnet — samt rørformede, røde Blomster i Toppen; dens latinske Navn er *Crassula coccinea*. Som meget moderne Navne maa saadanne, der har Tilknytning til Grammofon, vel nok kunne siges at være; de gives naturligvis særlig til Planter med store, tragtformede Blomster. Grammofonlilie hedder saaledes (Sydfyn, JM.J. 1928) den lilieagtige Plante med højrøde Blomster, *Vallotta purpurea*, som meget almindelig dyrkes i Stuer, medens Grammofonblomst (Faaborg, RJ. 1929) knyttes til den pragtfulde *Hippeastrum*, som for-

øvrigt botanisk set staar nær ved Vallota. En fin, lille, græs-lignende Plante, hvis Blade er saa slappe, at de for en stor Del hænger ned over Pottens Rand, kaldes Fru Heibergs Hår og Dronningehår (Krarup, HCF. 1929). VINTERASTERS (*Chrysanthemum indicum*) bliver paa Grund af den Aarstid, den udfolder sine Blomster paa, benævnt Novemberblomst (Sydfyn, JMJ. 1928), og en anden Kurvblomst, *Cineraria hybrida*, der blomstrer om Foraaret og i København og Omegn kaldes Konfirmationsblomst, er meget yndet, men holder sig som Regel kun kort. Fra Fyn nævnes Stjerneblomst (Ringe, c. 1885, PeL., Sydfyn, VM. 1929 og Troense, FR. 1929). En af dens Slægtninge ved Navn *Senecio cineraria* hedder, antagelig paa Grund af sine graafiltede Blade, Askeplanten (Faaborg, RJ. 1925). Sine Steder træffer man en finløvet Plante af et noget lyngagtigt eller cypresagtigt Udseende og med flaskeformede, hvide Blomster; dens latinske Navn er *Fabiana imbricata*, og Folket har døbt den Champagneblomst (Frørup, PeL. 1925 og Ulbølle, VM.) og Vanilleblomst (Ø. Hæsing, Handeltgartner Daa Andersen, Odense 1928). Fra gammel Tid har man en Slags Katost i Stue, en tyndgrenet, men rank og stiv Plante, som paa Latin hedder *Malvastrum capense*. Dette skal være den egentlige Flittige Lise, idet allerede Frik Reuter har benyttet dette Navn; Navnet anvendes endnu, saaledes ca. 1916 af Handeltgartner R. Johansen i et af hans Kataloger. I daglig Tale kaldes den nu Stikkelsbærblomst (Sydfyn, JMJ. 1918). Navnet Flittige Lise er ofte overført til andre Planter, saaledes til den lyserøde Begonia »Gloire de Lorraine«, og i endnu videre Grad til en Slags Balsamine, nemlig *Impatiens Sultani*, som nu næsten ganske har annekteret Navnet. Denne Balsamine har klare, gennemsigtige Stængler, lysegrønne Blade og lyskarmin Blomster, og Navnet passer forsaavidt godt paa den, som den er meget villigt blomstrende; i Sydfyn kaldes den Flinkke Lise (JMJ. 1928). Den gammeldags HAVE-BALSAMINE eller ROSEN-BALSAMINE dyrkes mest som enaarig Urt, men ses dog ogsaa tit i Potte og da mest med fyldte Blomster; den er grovere af Vækst end foregaaende; paa Vestfyn kaldes den Balsamijn (MK.). *Fuchsia* kaldes paa Vestfyn Krestiblovsdrøver (MK.), i Nordfyn Kristi Blod (CR. 1910 S. 31); for den Art, der vokser i Haverne som Indfatningsplante, angives Navnet Vorherres Bloddråber eller blot Bloddråber (VM. 1929), og endelig

har man for *Fuchsia* Navnet *Bandelokker* (Troense, FR. 1929). En meget yndet Plante er *Calceolaria*, hvis Blomster, der er gule, brune, røde, plettede, i Form kan minde om Tøfler eller Tasker. I Overensstemmelse med denne mærkelige Form paa Blomsten kaldes den Tøffelblomst (Vestfyn, MK.), *Bandtøfler* (Troense, FR. 1929), *Portemonixsblomst* (RR.) og, som Omændring af det latinske Navn: *Kastelar* (Nordfyn, CR. 1910 S. 31). Saare almindelig er i de senere Aar en ganske lav, smaa-bladet Plante, der tilsyneladende ikke sætter Blomst (de er nemlig meget smaa og grønlige), og som bærer det noget vanskelige Navn *Helxine Soleirolii*, blevet. Den vokser særdeles let og frodigt og danner hurtigt tætte Tuer eller hele Tæpper af Grønt, som hænger ned over Potteranden. Den er bleven udbredt under Navn af *Husfred* (Odense, AL. 1928) og lignende Navne, f. Eks. *Hjemmets Lykke* (Sydfyn, JMJ. og VM.), og fra *Langeland* har vi Navnet *Fynsk Ukrudt* (AL. 1928). En Slags *Natskygge* (*Solanum*) med smukke koralrøde Bær betegnes som *Kisebær* (Sydfyn, VM. 1929). Meget yndet i Stue er en chilensisk *Gran* med særdeles regelmæssig, etageformet *Forgrening* og meget lyse Naale. Paa Grund af denne sin regelmæssige *Vokseform* kaldes den *Etage træ*, ligesom det latinske Navn *Araucaria* er omformet til *Eukarie* (JMJ. 1928). Om Stueplanter gælder den gamle Regel, at man ikke maa sige Tak, naar man faar dem forærende; allerhelst, siger *Overtroen*, skal man stjæle de *Stiklinger*, man ønsker at faa til at gro (JMJ.).

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

TIL GILDE

Til Gilde bød de *Trippelfed*, til Gilde bød de mig, til
 Gilde bød de *Skandelfed*, som danse skal med mig, til
 Gilde bød de alle gode *Venner*, som i *Glasstuen* sad.

1. Til Gilde bød de Trippelfedt,
til Gilde bød de mig,
til Gilde bød de Skændelfedt,
som danse skal med mig,
til Gilde bød de alle gode Venner,
som i Glasstuen sad.
2. Og Smørrebrød fik Trippelfedt.
3. Og Øl fik Trippelfedt.
4. Og Brændevin fik Trippelfedt.
5. Og fuld blev Trippelfedt.
6. Og op at slaas kom Trippelfedt.
7. Og Prygl fik Trippelfedt.
8. Ihjel slog de Trippelfedt.
9. Og saa begrov de Trippelfedt,
og saa begrov de mig,
og saa begrov de Skændelfedt,
som danse skal med mig,
og saa begrov de alle gode Venner,
som i Glasstuen sad.

Denne Vise sang min Fader, Kristoffer Bendixen. Det er noget vilkaarligt, hvad man lader Selskabet spise og drikke; Visen kan gøres mere eller mindre lang, men maa dog ende med, at vi alle bliver slaet ihjel og begravet.

Fra Humle Sogn.

Valdemar Bendixen.

Efter Anmodning har Arkivar H. Grüner-Nielsen, Dansk Folkemindesamling, venligst givet følgende Oplysninger:

»Til Gilde bød de Trippelfedt« er en i Danmark sjældent forekommende Børne-Vise. Den her meddelte langlandske Form er meget nær beslægtet med en jysk Form, trykt i E. T. Kristensen: Dyrefabler og Kjæderemser Nr. 473 »Til Gilde vild' Heppentrep«; lidt fjærnere staar en falstersk »Sangleg«, trykt Skattegraveren XII 1889 St. 767 samt med Melodi Dyrefabler S. 245: »Det var et muntert Gilde for Holger og mig«. En norsk Form er bl. a. trykt i Stoylen: Børnerim S. 28: »Til Sjøes for han Hippetripp«. Udtrykket »Glasstuen« (eller »Glaston«) i to af de danske Viseopskrifter synes Vidnesbyrd om Visens norske Oprindelse. I Norge (og paa Færøerne) er »Glasstuen« Betegnelsen for den mere pyntelige Stue med rigtige Vinduer, modsat Dagligrummet, hvor Lyset paa gammeldags Vis kom gennem »Lyren«, Aabningen i Taget.

H. Grüner-Nielsen.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Søndag den 14. Juni foretog Foreningen sin store Udflugt til Frøbjerg Bavnehøj. Tilslutningen var ikke saa stor som ventet, men for alle, der var med, blev Festen i det smukke Vejr og de herlige Naturomgivelser sikkert en Oplevelse. Vore Landsmænd paa Fyn havde givet Møde i Skarer paa mange Tusinder, og Festsplad, Foredrag, Oplæsning og Folkedans forløb, saa det virkelig blev en storslaet Folkefest, Foreningen i København havde Ære af.

Paa Grund af Ferien kan Tidspunktet for den næste Sammenkomst endnu ikke opgives. M. K.

Sommerfesten paa Frøbjerg Bavnehøj blev en festlig Oplevelse. Solen straaede, det smukke Landskab havde klædt sig i sin mest indtagende Midsommerdragt, og Flaget paa Bjærget viftede velkommen i den lune Sommerblæst.

Og der var nok at byde velkommen; rundt om fra strømmede søndagsklædte Fynboer til, baade københavnske og fynske. Mindst en halv Snes Tusinde var samlet paa Festspladsen, da Orkesteret sluttede, og Morten Korchs Sommerspil »Majgreven« begyndte. Det var et kvikt lille Stykke, der paa en fortræffelig Maade føjede sig ind som Led i Festprogrammet. Festspladsen med Majstangen og den smukke Æresport, som Optogene kom ind ad, var en fortrinlig Scene, og Spillet gennemførtes med ægte fynsk Humør. De optrædende gav, paa en enkelt, noget afstikkende Undtagelse nær, gode og troværdige Typer paa Landsbyfolk og Herskab fra svundne Dage. De indlagte Sange af H. C. Andersen, Jørgen Banke og Mads Hansen klang frejdigt, og Morten Korch fik til Slut en fortjent Hyldest.

I Spisepaven lejrede Folk sig i muntre Smaaklynger til hver sit lille Festmaaltid i det grønne, og nogle fik endda Tid til at bestige Bjærgets Top og nyde Udsigten. Derefter samledes den mægtige Tilhørerskare foran Talerstolen, der var rejst ved et af de mange Levendehegn, der snor sig rundt om og op gennem det bjærgfulde Landskab, og her fortalte Jørgen Banke paa bredt og godt Vestfynsk om Hverdagslivet paa Vestfyn i hans Barndom. De mange livfulde Træk, han fremdrog, modtoges med genkendende Smil eller bragende Bifald. Tilsidst læste Morten Korch et Par af sine fynske Historier, sluttende med den mesterlige Gengivelse af »Den stærke Langelænder«.

Endnu en Gang samledes man paa Festspladsen, og her opførte et stort Hold Dansere i Folkedragter en Række gamle Danse paa en smuk og fornøjelig Maade. Dermed var Programmet udtømt; men endnu tilbragte adskillige nogen Tid med Dans omkring Majstangen eller med at nyde Solnedgangen og Udsigten fra Frøbjærgs Top.

Det blev en storslaet Fest, som Foreningen har Ære af, og som utvivlsomt vil virke fremmende for den fynske Hjemstavsbevægelse. H. C. F.

NYE BØGER OG HÆFTER

K. Rob. V. Wikman: Järul. En utlöpare av sydsvensk varulvstro. Budkavlen. 1931, Nr. 1, 2.

Danske Folkemaal. 1931, Hefte 2—3.

Folkminnen och Folktankar. 1931, Häfte 1—2.

Hjemstavnsliv. 1931, Nr. 2.

BLADE OG TIDSSKRIFTER

indbindes smukt og billigt.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. — Telf. 16.

DET 9. DANSKE HJEMSTAVNS-STÆVNE

holdes paa Vejstrup Højskole (Sydfyns Efterskole),
Vejstrup, i Dagene 28. Juli—5. August 1931.

Vejstrup Højskole ligger i Sydøstfyn ca. 2 km fra Vejstrup St. og lige saa langt fra Store Bælts Kyst i et frodigt, ægte sydfynsk Landskab med en herlig Udsigt over Store Bælt til Langeland.

Der findes i den sydøstlige Del af Fyns Stift en Rigdom af Steder, der er mærkværdige ved Landskabets geologiske Opbygning, ved ejendommeligt Planteliv og Naturskønhed, ved Oldtidsmindesmærker, ved Kirker og skønne Herreborge og ved de historiske Personligheder, hvis Fødsel og Virke har knyttet Mindet om dem til disse Egne. Her er saaledes gode Betingelser for et udbytterigt Hjemstavns-Stævne.

Stævnets Plan er i Hovedtrækkene lagt saaledes: Hver Formiddag holdes paa Højskolen to orienterende Foredrag; Eftermiddagene anvendes til Studieudflugter under kyndig Ledelse.

Betaling for fuld Deltagelse med Værelse, Kost og Befordring med Omnibus og Dampskib er 75 Kr.

Kun 100 Deltagere kan faa Forplejning paa Højskolen og Værelse der eller i Nabolaget.

De, der indmelder sig først, vil først komme i Betragtning; men der kan modtages yderligere 50 Deltagere, naar vedkommende selv sørger for Logi og Forplejning.

Alle Oplysninger vedrørende Stævnet, ogsaa f. Eks. om Priser for delvis Deltagelse, gives, og Indmeldelser modtages af Stævnets Leder:

THØGER DISSING, Birkely, Vejstrup.
Telefon Vejstrup 61.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H.C. Frydendahl.

Indhold: Svend Frederiksen: hellig og søgn. — Olaf Andersen: Sulernes Sang. — Aigel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Kasmus Hansen: Sagn fra Oure og flere Steder. — Gamle Sandfager.

8. hæfte.

August 1931.

4. Aargang.

REGISTER TIL H. F. FEILBERGS UTRYKTE ORDBOG

Hans Ellekilde:
Nachschlageregister zu Henning Frederik Feilbergs
ungedrucktem Wörterbuch über Volksglauben in
Dansk Folkemindesamling, Kopenhagen.

Enhver, der sysler med Folkeminder, vil hurtigt kunne erfare, hvor ypperligt et Hjælpemiddel H. F. Feilbergs Jysk Ordbog er. Feilberg har med dette sit Hovedværk ikke blot givet os et højtstaaende lingvistisk Arbejde, men tillige en folkloristisk Ordbog af Rang. I den sidstnævnte Egenskab benyttes den med stort Udbytte af Forskere paa helt andre Felter end de jyske Folkemaals. Ved Udarbejdelsen af denne Ordbog maatte Feilberg af Hensyn til Begrænsningen udskyde en Mængde Optegnelser og Henvvisninger. Senere tog han fat paa at renskrive dette udskudte Stof paa Sedler, og i en lang Aarrække øgede han stadig, ja daglig, denne Samling baade med originale Optegnelser og med Citater og Henvisninger fra en omfangsrig dansk og fremmed folkloristisk Litteratur. Denne Samling voksede til 60.448 Sedler i 26 store Blikkapsler. Paa de fleste Henvisningssedler findes endda adskillige Henvisninger, saa disses samlede Antal anslaaes til ca. 250.000. Ved Feilbergs Død gik denne Seddelsamling tillige med en meget stor Samling Haandskrifter og Bøger over i Dansk Folkemindesamlings Eje, og den hører nu til denne Samlings største Skatte. Men ligesom den trykte Ordbog vanskeligt kan benyttes efter Fortjeneste uden for de dansktalende Videnskabsmænds Kreds, saaledes har ogsaa, og naturligvis i endnu højere Grad, den utrykte Ordbogs Benyttelse været vanskeliggjort, da den jo kun har kunnet benyttes i Folkemindesamlingen. Men i den Henseende er der nu sket en glædelig Ændring, idet Hans Ellekilde har udgivet et Stikordsregister, affattet paa Tysk og udsendt som Nr. 85 af den internationale Forening Folklore fellows Skrifter.

Det er blevet et større Arbejde paa omtrent halvtredie Hundrede Sider. Hovedafnittet er Stikordsfortegnelsen, der er affattet paa Tysk, men med Vedføjelse af de danske Stikord. Som særlige Afsnit er udskilt alle de i Seddelsamlingen forekommende Stednavne, Personnavne og andre Egennavne. Ved Hjælp af disse Register kan enhver nu let undersøge, om Samlingen indeholder noget om det Emne, han sysler med, og dernæst ved Henvendelse til Dansk Folkemindesamling for et rimeligt Afskrivningshonorar faa tilstillet, hvad han ønsker.

Desuden gives der i de følgende Afsnit en Stikordsfortegnelse til Feilbergs trykte Arbejder, baade hans selvstændigt udgivne Værker og hans mange spredte Afhandlinger og Artikler, endvidere en Fortegnelse over Feilbergs store Haandskriftsamling samt et Supplement til Litteraturfortegnelsen i Jysk Ordbog.

Alle disse Register er udarbejdede med Ellekildes sædvanlige Grundighed og Nøjagtighed, og de vil uden Tvivl i Fremtiden blive værdifulde Hjælpe-midler for Forskere i mange Lande.

Hvad der ved første Gennemgang af Bogen især afvinder Læseren Interesse er den smukke, ligeledes paa Tysk affattede, Biografi, Ellekilde i Indledningen giver af H. F. Feilberg. Den har især Betydning ved at være den første Biografi af Feilberg, der er fremkommet paa et Verdenssprog, ligesom en efterfølgende Oversigt over Feilbergs Værker ogsaa er den første, der er udarbejdet paa et Verdenssprog. For en dansk Læser er det tiltalende, at Elle-

(Fortsættes paa Omslagets 3. Side).

Herman Madsen: Det gamle Kirkestræde i Aasum.

HELLIG OG SØGN

AF SVEND FREDERIKSEN

(Sidste Stykke.)

TIDSRUMMET mellem to Maaltider kaldtes et Følled. Der taltes om første Følled og andet Følled. Udtrykket Bed benyttedes jævnsides og er i en senere Tid bleven det sædvanlige. Der er en Historie om, hvordan dette Udtryk ganske morsomt forveksles med et ligelydende fra Kortspillet: Bet. Per Larsens Karle var i Skoven, og han vilde, da de kom hjem, fritte¹⁾ dem ud om, hvor meget der var igen. »Aa, et Par Beter«, svarede Forkarlen, de havde nemlig siddet inde i Hørsvingerhuset og spillet Femten-Stregers-Trekort, og saa var alle Beterne ikke naaet at gaa. Men Manden, der troede, at det var et Par Følled, der var Tale om, fandt, at det var meget godt.

Om Vinteren eller rettere fra Mikkelsdag, til Hylden faar Blade som Museøre, var der kun et Følled mellem Davre og Middag; men den øvrige Tid af Aaret var der to, og der spistes da Formiddagsmellemmad ca. Kl. 9. Denne bestod af Tørmad og en Taar eller to. Var der en Karl, der ikke drak Brænde-

¹⁾ udspørge.

vin, fik han en Daler i Brændevinspenge om Halvaaret. At Madmoderen lumskelig kunde benytte sig af dette, om det var Forkarlen, ved man at fortælle om med forskelligt Stedfæste. Ordspillet er det samme: »Vil du have Brændevin, Rasmus, det vil du vel ikke, ja, saa vil I andre sagtens heller ikke«. Og saa maatte de øvrige sidde med en tør Mund og en lang Næse.

Det hørte til Forkarlens Pligter at skære alt Brødet til Gaardens Mandskab. Det store, ovale Rugbrød laa i Bænkekrogen, og Brødkniven sad under Bjælken. Saa snart Folkene kom ind, tog han Kniven, gav den et Par Strøg paa Bordets Fodtraad og skar saa Gaardens Forbrug af Brød. At kunne gøre dette hurtigt og pænt var blandt de Ting, der hørte til for at kunne regnes for »fuld Karl«. »Et tykt Stykke Brød jager ingen Mand af Tjeneste«, siger et gammelt Ordspil; men de fleste var dog mest glad for et »Jomfrustykke«¹⁾, selv om det bare var »et med Hæl ved«.

Til Middag blev der raabt ind. »I skal ind og ha' Unne!« Udtrykket har dog ikke været almindeligt brugt i den sidste Menneskealder; men Folk som gamle Margrethe i Lunden, f. 1799, faldt det tilvant og naturligt i Munden. Det hørte ikke med til god Tone at fare ind lige med det samme; det skulde ikke lade, som man var forhippet paa at faa Mad, selv om det Redskab, man brugte, »stod til tidlig Middag«.

»Vor Far« sad for Bordenden, Forkarlen nærmest ham og de andre efter Rang ned ad Langbænkene. »Vor Mor« og Pigerne stod op og spiste, saa at de let kunde bringe, hvad der maatte mangle. Der var i Almindelighed ikke mange Dikkedarer eller Omsvøb ved det hele. »Værsgod« og »Tak for Mad« var overflødige Udtryk. Kom det højt, kunde man som Povl Davids Kone sige »Æd nov!«, naar Grødfadet blev smaaken paa Bordet. »De hellige«²⁾, hvoraf der ogsaa i Aasum var et Par Familier, bad derimod baade til og fra Bord. Fru Marie Mayland, f. 1849 i Bullerup, har meddelt mig Bordbønnen fra hendes Hjem.

Før Maaltidet:

Vor Disk og Dug er alt bered.
Hav Tak, o Gud, for din Barmhjertighed,
Velsign du disse Gaver, saa

¹⁾ tyndt Stykke. ²⁾ Kertemindeegnets »hellige«.

Kl. ca. otte. Det var en Gang, Hans Rasmussen i Bullerup skulde have sig en ny Karl, og denne lod da et Ord falde om, at han holdt ikke af at gaa og rode alt for sent om Aftenen. Hertil svarede Hans Rasmussen: »Du skal nok faa din Nadver ved Dagen«, og det blev i lange Tider et staaende Ordspil.

Peter Christian Hansen,
f. 30/7 1799 — d. 10/8 1869.
Mand i Aasumgaard 1830—1863.

Den sædvanlige Nadverret var Grød, »nykogt Grød«, »kal Mælk og Grød«, »skajl Grød«, »Tyresuppe«¹⁾; men undertiden fik man ogsaa Rugbrødsterninger med Mælk. Forkarlen øste Nadvergrøden op. Han satte et Ben op paa Bænken og holdt Gryden mod Laaret, mens han skrabe Gryden. Det hed sig ellers, at Grydeskraberen kommer ikke i Himmerig²⁾; men man var glad ved Skoverne³⁾ og nænne⁴⁾ ved Grøden, altsaa maatte de sidste Rester med. For Resten sagde man, at den, der spiste Skover, blev knarvorn.

Efter Nadver skulde Pigerne ud at malke. Om Sommeren havde de den Regel paa Lundsgaard, at Pigerne skulde ud at malke, naar Skyggen af Stuehus-skorstenen naaede Rygningen paa Laden paa den modsatte af

Gaardet. Skete det, at de blev færdig med at malke, før Solen gik ned, gav de dem til at binde Lykkekranse⁵⁾, for det var ikke rigtigt at komme hjem, før Solen var nede. Om Vinteren var der ikke megen Mælk, saa da kunde de snart komme ind til Rokken igen.

Den sidste Tur fra Aftenmalkningen, til Klokken var ti, var den, de var mest ked af; men der hjalp ingen kær Mor, det var om at hænge i; thi der stod en unævnt Kappelstrid mellem

1) Øl og Grød. 2) Mon ikke, fordi man tænkte med Venlighed paa Katten, der ellers skulde have Skoverne. 3) Grød, der var sveden paa Gryden. 4) omhyggelig. 5) Den ene Pige tog fem Straa og bøjede dem i sin Haand, saa der stak ti Ender op. Den anden knyttede disse Ender sammen. Fremkom der derved en samlet Ring, gik Ønsket i Opfyldelse.

Gaardene om, hvem der naaede mest. Først paa Slaget 10 blev Rokkesnorene linnet¹⁾, at ikke Fanden skulde spinde om Natten, og Rokkene sat op i Stuen.

Og saa var der gaaet nok en Søgnedag.

Søndag Formiddag var der mange Ting at no med²⁾, saa den blev ofte lige saa travl som nogen Hverdag. Der skulde maales Møllekorn i. Gaardet skulde stryges over. Der skulde skæres Ris til Koste, kanske bindes en Kost eller to. Kan hænde, der ogsaa var et Par Træsko, der trængte til at hoves; der var nok at holde Hænder i. Søndags-solen, der kan skinne saa forunderlig festligt, har sikkert mangen Gang tittet gennem Huggehusets smaa Ruder ind til en Karl, der sad paa Snitskamlen og tællede³⁾ en Vindepind eller et Par Banketræer til en Kærestegave.

Det var en uskreven Lov, at Gaarden skulde have nogen til Kirke hver Søndag, og det kunde da ogsaa indtræffe, at det gik ud over Drengen, der trøstede sig med, at der ogsaa skulde nogen til det værste. Den Morgen, en Karl eller Pige skulde til Alters, gjorde de ikke Morgengerning og fik heller ikke Davre, men bare en Kop The med en Gnalling Kandis til.

Varme i Kirken var der ikke noget der hed, hvorfor man om Vinteren sad indpakket, som om man skulde paa en lang Køretur. Man havde Træsko paa Fødderne og Mulehandsker paa Hænderne; men endda var det en haard Tur til Tider.

Skete det, at en Gaard en Søndag ikke var repræsenteret ved Gudstjenesten, saa spurgte man straks hverandre rundt i Sognet: »Hvorfor mon der ingen var fra N. N., hvad mon der er i Vejen?«

Karen Juliusdatter,
f. 20/11 1800 — d. 25/5 1888.
Madmoder i Aasumgaard 1830—1863.

1) løsnet. 2) virke med. 3) snitte, Tællekniv.

Efter Kirketid besøgte Markboerne gerne Venner og Bekendte i Kirkebyen og nød jævn og venlig Gæstfrihed; store »Vensjoner«¹⁾ blev der ikke gjort ved saadanne Lejlighedsbesøg. En helt anden Sag var det, naar der kom »Fremmer« langvejs fra, saa blev der anderledes gjort Anstalter. Lange Adbyture gjorde man helst om Sommeren. Vogne og Veje var ikke beregnede paa Fornøjelsesture ved Vintertid. Heller ikke Stuerne egnede sig for større Gæsteri i den kolde Aarstid; thi kun de daglige Opholdsrum var forsynet med Ildsteder. Kom der nogle faa Stykker »Fremmer«, blev de ofte bedt ind i Sengekamret, hvor der stod et lille Bord og to-tre Stole. At komme der ind og faa Kaffe eller Mad, betragtedes som en særlig familier Opmærksomhed.

Ventedes der endelig »Fremmer« ved Vintertid, blev der altid før deres Komme røget med Kongerøgelse eller Rosenpotpurrie. »Vor Mor« tog nogle klare Tørvegløder paa Ildskovlen, og herpaa lagdes Røgemidlerne, og snart var der den dejligste Duft i Stuen. Og det kunde ogsaa nok gøres nødig at bedre lidt paa det; thi Luften var indelukket og fæl, ofte hang Lugten af Tørv som en kvalmende Os over alt i Stuen. At lukke Vinduer op ved Vintertid var saa sindssvagt, at Snakken gik overalt i Byen, om nogen begyndte paa slige Tossestreger. Den retfærdige Harmen betog alle Sognets Folk, naar de tænkte paa, at Marie Frederiks, endda hun fik Almisserændsel, kunde tillade sig at fyre og lukke Vinduer op. En gammel Husmand i Aasum udtrykte den almindelige Mening paa sin fyndige, men usnerpede Maade saaledes: »Den første Sk . . . efter Mikmos den skal saa bande ikke lukkes ud før efter Vollermissen«.

Nogen skarp Sondring mellem Søndagskost og Hverdagsmad havde man i Grunden ikke forhen, det er først senere, der er bleven mere Forskel mellem Hellig og Søgn. En af mine Meddelere fortæller, hvilken Begivenhed det var, da man i Begyndelsen af Halvfjerdserne begyndte at faa Kaffe om Søndagen. Det var en Flothed, som man var nær ved at finde utidig.

Han fortæller med Lune om, hvorledes hans første Søndagskaffe bekom ham. Det var en af de første Dage i April 1872, at »vor Mor« af særlig Forekommenhed havde givet hver af Karlene en Spølkum Kaffe med Kandis efter Middagsmaden. De

1) mange Anstalter.

gik som sædvanlig uden at sige Tak, men det undgik ikke deres Opmærksomhed, at »vor Far« og »vor Mor« ikke rigtig var nøjet med det. Lidt efter var Drengen ved at rage en Kurv Avner i til Kørerne henne i Avnehuset og tænkte paa intet ondt i Verden, da han med et fik saadan et Nakkedrag, at han røg paa Hovedet midt ind i Avnerne. Og inden han endnu havde sunnet sig paaet, gav »vor Far« ham Forklaringen paa den ilde Medfart: »Nu har »vor Mor« og jeg vist jer den Velvilje at give jer Kaffe, og saa skal saadanne Tølpere ikke saa meget som sige Tak. Nu kan du strigle i Eftermiddag i Stedet for at rende paa Gaden med Karlene«. Og saadan blev det. Men Striglen gik kun trøvt, for Tankerne var ved Keglespil og Trilleslav, og det varede ikke saa forfærdelig længe, inden Kristen sad paa Siden af en liggende Ko og funderede over Verdens Fortrædeligheder og Ondskab. — Hans Trængsler var imidlertid ikke endt endnu. Med et reves han ud af disse bedrøvelige Tanker ved, at »vor Far« smak ham et Par paa Kassen, og nok en dundrende Formaningstale.

Der er gaaet 60 Aar, siden Kristen fik sin første Søndagskaffe; men han husker det, som var det i Gaar.

Foraar og Sommer havde Karlene alle mulige Kunster for om Søndagen. Det var Ungdommens Overmaal af Kræfter, der skulde have Udløsning. Der blev spillet Kegel og Trille, der blev kastet med Knap og slaaet Klink, og sidst, men ikke mindst, blev der prøvet Færdigheder og Kræfter. Man forsøgte at kaste et Læsetræ over Rygningen med den tykke Ende opad, at staa i et Skæppemaal og tage en Tønde Ærter op paa Hæren, at vende sig i en Halvtønde, at »skære Flæsk ned«, at trække Stok, at trække over Sten og mange andre Ting.

Og man gik op i det med en saadan Iver, at det tit blev røj¹⁾ Nat, før man skiltes og da med gensidig Forsikring om at fortsætte paa samme Maade næste Søndag.

---

¹⁾ sen Aften, først paa Natten.

SULERNES SANG

AF OLAF ANDERSEN

FREMSAGT VED INDVIELSEN AF VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

Aldgamle er vi blandt Ætterne:
Egenes vældige Rige
herskede før over Sletterne
ud mod de blinkende Vige.
Nu er vi Ladernes bærende,
rolige, jordfaste Søjler,
men vore Drømme har Ærende
fjærnt fra de tvingende Bøjler.

Fordum vi bredte de vuggende
Grene i sangfyldte Skove,
staar nu som tunge og sukkende
Stolper med naglede Klove.
Over os fløjter dog Stærene,
Svalerne bor i vor Skygge.
Vi er det faste og bærende,
vi er det stærke og trygge.

Højt over Haslen og Tjørnene
steg vi i Vårbruddets Svimlen,
didop hvor Glenten og Ørnene
svang sig omkap under Himlen.
Sommernatssuset i Kronerne,
Gny af forrygende Vintre
— hører I Ekko af Tonerne,
mumlende dybt i vort Indre?

Alt, hvad der rørte sig under os,
Sliddet og Viddet og Sangen,
gæster i ensomme Stunder os,
svulmer og brister i Klangen.

Høduften breder sig rusende,
krydret af Soldagens Varme.
Folk kommer gildesklædt susende
ind gennem Halvdørens Karme.

Loklædet skjulte de klinede
Vægge med blomstrende Flader,
Strængene dirred og hvinede
mellem de dansendes Rader.
Stundom vi hørte de svingende,
tohændigt samstemte Plejler,
stundom en Latter, der klingende
fulgte en slukøret Bejler.

Men, naar det knager i Klovene
vredt af en Storm over Egnen,
vokser vor Længsel mod Skovene,
Himlen og Solen og Regnen.
Ak, for det grønne og groende
Liv under Blæsten og Skyen
bytted vi gerne det boende,
bundne herinde i Byen.

Tal ej om Tiden, den smuldrende!
Vi fik Århundreders Mæle,
lærte med Åsen paa Skuldrene
tyst under Åget at dvæle.
Og vi vil bære det smilende
her under Stråtagets Skygge,
roligt i Fortiden hvilende,
stærke og ranke og trygge.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

SVALEURT (*Chelidonium majus*). De fynske Folkenavne er alle dannede over det latinske Navn og optræder i følgende Former: Saldoner (Ærø, LPL. 1928), Seledoner (Sk. VIII 1887 S. 45), Seledonie (FF. 1894 S. 114), Selidonia (Sandholts-Lyndelse, LBds. 1928), Selledon (Ringe, LPF.), Selledonner (CP. 1928), Silledon (ETK. 1922 S. 144), Silleduner (Vestfyn, MK.). Det har været en højtagtet Lægeplante, og den bruges maaske for en Del endnu. I en formentlig fynsk Receptbog fra 1736 anbefales mod Hævelse i Ben eller Arm: »Tag en Del Silledon Rødder og dens Blade, skjær det smaa og Saften afpresse i en linned Klud, lunke Kluden lidet og læg det paa Skaden, det lindrer Smerten og Hævelsen forgaar« (ETK. 1922 S. 144). Svaleurt brugtes til Omslag mod Hævelse. Naar man havde faaet et Myggestik, skulde man blot banke en Svaleurt i Stykker, saaledes at den gule Saft kom frem, og lægge den saaledes knuste Urt paa det hævede Sted (Ringe, HCF. 1929). Silledunrov sat paa Brændevin skal med Held have været anvendt mod Tarmkatarh (Vestfyn, MK.). »Når en ko har fået »skarn« i sig (∴ trommesyge) er det et meget godt prøvet middel at indgive den en håndfuld af de grønne urter« (Sk. XII 1889 S. 40). I Espe Sogn anses det for at være et godt Lægemiddel mod Eksem (CP. 1928). Ligeledes kan Svaleurt, kogt i Vand eller sat paa Vin og drukket, hjælpe mod Skørbug (AaOA. I S. 531).

SVINEMÆLK (*Sonchus*). Alle Arterne kommer ind under denne Benævnelse; men maaske gælder Navnet i særlig Grad det almindelige Agerkrudt *S. arvensis*. Det oplyses, at Navnet muligen kan komme af, at Planten blev luget op, hakket og blandet i Svinefoder (NPJP.). Den benævnes ogsaa Svinekål, og paa Sydfyn har man endog omtalt den under Navn af Agerkål (JM.). Desuden findes Navnene: Svinedil (Vestfyn, MK.), Svinediller (Ærø, ER. 1866—78), Svinedel (Krarup, HCF.), Svinedild (CP. 1928) samt Skørtidsel (Krarup, HCF.).

SVÆRDLILIE, se IRIS.

SYRE (*Rumex*). Syre-Slægten falder naturligt i to Grupper: SYRE og SKRÆPPE. Til Syrerne hører RØDKNÆ (*R. acetosella*), som

paa Fyn kaldes Surkål (FF. 1894 S. 110), Rødmylde (Sydfyn, FF. 1894 S. 109), Rødmyller (Odense-Egnen, FT. 6.6.1926), Rødhviner (Vestfyn, FT. 6.6.1926), Rødmælde (Nordfyn, HJT. 1870 S. 363), Agerskifte (HJT. 1867 S. 209) og Kirkebykløver (Sydfyn, Sk. XII 1889 S. 40 og VM. 1929). Den noget større Art ALMINDELIG SYRE (*R. acetosa*) hedder ogsaa Surkål (Sk. XII 1889 S. 40; Krarup, HCF.; Ærø, LPL. 1928) og Syvrkål (Vestfyn, MK.), og den nærstaaende Art DUSK-SYRE (*R. thyrsiflorus*) kaldes Rævehale (PoL. 1917). Rostrup fortæller, at i Skårup drog Børnene tit ud i Flokke for at opsøge de i Maj fremskydende unge Blade af disse to Syre-Arter og spise dem paa Stedet under Navnet Surkål. Vedel Simonsen beretter, hvorledes Befolkningen under Svenskekrigen maatte søge Tilflugt i Skov og Krat og tildels leve af Surkålsrødder (VS. 1844 S. 89). Skræppe-Arterne er bl. a. den store *R. patientia*, der har været dyrket som Køkkenplante under Navn af Engelsk Spinat. Blandt de vildtvoksende hører KRUSET SKRÆPPE (*R. crispus*) og BUT SKRÆPPE (*R. obtusifolium*) til de almindeligste. Det er sikkert ikke muligt for Befolkningen at holde de Arter, som hører til denne Gruppe, ude fra hinanden. De kaldes ofte Rødbynke, udtalt Røbønke (Vestfyn, MK.) og Røbønjk (Birkholm, CJ.). Sidstnævnte Sted kaldes den ogsaa Heks, og det berettes, at Planterne udryddes efter bedste Evne og samles til Bunke for, naar de er tørre, at brændes paa St. Hansbaalene (C. J.). Muligen staar Navnet »Heks« i Forbindelse med denne Benyttelse af Planten. Et Afkog af Frøene af Rødbynke brugtes mod Løst Liv hos Kreaturerne (Sk. XII 1889 S. 26).

SYREN (*Syringa*, især Arten *S. vulgaris*): Sivrijn (Vestfyn, MK.) og Søvrin (Sydfyn, MJ. 1928). Syrenpinde kunde bruges som Middel mod Modsot (FH. 1929 S. 31).

SÆBEURT (*Saponaria officinalis*). Dyrkedes fra gammel Tid i Haver, Roden anvendtes under Navn af Sæberød til Vaskning af farvede Tøjer, men er nu ganske fortrængt af Quillajabark. Planten har imidlertid holdt sig paa og i Nærheden af de gamle Dyrkningssteder, og den er vel nok en af de hyppigst »forvildede« Haveplanter. Paa Fyn kaldes den Høstnellike (HJT. 1870 S. 363; Nordfyn, ER. 1866—78).

TAGRØR (*Phragmites communis*). Paa Vestfyn Roir (MK.), andre Steder Rør, paa Birkholm Siwer (CJ. 1928). Rørene bliver om Efteraaret, før de taber Bladene, afskaaret og derefter bundet i Dåkker for at tørres, inden de bruges til Tækning

TIDLØS (*Colchicum autumnale*). Hedder saaledes, fordi dens Blomster og Blade fremkommer paa forskellige Tider af Aaret; de ret store Blade viser sig om Foraaret, de krokuslignende Blomster fremkommer om Efteraaret, naar Bladene er visnede. Blomsterne staar da der i al deres Nøgenhed, hvilket har givet Anledning til Navnene Najne Jåmfryver (Vestfyn, MK.) og Navne Jomfruer (Frk. Johanne Lange 1929).

TIDSEL (*Carduus* og *Cirsium*). Navnet Tidsel sættes af Botanikerne som Navn til *Carduus*, medens *Cirsium* kaldes BLADHOVED; i daglig Tale bruges denne Sondring dog ikke, ja nogle af de mest typiske »Tidsler« hører netop til Slægten *Cirsium*. Til den folkelige Slægt »Tidsel« maa saa endvidere henregnes ÆSELSFODER, BAKKETIDSEL samt en Del andre stikkende Urter; af Prydplanter maa vi ogsaa hertil regne MARIETIDSEL. Et af de mest frygtede Agerkrudt er MARK-TIDSLER (*Cirsium arvense*), i Vestfyn Tijssel (MK.). Stateligere og mere dekorativ, tillige endnu mindre tilnærmelig er LANCET-TIDSEL (*Cirsium lanceolatum*), i Lumby Spørtidsel (HCF. 1929); tiere kaldes den Hørsetidsel, udtalt Håstidsel (Krarup, HCF.), Hås'tisler (Birkholm, CJ.), Hossetijsel (Vestfyn, MK.) og Hossetissel (Sydfyn, JMJ.). Ganske samme Betydning har det paa Vestfyn kendte Yetijsel (MK.), der skal forstaas som Øgtidsel. Lancet-Tidslen kaldes i Vejlbj Stavrby mand, med Henblik paa Plantens Lighed med Mændene fra Stavrby, der »var stive og stikkende« (HCF. 1929). Den Art, som vokser i Moser, hedder *Cirsium palustre*, og kaldes paa Vestfyn Møvsetijsel. Frøene af den smukke MARIETIDSEL (*Silybum marianum*), hvis hvide Pletter paa Bladene Folketroen siger skyldes Mælk fra Jomfru Marias Bryster, har været i Medicinens Tjeneste. Frøene kaldes Stingkorn, hvilket er blevet overført paa Planten selv. Man laver af Frøene et Afkog, som drikkes mod Sting i Siden, et Middel, som allerede Henrik Smid (16. Aarhundrede) kendte. Tidslerne er jo, trods deres afskrækkende Ydre, ret saftige, og Køerne æder dem gerne. Man siger da ogsaa: »En Tidsel i en »Ovrtbaas« er lige saa sjælden som en Mø i en Brudeseng«; at »ovrte« kaldes det, naar Køerne ikke æder op (Espe, CP.). Om en Person, man under ilde, siger man: »Han skulde gaa paa Bederslev Fæled og bide Tidsler« (ETK. 1890 S. 490). Tidsel menes af nogle Forskere at indgaa i visse Stednavne. Det hævdes saaledes, at Kertinge og Kerte paa Fyn kommer af kartig, fuld af Karter, et gammelt Navn for Tidsel, dannet af det latinske *Carduus*

(Loll. Falst. hist. Samf. Aarb. 1931 S. 113). Paa Langeland har man følgende Gaade: »Hvad er det, der staar paa Marken med en rød Hue paa?« Svar: Tidsel (ETK. 1913 S. 133).

TIMIAN (*Thymus chamædryis* og *T. serpyllum*). Disse to vildtvoksende Arter kaldes i Fællig Vil Timian (i Modsætning til HAVE-TIMIAN). Den tørrede Urt forlanges paa Apothekerne under Navn af Marie Sengehalm, hvilket Planten selv for øvrigt hedder i flere Egne af Landet. Et Afkog af denne Urt brugtes, naar Køerne ikke vilde blive »rene« (NPJP. 1928). Mod Tandpine anbefaledes det at tage den vilde Timian med Blomster og Blade, den skulde »skraves« som Tobak, koges i Mælk og lægges i et Klæde. Naar Mælken var »afkrystet«, skulde det bindes paa den hovne Kind, saa varmt man kunde taale det, bedst var det, om man gik i Seng en Times Tid for at holde Tænderne varme (ETK. 1922 S. 92—93). HAVE-TIMIAN (*Th. vulgaris*), Timmian (JCS. 1799 S. 42) bruges til at sætte paa Ærter og til at komme i »Sorte Pølser« og i »Sved«, d. v. s. Faare-Blodpølser (Sydfyn, JMJ. 1928). (Fortsættes.)

SAGN FRA OURE OG FLERE STEDER

SOM JEG HØRTE I MIN BARNDOM

AF FRISKOLELÆRER RASMUS HANSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER

7.

GAMLE Folk kan endnu godt huske og fortælle om den Tid, da hele Byens Jord laa og var ikke udskiftet, men endnu meget længer tilbage i Tiden, var der ikke engang skift imellem Byerne. Dette skete i min Svigermoders Faders Farmoders Dage paa den simple Maade, at Bymændene gik saa stort et Stykke ind, de troede, de kunde orke. Gudme Mænd skulde efter deres Herskabs, den gamle Frues, Ønske have havt Strækningen ned til Stranden, lige fra Aaen ved Hesselagergaard og om til Sandbjergskoven, det skulde kun koste dem hver en Skjeppe Ærter. Men den Dag de skulde gaa ind, var det saadan en Hede, det var en Gru. Og da nu Mændene naaede Hulveien ved Tangemølle, var de bleven trætte og dovne, og lagde sig ned og tog dem en Mundfuld Brød. De blev saa enige om ikke at gaa længer, for de kunde jo saa ikke komme hjem den Dag, de gik ud, og endnu mindre udrette noget paa Marken. De satte

saa deres Mærker ved Aaen og gik tilbyes igjen. Efter Gudbjerg Siden kunde Gudmerne ogsaa have faaet meget mere Jord, men der gik de og tilbage. Siden hen tog Ourerne det omtalte Stykke ned efter Stranden paa Enemærket nær, det kom under Broholm. Den gamle Frue blev helt forbittret paa de Gudme Mænd; og for nu ikke at miste det Hele, tog hun Jord fra sin Have, og fyldte sine Sko, og gik saa Enemærket ind. Siden stod hun paa Høien her foran ved Veien og svor paa det var hendes egen Jord, hun stod paa. Det var nu en falsk Ed, hun svor, men hun gik ogsaa igjen mange Herrens Tider efter; og Hovefolkene har hidtil kaldet Høien Fruens Høi.

8.

Albjerg Mænd vare ikke saa dovne. De havde tænkt at faa hele Strækningen fra det Sted, de stode til den Brudager Jord, og forbi Veistrup efter Elsehoved. Men da de kom ud for Veistrup By lagde de dem til at tage deres Middagssøvn. Imidlertid kom Veistrup Mænd, der gik ind samme Dag, dem i Forkjøbet, de gik Aaen ud til Brohave og Bækken op til Brudager Marker. Saaledes fik Veistrup By den Jord, der hører under, hvorimod Albjergerne maatte gaa til den anden Side Oure By.

9.

Det meste af Enemærket stod over med Skov i gamle Dage; og Fruen, som gik igjen, var ikke det eneste Pusleri, der var. Nede midt i Skoven blev, især mod Høitiden, seet et Lys, saa stort og klart, som ingen andre af det Slags. Det kunde sees fra begge Sider; og Folk, som boede Syd for, sagde, det stod ved Sydsiden af den store Bøg paa Hælden. Men de, der boede Nord for, sagde det stod Nord for samme Bøg, og derom blev der trættet i mange Aar. Saa blev Bøgen ryddet, men Lyset stod endda paa sit Sted. Men nogen Aar efter fandt Hovefolkene, som pløiede der, næsten et halvt Lispund Guld; siden den Tid har ingen seet noget til Lyset.

10.

Der er nu gaaet mange Snese Aar, siden Gudme Kirke blev bygget. Med de første Klokker, som blev støbt dertil, gik det forunderligt. Saasnaar de var hængt derop, gav de dem til at ringe af dem selv, men fløi saa ud af Stangehullene og sang: Sølv og Messing gjemte Her. Essing, Tin og Bly kom heri!

De søgte lige ned i Søen, hvor han var dybest; og der sidde de endnu. Med de Klokker, der saa blev støbt, maa Mesteren have seet sig bedre for, de blev hængende, men de har ogsaa saa god en Klang, som nogle Klokker paa hele Fyens Land.

11.

Før der endnu var nogen udflyttet fra Brudager, har saagodtsom hele Byen brændt tre Gange kort efter hinanden. Den sidste Gang var det tydelig nok, hvor Ilden kom fra, for da saa Folk en kulsort Hest komme op af den Park, der siden kaldtes Helvedes Park; Hesten løb hele Byen igjennem, Gade op og Gade ned, og gav Ild af begge Ender, og antændte saaledes Byen paa et Øieblik. Især efter denne sidste store Ildebrand var der stor Nød, da saagodtsom ingen fik noget reddet. De maatte ligge i Halm, faa Mad paa Gulvet, og kun dem, der kom først op om Morgenen, fik sønderlig Klæder paa. — Før denne Tid stod hele den Strækning fra Byen og efter Lundemosen, som Aaen løber udenom, over med Skov, men det blev hugget altsammen, baade det ene og det andet, og brugt til Tømmer.

12.

Ellerup har brændt to Gange i Mands Minde. Den sidste Gang blev der dog lidt frelst i den ene Udkant af Byen, for der var til samme Tid just en Præst i Langaa, der kunde dølge Ild. Han kom dertil paa en Hest, Skummet fløi af; han snakkede aldrig til noget Menneske, men red tre Gange aved om Ilden. Derpaa fløi han bort derfra igjen i det stærkeste Spring, men Luerne foer efter ham som Lygtemænd, saa langt Folk kunde øine ham. — I Ellerup blev der just ikke saa stor Nød efter denne Ulykke, som Folk skulde tænke, for det var i Sommer-tiden, da Kreaturet var i Marken, Kornet var kommen i Jorden, og adskillige fik ikke saa lidt reddet endda. Desforuden hjalp Byerne deromkring de Brandlidte rigtig meget: De Gudme Mænd gav saaledes en Skjeppe Rug og en Skjeppe Byg hver; Konerne gav hver et Pund Uld og et Pund Hør; og, de som nu havde Slægtninge gav meget mere.

13.

Præsteskoven ved Hesselager ad Skidtemosen. Her kan ingen Præst komme ind uden at vove Livet. Sagen er den, der blev

manet en Præst ned der i rigtig gamle Dage. Saasnart en Præst siden den Tid sætter sin Fod indenfor Gjerdet, har den nedmanede Magt til at tvinge ham, saa han maa disputere med ham. Kan den levende saa ikke staa sig, falder han strax i en dødelig Sygdom. Og det skal aldrig være saa let endda, for der skal ikke være grumme mange i vore Dage, der ordentlig har gaaet den sorte Skole igjennem. Præsterne ved godt den hele Sag, og de komme der ikke gjerne. Men hvert Menneske i Hesselager ved det ogsaa, og da de nu i dem selv er gruelige til at stjæle, benytte de dem heraf, aldenstund de tillige troer: Skovtyven skal hverken hænges eller brændes! Naar saa det bliver altfor galt, kan Præsterne ligegodt ikke styre dem, men vover dem derind »paa Lykke fromme«. Det har dog aldrig slaaet fejl endnu, de jo er død ret efter. Hele syv eller otte ere paa den Maade døde i Mands Minde, og kun en eneste er sluppen derfra med Livet. Dette var Munk, der reiste til Sælland; han satte heller aldrig sin Fod i Skoven, men nøiedes med at gaa uden om og kige ind over Hegnet. Men efter de flestes Mening, reiste han fra Kaldet, der ellers er et af de største i Landet, for denne Sags Skyld, for det skulde have ærgret ham saa grueligt, Folk var saa slemme til at stjæle fra ham. Der var endog dem, der mente, han reiste derover, for at kunne lære lidt paa den sorte Skole, af det han forsømte i sin Ungdom, da han var Offiseer.

(Fortsættes).

GAMLE SANDSAGER

REMSER OM ØLBRYGNING¹⁾

1.

Der var engang en, de kaldte den gamle Ka Krykken,
 hun var saa dyjte til at brygge.
 Engang brygge hun 12 Tønder Dagligøl og 12 Tønder Godtøl.
 Saa sendte hun Bud til den velmagende Mand.
 Han sagde: »Godt Øl kan du faa,
 naar bare du har Gær at sætte derpaa.«
 Saa sendte de Bud til Sevilje Bæk,
 i en Tolvskæppesæk,

¹⁾ Jfr. FHj. 1931 S. 32 med Fodnote.

saa det gjordes helt op til vort Lofte
og langt ud i vor Tofte.

Da kom der tre af de Viby Mænd,
Per Elle, Per Skælle, Per Klumpfod.
Per Klumpfod havde sin Hund med,
den havde hverken Mund eller Skæg.
Han faldt over en halv Væg
og table et raadent Æg.

Fra Føns Sogn.

Ved H. C. Jensen, Lærer, Fønsskov.

2.

Karen Krykke, hun kunde saa hørlig brygge.
Af 2 Kopper Humle og en Fjerding Malt
bryggede hun 12 Td. Bænkeøl, 12 Td. Skænkeøl,
12 Td. Præsteøl, 12 Td. Gæsteøl
og 12 Td. velsmagende Øl.

Saa kom en lille Mand,

han skulde smage, om det var Øl eller Vand,
og han sae: »Her er godt Øl at faa,
vi maa ha Gær og sat paa.«

Saa rendte han ned til lille Tyllebæk
og hentede Gær i en Sæk.

Det gjordes op i en Top,
op paa vort Lofte, ud i vor Tofte,
saa det spurgtes ned til lille Viby.

Derfra kom fire af de fornemmeste Mænd:

Anders Æjli og Per Vejli,
Niels Finkemager og Jørgen Lordebager
med sin lille bitte Hund;
den havde hverken Næse eller Mund.

Den sprang op paa en Væg
og aad 2 Pølser og 1 Æg,
men faldt ned i en Balle Mask
og endte sit Liv med et stort Plask.

Fra Gudme Sogn.

Ved Hans Lau, Murermester, Gudme.

(Fortsat fra Omslagets 2. Side).

kilde ikke tilslører den Uret, der af de tyske Myndigheder blev begaaet imod Feilberg efter 1864.

Som noget, der kan have Interesse for Fynboer, kan det tilføjes, at Feilberg ikke blot gennem litterært Arbejde, men ogsaa ved i nogle Aar at have sin Virksomhed i Marslev og Odense havde Tilknytning til Fyn.

Det er et saare fortjenstfuldt Arbejde, Ellekilde her har fremlagt. Det tjener ham til Ære, og det vil bidrage til i internationale Kredse at skaffe Feilberg den Anerkendelse, han fortjener.

H. C. FRYDENDAHL.

STUBMØLLER PAA FYN

I Jylland, paa Sjælland, Lolland og Bornholm er der endnu nogen Stykker tilbage af de morsomme gamle Stubmøller. Her paa Fyn kendes ingen, men hvornaar er de forsvundne, og hvor har de staaet? Jeg vil være glad for at modtage Oplysninger i den Retning. Især vil jeg gerne have Svar paa følgende Spørgsmaal:

1. Hvor har der, i Mands Minde eller længere tilbage, ligget Stubmøller paa Fyn?
2. Hvornaar er disse Møller bleven nedbrudt og mulig afløst af hollandske Vejmøller?
3. Ved man noget om vedkommende Møllers Historie, og er der knyttet nogen Sagn til den?

Hvis der findes Billeder (Fotografier eller Tegninger) af fynske Stubmøller, vilde jeg være taknemmelig for at laane dem.

I Fyns Venstreblad for ¹⁴/₁₂ 1928 omtales Hasmark Mølle, der brændte 1810—11 og genopførtes 1813; før Branden var den Stubmølle. I Fyns Tidende for ²⁵/₆ 1931 oplyses det, at der ved Vandmøllen Dals Mølle i Vantinge Sogn i hvert Fald indtil 1866 har staaet en Stubmølle. Paa Lyø har der været en Stubmølle. Schelenborg Mølle siges at have været Stubmølle. Denne skal være blæst om og en anden Mølle bygget. Kan nogen meddele noget nærmere herom?

OLAF ANDERSEN
Solvang, Tommerup St.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene.
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe.

NYE BØGER OG HÆFTER

Chr. M. K. Petersen: Odense Bys offentlige Samlinger. 1. April 1930—
31. Marts 1931.

Fataburen. 1930, Hæfte 1—4.

The John Crerar Library. Report for 1930.

Præstehistoriske Samlinger. 5. Hefte 1931.

Vestfyns Hjemstavnsforening I. Særtryk fra Fynsk Hjemstavnsforening.

BLADE OG TIDSSKRIFTER

indbindes smukt og billigt.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Tolv Gange om Aaret kommer der et smukt lille Hefte og bringer Bud om gammelt fynsk Folkeliv. Billeder af gamle Huse, Gadepartier og Redskaber eller af særprægede fynske Landskaber veksler med Vers, hvori Øen og dens Mennesker prises; men Hovedparten optages af korte lokalhistoriske Bidrag og særlig af Folkelivsskildringer og Folkemindeoptegnelser, adskillige af Bidragene er skrevet i letlæselig Lydskrift. — Bortset fra den Interesse, dette smagfulde lille Skrift kan have for den særlig fynske Hjemstavnsfølelse, har det ogsaa almen Betydning ved at fremdrage og bevare en Række Træk og Minder, som maaske ellers gik tabt. — Paa en smuk Maade gives her Fynboerne en Tilskyndelse til at optegne alle ejendommelige Træk vedrørende gammelt Folkeliv og Folketro. Hvert Hefte bringer et frisk Pust fra den dejlige Ø, hvor Oldtids Kæmpegrave staar mellem Æblegaard og Humlehave, den Ø, der sammen med de omliggende Smaaøer har udviklet den højeste Skønhedssans i vort Land, hvad Husbygning og Haveanlæg angaar.«

Henrik Ussing i »Danske Studier«.

Dette Skrift bør være selvskrevet til alle fynske Udlaansbiblioteker, til Læsekredse, til alle fynske Hjem og til alle spredte Fynboer. Alle Fynboer bør slaa Kreds om det.
Christine Reimer i »Fyns Tidende«.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H.C. Frydendahl.

Indhold: P. helweg Mikkelsen: Nybøllefundet. — Agel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Rasmus Hansen: Sagn fra Oure og flere Steder. — fynsk hjemstavnsvægt. — Gamle Sandsager.

9. hæfte.

September 1931.

4. Aargang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønskes Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Fjølkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Stud. theol. Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Forf. fot.

Urnegravpladsen ved Nybølle.

Det afdækkede Stykke ses mellem den høje Mast og Grusgravens Rand.

NYBØLLEFUNDET

EN URNEGRAVPLADS FRA FOLKEVANDRINGSTIDEN

AF APOTHEKER P. HELWEG MIKKELSEN

VED Nybølle, Hillerslev Sogn, Svenborg Amt, i det Bakkedrag, der omtrent løber i Retning Nord—Syd, og hvis højeste Del i Syd kaldes Galgebakken, stødte man i Sommeren 1929 ved Grusgravning paa Landpostbud Christen Christensens Grund, Matr. Nr. Nybølle 41, Bankehus, paa en Del Urner, idet disse raslede ned fra oven, efterhaanden som man gravede sig ind i Banken. Man opsamlede vel nogle af Skaarene og nogle af de Smaadele af Bronze, Jærn og Ben, der kom til Syne sammen med Skaarene og de i Urnerne værende brændte Ben, men større Opmærksomhed tillagde man ikke disse gamle Begravelsers Tilsynkomst.

Rent tilfældigt erfarede jeg i September 1929 herom og tog straks derned og fik meget beredvilligt af Ejeren Tilladelse til at undersøge, hvad der endnu maatte være tilbage. En Slægting af Hr. Christensen, Hr. Christoffersen, der arbejdede i Grusgraven, lovede at være mig behjælpelig med Gravningen; Hr.

Christoffersen oplyste mig om, at, sørgeligt nok, mindst 30 Urner i Sommerens Løb var styrtet ned og var gaaet tabt, idet man fra disse mange nedstyrtede Grave kun havde opsamlet de ovenomtalte faa Skaar og Smaating af Jærn og Bronze, der tilmed var ganske sammenblandede.

Den 24. September 1929 paabegyndte jeg nu en systematisk Undersøgelse af den resterende Del af Banken paa det Sted, hvorfra Urnerne særligt styrtede ned.

Grav Nr. 58.

Forf. fot.

Straks den første Dag fandt jeg to Grave, hver indeholdende en Urne. Disse Urner, og forresten ligesaa alle de senere fundne Urner, stod helt oppe i Jordoverfladen — Randen af den først fundne Urne var kun 20 cm nede — uden Stensætning eller Støtte af særlig Art, men dog paa den faste, stenet grusede Bund, maaske i sin Tid afstivet under Bunden af tilfældige ved Haanden værende Smaasten; Urnerne var, da de stod saa overligt, derfor desværre ofte en Del ødelagte, antagelig ved Pløjning. Ogsaa var mange af Urnerne gennemvoksede af Luzernerødder, hvis fine Spidser let trænger gennem selv de mindste Røvner og Huller i en saadan Urne, vokser, udvider sig og ofte sprænger Urnen (se hosstaaende Fotografi fra Grav Nr. 58).

Den første Grav, jeg fandt, kaldte jeg Grav 1, den næste Grav 2 og saaledes fremdeles. Gravene fik Numre efter den Rækkefølge, hvori jeg fandt dem.

Den først fundne Urne var af Mellemstørrelse, 14.5 cm høj med en Randaabning af 20 cm, og Urnens største Diameter var 23 cm, den var ornamenteret i et Bælte over Bugen med Skraastreger og havde flad Hank -- uden Øje --, men var ret medtaget og har ikke ved den senere S sammensætning af Skaarene kunnet faas fuldstændig; men hele Profilen forefindes. Urnen var helt fuld af brændte Ben, og blandt disse fandt jeg ikke mindre end 19 Smaating af Bronze, Jærn, Ben og Glas, blandt hvilke en lille Jærnkniiv, ca. 11 cm lang, Brudstykker af en Jærnniptang, forskellige Brudstykker af Bronze, flere Glasperler og meget andet.

Det vil imidlertid blive for omstændeligt her at gennemgaa Fundet Grav for Grav, og jeg vil derfor indskrænke mig til at give en Oversigt over, hvad der i det hele blev fundet.

Opmuntret af denne første Dags Gravnings gode Resultat fortsatte jeg i de kommende Maaneder, naar Tid og Lejlighed gaves, og Vejret da tillod det, Gravningen ved Nybølle.

Gravpladsen laa paa Toppen af Bakkekammen, eller rettere i en ikke særlig dyb naturlig Sænkning paa Toppen af Bakken. Urnerne stod som alt sagt alle meget overligt, den længst nede fundne stod med Bunden ca. 70 cm under daværende Jordoverflade.

Den Del af Bakken, hvor Begravelsespladsen laa, er nu helt borte, og Stedet, hvor alle de mange Urner stod, var ca. 50 Fod over den nuværende Jordoverflade.

Inden Vinteren hindrede al Gravning, havde jeg fundet 44 Grave med henimod 60 Urner; jeg fortsatte igen i Foraaret 1930, og hen paa Sommeren var jeg naaet til Grav 62, antagelig den sidste der paa Pladsen.

Jeg har ialt undersøgt et Areal paa ca. 250 Kvadratmeter, og Gravene laa i Forhold til hinanden, som det vil forstaas, ret tæt.

Da Urnerne var meget skøre, maatte jeg ved Udgravningen gaa frem med stor Forsigtighed; kun det øverste Spid af Jorden kunde afgraves med Spade; derefter skete Undersøgelsen ved Hjælp af smaa Haandredskaber; og -- dog skete det, at man uforvarende gennemskar en Urne; men -- blot Skaarene var i Behold, kunde en saadan søndret Urne heldigvis heles. Den største Del af Urnerne lykkedes det mig dog at faa nogenlunde hele frem, saa at de efter at være fuldstændig blottede og afbørstede for Jord ofte kunde fotograferes paa Stedet, hvor de

stod, saaledes som de oprindelig var bleven stillet i sin Tid ved Begravelsen. Saadanne hele eller nogenlunde hele Urner blev efter Fotografering omvundet med Gazebind og ført hele hjem til mig, hvor senere Undersøgelsen af de brændte Ben blev foretaget.

Denne Undersøgelse var ofte et møjsommeligt Arbejde, da de brændte Ben maatte gaas meget nøje igennem for at finde alle Smaadelene fra Ligbaalet; særlig Agtpaagivenhed krævede

H. Lønborg fot.

Urner fra Gravene Nr. 10 (t. v.) og Nr. 8 (t. h.). $\frac{1}{5}$ Størrelse.

Brudstykker af Bennaale og Benkamme, da disse Oldsager er vanskelige at skelne fra de brændte Ben. For en Del Urners Vedkommende — de, der var helt hensmuldrede eller kun var en Samling mindre Skaar — maatte Undersøgelsen af de brændte Ben dog ske paa selve Udgravningsstedet, og jeg var da ofte nødt til at tage det hele tillige med det Graven nærmest omgivende Jord paa et Sold for at være sikker paa at faa alle Smaatingene med. Jeg opnaaede herved flere Gange at fremskaffe et fint Indhold af Oldsager i en saadan næsten pulveriseret Urne.

Der var i saa godt som alle Gravene mindst én Urne med brændte Ben. I 38 af de 62 Grave fandtes der Oldsager af en eller anden Art, undertiden mange — i Grav 1 saaledes 19 forskellige Dele — men det kunde ogsaa hænde, jeg kun fandt en enkelt Jærnnagle fra en Benkam.

Det hyppigst forekommende Stykke er Benkammen; den

fundtes i 19 af Urnerne, men dog kun i Brudstykker; adskillige af disse Brudstykker viser, at mange af disse Benkamme har været smukt ornamenterede. Fibulaer eller Bøjlenaale af Bronze var ogsaa ret talrigt til Stede; i Grav Nr. 46 saaledes tre, og i Grav Nr. 60 var to Bronzefibulaer og én Sølvfibula. Desuden fandtes mange Glas- og Mosaikperler, der dog meget ofte formodet den stærke Varme paa Ligbaalet var sammensmeltede til en Klump. Af Jærn fandtes ogsaa adskillige Oldsager, særlig

H. Lønborg fot.

Urner fra Gravene Nr. 35 (t. v.) og Nr. 17 (t. h.). $\frac{1}{5}$ Størrelse.

mindre Knive, en smuk hel Jærnkam, enkelte Fibulaer og Spænder, et Skjoldhaandtag, en Skjoldbule og flere andre Dele. Disse Jærnsager er imidlertid som Regel meget medtagne, dels af Ild fra Ligbrændingen og dels af Rust gennem de mange Aarhundreder.

For to af Gravenes Vedkommende laa Oldsagerne uden for Urnen, direkte op til denne, nemlig i Grav Nr. 10 og Grav Nr. 24, ellers fandtes alle Oldsagerne inde i Urnerne mellem de brændte Ben.

De 62 Grave, jeg udgravede, har indeholdt ialt 84 Urner, nogle af disse dog kun repræsenteret ved et mindre Antal Skaar. Som Regel fandtes der i én Grav kun én Urne, der stod med Bunden nedad og indeholdt Resterne fra Ligbaalet; men for nogle Graves Vedkommende var denne Urnes Aabning dækket af en — undertiden to — Urner, der laa over den nedre Urne som et Laag eller en Hætte, oftest med Bunden i Vejret; saa-

ledes Grav Nr. 27, der er et godt Eksempel paa den Slags Grave. I Grav 37 var den nedre Urne med de brændte Ben dækket af en løs, cirkelrund, flad Bund af en stor Urne — lagt over Aabningen som et Laag — og — oven paa denne løse Bund stod to mindre Urner med Bunden nedad, og her var der i hvert Fald i den ene af disse to mindre Urner ogsaa brændte Ben og et Brudstykke af en smuk Bronzefibula. Grav Nr. 52 bestod af fem mindre, sidestillede Urner, alle fulde af brændte Ben, et

H. Lønborg fot.

Urne fra Grav Nr. 26. $\frac{1}{5}$ Størrelse.

ganske enestaaende Tilfælde — fem Urner med brændte Ben i én Grav — der lader én ane, at der her for femten Hundrede Aar siden har fundet en større Tragedie Sted, hvorved fem Personer — efter Urnernes Størrelse antagelig én eller to Voksne og fire eller tre Børn — er døde samtidig!

Naar undtages disse to Grave, Nr. 37 og Nr. 52, var der i alle de øvrige Grave kun én Urne med Resterne fra Ligbaalet. Derimod var der to Grave, Nr. 19 og Nr. 23, hvor der inden i den større Urne med de brændte Ben oven i disse sidste stod en mindre Urne uden Indhold af brændte Ben.

Henimod Halvdelen af Urnerne er enten gravet hele op eller ved Restaureringen, der blev foretaget af Nationalmuseets Kustode, Hr. Raklev, blevet fuldstændige, og for de fleste af Resten gælder det, at de er restaureret saa godt, at Urnens hele Form og Ornamentering kan iagttages. Nogle var dog saa søndrede

og hensmuldrede, at de ikke kunde sammensættes — ja end ikke kunde give nogen Forestilling om Urnens oprindelige Form.

Langt de fleste af de fundne Urner er ornamenterede, mange særdeles smukt, og adskillige bærer de for denne Periode af Jernalderen — Folkevandringstiden — karakteristiske Ornamenter: en større cirkelrund Fordybning med mindre Fordybninger stillet i Kreds udenom. (Se Afbildn. af Urnerne fra Gravene Nr. 8, 35 og 26). Her at komme ind paa en nærmere Be-

Sophus Bengtsson fot.

Urne fra Grav Nr. 58. $\frac{1}{5}$ Størrelse.

skrivelse af Urnerne og deres Ornamentering vil føre for vidt; men man vil gennem de hosstaaende Gengivelser af de smukkeste og mest interessante af dem sikkert kunne danne sig et Begreb om vor Forfædres Sans for Skønhed, baade hvad Urnernes Form og Ornamentering angaar.

Hele Fundet har jeg skænket Fyens Stiftsmuseum, mod at dette bekostede Urnernes og de fundne Smaasagers Restaurering i København, og jeg har nu i Foraaret 1931 ordnet og opstillet dette ret store Fund — Nybøllefundet — i Fyens Stiftsmuseum, hvor man har givet det en smuk Montre og en god Plads, saa alle og enhver nu kan tage dette specielt for Fyn karakteristiske Fund i Øjesyn.

Urnegravpladsen ved Nybølle er som ovenfor omtalt fra Jernalderen, fra Folkevandringstiden, og jeg vil mene: fra den første Del af Folkevandringstidsperioden, d. v. s. fra det 3die til 4de Aarhundrede efter Christus.

Her paa Fyn er lignende Urnegravpladser af omtrent samme Størrelse fundne ved Oregaard nær Bogense, ved Fraugde Odense og ved Ringe; alle tre udgravet af Nationalmuseet, og desuden er et meget stort Fund af samme Slags gjort ved Herregaarden Broholm, udgravet omkring 1880 af Kammerherre Sehested og beskrevet af ham i »Fortidsminder og Oldsager fra Egnen om Broholm« 1878 og »Archæologiske Undersøgelser« 1884.

Paa Sjælland kender man ikke Urnegravpladser fra Folkevandringstiden, man har der i denne Periode altid begravet Ligene ubrændte, en Begravelsesmaade, der ogsaa har været anvendt her paa Fyn, antagelig samtidig med Ligbrændingen, idet der er fundet ikke saa faa saadanne Grave, ved og Side om Side med Urnegravene.

Paa Urnegravpladsen ved Nybølle fandtes kun Urnegrave, end ikke af Brandpletgrave er der fundet en eneste paa selve Gravpladsen, derimod har jeg paa en nærliggende Mark, ogsaa paa Toppen af Bakkekammen og hørende til samme Ejendom og samme Matr. Nr., vel godt 100 m fra Urnegravpladsen, fundet 4 Brandpletgrave uden Oldsager, kun med Skaar og brændte Ben.

I Jylland har man hidtil kun fundet et Par mindre Gravpladser af lignende Art som den ved Nybølle, saa Urnegravpladser fra Folkevandringstiden maa sikkert siges særligt at høre Fyn til, og er det vel derfor ret berettiget, at dette interessante Fund — Nybøllefundet — faar en Omtale i Fynsk Hjemstavn:

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

TRANEBÆR (*Oxycoccus quadripetalus*). Denne fine lille Moseplante bærer forholdsvis store, runde, røde Bær, der kan bruges i Stedet for Tyttebær, som er ret sjældne paa Fyn. H. J. Trojel omtaler dem 1771 (AaOA. I S. 604) og siger: »her kalder Almuen dem Lumbær og Tuebær.« Disse Navne er ikke forsvundne endnu, omend de synes at være meget sjældne. Saaledes meddeles Tuebær fra Faaborg-Egnen af ER., 1866—78 ganske vist for Tyttebær, og fra Ringe-Egnen angives Lumbær eller Lungbær (LPF.), og Meddelelsen peger paa, at Forleddet Lung maa betyde Lyng-Mose. Førnævnte H. J. Trojel skriver:

»Efter Michaelis blive de indsamlede, og de smaae Stilke afpillede; derpaa koges de i en Krukke under lugt Log, uden at komme nogen Vedske paa dem, som skeer saaledes: Bærrene i en høj Krukke, sætter Krukken i en Gryde over Ilden, lægger et Log paa Krukken og en Steen ovenpaa; lader saa Vandet koge, til Bærrene er møre nok, da de udgive en overflødig stærk rød Saft, og kand de saaledes syltede uden videre Tillavelse giemmes Aaret om og længere og bruges som andet Syltetøye, da man alleeneste overstrøer dem med Sukker, naar man vil bruge dem; de ere af en meget god og ledskende Smag, og ere af mange blevne spiste for rette Tyttebær; thi denne Tranebærrenes Brug er ey her i Landet almindelig bekiendt.«

TRÆER. En Del af Træerne er allerede omtalt paa sit Sted; men visse Forestillinger gælder for en hel Række af Træer og ikke for en enkelt Træart, ligesom nogle Remser omhandler flere Træarter, hvorfor en Fællesomtale kan være paa sin Plads. Hos Sprogmanden Moth, der levede omkring 1700, findes et Vers, der kan formodes at være af fynsk Oprindelse og derfor hid sættes her, aftrykt efter VSO. 1829:

»Hug til Plovaas haarden Eeg,
Og til Muldfæld Bøgen sei;
Men til Auset eller Nav
Skiær en Elm ved Roden af.
Riiseg gaar til Plovløb hen;
Asken bedst til Kiepstok tien.
Nødden af Skovabild tag;
Tøndebaand af Hassel mag.
Alt næskaaren holdes bedst,
Som er fældet uden Blæst.«

Mon der ikke med Auset kan menes Akslen paa Hjulploven? I Sydfyn benævnes Akslen paa en Vogn nemlig Ausli eller Ausel (PeL.). I gamle Dage blev der ogsaa »skaaret Pinde for Modсот«. Der skulde bruges 9 Pinde af ligesaa mange forskellige Slags Træ (FH. 1929 S. 31). Mod engelsk Syge blev det i ældre Tid anbefalet at trække Barnet igennem et Hul i Træet (se under Eg). Den foran omtalte kloge Mand Jørgen Larsen Bøie brugte dog en anden Fremgangsmaade. Han tog ni Slags Kviste af forskellige Træer, som han sammenbandt i Firkant, gennem hvilken Barnet saa skulde gaa tre Gange imod Solens

Opgang, medens den kloge Mand stiltiende brugte Guds Ord (ER.). Naar de unge Blade paa Buske og Træer blev svedne sorte af Nattefrost eller skarp Blæst, troede Almuen i Fyn, at det hidrørte fra Lynilden (ER.). Forøvrigt brugtes forskellige Slags Træer til Fremstilling af Trækul. Byhyrden i Gudbjerg ryddede om Vinteren Træstubbe i Skoven og brændte dem til Kul. Pengene, der kom ind for Trækullene, var de eneste rede Penge, han raadede over (FT. 14.3.1930).

TRÆVLEKRONE (*Lychnis flos cuculi*): Mariemøller (Ringe, AKA. 1929).

TUSINDGYLDEN (*Centaurium umbellatum*). Har paa Grund af sine bitre Egenskaber været anvendt i Medicinen og er blevet forlangt paa Apotekerne under flere forskellige Navne, saaledes paa Fyn som *Epilobangustifol* (EAP. 1894 S. 21), et Navn, den har laant hos GEDERAMS (i ældre Tid: *Epilobium angustifolium*), som den iøvrigt ikke ligner. »Den har megen Bitterhed, og kan bruges i Stedet for Humle, hvortil den bliver anvendt af Bønderne i Davinde i Fyen. De trække den til den Ende op med Rod, veire den som Høe, og til en Brygning, tage de en Haandfuld deraf, som de blande med Humlen« (JWH. 1821 S. 264).

TVETAND, se DØVNÆLDE.

(Fortsættes.)

SAGN FRA OURE OG FLERE STEDER

SOM JEG HØRTE I MIN BARNDOM

AF FRISKOLELÆRER RASMUS HANSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER

14.

Det høje Hus paa Hesselagergaard skal være bygget i et Uføre paa Pæle, og der boer en Lindeorm inde under, som har hjulpet den Mand tilrette, der fra først af byggede Gaarden. De fleste tro derfor ogsaa, Gaarden skal synke igjen en eller anden Juleaften, men hvad Aar, dette skal skee, ved ingen rigtig Besked om. Men Herskabet frygter vist, det skeer snart, for Snese Aar i Rad har det aldrig slaæet feil, det jo forlader Gaarden hver Juleaften og kommer ikke tilbage den Nat.

15.

Paa Hesselager Mark ned mod Aæn, der løber fra Vormarksmølle, ligger den største Steen her ud i Landet. Han kaldes Dam-

mesteen, og skal være kastet af en Jette fra Langeland efter Svindinge Kirke. Det Pak kun slet ikke fordrage at høre Klokkerne; og denne havde sagtens troet at gjøre sit Folkefærd en stor Glæde, ved at knuse Kirken, før hun blev færdig. Han naaede dog ikke, hvad han vilde, for hans Hosebaand, som han slyngede Stenen i, gik istykker, og Stenen faldt, hvor han ligger endnu. De mere Vantro mener ikke Stenen har været saa stor, ved Kæmpen kastede ham, men at han er voxet siden, ja der er dem, der troer, han vox endnu, hvergang han lugter nyt Brød.

16.

Mads Skovfoged ved Klingstrup gik en Dag ude i Skoven med sin Bøsse paa Nakken, da seer han en kulsort Fugl, af et Slags han aldrig havde seet før, sidde oppe i et høit Træ. Den maa jeg skyde, tænkte Mads, for at lære ham at kjende, og tillige for at kunne vise ham frem til andre Folk. Saa lægger han an og skyder. Men Fuglen fløj til Veiers, og Træet blev hængende ved hans Kløer. Det blev trukket op, med Rod og samt, og fulgte nu Fuglen igjennem Lüften, saalangt Mads kunde øine dem; og han saa dem aldrig meer. Saa gik han hen, og saa ned i Hullet, hvor Træet havde staaet. Der saa han en Kjedel staa fyldt med Kul. Men Mads var klogere end de fleste: han tog Kjedelen med ind i sit Huus, saa blev Kullene til hele Penge (Sølv- og Guldpenge); dernæst gjorde han Korsets Tegn over dem, saa var de saa gode, som andre Penge. Han blev derved saa rig, at han købte sig Klingstrup.

17.

Fra Glorup til Rygaard gaaer en Løngang, som skal være gravet i rigtig gamle Dage. I mange Herrens Tider vidste ingen rigtig Besked herom, men for snart et Hundret Aar tilbage blev Nedgangen til ham funden i Riddersalen paa Rygaard. Saa vilde den gamle Greve endelig have Gangen undersøgt; og dristige Folk vovede dem derned med Lys og alle Slags Redskaber, at forsvare sig med, for Tilfældet der skulde bo Lindorme eller Drager, hvad der jo godt kunde paa saadant et Sted. De naaede frem til en stor Kobberport, som de prøvede at lukke op; men det var dem en reen Umulighed. Da det nu sagde saa fælt, næsten som det kunde jamre sig, indenfor, og deres Lys tillige begyndte at slukkes, skyndte de dem tilbage, alt hvad de kunde. Siden den Tid har Gangen været Gangen.

18.

Svindinge og Ørbek Sogne hørte i gamle Dage under samme Præst. Men det var en meget besværlig Sognevei, for den Gang var der ingen Bro over den store Aa ved Ørbeklunde; og det var næsten Livet om at gjøre, naar nogen skulde derover i Vandflod eller Tøbrud. Tilsidst druknede der endogsaa en Præst; men saa gjorde Kongen, han hed nok Kristjan den 4., Ende paa denne Ulempe og byggede Præstegaarden i Ørbek og ansatte en Præst derved.

19.

I gamle Dage, men Folk endnu ansaa det som en god Gjer-ning, at stjæle sig et Træ eller flere i Skoven, naar bare de kunde komme vel fra det med Herskabet, var der et Par Brødre, der havde udseet dem en kjøn Eg ude i Brænderup Vænge. Saa en Nat, det sneede saa rart, at ingen kunde følge Sporet, og ingen havde Morskab af at passe Skovtyve op, kjørte de ad Sko-ven til. De havde taget de sikkreste Mærker paa Egen, men skee kunde det ligegodt, de kunde tage feil i Mørket; og derfor vilde de, før de tog fat paa Arbeidet, forsøge om det var den rigtige. De stod nu og omfavnede hende, for at være sikre i deres Sag; men da seer de et helt Trug fuldt Ild falde fra Himlen og lige ned paa Egen, de stod og maalte. Det kan nok være de fik deres Heste for Vognen i en Hast, og afsted hjem, for det kunde være, mente de, Vorherre var ikke af samme Mening som de, naar Talen blev om Egen.

20.

Mange Aar tilbage var der en Skovrider paa Broholm, der hed Blangstrup; han kunde være to Steder. En Dag var han saaledes taget til Dong, for at eftersee Skovene, men blev til samme Tid seet paa Gudme Mark, ned efter Hesselager. Her gik han hele Dagen fra Mose til Mose og jagede efter Vildænder. En Mand, hvis Faar hans Hunde jog løse, sagde det til ham. Han blev meget forundret over det; og det lod til, det var første Gang, han blev overbeviist om, han kunde være to Steder. Hidtil havde Skovrideren efter Folkensnak paastaet, Mennesket havde ingen udødelig Sjæl; men det sagde han aldrig meer. Han blev efter den Tid saa gudfrygtig, at han købte Balles Lærebog, og lærte den udenad.

21.

Paa Brudager Mark boede en Gaardmand, der var bedst kjendt ved Navnet Eiby, han kunde ogsaa være to Steder. En

Dag reiste han til Svendborg, men gav først Karlene Ordre paa, at passe en Klot godt, der stod i Stalden. Han kunde efter deres Meening omtrent være naaet Svendborg, da saa de ham tydelig komme ind af Porten og gaa ind i Stalden, hvor han gik og puslede om ved den omtalte Klot.

En anden Gang, han var med Karlene i Marken, traf det sig, de kunde behøvet en Fork ved deres Arbeide. Saa bad de, Eiby hente dem en. Men han svarede: Siden vi nu ingen har faaet med, maa vi undvære ham. Han blev ogsaa hos dem. Men da de nu kom ind om Aftenen, spurgte Konen Karlene, hvorfor dog Eiby saaledes havde gaaet frem og tilbage hele Eftermiddagen med den Fork paa Nakken, bestandig ud og ind ad Gaardet. Hun havde flere Gange været ude og spurgt ham selv ad, men ingen Svar faaet. Karlene sagde hende saa bestemt, han havde været hos dem hele Eftermiddagen. Ja saa maa det have været noget andet noget, sagde hun. Men Karlene vidste nok saa, hvad de vidste.

22.

Hele Veien fra Broholm til Gudme er det igrunden slet ikke rigtig fat, og Mennesker i Snesetal har seet eller mødt et eller andet Sært, snart paa det ene Sted, snart paa et andet. Saaledes gik en Aften meget sildig en Kone fra Broholm til sit Hjem i Gudme, da hun nærmede sig Lillesø, saa hun ved Maaneskinnet en Deel smaa Folk løbe omkring der i stor Travlhed. Men da hun saa kom tæt til, var det kun nogle Tørvestabler. Det var dog det sære ved den Tørv, at hun gloede mod Maanen, som det kunde være Sølv. Det kunde dog være morsomt, mente hun, at prøve, hvordan den Tørv brændte, og om hun ikke kunde bruges for Lys. Saa fyldte hun sit Forklæde; men det blev dog for tungt at bære, og derfor smed hun det oppe paa Veien. Ved hun nu kom hjem og hægtede sit Forklæde af, klang det et Par Gange, som der kunde falde hele Penge paa Gulvet. Hun tændte saa et Siv og saa efter, og til hendes Forskrækkelse laa der til god Redelighed et Par Sølvklumpe paa Gulvet. Det var jo saa nemt at tænke, de var kommen af Tørven, og hun ikke allene fortrød, hun havde slængt Tørven, men gik strax og vilde hente den, der var dog ikke noget at hitte hverken, hvor hun havde slængt sit Forklædefuldt paa Veien, eller hvor de mange Stabler stod ved Søen.

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

HJEMSTAVNSSTÆVNET I VEJSTRUP

I Dagene 28. Juli—5. August holdtes det 9. danske Hjemstavnstævne i Vejstrup. Det var tilrettelagt af et Udvalg med fhv. Højskoleforstander Th. Dissing, Vejstrup, som Formand. Tilslutningen var god; der var 85 faste Deltagere og desuden adskillige, der var med enkelte Dage. De fleste boede og spiste paa Vejstrup Højskole. Stævnet lededes paa en udmærket Maade af Th. Dissing.

Stævnet aabnedes om Aftenen 28. Juli med Taler af Th. Dissing, Amtmand Ove Koefoed, Svenborg, og Forstander Peder Bukh, Vejstrup. Næste Morgen begyndtes der paa den lange Række Foredrag, Programmet bød paa. Rækken omfattede følgende: Statsgeolog, Dr. phil. V. Nordmann: Sydøstfyns geologiske Forhold, Dr. phil. Vilh. Lorenzen: Sydfynske Herregaarde, Dr. phil. Holger Hjelholt: Sydfynske Vandmøller, Magister Poul Andersen: Fynske Dialekter, Lærer H. C. Frydendahl: Jærnudvinding paa Fyn i gamle Dage, Museumsinspektør Johs. Olsen: Det gamle Svenborg, Overlæge O. Helms: Sydfyns Fugleliv, Forstander Peder Bukh: Hjemstavnen og Folkesindet, Museumsinspektør C. Neergaard: Oldtidsmindesmærker i Sydøstfyn, Adjunkt, cand. mag. R. Balslev: Kansler Johan Friis til Hesselagergaard, Dr. phil. Marius Kristensen: Brødrene Wegener fra Gudbjærg, Dr. phil. Marius Kristensen: Landsbynavne i Sydfyn, Museumsinspektør C. Neergaard: Kammerherre N. F. B. Sehested, Valgmenighedspræst A. Nørgaard: Den aandelige Vækkelse i Sydøstfyn for 100 Aar siden, Arkivar Hans Ellekilde: Friskolelærer Rasmus Hansen og hans Folkemindesamling, Afdelingschef, Baron Cai Schaffalitzky de Muckadell: Niels Juel. Desuden blev der paa Udflugterne talt af forskellige, især af Bibliotekar E. Haugsted, Seminarieforstander Th. Egebæk, stud. mag. Chr. B. Graversen og Lærer C. G. Høgstrøm, foruden nogle af forannævnte Talere.

Udflugter foretoges til en Rigdom af smukke Landskaber, geologiske Seværdigheder, Kirker, Herregaarde, Byer og Skoler. Det blev herlige Ture i det frodige Sydfyn, der i de varme, solrige Dage rigtig viste sin smilende Ynde. Mest festlig var vel Turen Taasinge rundt med Besøg paa Drejø, i Ærøskøbing og

ved Ristinge Klint. Denne Tur paa den straalende Solskinsdag rundt i det Ørige, som Deltagerne senere fik et storslaaet Rundskue over fra Bregninge Kirketaarn, vil sikkert blandt de sydfvnske Minder staa med den festligste Glans.

Det blev udbytterige Dage, og den Tak, der ved Afslutningsfesten lød til Lederen, Th. Dissing, fandt varm Tilslutning fra Deltagerne.

H. C. F.

GAMLE SANDSAGER

HVAD SVALEN SIGER

Sidst da jeg var hæren,
var der en Guds Næren,
men nu, jeg kommer igjen,
saa er det skvit-skvat og hen
til de Æspindquinder.

Dette Skæmtevers, eller snarere Gaade, lærte min Mormor (1817—1888) mig i Gudbjærg først i 1880erne. »Æspindkvinder« har jeg aldrig set stavet; men det udtales med Tryk paa Æ og det sidste i. Min Morbror har givet mig en Forklaring paa Gaaden, som gaar ud paa følgende:

Det er Svalen, som klager; for naar den kommer i Forsommeren, er det sommetider smaat med at finde Føden, »Guds Næren« — og ikke nær saa godt som »sidst, da jeg var hæren«, den foregaaende Sommer, men da Svalen ikke forstaar, hvorfor det er saadan, saa flyver den med sit »skvit-skvat« hen til »de Æspindquinder«, til Spindekonerne, for de er de værste Sladderkællinger i hele Byen, og de ved Besked med Alt og med Aile i hele Sognet. Saadan var hans Forklaring; der findes maaske andre.

Spindekonerne var fattige Indsidderses eller Daglejeres Koner, som for at bøde lidt paa det Misforhold, som ofte var tilstede: ringe Indtægt og en stor Børnesflok, arbejdede for Gaardmændene, bl. a. ved Hjemmespinding. Mon disse Koner nu var saa sladderagtige? — ja, jeg ved det ikke, men Paastanden herom kalder et andet Minde frem fra min Barndom om en fattig Kone, som gik rundt fra Gaard til Gaard og bad om »en Taar Mælk« i sin Spand; hun udtalte sig omtrent saaledes: »I kan tro, det er ikke saa helt let at gaa saadan rundt, for der skal siges meget

for at faa en Taar Mælk, men endnu mere for at faa Spanden fuld.« Hendes Erfaring maa have været den, at Mængden af den Mælk, hvormed Gaardmandskonen bønhoerte hende, stod i Forhold til den Mængde Sladderfortællinger, som hun kunde diske op med. »Spindekonerne« har muligvis, naar de afleverede det spundne Garn, gjort samme Erfaringer som »Mælkekonen«. Per Larsen, Gartnerfmd., København.

Lignende Remser om Svalen findes bl. a. i Skattegraveren IV S. 78, VII S. 227, E. T. Kristensen: Jyske folkeminder IX S. 83, Danske Dyrefabler og Kjæderemser S. 202 f. Sidstnævnte Sted forklares Spindekællinger som Edderkopper (jfr. Feilbergs Ordbog, Spindekone). At Svalen ikke ynder Edderkopperne, der jo i nogen Maade gaar den i Næringen, er forstaaeligt. Men hvis Æspindkvinder i ovenstaaende Remse skal betyde Edderkop, er det en noget besynderlig Form, Ordet har faaet. Kan det være gaaet saadan til, at Remsen er kommen fra Jylland, og at det jyske Kendeord æ paa Fyn er blevet opfattet som en Del af det efterfølgende Ord? Paa de foran nævnte Steder findes Formerne: Spindekjællinger, Spindkvindi, Spindkoni, Spindkvinderne, Spindekone. En af de paagældende Optegnere, og netop en fra Gudbjærg Sogn, Lars Jørgensen Duelund, Lakkendrup, der har Formen Spindkvinderne, opfatter dog Ordet i samme Betydning som Per Larsen. Han tilføjer nemlig: »Disse fik deres Betaling i Mel, Gryn o. s. v.«

Kan Læserne oplyse yderligere om Ordet eller meddele andre Former af Remsen? H. C. F.

TALEMAADER

Ha(n) sejr u, som om ha(n) hå æt en Skæppe Ukræi å sku i Lav me æin te. (Saaledes karakteriseres et høst Udseende.)

Han ligner en afsat Degn, som aldrig har været indsat.

Min Fars ny nette Lodør har ni ny nette Nonagler. (Skal siges hurtigt.)

Jeg lester mej så lajdele, Go Daw, for jer Hund, er jer Far hejme, vil han bi?

Har I ingen fremmer Lam set, Gud velsigne jer Spise, ved jer Får.

Fra N. Aaby Sogn.

N. Thinesen, Værkbetjent, Nyborg.

I September udkommer paa Hasselbalchs Forlag:

NIELS KJØNGSDAL:

BANKEGAARDEN

Ca. 290 Sider, smuk Udstyrelse, Pris Kr. 4.50.

Med »Bankegaarden« har Forfatteren ud fra personlige Erfaringer og Iagttagelser søgt at give en malende, naturtro og fængslende Skildring af de mangeartede Rørelser og sære Begivenheder, som den saakaldte Gullaschtid under og umiddelbart efter Storkrigen var saa rig paa.

Bogens forskelligartede Typer — onde og gode i Flæng — er uden at være Kopier tegnet op efter Modeller fra Virkeligheden, Typer, som Forf. har mødt paa sin Vej, og som man møder den Dag i Dag.

Stærke Lidenskaber udfolder sig i Bogen og resulterer i Brydninger, tilspidsede Situationer og fængslende Optrin. Side om Side med Moral og Ærlighed bolttrer den stigende Kriminalitet sig i alle Afskygninger. Det onde og gode i Menneskenes Sind strides om Overtaget. Nogle sjakrer og tusker følelsesløse med Gods, Hjem og Ære for Guldets Skyld, medens andre udviser en udpræget Hjemstavnsfølelse og pietetsfuldt værner om Hjem, Moral og Slægtstraditioner.

Skuepladsen er hovedsagelig fynsk, og Udgangs- og Samlingspunkt for de mange Hændelser og filtrerede Traade, der afslører Menneskeskæbner, er den gamle Bankegaard, som ses paa Omslaget, og efter hvilken Bogen har faaet Navn.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

I. R. Hübertz: Beskrivelse over Ærø.

Et historisk, topographisk Forsøg. 1834, optrykt 1919.

Hæftet 6,50 Kr., indbunden i V.-Bind 9,50 Kr.

N. Klein: Tre Fortællinger fra Ærø og Als, 1927.

Illustreret af Chr. Tom-Petersen.

Hæftet 3,75 Kr., indbunden i V.-Bind 6,75 Kr.

Faas i alle Boglader.

C. Th. Creutzs Boghandel, Ærøskøbing.

===== AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN =====

NYE BØGER OG HÆFTER

August F. Schmidt: Fra Røj og Ravnholt.

Danske Studier. 1931. 1.—2. Hæfte.

Nordiska Museets och Skansens Årsbok, Fataburen. 1931.

Om kort Tid udkommer:

AUGUST F. SCHMIDT:

LANDSBYSMEDEN

ET STYKKE BONDEHISTORIE

PRIS 2 KRONER

Faas hos:

THOMAS NIELSENS BOGHANDEL, RYSLINGE — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Tolv Gange om Aaret kommer der et smukt lille Hefte og bringer Bud om gammelt fynsk Folkeliv. Billeder af gamle Huse, Gadepartier og Redskaber eller af særprægede fynske Landskaber veksler med Vers, hvori Øen og dens Mennesker prises; men Hovedparten optages af korte lokalhistoriske Bidrag og særlig af Folkelivsskildringer og Folkemindeoptegnelser, adskillige af Bidragene er skrevet i letlæselig Lydskrift. — Bortset fra den Interesse, dette smagfulde lille Skrift kan have for den særlig fynske Hjemstavnsfølelse, har det ogsaa almen Betydning ved at fremdrage og bevare en Række Træk og Minder, som maaske ellers gik tabt. — Paa en smuk Maade gives her Fynboerne en Tilskyndelse til at optegne alle ejendommelige Træk vedrørende gammelt Folkeliv og Folketro. Hvert Hefte bringer et frisk Pust fra den dejlige Ø, hvor Oldtids Kæmpegrave staar mellem Æblegaard og Humlehave, den Ø, der sammen med de omliggende Smaaøer har udviklet den højeste Skønhedssans i vort Land, hvad Husbygning og Haveanlæg angaar.«

Henrik Ussing i »Danske Studier«.

FRISKOLEFOLK

UDGIVET AF ANDERS UHRSKOV

Første Bind, 227 Sider, indeholder fire fynske Skildringer, hvoraf Hovedstykket er de Erindringer, Gaardejer Christen Hansen i Vejstrup (1811—1901) har optegnet.

Af Pressens Udtalelser anføres:

»Her er en bog, som undertegnede vil ønske mange læsere, baade blandt den ældre og den yngre slægt.« (Grønvald Nielsen i Højskolebladet.)

»Denne Bog er et Stykke dansk Kulturhistorie, en paaagtelsesværdig Skildring af den aandelige Udvikling inden for en enkelt Bondeslægt.« (H. H. i forskellige Venstreblade.)

»Disse Skildringer er ægte, fordi de er førstehaands, baaret af en naturlig Varme, og fordi de ikke svæver i Luften, men træder frem paa en Baggrund af Dagligdagens Livsforhold. »Friskolefolk« er baade Kulturhistorie og Aands-historie.« (Olaf Andersen i Fyns Venstreblad.)

Pris 4 Kr. 50 Øre. — Faas i enhver Boghandel.

P. Haase & Søns Forlag.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: N. Larsen: Eldre fiskemetoder i helnæs-Bugt. — Dorthe Harritsø Jensen: Jørn Nemle-temle.
— Agel Lange: Fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Ewald Tang Kristensen: Af Vedel Simonssens Optegnelser fra Svendskekrigen. — Peter R. Olsen: folkeminder fra Rerteminddeegnen. — Gamle Sandfager.

10. hæfte.

Oktober 1931.

4. Aargang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppens Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

Før Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Stud. theol. Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, [Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Der hugges Skrutter.

ÆLDRE FISKEMETODER I HELNÆS-BUGT

AF KAPTAJN N. LARSEN

I Anledning af Hr. Førstelærer Johs. Andersens Artikel om »Aalefiskeri i Odense Fjord i svundne Tider« (FHj., Apr. 1931) fristes jeg til at fortælle om lignende og andre Fiskemetoder fra et Sted paa Fyn, der ligger diametralt modsat Odense Fjorden, nemlig Helnæs-Bugt. Denne Bugt skærer sig ind i Fyns S. W. Kyst omtrent midt imellem Assens og Faaborg og begrænses mod W. af Halvøen Helnæs, mod N. og Ø. af Fyns Land og Horne Næs. — Bugten deles i to Dele ved et stort Flak, hvorpaa Øerne: Ilumø, Horsehovedø og Vigø ligger, og kaldes N. for Flakket for Nørre-Fjord, eller af Beboerne paa Helnæs for Lille-Strand (Lillestraa), og S. for Flakket for Sønder-Fjord.

For Aalefiskeriets Vedkommende brugtes i tidligere Tider: Aaleruser (Aalegaarde), Stangning og Blusning samt Aaledrivning med Vaad fra Baad. Disse Metoder anvendes tildels endnu den Dag i Dag. Derimod har Glipping efter Aal, saavidt mig bekendt, aldrig været anvendt i Helnæs-Bugten.

Men der er særlig 2 Fiskemetoder, der har været meget anvendt her, og da disse nu næsten ikke bruges mere, vil jeg gerne herigennem søge at give en nærmere Beskrivelse af dem, for at de ikke helt skal gaa i Glemmebogen. Disse 2 Fiskemetoder er:

- 1) Fangst af Skrubber og Fladfisk med Haandline og Krog. (Hugge Skrutter).
- 2) Fangst af Sild med Haandline og Krog. (Hugge Siel).

Til den førstnævnte Metode anvendes en Line eller Snøre, som den kaldes paa Æggen, af Hamp, Tvist eller, hvad der var meget almindeligt i tidligere Tider, af snoede Hestehalehaar. I Snøren var fastgjort et Blysynk af Form som et A og med en Længde af ca. 15 cm. Snøren fastgjordes i Toppen af Synket

Der er Bid.

og Tjavsene i hver af Benene. Tjavsene var ca. 25 cm lange, lidt tyndere end selve Snøren og med en almindelig Fiskekrog i hver. Som Agn anvendtes Sandorme, der gravedes op paa Revlerne under Land. Der fiskedes fra Baad, dog kunde der om Vinteren, naar Isen dækkede Fjorden, fiskes gennem Huller i Isen. Fiskepladsen var næsten altid Nørre-Fjorden, og fra Helnæskysten skulde man ud forbi Landgrunden, hvis Bundart er Sand og Tang. Herefter blev Bundarten til Mudder og Slik, og dette var netop Stedet, hvor Fladfisken yndede at holde til. Pladsen var let at finde, da den var bestemt ved gode Landmærker. Ankomsten til Stedet med Baad ankredes op for et Anker eller Sten, og Fiskeriet begyndte. Sandorme sattes som Agn paa Krogene, og naar Snøren var firet ud, skulde den afpasses eller indstilles saaledes, at Krogene med Agnen var ca. 3 cm. fra Havbunden. Denne Indstilling af Fiskesnøren var en af de vigtigste Betingelser for, at Fiskeriet kunde give et godt

Resultat. Hvis hver af Fiskerne kun havde en Snøre i Brug, holdtes denne simpelthen i Haanden, men som Regel var der flere Snører i Brug samtidig, og der anvendtes da en saakaldt »Vippe«. Denne var en Træskaar ud af Ask eller af en anden bøjelig og sejt Træsart. Snøren blev saa efter Indstilling til Dybden fastgjort til Vippen, og denne igen stillet i Baadens Lønning. Saasnart Fisken nu snappede efter Agnen, sattes Vippen i en nikkende Bevægelse, og paa denne Maade averteredes »Bid«.

At fange Fladfisk paa Krog med Agn har været kendt og brugt mange Steder rundt om ved Danmarks Kyster, dog mest med Langline; men paa denne ovenfor beskrevne Maade har det, saavidt mig bekendt, næppe nogen Steder været drevet saa rationelt som her paa Helnæs-Bugten i tidligere Tider. Især brugtes det meget af Beboerne paa Helnæs, helt op til for en 10—15 Aar tilbage, ja bruges endog af og til endnu. Den Gang blev der »hugget Skrutter« af næsten alle Sognets Beboere, og det lige fra Præst, Skolelærer og ned til smaa Purke, de sidstnævnte var ikke de mindst ivrige. — Fiskeriet blev drevet, dels for at faa et kærkomment Supplement til og Afveksling i den daglige Spiseseddel, og dels som en Sport. — Naar nu flere Baade var samlet paa Fiskepladsen, da opstod altid en Kappelstrid om, hvem der kunde fange flest, og hvor kunde vi Drengene blive kry og stolte, naar det lykkedes en af os at blive Dagens Sejrherre. — Det var ogsaa tidligere Skik og Brug, at den, der fangede den første Fisk, skulde have en Snaps af sine Fiskemakkere, og Flasken gik da rundt fra Mund til Mund, dog kun mellem de voksne. — Ved Foraarstid og Forsommeren fangedes mest Is-singer (Plæier), senere hen paa Sommeren, omkring Høsttid, kom det store Træk af Skrubber (Skrutter), og da var det ikke ualmindeligt, at enkelte Fiskere kunde fange indtil 100 Stk. Fladfisk paa nogle Eftermiddagstimer.

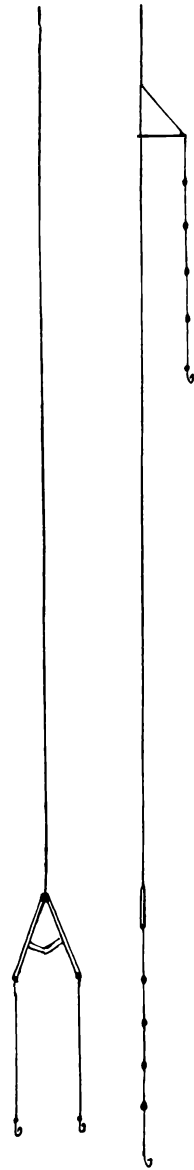

Fig. 1.   Fig. 2.

Fig. 1. Skruttesnøre.

Fig. 2. Sielesnøre.

Den anden Fiskemetode, »Fangst af Sild med Haandline og Krog« (Hugge Siel), bruges vist slet ikke mere, men var meget almindelig anvendt indtil for en 30 Aar siden af Beboerne ved Helnæs-Bugten og fra Dyreborg ved Faaborg. Snøren, der anvendtes, var ligesom den førnævnte til Fladfiskeriet af Hamp, Tvist eller snoet af Hestehalehaar. Enden af Snøren blev fastgjort til et Synk af Bly, ca. 10 cm langt og af en Lillefingers Tykkelse. I den anden Ende af Synket fastgjordes Tjavsens, der var ca. 60 cm lang og snoet af 6 Stk. hvide Hestehalehaar. — Fremstillingen af disse Tjavse var et vanskeligt Arbejde og krævede megen Omhu og Paapasselighed under Udførelsen. Hvis Snoningen blev for haard, knækkede Tjavsens, og var den for blød, blev Tjavsens langstrakt i Snoningen og havde da Tilbøjelighed til at blive uklar, naar den kom i Vandet. Det var derfor kun faa, der havde det rette Haandelag for at sno disse Tjavse. Erhvervelsen af de hvide Hestehalehaar kostede ogsaa en Del Bryderier. Der paa Egnen fandtes nemlig kun ganske faa Heste med hvide Halehaar, og da det tilmed skulde være Halehaar fra en Hingst, Hoppernes Halehaar var møre og gullige, gjorde dette Problemet endnu vanskeligere. Efter at Tjavsens nu var snoet, udhamredes 3 à 4 Stk. Blyhagl, til de var ganske flade, og rullede derefter omkring Tjavsens med passende Mellemlum. Disse smaa Blyvægte skulde tjene til at holde Tjavsens lodret under Snørens op- og nedadgaaende Bevægelse i Vandet. Yderligere anbragtes en Tjavs til paa Snøren, ca. 2 m over Synket. Denne Tjavs holdtes ud, klar af Snøren, ved Hjælp af en ca. 10 cm lang, tynd Træpind, fastgjort i Snøren og vinkelret paa denne. Til Kroge anvendtes Messingkroge, og disse skulde under hele Fiskeriet holdes skinnende blanke. Agn anvendtes ikke.

Ankommen til Fiskepladsen, der som Regel var i Sønder-Fjorden, ankredes op med Baadene, og Snøren firedes ud. Dennes Indstilling skulde nu afpasses saaledes, at Synket var 3 à 4 m fra Havbunden, og Snøren blev derefter fastgjort i Baaden. Det var almindeligt, at hver Fisker havde to Snører at passe, en i hver Side af Baaden, og disse blev nu med smaa korte Tag bevæget op og ned. Silden løb da efter de skinnende Messingkroge og blev paa denne Maade fanget. — Da Sildens Mund er meget skør, hændte det hyppigt, at Krogen slap ud, og Fisken forsvandt. Særlig paa det sidste Stykke fra Vandoverfladen til Lønningen krævedes stor Forsigtighed og et særligt Tag, for at

Silden ikke skulde slippe af Krogen og smutte væk. — Dette Fiskeri fandt næsten altid Sted omkring Høsttid, naar Silden kom ned i Bælterne, og den bedste Tid paa Dagen for Fiskeriet var sædvanligvis en Time før Solnedgang om Aftenen og en Time efter Solopgang om Morgen. (For da bier Sielen best, sa de gamle). — Sommetider kunde en hel Flotille af Baade, med 2 til 4 Fiskere i hver, ligge opankret tæt Side om Side paa Fiskepladsen. (Sieledivet). Og hændte det saa, at der var rigelig med Sild og gav god Fangst, ja, da kan det nok være, at Snakken og Lystigheden tog til, og Vittigheder fløj fra Baad til Baad under Latter og Skæmt.

Som allerede nævnt er disse Fiskemetoder desværre næsten helt gaaet af Brug nu. Vel nærmest fordi der, især for den førstnævnte Metodes Vedkommende, i de senere Aar er opfisket saa store Mængder af Fladfish med de nuværende moderne Fiske-redskaber, at Bestanden som Følge heraf er indskrænket meget betydeligt. Og for dem, der driver Fiskeri som Erhverv, er disse Maader at fiske paa vel nok for primitive til at kunne lønne sig. Men for den, der som Dreng har haft Fornøjelsen at være med til at »hugge Skrutter og Siel«, vil Mindet herom blive bevaret som nogle af de morsomste og glædeligste Stunder fra Drengetiden.

JØRN NEMLE-TEMLE

AF DORTHE HARRITSØ JENSEN

Ja, je la gæne Sluren gaau,
 aa dæ æ altij lit om Snakki,
 skønt Folk di vrijr me jævnle Nakki,
 som de kaa ditte val faastaau;
 men je ska løu dem, heile Stakki,
 a je æ Kræemer for aa spaau,
 faa va je se'er, de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

Denj Pie, som tjente me i Fjour.
 te hinj sae je: Fjorten Dau,
 saa ha du nok i Slij aa Plau,
 vis du ta Plaes ve Kærstens Mour!

Paa aaute vaa de heilt a Lau;
 hun maatte sanne disse Our,
 a va je se'er, de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

Vi hae ju A'espil i Gaaur;
 aa sei saa te denj høune Baer,
 ha sae, vo Æ'er vaa tørre Saer,
 aa di blev minjre Aaur faa Aaur.
 Da sae je: Va saa dine Kaer?
 Du maa sgu højste, som du saaur!
 Ja, va je se'er, de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

Lass Knuesen ue ve Haastrup-Sve'et
 han hae ju væ i Rijmaanjanj lænj.
 Je sae, a holt han paa sin Pænj,
 saa blev hans Søn nok ette te'et;
 aa di fe smæ i søerle Ænj,
 saa saare Støembri han vaa ve'et,
 faa va je se'er, de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

Faalejn, da di øiste Snei,
 gi di te Krous aa klienke døjde.
 Je sae: Mon I kaa Snei'i tøj'de,
 vo Baanen ette æ saa brei!
 Aa si'en gi ju aa de Røj'de,
 a de blev Kluer me sijste Bei,
 faa va je se'er, de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

Faa Folk æ de en faele Fæer,
 a je kaa rinje faa da Øire,
 faa Sa'et ve de jutte høire,
 aa se'et ve di i'gehæer.
 Men mæj kaa de ju injsi røire,
 je æ'tte rinjre æ'er bæ'er,
 en va je se'er de passer nemle —
 saad'en da saa temle.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

UKRUDT betegnes vel ogsaa nu og da ved Ordet Ugræs, omend dette maaske mest findes paa Prent. Paa Birkholm kaldes Ukrudtsplanter Skit (CJ.) og i Sydfyn Pele (JMJ.). Ogsaa Ordet Klinte kan, som allerede anført, ligefrem betyde Ukrudt, og klintet ukrudtsbefængt.

VALMUE (*Papaver*). Selve Navnet Valmue maa forstaaes som »den fremmede Mue«, idet Mue anses for at være Plantens oprindelige Navn, og Forstavelsen Val her som i mange andre Tilfælde (Valnød, Valbirk, Vælskland = Valland) betegner det fremmede; Navnet Valmue skulde saa herefter først have betegnet Opiat-Valmuen, der oprindelig ikke hører hjemme her. Navnet Valmue har faaet mange Former, af fynske kendes saaledes: Vullemåve (HJT. 1870 S. 323), Mullevåve (HJT.), Mulvåve, Mulvove (Krarup, HCF.), Musvover (FF. 1893 og 1894), Mulvårer (Sk. VIII 1887 S. 43), Mulsvover (Sydfyn, JMJ. 1928), Malvoue (FF. 1893 S. 36; Sydfyn, CDb.), Malavover (HJT. 1867) og Malvuer (M. Børup: Nakjælen 1919 S. 27). Desuden Kokkeurt eller Kokkeurter (Ærø, HJT. 1870 S. 362 og LPL. 1928), Snogerose (ER.), Snogeurt (ER. hos HJT. 1867 S. 160) og Fanens Ywter (Birkholm, CJ. 1928). Angaaende dette Navn udtaler Meddeleren, at Forældrene paa Birkholm advarer Børnene mod at plukke af Blomsterne; det er klart, det maa være en »forgiftig« Blomst, naar det er selve Fandens Urt. I Samklang hermed staar det, at den paa Fyn ogsaa kaldes Fandens Tulipaner (Sk. VIII 1887 S. 43). Som særlige Navne for GÆRDE-VALMUE (*P. dubium*) anføres Storkeurt (Fyn, Sk. XII 1889), Snogerose og Snoweblomst (Faaborg, HJT. 1870 S. 323), medens KORN-VALMUE (*P. rhoeas*) hedder Røde Dreng (Nordfyn, SB. 1918), Røde Roser (Sk. XII 1889 S. 187) og Vild Tulipan (Sydfyn, JMJ. 1928). Om denne blodigrøde Valmueart, der paa Fyn navnlig optræder i Mængde paa Nyborg-Eggen, fortæller Sagnet, at den skal »stamme fra en Plet, hvor en Flok spanske Heste i 1808 havde udgydt deres Blod i en vild indbyrdes Kamp« (OANME. 1927 S. 42). En anden Version gaar ud paa, at det var Spaniolerne selv, som slog deres Heste ned, for at de ikke skulde gaa over paa fremmede Hæn-

der, og ogsaa denne Blodsudgydelse skulde have givet Anledning til Fremkomsten af Valmuen. I H. C. Andersens Roman O. T. Stk. VIII omtales dette saaledes: »En stolt Couleur! men de er ogsaa gjødede med andalusisk Hingsteblood . . . og saa fortælles der videre, hvorledes Spaniolerne lod Hestene gaa frit om, og at de andalusiske Heste kom i Kamp med de danske og senere ogsaa sloges indbyrdes. Naturligvis har saadanne Krøniker intet med Virkeligheden at gøre. Korn-Valmuen kendtes i Danmark paa Kyllings Tid 1688; dens Trivsel er betinget af, at Jorden er aaben og varm, saaledes som den er det i Agre, den følger saaledes med Kornavlens og vilde forsvinde her fra Landet, eller dog blive meget sjælden, hvis Danmark blev skov-, græs- og lyngklædt over det hele. Endelig skal nævnes, at Frøet af OPIAT-VALMUEN (*P. somniferum*) paa Fyn kaldes Birkesfrø og Laktukfrø (EAP. 1891 S. 13 og 41).

VALNØD (*Juglans regia*). Bladene har i tørret Tilstand haft Anvendelse i Medicinen og forlanges paa fynske Apotheker som Kastanieblade (EAP. 1891 S. 36). Træet og Frugten hedder paa Vestfyn Vålney (MK.). Man farvede brunt med Valnøddeblade (FT. 14.3.1930).

VANDAKS (*Polamogeton*), vel især den almindelige og let kendelige Art *P. natans*, hedder Gjeddeblad (FF. 1893 S. 52) og paa Birkholm Grøne Blæ (CJ.).

VANDKVAN (*Archangelica littoralis*). Denne gamle Læge- og Økonomiplante leverer Angelicarod, der sine Steder under Epidemier er bleven tygget som formodet Værn mod Smitten.

VEDBEND (*Hedera helix*). Vintergrønt (FF. 1894 S. 76; Vestfyn, MK. 1928). C. Dalgas fortæller, at man i Rødkilde Have havde plantet Vedbend under Frugttræerne, for at de skulde trække Ormene til sig (CDg. 1837 S- 331).

VEJBRED (*Plantago*). Naar der tales om Vejbred, tænkes der vel oftest paa den bredbladede Art GLAT VEJBRED eller KÆMPE-VEJBRED (*P. major*), der breder sig langs Vejene, hvor den fører ret en Proletartilværelse, bliver traadt paa, tilstøves, oversprøjtes med Tjære og paa anden Maade forulempes og dog stadig eksisterer. Dens Tilbøjelighed til just at følge Vejene har blandt Indianerne skabt Navnet Den hvide Mands Spor eller De hvides Spor. De fleste Folkenavne paa Fyn til denne Plante er Fordrejninger af Ordet Vejbred, saaledes Vejbre og Vejbredblade (MK. og HCF.), Vejbærsblade og Vejbribber (Sydfyn,

JMJ.). I Forbindelse med dens modne Aks' Anvendelse som Føde for Stuefugle kaldes den Fuglefrø (VM. 1929; Ø. Hæsing, LBds. 1928). I Humle kaldes den, ligeledes efter Blomsterstanden, for Rotterumpe (LBds. 1928), og endelig hedder den Munke (HJT. 1867 S. 174). Uden Artsnavn anføres Munkegræs (FF. 1894 S. 76). For en anden, ligeledes meget almindelig Art LANCETBLADET VEJBRED (*P. lanceolatum*) finder vi Navnet Taterhug (HJT. 1867 S. 173), hvilket leder vor Tanke hen paa Stridsmænd og Kæmper, der er udbredte Navne paa de to her omtalte Arter, og som vel oprindeligt er paahittede af Børn, for hvilke de ejendommelige Blomsterstande har afgivet et yndet Kampvaaben i deres Leg. *P. lanceolata* hedder videre Munke (Krarup, HCF.). Rottehale og Rotterumpe (Krarup, HCF.). De store, glatte, kølige Blade af Kæmpe-Vejbred har været anset for lægende, og Planten kaldes derfor flere Steder i Danmark Lægeblade. I »Skattegraveren« angives fra Fyn, at dens Blade blev lagt paa Saar og Bylder som rensende og lægende. Den anvendtes ogsaa mod brændt Skade, idet Ribberne knustes, og hele Bladet derefter blev lagt paa det angrebne Sted (NPJP. 1928).

VEJSENNOP (*Sisymbrium*). Et Par af Arterne er Lægeplanter, navnlig har den finbladede *S. sophia*, der populært kaldes Barberforstand, nydt stort Ry som Saarlægemedel. Sparekassebogholder L. P. Lauritsen fortæller meget fornøjeligt om den i »Flora og Fauna« 1928 S. 23. Som ærøsk Navn fra c. 1888 anføres dér Stillingsfrø, hvilket skyldes det Forhold, at Frøet har været benyttet mod Diarré.

VENUSVOGN, se STORMHAT.

VIKKE (*Vicia*). Der findes et ikke helt ringe Antal Arter i i vor hjemlige Flora; men kun faa af disse har faaet Navne ude i Befolkningen. Nævnes skal Kukkom (Sk. XII 1889 S. 158), som betegner MUSEVIKKE (*Vicia cracca*), samt Tar og Tadder, der paa Taasing (FCL. 1823 S. 52) er dels *V. hirsuta*, dels *V. tetrasperma*. De to Navne tyder paa en Forbindelse med Tatterne (sml. Boghvede), som muligen kan have samlet de vilde Frø og brugt dem til Føde. En hvidfrøet Form af FODERVIKKE (*V. sativa*) betegnes som Linser (Møller-Holst: Landbrugsordbog 1883 S. 239), medens en anden enaarig Art, muligvis ULDHAARET VIKKE eller VINTERVIKKE (*V. villosa*), paa Birkholm kaldes H a w r v e k ' e r (CJ. 1928).

VINCA er vistnok bedre kendt under sit latinske Navn end

under det officielle danske SINGRØN. Den almindelige Art *V. minor* kaldes Vintergrønt (Vestfyn, Sydfyn), medens *V. major*, som plantes sjældnere, kaldes Immergrønt (Ærø, LPL. 1928). Vinca kunde bruges at indgive en Ko, der var i Kalvsnød; dette angives fra c. 1800 i (AaOA. S. 528), hvor den kaldes Irgrøn, Perumca og Singrøn. Det mellemste Navn er en Forvanskning af dens gamle latinske Navn *Pervinca*.

VINTERGÆK (*Galanthus nivalis*), vor første Vaarbebuder, er i Tidernes Løb afvekslende bleven kaldt Vintergæk, Sommergæk og Sneklokke; men nu har det første Navn sejret. Som fynsk Folkenavn er Gækkelillie meget almindeligt, mest dog i Formerne: Gækkenelje, Gækkenilje, Gækkenellike, Gjækkenilleke, Gæknilker, Gæknelliker, angivet fra Fyns forskellige Egne af flere Meddelere. Endvidere hører vi Jæker (Birkholm, CJ. 1928) og Gækkeurt HJT. 1867). Fra Fyn fortælles et Sagn om Vintergækkens Oprindelse saaledes: Til en smuk og from Prinsesse kom en Høvding for at fri; hun gav ham dog Afslag, da han ikke var kristen. Da hun en Dag spadserede i Slottets Have, opsøgte Ridderen hende paany og gentog sit Frieri. Da hun nu atter afviste ham, drog han sit Sværd og dræbte hende. men der, hvor hendes Blod flød, plantede en Engel fra Himlen den lille Vintergæk (AA. 1885 S. 163 f.). Om Vintergæk se ogsaa CR. 1919 S. 605 ff.

VIOL (*Viola*) udtales nærmest Fijåler (Vestfyn, MK.). I Haver dyrkes en Slags, som kaldes Franske Violer, antagelig en Form af HORN-VIOL (*Viola cornuta*). Den første Viol, man finder om Foraaret, skal man spise for at undgaa Koldfeberen (ER.).

(Fortsættes.)

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat.)

ØSTER-HÆSINGE SOGN

Omtrent ved Juletider, ja, nogle paastaar Juleaften, kom 3, 4 Soldater til det Sted, hvor den nuværende Degnebolig er i Øster-Hæsinge. Den Tid boede der en Skrædder. Mand og Kone løb da bort og skjulte sig i en Elleskov, der hvor Byens nuværende Enghaver er, men en lille, rask Datter, 12 à 13 Aar

gammel, vilde ikke forlade Huset. Da Soldaterne kom, forlangte de Fødemidler og Varme, hvilket hun besørgede saa godt, som Omstændighederne tillod. Svenskerne begjærede Oplysning om hendes Forældre, talte venlig til Barnet og fik hende til at hente dem noget ud paa Aftenen. De kom, og Svenskerne var skikkelige imod dem. En af disse var ogsaa Skrædder og skal undertiden have hjulpet Værten med Haandværket. Om kort Tid var imidlertid det fattige Hus øde for alle Nødvendigheder. Men Svenskerne vandrede daglig ud til fjerne Egne for ved Plyndring at forsyne sig med Klæder og deslige, hvilke de endog af Medynk skulde have delt med deres fattige Vært.   Bonde.

*

HOSTRUP OG HORNE SOGNE

Som mig er fortalt, og som jeg til dels selv har set, opbevares i Horne Sogn paa den ene Side af Sognet en Del Vaaben, der i hin Tid er fratagne de dræbte Svenske, og i Haastrup Sogn paa Sognets anden Side skal, som en gammel Mand har fortalt mig, været plyndret slemt af Svenskerne

*

Fangel, Svanninge.

HORNE SOGN

I Horne blev en Mand tvungen til at kjøre nogle Levnedsmidler for de Svenske. Paa Vejen fandt Bonden Lejlighed til at snige sig med Vognen ind i en Skov. Efter at de Svenske havde opgivet Haabet om at finde ham, kjørte han hjem igjen.   Bonde.

I Horne havde Svenskerne presset en Bonde til at kjøre med noget af deres Ekvipage, den Gang Svenskerne rykkede her ud af Fyen. De befalede Bonden at kjøre i Forvejen, da det var et stærkt Snefog. Saa kjørte Bonden til, og Sporet røg strags til efter ham. Den Gang skulde der have været mere Skov ved Horne end nu, og da Bonden var kommen Svenskerne af Sigte, kjørte han ind i noget tæt Kratskov, og da han havde forsynet sig godt med Proviant for sig og hans Heste, saa opholdt han sig i Skoven nogle Dage og kom siden tilbage med Svenskernes Tøj, saa snart han kunde vide sig sikker.

*

RINGE SOGN

De Svenske, som laa i Indkvartering i Ringe, forlangte af Degnen sammesteds, at han skulde vise dem, hvor nogle Penge

var nedgravne. Degnen bildte dem ind, at der laa en Del i en af Rynkebygaard's Løkker, den, som nu kaldes Boltebjærgløkken, hvor den Gang var Skov. Strags vilde en af Svenskerne derhen, og Degnen maatte følge med ham. Der var i Skoven bygget et Skur til Svinene, som gik paa Olden, i dette foregav Degnen, at Pengene laa. For at være vis paa ikke at gaa glip af dem, krøb Svenskeren selv ind i Skuret og overlod imidlertid sit Gevær til Degnen, som blev udenfor. Men denne tog sit Tempo i Agt og skød Svenskeren, mens han krøb ind. Af denne Svensker og hans blaa Uniform skal nu Skoven der omkring, som nu kun er et lidet Krat, have faaet sit Navn, Blaamandens Laadning.

Dog fortælles denne Tildragelse af andre noget anderledes, skjønt man i Hovedsagen, at Svenskeren blev slaaet ihjel, og at Skoven fik Navn efter ham, stemmer overens.

Schumann, Rynkebygaard.

Det er mig fortalt, at der paa Ringe eller Rynkeby Mark skal gives et Agerskifte, der kaldes Dyre Davrebed, et Navn den skylder et paa de Svenske sket Overfald, hvor mange blev af Bønderne slagte og de dræbte læssede paa Vogne og bortkjørte, men en af dem var endnu ikke, men troedes død, listede sig uformærket ned af Vognen og løb det bedste han kunde, men Bonden blev ham vaer og satte efter ham med det trøstelige Tilraab, at han skulde følge sine Kammerater, og derpaa gav ham sin Rest.

Grønvald, Broby, 1835.

Udi Mag. Hans Leths Tid var den bedrøvelige svenske Krig. Han blev en Gang jammerlig pint af de Svenske. Men Mikkell Haagerup Degn, som havde tjent her i Præstegaarden for Skolemester, kom løbendes, efter at han havde gjort et Skud i Taarnet og skrækkede de Svenske, at de forlod ham. Efter Bataillen d. 14. Nov. 1659 ved Nyborg, da Landet blev plyndret af de fremmede Auxelair Tropper, maatte han med Degnen og sine løbe i Skoven, var der i 4 Uger. Da han kom hjem, var alting spoleret, og Hestemøget laa op imod Vinduerne i Stuerne. Han ejede kun en ^rKo, som han kjøbte, og maatte pløje selv 3dje.

Optaget i min Beskrivelse over Ringe Sogn S. 65.

Fortællingen om Rynkebygaard og Blaamandsløkken findes i min Beskrivelse S. 46.

Leerbech, Ringe.

(Fortsættes.)

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN
SAGN OM HEKSE OG HEKSEMESTRE
 VED LÆRER PETER R. OLSEN

MARIE BERTELS I MAALE

I.

Optegnet efter Gertrud Hansen, Maale.

Marie Bertels i Maale kunde hekse. Hun begyndte med det allerede som Barn. Engang delte Fattigforstanderne Almissekorn ud i en Gaard i Maale. Marie blev af sin Moder sendt derhen for at hente det Korn, der tilfaldt dem. Saa spurgte Fattigforstanderne hende, om hun kunde faa Sækken med Kornet til at danse. Jo, det kunde hun nok. Hun gjorde sine Kunster, og snart dansede Sækken lystigt omkring inde i Loen. Desværre kunde hun ikke faa den til at standse igen. Saa hentede hun sin Moder, og hun fik den til at holde op.

Som ung tjente Marie Bertels hos en Gaardmand i Maale. Samtidig var der i Gaarden en Karl, som vistnok hed Mads. En Dag, da Karlen skulde køre et Ærinde, sagde Marie til ham: »Pas nu paa, at Hestene ikke løber »laavse« (løbsk)«. Han forsikrede hende, at han nok skulde holde dem. Men idet han kørte, stod Marie i Døren og viftede efter ham med et Halmstraa, og han var ikke mere end kommet ud af Byen, før Hestene rendte. Pigen havde forhekset dem. — Endnu samme Aften fik dog Karlen Held til at hævne sig paa hende. Hun havde taget et broget Kalveskind over Hovedet og var i Færd med at gaa ind i Stuen for at kyse Gaardmandens lille Søn, som ogsaa hed Mads — og maaske hun ogsaa paa anden Maade vilde volde ham Fortræd. Karlen saa, hvad hun havde for, og han kom hende i Forkøbet. Han stak Drengen en stor Knippel i Hænderne og sagde til ham, at han skulde slaa Marie i Ansigtet, naar hun kom. Det gjorde Drengen ogsaa; han slog saa godt til, at Blodet flød hende af Næse og Mund. Men derved tabte hun Evnen til at gøre ham noget.

II.

Optegnet omkr. 1908 efter Frederik Nielsen, St. Viby, f. 1833.

Marie Bertels havde en Søn, som hed Lars. Engang var han gaaet ned i Skoven for at stjæle Krageunger. Her kom den gamle Kammerherre efter ham og gav ham en Dragt Prygl. Men ikke længe efter blev alle Kammerherrens Svin »taavle«. Kam-

merherren mente siden, at det var Marie Bertels, som havde forhekset dem.

HEKSERI I NORDSKOV

Meddelt af Bmd. Hans Pedersen, Hornshøj, f. 1841.

Optegnet 1929 efter Fortælling af hans Døtre.

I.

En Kone i Nordskov kunde malke andre Folks Køer gennem en Syl, som var sat fast i Loftet.

Meddeleren kom engang som ung hen til hende. Da saa han, at der paa Gulvet stod en Strippe med Mælk. Den var saa fuld, at Skummet stod helt op til Randen. Han sagde, da han kom hjem: »Abelones Ko maa nok malke godt.« »Nej«, blev der svaret, »den har staaet »seen« længe.« Saa kunde han forstaa, hvor hun havde Mælken fra.

Om hendes Børn fortælles der, at de sagde i Skolen: »Mor siger, at det kan nemt lade sig gøre at malke Køer i andre Byer.«

II.

Meddeleren var som Karl en Aften ude paa Marken for at flytte Hestene til Nat. Han havde kun faaet flyttet den ene, da en Kone fra Byen kom frem paa en Bakke ikke langt derfra. Det var en Kone, som havde Ord for, at hun kunde hekse. — Hun stod og saa paa ham, mens han flyttede de andre Heste. Men næste Morgen havde alle Hestene revet sig løs paa den ene nær, som han havde flyttet, før Konen viste sig. Meddeleren var efter den Tid sikker paa, at hun havde gjort Kunster med dem.

METTE SNEDKERS

Optegnet 1/6 1927 efter Hans Rasmussen, Mesinge Mark, f. 1841.

Om Mette Snedkers i Midskov fortælles der, at hun kunde forvandle sig til en trebenet Hare, og saa løb hun ofte omkring ude paa »Skoven«. Der var flere Gange blevet skudt efter hende; men ingen kunde ramme hende. — Saa var der en, som hed Hans Høg, han sagde: »Kan jeg ikke ramme hende paa en almindelig Maade, saa skal jeg nok hitte paa Raad alligevel.« Han satte saa Sølv for, og med det skød han hende i Hovedet. — Efter den Tid havde Mette Snedkers altid Hovedet bundet ind i et Tørklæde, og hun lod sig ikke se af nogen uden det. Den eneste, hun betroede sig til, var en Svigerinde, som blev kaldt Marie Skrædders. Af hende tog hun det Løfte, at hun skulde klæde hende, naar hun engang var død. Men

hun »maatte gøre sin Ed paa«, at hun til ingen vilde fortælle, hvad hun saa. — Marie Skrædders holdt, hvad hun havde lovet; men hun sagde siden: »Det var s'gu et sært Hoved«.

GAMLE IVER

I.

Optegnet efter Gmd. Steffen Larsen, Taarup.

Der boede i Revninge en Mand, som blev kaldt gamle Iver. Han var Aftægtsmand og havde Opholdet hos sin Søn, en Gaardmand i Byen. Gamle Iver havde en Cyprianus, som sædvanlig laa paa en Hylde under Loftet i Dagligstuen, og Folk troede om ham, at han kunde lave Troldkunster.

Engang, fortælles der, var Karlene i Gaarden ved at bære Korn op paa Loftet. Saa kom gamle Iver ned i Loen til dem. Han spurgte, om Kornet fyldte noget. Karlene svarede, at det var smaat nok. Saa gik den gamle rundt om Korndyngen og stak i den med sin Stok den ene Gang efter den anden. Da blev der saadant et Forslag i Kornet, at det omtrent blev Aften, inden de fik det baaret op.

Gamle Iver havde en lille Sønneson, som tidt ønskede at faa fat i Bedstefaderens Cyprianus; men det var blevet ham forbudt at røre ved den. Det skete alligevel, at han en Gang imellem trak en Stol hen under Hylden og kravlede op paa den for at tage Bogen ned. Men gamle Iver kunde hver Gang mærke det, og saa kom han og fik den fra ham.

II.

Optegnet efter Gmd. Kr. Borch Andersen, Taarup, f. i Langtved 1862.

Engang var gamle Iver kørende til Marked sammen med nogle andre Mænd fra Byen. Undervejs kom de forbi en Mark, hvor en Flok gode Heste gik og græssede. »Det var da nogle dejlige Heste«, udbrød en af Mændene. »Aa, er de saa gode!« sage Iver, »de halter jo alle sammen.« Han slog i samme Øjeblik et Knald med Pisken, vendt imod Hestene. Og virkelig haltede de fra den Stund hver eneste en. Iver havde forgjort dem.

OM AT LÆSE GALT I CYPRIANUS

Optegnet omkr. 1900 efter Skrædder Rasmus Kristiansen,
Salby Mark, f. 1838.

Gamle Ivers Søn, Knud Iversen i Revninge, skal ogsaa have ejet en Cyprianus, antagelig havde han taget den i Arv

fra sin Fader. — En Dag var nogle Karle fra Byen samlet uden for Knud Iversens Gaard; blandt dem var Meddelerens Stedfader, Rasmus Thomsen, som senere blev Gaardmand i Taarup. De morede sig med at spille Kegler. Men allerbedst som de var i Gang med det, begyndte Keglerne med eet at danse omkring og hoppe højt i Vejret. Karlene blev saa forskrækkede, at de for til Siden og vilde løbe deres Vej. Men straks efter faldt Keglerne igen til Ro.

Sammenhængen var følgende: Knud Iversens lille Søn havde faaet fat i Faderens Cyprianus og havde begyndt at læse i den. Derved læste han Liv i Keglerne, saa de begyndte at danse. — Faderen havde dog straks mærket paa sig, at Drengen læste i hans Cyprianus. Han skyndte sig derfor ind i en Fart, gav Drengen en paa Hovedet, og derpaa læste han selv lidt, saa han fik Keglerne standset.

En anden Gang havde Drengen igen faaet fat i Cyprianus; men ogsaa nu læste han galt, og hele Gaarden blev fyldt med Sværme af Fluer og Myg. Da kom Faderen; han slog til Sønnen og læste saa selv, og snart var Fluerne og Myggene atter væk.

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

SAGN OM FAAREVEJLES UNDERGANG

Et gammelt Sagn siger, at Faarevejle skulde brænde to Gange og saa senere hen synke. To Gange er det brændt, sidste Gang for ca. 60 Aar siden. Om Sagnet skal gaa i Opfyldelse, vil Tiden jo vise.

Hanne Christoffersen, Humle.

DEN HVIDE DAME VED ERHOLM

Ved det sydvestlige Hjørne at Erholm Have, tæt op til Landevejen, er en Dam, som kaldes Statene Dammen. Hver Midnat, naar Taarnuret slaar tolv, stiger en hvid Dame op af Dammen; men hvis der tilfældig er nogen tilstede, springer hun straks i Vandet igen med et Plask.

J. Sørensen, Næstved.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Medlemmernes Opmærksomhed henledes paa, at Medlemskortene for Halv-aaret 1. Oktober 1931—31. Marts 1932 henligger til Indløsning paa Kassereren, Sagfører, cand. jur. J. Damkiær's Kontor, Nørregade 45, hver Dag fra Kl. 10 til Kl. 4 i Tiden fra 1. til 10. Oktober. De efter den 10. Oktober ikke indløste Kort vil blive tilstillet Medlemmerne pr. Postopkrævning.

BESTYRELSEN.

GENERALFORSAMLING

Den aarlige Generalforsamling i F. H. f. K. og O. afholdes Torsdag den 29. Oktober Kl. 8 i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler.

Dagsorden: Formandens Beretning.
Regnskabet forelægges.
Valg af Bestyrelse.
Eventuelt.

P. B. V.:
MORTEN KORCH.

EN FYNSK HJEMSTAVNSSKILDING

I Løbet af 1932 agter jeg at udsende en fynsk Hjemstavns-skildring, som jeg hermed tilbyder Fynsk Hjemstavns Læsere til en særlig billig Forudbestillingspris.

Bogen er udarbejdet paa Grundlag af en lang Række Erindringer, som den 83-aarige Gaardmand Kristian Andersen, født i Flødstrup 1848, senere bosiddende i Kertinge i Kølstrup Sogn, har optegnet. Efter en Skildring af Barndom og Ungdom, herunder Ophold paa Kolds Skole 1863—64, følger en omfattende Kulturskildring, der bl. a. vil indeholde følgende Afsnit: Fester og Højtider (Bryllup, Barselgilde, Begravelse, Igangsgilde, Fastelavn, Mortensaften, Jul, Paaske, Pinse). Dagligt Liv (Hør, Uld, Folkeløn, Hamp, Humle, Tobak, Aarets Arbejder). Fra Folkelivet (En af de Opvakte, De fattige i Friboligen, Ulovlig Skovhugst, Fiskerettighed i Flødstrup Sø). Tre Eventyr. Sagn og Tro. Remser og Smaatræk. Endvidere nogle Skildringer fra Fortællerens Manddomstid, bl. a. Kølstrup Forsamlingshus Historie.

Denne Bog, der vil faa Titelen Fynsk Landsbyliv i gamle Dage, Gaardmand Kristian Andersen fortæller, vil i Bogladen komme til at koste ca. 4 Kr. Ved Forudbestilling faas Bogen for 2,50 Kr. + Porto, 5 Eks-emplarer til samme Modtager portofrit. — Bestilling bedes sendt enten til »Fynsk Hjemstavn«s Redaktion eller til undertegnede Udgiver (Adresse: Lindevang, Hillerød) inden 1. Januar.

ANDERS UHRSKOV.

NYE BØGER OG HÆFTER

Niels Kjongsdal: Bankegaarden.

Kr. Møller: Landboliv.

Niels Søkilde og Kr. Møller: Brahetrolleborg Sognearkiv 1784—1921.

Anders Uhrskov: Friskolefolk.

Göinge Hembygdsförenings Årsbok. 1931.

Præstehistoriske Samlinger. 6. Hæfte. 1931.

Om kort Tid udkommer:

AUGUST F. SCHMIDT:
LANDSBYSMEDEN
ET STYKKE BONDEHISTORIE

Faas hos:
THOMAS NIELSENS BOGHANDEL, RYSLINGE — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

---

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter ..... Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg ..... Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg..... Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgifveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

Forfatteren Niels Kjongsdals nye Roman

„**BANKEGAARDEN**“

er udkommet paa Steen Hasselbalchs Forlag.

FRISKOLEFOLK

UDGIVET AF ANDERS UHRSKOV

Første Bind, 227 Sider, indeholder fire fynske Skildringer, hvoraf Hovedstykket er de Erindringer, Gaardejer Christen Hansen i Vejstrup (1811—1901) har optegnet.

Af Pressens Udtalelser anføres:

»Her er en bog, som undertegnede vil ønske mange læsere, baade blandt den ældre og den yngre slægt.« (Grønvald Nielsen i Højskolebladet.)

»Denne Bog er et Stykke dansk Kulturhistorie, en paaagtelsesværdig Skildring af den aandelige Udvikling inden for en enkelt Bondeslægt.« (H. H. i forskellige Venstreblade.)

»Disse Skildringer er ægte, fordi de er førstehaands, baaret af en naturlig Varme, og fordi de ikke svæver i Luften, men træder frem paa en Baggrund af Dagligdagens Livsforhold. »Friskolefolk« er baade Kulturhistorie og Aands-historie.« (Olaf Andersen i Fyns Venstreblad.)

Pris 4 Kr. 50 Øre. — Faas i enhver Boghandel.

P. Haase & Søns Forlag.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H.C. Frydendahl.

Indhold: K. Røholm: Præsterne Rabbe paa Lyø. — Aigel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Peter K. Olfen: folkeminder fra Kertemindeegnen. — Gamle Sandsager.

11. hæfte.

November 1931.

4. Årgang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønskes Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).|

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Stud. theol. Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Frode Lund: Fra Lyø Præstegaard.
I denne Længe boede Præsterne Aabye.

PRÆSTERNE AABYE PAA LYØ

AF LÆRER R. ASKHOLM, LYØ

I Tilslutning til Hr. Kredslæge Trautners Artikel i Oktoberheftet 1929 om Præsten Aabye i Særslev kunde følgende maaske have Interesse.

Peder Aabye — eller Per Særslev, som han kaldtes af Lyøboerne — er godt kendt her, og de fleste Historier, som Kredslægen beretter, fortælles ofte. Dette er ret naturligt, da Brodersønnen (og senere dennes Søn igen) var Præst paa Lyø, og der var livlig Forbindelse mellem de to Præstehjem.

Præsten paa Lyø, Ditlev Christoffer Aabye, er født i Svanninge Præstegaard 1743. Han blev Student fra Nyborg 1763 og allerede Kandidat 1765. Han kom derefter til Hoffet som Pagehovmester i Struensees og Dronning Mathildes Tid. Ved Struensees Fald blev han brødløs. Senere blev han Kapellan i Vigslev og Vævlinge. Som saadan boede han en Tid paa Pølsgaard i Vævlinge, og fra denne Gaard fik han sin Hustru. 1794 blev han Præst paa Lyø, hvor han døde 1817. Der var 4 Børn, hvoraf Hans senere blev Præst i sit Fødesogn. Originalitet prægede Slægten, og som Per Særslev var disse to

ivrige Jægere, deres Jagthistorier og andre Historier kan ikke udskilles fra Særslevpræstens.

En Dag sendte Ditlev Aabye et Par Lyømænd til Særslev for at faa en Jagthund. Efter denne lange March var de trætte og udasede. Heldigvis traf de Præsten i Porten. Han spurgte straks om deres Hjemstavn og Ærinde; men da han hørte, hvad de vilde, udbød han: »Han kan, ved min Himmerig Part, tro nej, han skal ikke have mine Hunde; men kom indenfor og faa noget at æde, det trænge I vist til!« Under Maaltidet spørger han ud om Brodersønnen, om han kunde prædike, hvortil de naturligvis svarede ja. »Naa, det kalder I at præke, ja, saa kunde jeg præke fra nu og til Mikkelsdag.« Selvfølgelig fik de alligevel en Hund med hjem.

En Dag havde Præstens Tjenestefolk taget en Hvedestak ind, hvorfor en Sværm af Fugle flokkedes paa Stakkestedet for at faa deres Part; i det samme kom han med Bøssen for at gaa paa Jagt, og skønt det ikke var ædelt Vildt, maatte han tyre løs. Idet hans Muskedonner brændte af, kom en So luntende, og da Røgen trak bort, saas Resultatet. »Ved min Salighed, et saadant Skud har jeg aldrig haft før!« Paa Valen laa en So, fjorten Krager og en Skæppe Graaspurve. (!)

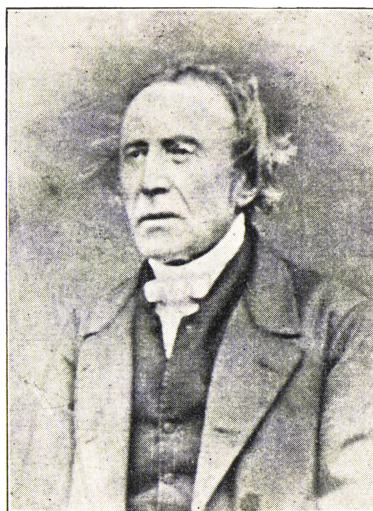
Ifølge den ovenfor omtalte Artikel (se S. 148 Aarg. 1929) skulde han ikke have været nogen stor Taler. Følgende Pisallik kunde tyde derpaa: En Tjenestedreng fra Fyn havde faaet Plads paa Lyø, og han var saa ualmindelig rap i sine Bevægelser og særlig paa Bentøjet, hvorfor Lyøboerne saa paa ham med Forbavselse, naar han for hen ad Gaden; og han blev derfor straks kaldet Rap — Per Rap — et Øgenavn, han beholdt al sin Tid. Præsten syntes godt om den raske Dreng, og da han en Dag mødte ham paa Gaden, sagde han: »God Dag, Per Rap, kan jeg ikke faa dig til at tjene?« Drengen, som ikke kunde lide Navnet, svarede rapmundet: »Gaa I heller hjem og pas jer Præken, Far!«

Da det nu er langt over 100 Aar siden hans Død, er det ikke let at faa Oplysninger om ham ud over, hvad Arkiverne muligt ligger med. Skrive for sig kunde han, og han havde nok lært ved Hoffet, hvordan en Ansøgning skulde stiles; det ses af gamle Ansøgninger, som han skrev for Folk paa Øen, og som endnu opbevares.

Sønnen Hans Aabye er født paa Lyø 5. Decbr. 1797, Student fra Odense 1817, Kandidat med 1. Karakter 1822, Kapellan

i Gudme 1823 og Sognepræst paa Lyø 1826, død der 80 Aar gl.; hans Hustru var Kristiane Quist fra Svenborg; af deres tre Børn levede kun Datteren Margrethe, som blev gift med den 15 Aar yngre Sønderjyde P. Nissen, som var Avlskarl i Præstegaarden, senere Forpagter. Efter Præstens Død købte Ægteparret »Fristdal« ved Faaborg, senere boede de i Svenborg, hvor hun døde 1917 og jordedes paa Lyø. Nissen døde i København 1929, og hans Urne blev nedsat i Familiegravstedet paa Lyø.

Hans Aabye skildres som en højtbegavet Mand med sjældne Talegaver. Efterladte Prædikener i Manuskript bekræfter i nogen Grad Folks Udtalelser derom. Men trods dette maatte han allerede holde Kapellan i 1837, og mindst fire forskellige Kapellaner havde han gennem Aarene. Det var Neurasteni, han led af. Til Tider boede han uden for Byen, da han ikke kunde udholde Fuglenes Kvidren ved Præstegaarden, ja, han betalte ofte en Mand for at skyde de næs-

Hans Aabye.

visse Sangere for at faa Ro. Han var stærkt rationalistisk præget og havde den Tidsalders gode og daarlige Egenskaber, noget af de hostrupske Præsters Væremaade.

Per Rap, som senere hen stod i hans Lo og tærskede hele Vinteren, stod der en Morgen som sædvanlig, og Præsten kom og spurgte til hans Befindende. Jo, Per havde det godt, kun kunde han ikke sove om Natten, fordi det gjorde ondt i Hælene. »Ja, de forbandede Hæle,« sagde Præsten og gik.

En Dag var han taget til Faaborg i et meget daarligt Vejr, og inde paa Havnepladsen var samlet nogle, som stod og betragtede Baadens Huggen i Søerne, og blandt dem den lille Jødepræst. Da Aabye traadte i Land, udbrød han: »Det var dog et forbandet Vejr!« Rabbieren traadte forarget til og sagde: »Er De Præst og ved ikke, at Gud har skabt Vejret, og saa kalder De det forbandet!« »Er De Jøde og ved ikke, at Gud har forbandet Jorden for Syndens Skyld,« svarede Præsten.

Han virkede stærkt for Oplysningens Fremme blandt sine Sognebørn. Saa tidligt som 1854 havde han oprettet et Sognebibliotek med over 500 Bind, hvoraf en Del landøkonomiske Skrifter og »Kristelig Samler«. Som Landmand var han Foregangsmand og drev sin Gaard — den bedste paa Øen — som Mønsterbrug. Midt i Byen findes endnu et Hus, som kaldes Kroen, skønt der aldrig har været Kro i moderne Betydning; der samledes Mændene om Aftenen med Præsten i Midten med sin store Sølvpipe; han

Lyø Kirke.

Efter en gammel Tegning.

holdt en Avis, og derfor kunde han fortælle Nyheder fra den store Verden. I Tilgift fik de nogle Pisalliker fra hans Studentertid, og hvad andet han kunde finde paa. Historierne kunde til Tider være haarrejsende. Han stod højt i Gunst hos Baronen, og han var gode Venner med Godsets højeste Funktionærer, og derfor kunde han køre med sine Sogne-

børn efter Ønske. Fandt han paa, at et Par unge Mennesker skulde have en Husplet fra en Gaard, var han Mand for at sætte sin Villie igennem.

Da hans Avlskarl, en Husmand Jørgen Pedersen, skulde have en Søn i Kirke, var det bestemt, at han skulde hedde Hans Tønnesen Jørgensen efter en Slægtning, men Præsten vilde nu, at Navnet skulde være Peder Jørgensen, og da Gudmoderen efter Tilspørgsel havde nævnt Navnet H. T. J., sagde Præsten: »Peder Jørgensen, jeg døber dig . . .«, og det Navn beholdt han. Senere hen spurgte han Gudmoderen om, hvad hun dog tænkte om ham. Hun svarede, at hvis hun skulde bære flere Børn, vilde hun paa Spørgsmaalet svare: »Lige, hvad Præsten behager.«

Om Foraaret samlede Folk de eftertragtede Vibeæg; men naar Præsten havde faaet, hvad han vilde bruge til sig selv, til sin Familie og til Herskabet paa Holstenshus, sagde han stop, og

ingen turde samle flere. En Gæst udtalte engang sin Forbavselse over det Herredømme, han havde over Beboerne; da sagde han: »Jeg skulde gerne have mere Magt over Lyø, end Frederik VI har over Danmark.«

En ældre Pige tjente i Præstegaarden; hun skulde dog gerne giftes, om ikke for andet saa for at faa Husly, og da der i det samme var en Enkemand, som laa for Døden, fandt Præsten, at hun kunde gifte sig med ham, og han viede dem i Stuen, hvor Brudgommen laa paa Dødslejet.

Han kunde godt goutere en kraftig Spøg. Engang var der blandt Gæsterne i Præstegaarden en »finere« Hæder fra København; han spurgte Præsten, om der var nogen Barber paa Øen. »Næh, ikke saadan, men gaa hen til Degnen, han er meget øvet.« Degnen var heller ikke uvillig; men da »Operationen« var overstaaet, og Delinkventen endnu med Taarer i Øjnene kom tilbage, spurgte han Præsten, om Degnen virkelig barberede Folk. »Nej, kun de døde,« svarede Præsten. »Ja, saa behøver de heller intet andet Ligsyn; jeg garanterer for, at der ingen skindøde bliver, naar de har været under den Kniv!«

En af hans gode Venner, vist en Skovrider fra Holstenshus, skrev et Brev, der begyndte saaledes: »Atter er Fanden løs, den forbandede 11. Juni . . . (osv. i samme Tonart) laan mig 200 Rd.« Straks for Præsten ind til Mølleren, han skulde have Del i Fornøjelsen. Pengene blev naturligvis sendt, hvem kunde modstaa en saadan Epistel?

Den før omtalte Avlskarl, som havde Barn i Kirke, var hans højre Haand i alt, og han havde sit Frisprog fuldt og helt. En Dag, da han stod og slog Møg paa, vilde han tale med Præsten og gik ind. Han blev staaende i Gangen med sine Træskostøvler paa og talte gennem den aabne Dør til Præsten, og i Tankeløshed sætter han den ene Fod indenfor. Præsten udbrød: »Nu har jeg, min Sjæl, aldrig set Mage!« »Den er her«, sagde Husmanden og satte den anden Fod indenfor ogsaa. »Det er den ogsaa«, sagde Præsten, og saa gik de videre i den afbrudte Forhandling.

Om hans Dygtighed fortæller man følgende: Ved en Bispe-visitats kunde Bispen ikke faa de unge til at svare paa Kirkegulvet, og det virkede meget pinligt for Menigheden. Da traadte Præsten hen ved Siden af Bispen og sagde: »Aa, lad mig! Naa, Børn, kan I saa faa Munden op!« Og saa blev der en Katekisation, som — efter Sigende — aldrig er hørt før eller siden.

I Præstegaarden udvistes stor Godgørenhed mod fattige og storstilet Gæstfrihed mod fremmede baade af Præsten og Datteren. Sejlturen fra Senebjerg til Lyø var som Regel lettere end fra Faaborg, og naar Gæsterne, eller naar Datteren fra sine Rejser, ankom til Senebjerg, »telegraferedes« til Lyø efter Baad. De samlede nemlig en Bunke tørt Tang paa Strandbredden og gjorde Ild, og naar Lyøboerne saa Røgen, vidste de, hvad det betød, og sendte en Baad afsted, og talrige var de Gæster, som sejledes til Lyø.

Den aabyeske Slægt vil trods Særheden i deres Væsen mindes længe.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

AF AXEL LANGE

VORTEMÆLK (*Euphorbia*) kaldes Wutmælk (Birkholm, CJ. 1928) og Melkeurter (Ærø, ER. 1866—78), og en Art, der dyrkes i Haver og forekommer forvildet paa Kirkegaarde og slige Steder, og som har været anvendt som Lægeplante, nemlig KORS-VORTEMÆLK (*E. lathyris*), hedder paa Fyn Adams Stav (Cdb. 1928) og Adamstræ (ER. 1866—78). Man mente i gamle Dage, at Mælken i Vortemælksplanter kunde fordrive Vorter.

VORTEROD, se RANUNKEL.

ÆBLE, se ABILD.

ÆDELGRAN (*Abies*) bruges mange Steder til at pynte med ved Begravelser, hvorfor den ogsaa betegnes Begravelsesgran (KN. 1929).

ÆR, se AHORN.

ÆREPRIS (*Veronica*). I Almindelighed anvendes Formen Ærenpris, der har et noget tysk Anstrøg og derfor i nyere botaniske Værker er bleven erstattet med den Form paa Navnet, som her er sat forrest. Den gamle Botaniker, Fynboen P. Kylling kaldte den (1688) Ære og Pris, hvilket vel nok maa siges at have en smukkere Klang. Antagelig var Navnet først knyttet til den Art, som brugtes i Medicinen (*V. officinalis*), som Anerkendelse af dens fortrinlige lægende Egenskaber. Som almindeligt Navn til Slægten høres ogsaa Katteøj i Formen Katteøj (Faaborg-Eggen, ER. 1866—78) eller som Misøjne (Børnene i Krarup, HCF. 1929). Den mest fremtrædende og bedst kendte

af de danske Arter er TVESKÆG-ÆREPRIS (*V. chamaedrys*). Den kaldes af og til Kærminde og anses af nogle for at være den Plante, som i alt Fald nogle af vore Digtere tænker paa, naar de besynger Kærminden. Det anføres for nævnte Art i »Flora og Fauna« 1917 S. 51; Johs. Jørgensen tænker uden Tvivl paa denne Plante i »Der er en Brønd, som rinder« (2. Opl. S. 46), og ogsaa gennem mundtlige Meddelelser, mest af Fynboer, har jeg faaet Navnet henført hertil. Det er sikkert ogsaa navnlig denne, som hedder Kattøje. Videre kaldes denne Art Mandstro (Langesø, ER. 1866—78); nogle mener, at det er givet paa Grund af, at Blomsterne falder saa hurtigt af, og man har derigennem karakteriseret Mandens Troskab paa en lidet smigrende Maade. (Se under Forglemmigej). Jordhumle nævnes fra Fyn (Sk. XII 1889 S. 39), men her maa bemærkes, at henimod en halv Snes andre danske Planter bærer dette Navn. En anden vildtvoksende Art: TYK ÆREPRIS (*V. beccabunga*) brugtes i gamle Dage som Ingrediens i et Middel mod Skørbug; den omtales i denne Sammenhæng som Lemmike (ETK. 1922 S. 177). Meget lignende Navne findes i Tyskland og andre Nabolande. Der er bleven forsøgt forskellige Forklaringer paa dette Navn; den sandsynligste gaar ud paa følgende: Ordet er afledt af en gammel tysk Glose lumm, d. v. s. slap, og Navnet maa saa pege hen paa Plantens vege Stængler. Morsomt nok har vi i Dansk et Navn Ledmyge (SP. 1648), der aabenbart er afledt af Lemmike og faktisk betyder det samme (se om dette Navn Danske Folkemaal 1930 S. 73 ff.). Den ovenfor nævnte Læge-Ærepris skal af og til forlanges paa fynske Apoteker under Navn af Korsknop (EAP. 1891 S. 39).

ÆRT (*Pisum*), dels MARK-ÆRT (*P. arvense*), der paa Ærø og i Sydfyn kaldes Lolliker (JRH. 1834 S. 172 og HJT. 1867), og dels HAVE-ÆRT (*P. sativum*). Ærter udtales Æter (Birkholm, CJ. 1928), Bælgene kaldes Snælle (Langeland, HJT. 1867) og Grenene Ærterunne (Frørup) eller Ærterusme (HJT. 1867). I Sydfyn siger man, at Ærterne skal stys op (JMJ.). J. C. Steen omtaler og anbefaler Majidopper som en tidlig Slags Ærter. Endvidere fortæller han, at »hidtil har Bønderne i Almindelighed ikke selv spist grønne Ærter, uden allene grønne Markerter kogte i Vand og Salt, som de kaldte Slickerter« (JCS. 1794 S. 34—35). I Følge gammel Overtro kan man faa Vorter bort, naar man tager lige saa mange Ærter, som man har Vorter, og

kaster dem i Brønden; men man skal naa ind under Tag, inden Ærterne naar Vandet (Sk. VII 1887 S. 30). Dette udtrykkes ogsaa saaledes: »Tag en ært og gaa ud og stil dig med ryggen vendt imod den åbne brønd, gnid så vorterne godt med ærten, kast derefter ærten over hovedet i brønden. Når ærten er rådnat, vil vorten være borte« (Sk. VIII 1887 S. 125). Med Hensyn til Ærteavlen fortælles det, at man ikke maa saa Ærter i Næ, thi da gaar der Orm i dem; men vil man have gode Madærter, skal Sædemanden gribe sig til Bagen mellem hver Haandfuld Ærter, der bliver udstrøet, og de skal saaes saa nær Gaarden, at de kan »lugte Middagsgryden« (Sk. VIII 1887 S. 39). »Naar uforlovede unge Piger finder en Ærtebælg, der indeholder 9 Ærter, skal denne stiltiende og skjult sættes over Husets Indgangsdør. Man mærker sig da den Persons første Bogstav i Fornavn og Efternavn, der først betræder Dørtærsklen; thi med de samme Bogstaver skal den tilkommende Ægtemands Navn begynde« (CR. 1919 S. 544). Fra Odense-Egnen kendes følgende Gaade om Duerne og Ærterne: »Kommer de, saa kommer de ikke, men kommer de ikke, saa kommer de nok« (ETK. 1913 S. 222).

I det foregaaende har kun »de højere Planter«, d. v. s. Blomsterplanterne og Karsporeplanterne, været Genstand for Omtale. Som et lille Appendiks skal fremføres nogle Navne til enkelte af de lavere Planter, nemlig Mosser, Laver, Alger og Svampe.

Paa Stranden ser man ofte opskyllet nogle lange, tynde, traadformede Legemer, en Slags TANG ved Navn *Chorda filum*, kendt af næsten alle Kystboere og, takket være Plantens ejendommelige Form, begavet med en lang Række Folkenavne rundt om i Landet, saasom de meget betegnende: Rokkesnore og Violinstrænge. Fra det fynske Omraade kendes Ræler (Sydfyn, JMJ. 1928), Ræler (CJ. 1928) og Verletøj (Ærø, JRH. 1834 S. 240), Navne, der vel har Forbindelse med det jyske Ræ, som betegner forskellige Vandplanter, saasom Tang og Tørve-mos (ER. 1875). Naar den vokser paa Bunden af ikke altfor dybt Vand, helst med lidt Strøm, dannes der hele tætte Bevoksninger, hvilket har ledet Tanken hen paa rig Haarvækst og skabt det ved Lillebæltskysterne kendte Havfruehår (Mag. sc. O. Hagerup). Almindelig Blæretang kaldes Klør (HJT. 1867 S. 93) eller Klør (Ærø, LPL. 1928); tætte Bevoksninger af Blæretang hedder Klør-dyner (Sydfyn, JMJ.); ved Sydfyns Kyster

kaldes den Æw (jf. Bændeltang). En anden Havalge med fin, tæt haarformet Forgrening kaldes paa Birkholm Lej (CJ.), og en stor, flad, bred Tang hedder Skødskind (Sydfyn, JMJ.). Sandsynligvis er dette en *Laminaria*, for hvilken Rostrup fra Smaaøerne ved Østersøens Kyst angiver Navnet Ravskind (ER. 1875 S. 14).

LAVER (*Lichenes*) hedder Lej (Taasing, FCL. 1823).

SVAMPENE kaldes Skanhæt (Sk. XII 1889 S. 30), Skarnhæt (HJT. 1867 S. 6), Pajdehæt eller Pajtehæt og Troldhätte (Sydfyn, JMJ.) samt paa Vestfyn Pu'hæt (HJT. 1870 S. 279). Støvboldene, særlig den kæmpestore Art, benævnes Øjlefis (Ærø, LPL. 1928), hvilket man oversætter som »Uglefis«, men naturligvis har det oprindeligt været Ulvefis, der ganske modsvarer det græske *Lycopodon*. Paa Fyn er Navnet Fissvamp, og den brugtes som blodstillende Middel (Sk. 1889 S. 30). En lille Svamp bærer her ligesom paa Falster Navnet Kornskæppen, antagelig menes hermed *Crucibulum vulgare*. Om denne siges det: »Den har mod slutningen af høst en skåldannet knude, hvori ligger nogle korn. Er der mange, bliver kornpriserne høje, er der kun få, bliver de lave« (Sk. VIII 1887 S. 38—39).

Ved nogle af de omtalte Planter har der været Lejlighed til at nævne enkelte karakteristiske fynske Gloser, som just ikke er Plantenavne, men dog har Tilknytning til Emnet. Her skal til Slut nævnes nogle flere saadanne, hvilke der ikke har været Anledning til at anbringe i Teksten under de enkelte Planter:

Selve Ordet Plante bruges paa Birkholm yderst sjældent undtagen til Kaalplanter. Ved Urter forstaas mestendels Køkkenurter, Yvrter hører vi fra Ærø (JRH. 1834) og Vestfyn (MK.), medens det paa Birkholm hedder Ywter (CJ.), tidligere har Ordet Urter gaaet mere ind som almindelig Betegnelse, hvad dets Forekomst som Led i mange Ord godtgør. En Køkkenhave hed Krudegård (Ærø, JRH. 1834 S. 249) og Ywthæ (Birkholm, CJ.), medens man ved Kykkensaier (Birkholm, CJ.) forstaar Køkkenurter, Havemad og Haveurter (Faaborg, CM. 1841 S. 683) er Betegnelse paa Grønt. Ordet Aussel betyder Plante eller, som Hübertz siger, en Gevext (se om Aussel under Træer). Æwn er Aarringe i Træ (Krarup, HCF.) jfr. Avn (FH. 1928 S. 154), og Tvisme er en lille Træsplint, en Stump af et Straa, en kort Humleranke eller lignende (Krarup, HCF.).

Løvbladene paa Træerne kaldes Blæ (Vestfyn, MK.). Planterne falmer, d. v. s. visner (AFa. 1882 S. 98). Endelig skal anføres, at en Buket kaldes en Urtekost (LBds. 1928).

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN
SAGN OM HEKSE OG HEKSEMESTRE
 VED LÆRER PETER R. OLSEN
 (Fortsat.)

GAMLE FRANDS PAA SLETTEN KOMMER TIL HINSHOLM

I.

Optegnet omkr. 1900 efter Skrædder Rasmus Kristiansen,
 som havde Fortællingen fra sin Moder.

Mine Forældre havde en Tid flere Uheld i deres Gaard i Taarup. Der var saaledes en Ko, som døde, en Gris var der ogsaa Uheld med, og Mælken blev sort ikke saa længe efter, at den var malket. De havde en Anelse om, at deres Nabo, N. E., var Skyld i alle disse Uheld. En Sommeraften kørte saa min Fader, Kristian Larsen, ud paa Sletten til en klog Mand, som de kaldte gamle Frands. Da han var naaet derud, sagde Frands: »Jeg har saamænd ventet dig nogle Dage; det er nogle slemme Naboer, I har.« Han kørte saa med min Fader til Taarup. Da de naaede Dæmningen ved Odense Fjord, sagde gamle Frands: »Nu er Naboen inde hos din Kone og vil laane Ild. Bare hun nu ikke giver ham noget.« Det viste sig at være rigtigt. Min Moder var oppe for at koge Suppe til Fader og Frands, og hun havde derfor Lys i Køkkenet. Men ved Halvtotiden kom Naboen, N. E., ind til hende og bad om at faa nogen Ild. Hun havde dog undskyldt sig med, at hun ingen Ild havde ved den Tid paa Natten, og saa maatte han gaa med uforrettet Sag.

Hvad gamle Frands foretog sig i Gaarden, vidste Meddeleren ikke; men Uheldene hørte op.

II.

Fortalt af Bmd. Hans Petersen, Hornshøj, f. 1841. Optegnet 1929
 efter Genfortælling af hans Døtre.

Et Sted i Nordskov havde de Uheld med Kørerne. Saa sendte de Bud efter »kloge Frands paa Sletten«. Da han kom derud, spurgte han, om de havde nogen mistænkt. De nævnte en Kone. Frands sagde, at nu skulde de snart faa at se, om det var hende,

der havde Skylden. Han gjorde saa sine Kunster, og lidt efter kom ganske rigtig den mistænkte Kone rokkende ved sin Stok ind gennem Porten.

III.

Optegnet efter Gmd. Lars Hansen, Hytteballe, Salby, f. 1835 i Birkebjerg.

Min Faster Marie blev som Tøs forhekset af en Kone i Maale. Hun havde været ude i Marken med Gæssene, og derude fandt hun en Plovdræt (lykt Tov, som brugtes til Firspand for Plove). Saadant et Tov var snoet af alle Slags Haar, om det saa var Menneskehaar. Hun tog det med hjem. Min Bedstefader var ved at hede Ovn, da hun kom med det. Han tog det straks fra hende og sagde, at saadant noget skulde hun ikke røre ved, og saa kastede han det ind i Ovnen. Tøsen blev imidlertid daarlig, og efterhaanden blev hun vovere og vovere, særlig i Benene; hun kunde til sidst kun gaa ved Krykker.

Saa red min Bedstefader en Nat hen til kloge Frands paa Sletten for at søge Raad for hende, for han var klar over, at hun var blevet forhekset. Da han red gennem Maale, kom en Kone ud fra sit Hus — det var hende, de havde mistænkt — og spurgte ham, hvad han red efter. Han svarede ikke paa hendes Spørgsmaal, men red videre. Da han var naaet hen til Frands, og denne havde hørt hans Ærinde, sagde han: »Ja, jeg kan ikke hjælpe dig nu, fordi den Kone i Maale kom ud efter dig. Der maa ligge en stor Gaard Syd for eders By,« fortsatte han. Ja, det var rigtigt nok, Gaarden var Hverringe. »Nu maa du ride hjem og saa komme igen næste Nat, og saa maa du ride ad Vejen forbi Hverringe, saa du ikke igen kommer til Huset, hvor Konen bor.« Saa fik min Bedstefader ogsaa Besked om, at han skulde bringe noget af Tøsens Vand med.

Min Bedstefader indfandt sig saa igen hos Frands den følgende Nat, og nu var der intet i Vejen for, at han kunde hjælpe. Først viste han ham en Spand Vand; deri kunde han se Billedet af den, som havde forhekset Barnet. Han saa da ogsaa Konen, som han havde fattet Mistanke til. For Tøsen gav han Anvisning paa følgende Behandling: Hun skulde om Halsen have et Baand af Hovedlag; i det skulde der bindes en Klud, som Frands gav dem. (Hvad der var i, vidste Meddeleeren ikke.) Dernæst skulde min Bedstefader hjemme ved sin Gaard i Maale med en Spade grave Jorden op bag Laden og samle en hel Del »Maddiker« (Regnorme) op. Dem maatte han fylde i Pogens

højre Træske og hænge den op under Tagskægget. Efterhaanden som Maddikerne tørrede hen, skulde hun nok komme sig.

Det skete ogsaa; men hun havde da gaaet med Krykker i syv Uger.

IV.

Optegnet 1928 i Stilebog af Poula Jensen efter Fortælling af hendes Fader, Gmd. Jens Jensen, Salby, f. i Maale.

Paa min Oldefaders Tid var der en Kone i Maale, om hvem Folk troede, at hun paa overnaturlig Maade kunde gøre sine Medmennesker ondt uden at være i Stand til at gøre det godt igen. — Paa en Gaard, som laa tæt ved nævnte Kones Hus, døde den ene Kalv efter den anden, og det skete, hver Gang hun havde været inde i Kostalden. Manden i Gaarden flyttede saa sine to-tre sidste Kalve over i et Rum i Laden. I dette Rum var der kun en lille Glug i Ydervæggen, som Lyset kom ind af. Her trivedes Kalvene godt indtil en Dag, da den slemme Kone havde staaet og gloet ind ad Gluggen; da døde nemlig den ene Kalv. — Omtrent samtidig blev Manden i Gaarden syg; han var ellers en kraftig Mand. Han afmagredes og afkræftedes, saa han ikke kunde være oppe uden at være indsvøbt i svære Tæpper. Det kunde ikke gaa længere paa denne Maade. Der blev sendt Bud efter en klog Mandovre paa Sletten (sikkert kloge Frands), og han kom og saa paa Tingene eller — rettere — Utingene. Saa slog han omsider et Stykke Staal fast over Indgangsdøren. »Thi«, sagde han, »i Dag kommer hun, som er Skyld i det hele, men hun skal ikke komme herind.« Og ganske rigtigt. Konen kom; men hun naaede ikke længere end til Døren; der stod hun og kunde kun faa det ene Ben over Dørtærskelen. Hun begyndte nu at græde og raabe: »Hvad har jeg dog gjort, siden jeg ikke maa komme ind?« Da gik den kloge Mand hen og talte med hende, og saa gik hun sin Vej. Men fra den Dag ophørte Uvæsenet.

Manden i Gaarden var min Oldefar (altsaa Poulas), og Bedstemor har fortalt Historien, saa det skal nok passe.

V.

Optegnet 1927 efter Hmd. Lars Olsen, Midskov, f. 1857.

Min Farfader, Niels Olsen, som boede i Midskov, søgte engang kloge Frands for en syg Gris. Han fik det Raad, at han skulde skære noget af Grisens ene Øre og grave det ned paa en

Korsvej en Nat mellem Kl. 12 og 1. Min Farfader fulgte Raadet, og siden fortalte han mig, at Ørestumpen var gravet ned ud for Hans Mortensens Sted.

VI.

Optegnet 1927 efter samme.

En Gaardmand i Midskov søgte kloge Frands, fordi han ikke kunde faa Smør af sin Mælk. Frands fulgte med ham hjem. Her forlangte han at faa nogen Fløde. Denne hældte han i en Potte, som han satte over Ilden. Lidt efter kogte Fløden, saa Skummet stod til Overkanten af Potten. Da blev Frands gal i Hovedet; han slog til Potten, saa den væltede og gik i Stykker. »Saa«, udbrød han, »der fik han en ordentlig Lussing.« Det gjaldt den, der havde hekset med Køerne. — I den nærmeste Tid derefter havde »den gamle Jyde« — eller Jens Jyde, som han kaldtes — nogle slemme røde Pletter paa Kæverne. Man sluttede derfor, at han var Gerningsmanden, og at det var ham, Frands havde ramt, da han slog til Potten med Fløden.

VII.

Optegnet efter Aftægtsmand Jørgen Hansen, Taarup, f. 1836.

Kloge Frands havde været i Taarup for at yde Hjælp mod Hekseri et eller andet Sted. Manden kørte for ham tilbage, og undervejs blev der talt mellem dem om, hvem der kunde være Heksen. Da gik det med eet op for Manden, som kørte, at det var hans egen Kone, som Frands havde mistænkt. Og han blev saa vred paa den »kloge« Mand, at han gjorde Holdt med det samme og bød ham at staa af. De var dengang kun naaet til Bullerup. Saa maatte Frands gaa Resten af Vejen.

Jørgen Hansen morede sig hver Gang kosteligt, naar han fortalte denne Historie som Eksempel paa, hvordan kloge Frands dog ogsaa kunde komme mindre godt fra det med Udpegning af Hekse.

RIKARDE¹⁾ FRA BULLERUP

I.

Optegnet 1927 efter Gmd. Kr. Borch Andersen, Taarup, f. 1861.

En Gaardmand i T—, M. H., havde en Datter, Karen, der som Barn blev betænkelig syg og bar sig saa underligt ad. Somme Tider kravlede hun om inde under Bordet og klagede:

¹⁾ Udtales med Tryk paa sidste Stavelse.

»Min Næse bløder, min Næse bløder!« Men der kom intet Blod. Forældrene mente derfor, hun maatte være forhekset, og saa hentede de Rikarde fra Bullerup, for at han kunde hjælpe dem.

Rikarde sagde, at Pigebarnet ganske rigtig var forhekset. Der var en Kone, som havde villet gøre hende Fortrød. Denne Kone vilde nu samme Dag henimod Aften komme op til Gaarden; men de maatte ikke lade hende slippe ind og ikke paa nogen Maade lade hende komme i Berøring med Barnet.

Der kom virkelig ogsaa i Mørkningen en Kone til Gaarden. Det var en Husmandskone fra Byen. M. H. laasede Dørene af for hende, saa hun maatte blive udenfor, og han var nu ikke i Tvivl om, at hun var Heksen, som havde forvoldt hans Datters Sygdom. De mindedes ogsaa i Gaarden, at samme Kone engang for nogen Tid siden havde givet Barnet en eller anden Ting, og saa maatte det vel have været ved Hjælp af den, hun havde forhekset det.

Siden kom det Husmanden for Øre, hvilken Mistanke man havde fattet til hans Kone. Han blev meget vred derover, og til Meddeleren sagde han: »Nej, min Kone kan rigtignok ikke hekse.«

Iøvrigt fortæller Meddeleren, at samme Kone havde bedt sin Mand om at lægge et Kors i hendes Kiste, naar hun engang var død og skulde begravnes.

II.

Optegnet efter samme.

Engang begyndte Køerne hos M. H. at kaste Kalv. Ogsaa i denne Anledning hentede de Rikarde derop. Han raadede til, at de skulde nedgrave en levende Kalv i Stalden, og det gjorde de.

III.

Optegnet 1926 efter Aftægtsmand Jørg. Hansen, Taarup.

M. H. i T— havde engang slemt Uheld med sine Kreaturer. Saa hentede han Rikarde fra Bullerup, og han sagde, at Køerne var forheksede. De maatte nu for det første grave en levende Kalv ned i Stalden. Dernæst skulde de passe paa, at Heksen, som havde forgjort Køerne, ikke kom i Gaarden. Hvem Heksen var, kunde de let faa at vide; thi det var det første Kvindfolk, som kom derind, efter at Rikarde havde været der. Saa snart hun viste sig, maatte de jage hende ud.

I de samme Dage var en Husmandskone fra Byen nede paa »Stranden«, hvor hun havde sine Køer staaende. Saa bissede

imidlertid Kørerne, og en af dem løb ned paa M. H.s Mark. Konen løb efter den og fik omsider fat i den; men den ene havde tabt Tøjrpælen. Hun gik derfor op i Gaarden til M. H. for at bede dem om en anden Tøjrpæl. Men derved blev hun det første fremmede Kvindfolk, som kom i Gaarden efter Rikardes Besøg. M. H. var derfor sikker paa, at hun maatte være Heksen, og han betænkte sig ikke paa at jage hende ud med det samme.

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

HVAD SVALEN SIGER

Foranlediget af Meddelelsen i Septemberhæftet og den dertil knyttede Opfordring oplyses følgende:

Min Fader, Kristoffer Bendixen, fortalte mig, at Svalen sagde: »Det sidste jeg var her, da var Husene fulde af Guds Ær, men nu er det gaaet til skvidde skvidde skvadde skvadde skvidde skvidde skvadde skvadde bare gamle Kællinger.« Fader forklarede det saaledes, at naar Svalen forlader os, er Husene fulde af Korn (til Guds Ære), men naar den kommer igen, er der alle Vegne tomt, og dette er for en stor Del af den Grund, at der i Vintertiden har gaaet saa mange gamle Koner og tigget Korn. Jeg husker godt fra min Barndom, hvorledes de kom med deres Poser og altid fik et Maal Korn, og det var ikke helt lidt, der gik paa denne Maade.

Fra Humle Sogn.

Valdemar Bendixen.

SET LIGSKARE

En Vinternat for omtrent 70 Aar siden gik en Mand, der boede i Rubæks Mølle i Stavrbyskov paa Landevejen fra Stavrbyskov og mod sit Hjem. Bedst som han gik, syntes han, at det blev saa underligt omkring ham, og da han saa nøjere til, saa han en Ligskare drage forbi sig paa Landevejen. Der var baade en Vogn med Ligkisten og et stort gaaende og kørende Følge. Det hele drog lydløst forbi ham. Han kendte ingen af dem, der var med i Følget, og han fik vistnok aldrig at vide, hvad Synet betød. Men at han havde set en Ligskare, var han overbevist om til sin Dødsdag.

Det samme fortælles om en Gaardmand fra Etterup i Rørup Sogn. Han stod en maaneklar Aften for et halvt Hundrede

Aar siden eller lidt mere i sin Port og røg i al Fredelighed en Pibe Tobak. Da syntes han at mærke, at der gik noget for sig ude paa Vejen, og han saa da, at der hen ad Vejen ganske stille kom dragende en Ligs-kare med Ligvognen forrest og et stort Følge efter.

Han syntes, at baade Folk og Køretøjer saa ham saa velbekendte ud, og han vilde lige til at spørge, hvem der skulde begravnes, da han saa sit eget Køretøj i Ligs-karen. Han kendte godt sine egne Heste og sin egen Vogn. Han saa sig selv som Kusk paa Vognen, og hele hans Familie sad hos ham.

Da blev det ham alligevel for underligt. Han skyndte sig ind og gik i Seng. Hvad hans Syn skulde betyde, eller om han saa mere til Ligs-karen, fik aldrig nogen at vide hos ham.

† Jens Rasmussen, Ejby.

REMSE

Jeg kom en Gang til en By,
 som var bygt op paa ny
 ud af gamle Klude.
 Taget var med Pølse takt,
 Huset var med Skind belagt
 baade inde og ude.
 Jeg mig ind i Huset tren,
 der var ingen hjemme
 uden skidte Len.
 Hun laa i Asken og rørte sin Grød.
 Manden laa paa Bænken og var næsten død.
 Jeg tog en liden Pind og vilde slikke Grød.
 Hun tog en Brændebrand
 og stødte til min Haand,
 saa jeg røg og fløj op ad Røjle Gade.
 Der mødte jeg en lille graa Gaas.
 »Laan mig din ene Vinge!«
 »Hvad vil du med min Vinge?«
 »Flyve til mit Fødeland
 og hente mig en Fæstemand.«
 »Hvad vil du med den Fæstemand?«
 »Kysse, klappe og tage i Favn,
 det gør alle smukke Piger i Kongens København.«

Fra Gudme Sogn.

Hans Lau, Gudme.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Tirsdag den 29. September afholdt F. H. f. K. o. O. Høstfest i H. & K. F.s Lokaler. — Festen havde samlet omtrent 250 Deltagere og fik et vellykket Forløb. Ved de med Aks pyntede Borde samledes man om medbragte Madkurve, og ved Hjælp af Taler, Sang og Pesalliker skabtes snart en udmærket Stemning. — Efter Spisningen gik Dansen til Kl. 12.

Angaaende Sammenkomst i November vil der senere blive tilsendt Medlemmerne Meddelelse.

P. B. V.:
MORTEN KORCH,

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

I dette Hæfte afsluttes Botanisk Gartner Axel Langes Artikelrække om fynske Planter og Folkeminder om Planter. Den er blevet betydelig længere, end den var i den første Affattelse. Grunden hertil er især, at der fra adskillige Læsere er indsendt udfyldende Meddelelser. Disse er indarbejdet i Artiklen, for saa vidt Stykket om de paagældende Planter ikke allerede har været trykt. Naar dette sidste har været Tilfældet, er Meddelelserne opbevaret for tillige med de Oplysninger, Forfatteren selv senere har tilvejebragt, at fremkomme som »Efterslæt«. Denne Efterslæt, der antagelig vil fylde en halv Snes Sider, vil fremkomme om nogle Maaned.

Hvis der endnu maatte være Læsere, der kan give yderligere Bidrag, bedes de sende disse til Forfatteren (Adrs.: Botanisk Have, København K.), helst inden 1. Februar.
H. C. F.

RADIO FOR KULTUR OG FOLKEOPLYSNING

I disse Dage har Folkeoplysningen i Danmark indvundet nyt Land gennem det nye Tidsskrift »RADIO« FOR KULTUR OG FOLKEOPLYSNING, der ved sit værdifulde Stof forbereder Lytterne til at høre Statsradiofoniens kulturelle Udsendelser og gennem sine Illustrationer og Henvisninger til Tidsskrifter og Bøger gør det muligt for Lytterne at arbejde videre med de paagældende Emner. Dette neutrale Tidsskrift har i sit første Nummer en Række værdifulde Bidrag indenfor Naturfag, Musik, Litteratur, Historie, Kunst, Landbrug, Husvæsen m. m., skrevet af Ekspertter paa de forskellige Omraader.

Alle de gode Navne, det møder med i sit Redaktionsudvalg, borger for, at der vil blive fortsat i samme Spor, saa vi ved Læsearets Slutning har et virkeligt værdifuldt kulturelt Magasin, som selv det brede Lag af Folket kan søge tilbage til Tid efter anden.

Udsendelserne behøver ikke længere at ende som tomme Lyde i Æteren, de bliver nu holdt fast, enhver kan arbejde videre med dem, hvis de holder »Radio« for Kultur og Folkeoplysning, der kun koster 50 Øre pr. Maaned. Til Tidsskriftet er knyttet en Oplysningscentral, hvor Folk kan faa Spørgsmaal besvaret og komme i Forbindelse med dygtige Fagmænd, naar Henvendelse sker til Bedaktionen, Raadhusplads 55, København V.

NYE BØGER OG HÆFTER

Axel Lange og A. Pedersen: Danske Havebrugskandidater 1865-1931.

Danske Folkemaal. 1931, Hefte 4.

Hjemstavnsliv. 1931, Nr. 3.

Vendsysselske Aarbøger. 1931.

Om kort Tid udkommer:

AUGUST F. SCHMIDT:
LANDSBYSMEDEN

ET STYKKE BONDEHISTORIE

PRIS 2 KRONER

Faas hos:

THOMAS NIELSENS BOGHANDEL, RYSLINGE — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1930

---

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00 og for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaet aknytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

Forfatteren Niels Kjongsdals nye Roman

„BANKEGARDEN“

er udkommet paa Steen Hasselbalchs Forlag.

En udmærket Gavebog er Hjemstavnsbogen

FYN

af Olaf Andersen og N. M. Elling.

Af Pressens Udtalelser:

Den første i sin Slags, et Mønster paa alle gode Hjemstavnsbøger, der vil dukke op i Fremtiden. *(Folkeskolen.)*

Skrevet i et smukt og klart Sprog og prydet med 127 dejlige og veludførte Billeder. *Den egn sig ypperligt som Gavebog. (Dansk Ungdom.)*

Mange af dens Afsnit er rene Perler i Retning af Fortællekunst. *(Fyns Tidende.)*

Enhver, der tænker paa at gæste Fyn, bør købe og studere denne Bog. *(Vort Landbrug.)*

Kommission: Andelsbogtrykkeriet i Odense.

Faas i enhver Boghandel. — Pris 5 Kr.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Øgruppe.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: K. I. Kristensen: I helgens Tegn. — K. I. Kristensen: David Monrads Tanker og fortællinger om Julen. — Peter K. Olsen: folkeminder fra Kertemindeegnen. — Gamle Sandsager.

12. hæfte.

December 1931.

4. Årgang.

DET er Hensigten i FYNISK HJEMSTAVN at bringe Bidrag om den fynske Øgruppens Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

FYNISK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksempplar, bedes man paa-tale det hos Postvæsenet.

FYNske PLANTENAvene OG FOLKEMINDER OM PLANTER

I sidste Hæfte afsluttedes Botanisk Gartner Axel Langes Artikelrække om fynske Planter og Folkeminder om Planter. Den er blevet betydelig længere, end den var i den første Affattelse. Grunden hertil er især, at der fra adskillige Læsere er indsendt udfyldende Meddelelser. Disse er indarbejdet i Artiklen, for saa vidt Stykket om de paagældende Planter ikke allerede har været trykt. Naar dette sidste har været Tilfældet, er Meddelelserne opbevaret for tillige med de Oplysninger, Forfatteren selv senere har tilvejebragt, at fremkomme som »Efterslæt«. Denne Efterslæt, der antagelig vil fylde en halv Snes Sider, vil fremkomme om nogle Maaneder.

Hvis der endnu maatte være Læsere, der kan give yderligere Bidrag, bedes de sende disse til Forfatteren (Adrs.: Botanisk Have, København K.), helst inden 1. Februar.

H. C. F.

Til Medlemmerne i „Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn“.

Forud for sidste Generalforsamling var det min Hensigt at trække mig ud af Bestyrelsen paa Grund af manglende Tid, men da der fra forskellig Side rejstes Kritik mod min Virksomhed som Kasserer, fandt jeg det rigtigst at lade Medlemmerne selv afgøre, om de ønskede mit Genvalg. Som bekendt blev jeg genvalgt med stort Stemmetal.

Da det imidlertid paa et efterfølgende Bestyrelsesmøde viste sig, at der var uoverstigelige Vanskeligheder for et godt Samarbejde mellem Formanden og mig, og da jeg var — og er — af den Formening, at Hr. Bankes Forbliven som Formand er af større Betydning for Foreningen end min Forbliven i Bestyrelsen, har jeg for at tjene Foreningens Interesser nedlagt mit Mandat.

København, 1 November 1931.

I. DAMKIER.

Herman Madsen: Motiv fra Stavisaa.

I HELGENS TEGN

AF K. L. KRISTENSEN

Mod sin Ende Aaret stunder.
Sommeren forlængst gik under.
Ensomt Egn og Øde blunder.

Dyr og Vækster dybt i Dvale —
Glempt forlængst, hvor Gøg kan gale
sødt i Som'rens Løvspringssale.

Lavt i Vester Solen ulmer.
Graat og uvejrsoprørt svulmer
Hav om Land, der vintermulmer.

Aaret hælder. Kulden knuger.
Vint'rens Jætte Solen sluger.
Mørket over Jorden ruger.

Mulm og Mørke uden Ende
grumt om Sindet vil sig spænde;
Livsens Gnist kan næppe brænde.

Vintersolhvervsblæsten brager
gennem Skov, hvor Grene knager,
hviner over vissen Ager.

Sus i Mulm ved Solhvervstide —
Dybt i begge høres vide
Vinterødets Jætte ride.

Vækst i Skove, Korn i Mulde
daaner i hans Knug af Kulde;
dør de mon en Dag tilfulde —.

Mørkets Vætter er paa Færde,
stiger over Gaardens Gærde,
nær ved Folk vil nu de være.

Arneilden nu maa lue,
lune i den lave Stue,
lyse over Hjemmets Tue.

Øl maa brygges, Brød maa bages,
Kraft af Bryg og Bægt skal tages
os til Gavn, til Aaret dages.

Kornets Kraft og Jordens Grøde
gemmes her i Helgens Føde,
gives levende og døde.

Ættens Folk og Hjemmets Vætte —
alle skal de sig af dette
Helgens Maaltid kunne mætte.

Træ skal rejses, Lys skal tændes:
Livsens Værn, naar Aaret vendes,
Livsens Tegn, at Liv ej endes.

Vintergrønt skal Træet stande,
det og Juleildens Brande
værne, varsle Vaar i Lande.

DAVID MONRADS TANKER OG FORTÆLLINGER OM JULEN

AF K. L. KRISTENSEN

PAA Det kongelige Bibliotek findes et lille Haandskrift fra Slutningen af 17. Aarhundred, hvis lange og løjerligt snoede Titel lyder:

»Den hedenske Christenhed. Sammenskrevet af Een, som i sine Forfædre var een Hedning, er nu en opliust Christen, dog et dødeligt Menneske. David Monrath.«

Haandskriftet, et Hefte paa 172 Sider, er usædvanlig smukt skrevet med »gotiske« Bogstaver, en fast og flydende Skrift, næsten uden Rettelser. Dets Ophavsmand er en fynsk Præstesøn, født 1666 i Assens, hvor Faderen, Jørgen Marcussen, var residerende Kapellan. Jørgen Marcussen var Landsbybarn af Almueæt, født 1617 i Fraugde, hvor Faderen var Hjulmand; Hjulmandens Søn har nok haft godt Nemme, han kom til Bogen, blev Student 1640 og fem Aar efter Kapellan i Assens; han var gift to Gange, første Gang med sit Bysbarn Appelonia Christensdatter Braad af Fraugde, anden Gang med en Præstedatter fra Als, Anna Elisabeth Davidsdatter Monrad, efter hvem Børnene tog Slægtsnavnet Monrad, og efter hvis Fader den Søn, der her skal omtales, altsaa ogsaa maa have faaet Fornavn. David gik i Assens Skole indtil Faderens Død 1682, kom derefter i Odense Skole, hvorfra han 1684 dimitteredes af Rektor Niels Hals; tre Aar efter, 1687, tog han teologisk Eksamen, blev saa en Tid Huslærer hos Præsident Niels Lasson i Nyborg, siden Hører ved Korsør Skole og 1693 Kabinetsprædikant hos Oversekretær Bolle Luxdorff, da denne blev Gesandt i Stockholm; efter Luxdorffs Død vendte han 1698 tilbage til København, 1701 kaldedes han til Præst i Gjerpen, Akershus Stift, blev 1738 Provst i Bamle Provsti, men nedlagde faa Aar efter dette Embede paa Grund af dets Besværligheder; han var saa skrøbelig af Helbred, at der 42 Aar før hans Død var givet Ventebrev paa hans Kald. Han døde 11. Januar 1746.

David Monrad har saaledes levet en væsentlig Del af sit Liv i andre Egne af Norden end Danmark og sin fynske Fødeø, men dette har ikke sat Spor i hans Skrift, der er blevet til eller dog gjort færdigt, da han var en ung 26-aarig Theolog og Hører

ved Korsør Skole, det viser Dateringen under Indholdsfortegnelsen indvendigt paa Heftets første Blad: »Brahesborg Juule-Aften 1692«.

Dette Skrift, hvis Indhold i Hovedsagen kunde kaldes gammel Folketro og Folkeskik og en til den gamle Orthodoxis Tidsalder hørende og af den helt præget Theologs Funderinger derover, rummer adskillige folkloristisk og kulturhistorisk interessante Ting fra Forfatterens Fødeø, som vel er værd at lægge Mærke til. Og selv om Skriftet i mange Henseender former sig som en svunden Tids theologisk-moralske Drøftelse af de gamle Skikkes og Mæningers Tilstedelighed eller Utilstedelighed, er denne Form vistnok i mange Tilfælde kun et Skjul for Forfatterens virkelige Interesse for og Optagethed af selve Emnet, Folkeoverleveringen og dens Forhold til Fortidens Tro og Skik. Denne Optagethed synes umiskendelig og viser paa sin Maade David Monrad ogsaa i denne Henseende som et Barn af sin Tid.

Sansen for det nationale, for Landets Fortid og Folkets Minder, var allerede i foregaaende Tidsrum blevet vakt ved Renaissanceens Indflydelse i Norden, og blev nu holdt oppe ved det til Historieforskningen og Studiet af Modersmaalet knyttede Oldstudium, som især ved Ole Worms Virksomhed begyndte at tage Form og faa videnskabelig Methode. Studiet af Oldtiden, af Fædrenes Liv og Færd og Sporene deraf gennem senere Tider interesserede jo, foruden de egentlig »lærde« — Resen, Stephanius, Torfæus, Worm —, flere af Tidens Mænd — Bartholiner, Bircheroder, Otto Sperling den yngre. Allerede 1624 havde Worm faaet udvirket, at der blev udsendt Opfordring til Landets Præster til at indsende Efterretning om Oldsager, Sagn og gammel Tro omkring i Sognene. De gamle norrøne Skrifter indsamles og granskes, enkelte Ting oversættes og udgives. Sammenstilling af Folkeoverleveringen og de gamle Kilders Vidnesbyrd om Fortids Tro og Sæder foretages, og Sammenhæng søges.

I Forbindelse med hele denne Bevægelse maa ogsaa David Monrads Arbejde ses. Han selv røber et i Forhold til sin Uddannelse ikke helt ringe Kendskab til det, den gaar ud paa og giver sig af med. Endelig er det vel muligt, at Almueblodet i ham og hans oprindelige Tilknytning til Almuen har haft Betydning for hans Syslen med Folkeoverleveringen, hans Kendskab dertil og hans Interesse derfor. Han er fortrolig med og

har lagt Mærke til saa meget af Almuens Tro og Sæder ogsaa i sin Hjemstavn, at man gerne kan gætte derpaa. Det er især for disse Tings Skyld, der her skal dvæles ved David Monrads Manuskript og særlig ved, hvad deri omtales af Tro og Skik knyttet til Julen — til Dels paa Fyn — i gammel Tid. Dette har David Monrad ogsaa, i Følge Skriftets Indholdsfortegnelse, tænkt sig som dets Hovedemne. Det inddeles i Indholdsfortegnelsen i følgende Kapitler: »1' om det ord Juul [sic] oprindelse, 2' om Juule-Leege, 3' om Juule-Mercher, 4' om Juule-Fred, 5' om Juule-Kager, 6' om Juule-Tønder, 7' om Juule-bucke, 8' om Juule-Lius, 9' om Juule-Ordsprog.«

Det varer nu længe, inden David Monrad naar til sin Omtale af Julens Tro og Skikke; adskilligt andet omtales og overvejes, inden han kommer saa vidt; det meste af det maa udelades her; nævnes maa dog lige hans Forklaring af, hvad han mener med »Den hedenske Christenhed«. »Beskrivelsen paa den Hedenske Christendom er denne: Den Hedenske Christendom er forfængelige Ord, samlede og føiede til dend rene Tro og rette Lærdom . . . . ord Tale, Sæder Skikke og Gierninger som ere lige imod Guds reene og aabenbare Ord . . . .«¹⁾. Med det samme kan mindes om, at det ikke alene er vort hjemlige Hedsenskab, han hermed tænker paa, men ogsaa den græsk-romerske Oldtids, ligesom han ogsaa omtaler og paataler Jødedom og Papisteri o. s. v., hvor han mener at finde Ligheder med eller Levninger af sligt. Men paa det gamle nordiske Hedsenskab tænker han vel, naar han, da han nærmer sig Emnet Jul, siger: »hvor hedensk Almueskik er skal vises, naar vi kommer til dend Tractat i Bogen om Juuletønder, i hvilke de drak de dødis Skaaler,« om end han ingen bestemte Eksempler nævner.

Endelig kommer »Capitel 1. Om det Ords, Juul, Oprindelse«. Det indledes med en Slags poetisk-theologisk Sammenligning mellem Naturen og »Menniskens Tilstand«, Sommeren der gaar til Grunde, Vinteren der kommer med Dvale og Død, men ogsaa med Julens Forjættelse om Livets Genfødselse — i al Jævnhed nogle kønne Tanker om »denne Fæst, som paa vor danske Sprog kaldes Juul, hvilket Ords Oprindelse noget nærmere skal eftertenkis.« De Tanker, David Monrad

1) Haandskriftets Stavemaade overholdes, men der ændres herefter ved store og smaa Begyndelsesbogstaver og stundom ved Tegnsætningen.

gør sig herover, følger Tidens gale Gætninger, der grunder sig paa meget ufuldkommen sproglig Viden og Methode, og giver ikke Anledning til større Opmærksomhed.

I Cap. 2: »Om Juule-Leege« behandles Emnet efter Tidens Maade under Synspunktet pro et contra: »1. at de maa brugis« og »2. at de icke maa brugis«. David Monrad begynder med at skrive om Julelege i Almindelighed og finder, at »dersom vi give dend indvortis Jule Glæde tilkiende med Høytidens Helligholdelse . . . hvi skulde vi icke og give dend tilkiende med de udvortis Gebærder.« Han kommer ind paa, hvad Snorres »Heimskringla« fortæller om Hakon Adelstensfostres og Olaf den Helliges Bestemmelser vedrørende Julen i Norge, deres Forsøg paa at kristne den Hedenolds Juul; han maa have læst Snorre i Oversættelse, eller han har sin Viden paa anden Haand; hvad han faar ud af det, er ikke alt sammen lige rigtigt; i sin kristnede Form finder han Julen fejret under Iagttagelse af forskellige Skikke, »alting for at give tilkiende dend indeværende Juuletiids glædelig Tilstand«, ogsaa hvad Legene vedrører; og »efterdi det var saa, da bør billigen saadanne Juule-Leege at samtykkes og brugis, saasom de ere skikkelige, nyttige og har med sig de gamles Myndighed.« Men saa kommer jo Modgrundene: »at de icke maa brugis«; Monrad henviser til de klassiske Oldtidsfolks Lege og Danse, »hvilke Leege og Dantze de consecrerede til deres Guders Ære . . . . hvoraf sees, at saadanne Leege var Levninger af det mørke Hedenkab og sømmer icke Christne.« Og ogsaa »dette Folk i Norden« har »consecreret« de gamle Guder sine Lege, hvilket Monrad imidlertid »godvilligen« vil forbigaa, dog »er der endnu i Juulen en Leeg meget brugelig og kaldes Balder Rune, saa opkaldt efter dend Afgud Balder«, som han maa nævne sammen med den Leg, »som kaldis Dragehandske«. At den førstnævnte af disse to Lege nok ikke har Navn efter Balder, var ikke saa let for D. M. at vide.

Cap. 3 handler om Julemærker, og Emnet gennemgaaes atter efter den yndede Metode for og imod, dels »1. at de ere nyttige og holder vist«, dels »2. at de ere unyttige og holder icke vist«. »Disse Juulemercher var meget elsket og taget i Agt af Bønder, som boede i Norge og i de andre nordiske Lande«, fortæller Monrad og omtaler nærmere, hvorledes man bar sig ad med at afmærke dem paa Bjælken efter hver Dags Vejrlig i

i de tolv Dage mellem Jul og Hellig tre Konger, saa hver Dags Vejr varslede den tilsvarende Maaned i det kommende Aar; »thi de troede stadig, at hver Dag i Juulen skulde siden svare hver Maaned, og som Veirliget var hver Dag, skulde det blive hver Maaned.« Og for at man kan have anden Autoritet at holde sig til end »dend eenfoldige Bondetanke«, henviser Monrad til »dend ærværdige Bedæ¹⁾ som levede for mange Aar siden Vidnesbyrd: hand har skrevet en heel Bog, som hand kalder Tidemerche, i hvilken hand melder om alle de Merchers Vished, som kand havis fra dend første Dag i Aaret.« Og Monrad kan ikke tro, »at saadan en hellig Mand vilde indføre nogen Superstition i Guds Menighed.« Nu vil han dog ikke nægte, »at jo og disse Mercher undertiden slaae feil«, men vil dog mene, at »dersom Bonden tog icke saa meget Vare paa Kanden og havde i Juulen icke saa mange Ølsyger, skulde de vel bedre antegne Dagenes Veirligt . . .«. I denne Sammenhæng finder Monrad Lejlighed til følgende morsomme Udgydelse: »I gl. Dage tog Gud dend Bonde Eliesum, som gik bag sin Ploug, og gjorde ham til en Prophete. men det er længe siiden nogen Bonde i vore Tiider blef af Gud salvet til en Prophete, uden de har salvet sig selv, som dend Taasing Bonde Anno 1688, der med sin Madpose laa bag en Høy og drømte om Ild og om Verdens Undergang. Saadanne nye opstaaede Propheter burde mand at salve, men icke som i gl. Dage med Olie, men med got Hiszelfit [Hesselfedt], saadan en Nar, og dend som i Fjor fra Jydland omløb i Kiøbenhafn og spaaede om dens Undergang. En herlig Spind af en Bonde-Hierne«, udbryder Monrad.

»Om Juule-Fred« handler Cap. 4. Her gør Monrad et pudsigt Forsøg udi Etymologien og mener, at Fred »er enten kommet af det tyske Ord Friede, eller af det gl. danske Ord at treede, at spare«. Thi »det er vitterligt, at der i Kong Chr. IV's Tiid blef fanget en Hiort, om hvis Halsz der var bunden en Guldkiede med denne Omskrift, Fred mig, Frode freede mig.« Julefred er tilbørlig at holde, »efterdi det er dend Tid, paa hvilken vi helligholde en Fredshøitid«, finder David Monrad, men han »samtycker . . . ingenlunde dend superstiteuse Juulefred, som holdis saa strenge i somme Huuse, at mand i ald Juulen icke

¹⁾ Beda, der ofte kaldes »venerabilis« (ϝ: den ærværdige), levede i Slutningen af 7. og Begyndelsen af 8. Aarh. og grundlagde paa en Maade den engelske Videnskabelighed.

maa nævne Rotter eller Muuss, langt mindre fange dem«. Og han fortæller videre ud fra sin Samtid, at »icke heller tilsteder en Kone gierne sine Piger at spinde i Juulen at hendis Kør icke skal faa Svimmelse og døe«. Og »allerverdstyggeligst« finder han »dend strenge Huusfred, at de i Juulen iche maa spinde«, og fortæller, at »det er vitterligt nok, at Husmødre forbyder deris Piger at spinde de 13 Dage i Juulen, og det, som meest er at undre, de observere disse Griller saa høit, at dersom de gjør nogen grov Gierning i Juulen, da kand intet lykis for dem siden i ald Aaret.« Monrad slutter med at »ønske dem den christelige Troe og rette Forstand«.

I Cap. 5 skrives »om Juule-Kager«, der først jævnføres med Israeliternes Skuebrød, »i hvis Stæd, ja snarere Ihukommelse der endnu i vore Julenadværelse frembæres Juulekager« som Symbol paa Julens Betydning, mener Monrad og finder, at de saaledes set »maa brugis«. Men ogsaa her er jo baade pro og contra, og han »kand icke noksom beklage dend ælendige Tilstand, de ere i, som, naar Gud har forsynet dem med Nødtørftighed og fornøden Underholdning, misbruge slig Guds-Rundhed, icke anvende det enten paa sig selv eller andre, men sætter det hen til dend, som hverken har det fornøden eller kand æde det. Saadanne Vildfarelser var de norske og danske Bønder kommen i med deris Gaard-Guder, som de kaldte Nisse, til hvilke de hensatte hver Nat en Potte Grød af Sødme og anden Føde . . . . De ere værd at laste, som, naar Gud haver velsignet dem, mener, de icke kand beholde det uden at give Nisse sin Deel, hvilken de troede der fortærede det, saasom det blev alt bortført inden Morgenen, icke at Nisse fortærede det, men at de paa saadan Maade disletterte kunde forføres til Vantro og Afguds Dyrkelse, da var man kommen i saa vrang en Indbildning, at saasomt det mørknede, torde ingen gjøre noget, hvor fornøden det end var, end ikke hugge Brænde, at de icke skulde gjøre deris Nisse nogen Uroe . . . .« Det er ikke alt saa godt med disse Julekager; der er ogsaa Papisteri og jødisk Afguderier med i Spillet: »Var at ønske«, finder Monrad, »at dend Skik med disse Juulekager, som lugter endnu en Deel af den papiske Phantasteri, en Deel af den jødiske Afguderier, maatte jages i Landflygtighed.« At samme Kager har noget med nordisk Oldtidstro at gøre, synes Monrad ikke her at tænke paa, skønt han tidligere har omtalt det »Brød i en Galtis Figur«, som stod

paa Julebordet Julen over, rigtigt nok tilsyneladende uden at øjne Sammenhæng med hjemlig hedensk Dyrkelse, endda han kender den hellige »Orne« — som han kalder den — : Sonar-Galten.

Men nu følger »den Tractat i Bogen«, som ret skal vise, »hvor hedensk Almueskik er«, nemlig Stykket om Juletønder, »i hvilke de drak de dødis Skaaler«. Han kender ogsaa til, at de gamle Guders Skaal blev drukket, og finder det godt, at man »satte den levende Guds Skaal i Stæden«. Han fortæller — efter Heimskringla vel: »dend norske Krønnike« — hvorledes Hakon Adelstensfostre »befoel, at enhver Indbygger i Norge skulde om Juulen have saa meget Øll som hand kunde brygge af en Skæppe Malt 3: 4de Parten af en Tønde«, og kommer herved til at sammenligne med sin egen Samtid: »De som lever i vore Tiider vil icke nøyes med en Part, men vil have heele Tønder som de selv kalder det, hvilket er nok at beviise med en fornemme Qvindis Exempel af Kærteminde her i Fyen: Hun i Juule Helligdage drak sig saa drukken at hun kunde hverken gaae eller staae. Sin Mand for at flye større Klammeri forfulde hun ud paa Gaden med sin skiden Mund, raabte efter ham og sagde: Gak Dievelen i Vold, varst du en Mand som du burde at være, lagde du mig vel min Juuletønde ind. Hand optog det med en stor Taalmodighed, men icke med saa glad en Humeur som en Bonde i Siælland, hvilken der hans Hosbonds-Søn i Juulen kom ridende forbj hans Gaard, løb hand ud imod ham, af Glæde slog dend eene Haand i dend anden og sagde: O kommer ind et lit, vor Moer er saa rusende, det er en Hiertens Lyst at see. Dend anden stigende af Hesten, gik ind i Huuset hvor hand fant Konen hoppende paa begge Benene og siunge det gamle latinske Vers, som hun end da paa samme Sprok kunde: Ecce quam bonum et quam jocundum etc.¹⁾. Sønnen tilspurde Bonden, om hans Kone pleiet at være saa lystig, hvortil Bonden svarede: Ja, vi brøkket i Gaar.« Monrad ytrer herved: »Saa tog den slemme Vane i at dricke Juuletønde til baade hos fornemme og gemene, hvori de efterslægte dog icke i Viisdom Diogenem, der havde sin Værelse og Bolig i et Viinfad . . . .«.

I Cap. 7 omtaler David Monrad Julebukken, »dend Buk der omledis i vore Juulestuer og Glædskabs Forsamlinger«. Ud fra »dend Meening, at dend betegner Aarets Omskiftelse og

¹⁾ Se hvor godt og lysteligt.

F Y N S K H J E M S T A V N

MAANEDSSKRIFT FOR DEN FYNSKE ØGRUPPE
UDGIVET OG LEDET AF
H. C. FRYDENDAHL

---

4. AARGANG
1931

ANDELSSOGTRYKKERIEET I ODENSE.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DIGTE

Andersen, Olaf:	Sulernes Sang.....	120
Jensen, Dorthe Harritsø:	Jørn Nemle-temle.....	149
Kristensen, K. L.:	Fynsk Bol.....	17
»	I Helgens Tegn.....	177
Lunde, Hans P.:	Dænj gamle Væuer.....	86
Nielsen, Laur.:	Vor Movr.....	56
Rud, A. J.:	Vær hilset, Fyn! (Melodi af Thorvald Aagaard)	1

FOLKEMAAL

Jensen, A.:	Auset og Nød.....	189
Lange, Axel:	Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter..... 10, 41, 57, 88, 106, 121, 136, 151, 166 (Tekster paa Folkemaal findes S. 56, 62, 86, 96, 149).	

SÆD OG SKIK I HJEM OG BYLAV

Andersen, Johs.:	Aalefiskeri i Odense Fjord i svundne Tider	49
Frederiksen, Svend:	Hellig og søgn.....	97, 113
Frydendahl, H. C.:	Lege Jydepotter.....	191
Larsen, N.:	Ældre Fiskemetoder i Helnæs-Bugt.....	145
Lund, H. C.:	Hornskeer.....	80
Nielsen, Chr.:	Almisse i Ugerslev.....	79
Pedersen, V. Würden:	Gilder i det gamle Aastrup.....	44

VISER, REMSER OG MUNDHØV

Bendixen, Valdemar:	Hvad Svalen siger.....	175
»	og Grüner-Nielsen, H.: Til Gilde.....	111
Frederiksen, Svend:	»Rus«.....	31
Jensen, H. C.:	Remse om Ølbrygning.....	127
Kristiansen, M.:	Børneremser.....	62
Larsen, Per:	Hvad Svalen siger.....	143
Lau, Hans:	Remse.....	176
»	Remse om Ølbrygning.....	128
Poulsen, Chr.:	Talemaader.....	96
Rasmussen, L. P.:	Borgerskab foruden Penge.....	31
Ring, Fr. Joh.:	En gammel Remse.....	32
Thinesen, N.:	Talemaader.....	144

SAGN OG TRO

Andersen, Olaf:	Sagn om Volborg Bro.....	190
Bay, J. Christian:	Personlig Overtro.....	103
Christoffersen, Hanne:	Kredden og Kolden.....	96
»	Sagn om Faarevejles Undergang.....	160
Ellekilde, Hans:	Palle Jæger.....	2, 18
Hansen, Rasmus:	Sagn fra Oure og flere Steder.....	76, 124, 138
Havrehed, Holger:	Nedmaningssagn fra Rude Søgaard.....	96
Kristensen, Evald Tang:	Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenskekrigen.....	154

IV

Lund, Frode:	Kæmpens Fodspor.....	64
Olsen, Peter R.:	Folkeminder fra Kertemindeegnen 157, 170,	185
Pedersen, L. P.:	Fra Svenskekrigens Tid.....	95
Pedersen, V. Würden:	Nattepløjning i Aastrup.....	95
Rasmussen, Jens:	Genfærdet i Skydebjærg.....	64
»	Set Ligskare.....	175
Sørensen, J.:	Den hvide Dame ved Erholm.....	160
»	Knyttsten.....	95

HISTORIE, FUND OG MINDER FRA GAMLE DAGE

Andersen, Olaf:	Landmålergården.....	33
Askholm, R.:	Præsterne Aabye paa Lyø.....	161
Carlsen, J. Kj.:	Christian Richardt og Fyn.....	65
Elling, N. M.:	Tostrup gamle Smedje.....	81
Hansen, H. Jac.:	Den hellige Kilde i Frørup.....	79
Kristensen, K. L.:	David Monrads Tanker og Fortællinger om Julen.....	178
Mikkelsen, P. Helweg:	Nybøllefundet.....	129

HJEMSTAVNSRØGT

Banke, Jørgen:	En fynsk Hjemstavnsark.....	72
Frydendahl, H. C.:	Folkestævnerne ved Langesø.....	92
»	Fynsk Hjemstavn og Fynboerne i Køben- havn og Omegn.....	12
»	Hjemstavnstævnet i Vejstrup.....	142
Korch, Morten:	Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.....	13
»	Hilsen til vore Medlemmer.....	13
»	Smedegilde i København.....	15
Skov, Olaf:	Vestfyns Hjemstavnsforening.....	93

BILLEDFORTEGNELSE

Andersen, Olaf:	Flyverøen, voksende i Pil.....	61
Bengtsson, Sophus:	Urne fra Grav Nr. 58.....	135
Boe:	Gyden ved Landmaallergaarden.....	33
Carlsen, J. Kj.:	Det gamle Piletræ.....	68
Frydendahl, H. C.:	Lege Jydepotter.....	191
»	Stenene ved Elsehoved.....	79
Jørgensen, Aage:	Min Faders Fødested i Bøjden.....	17
Lund, Frode:	Fra Lyø Præstegaard.....	161
»	Landmaallergaardens Stuehus.....	35
»	Smøge ved Landmaallergaardens Østerlænge	37
»	Vignet.....	48
Lønborg, H.:	Urner fra Gravene Nr. 10 og Nr. 8.....	132
»	Urner fra Gravene Nr. 35 og Nr. 17.....	133
»	Urne fra Grav Nr. 26.....	134
Madsen, Herman:	Aaleblusning paa Odense Inderfjord.....	49
»	Det gamle Kirkestræde i Aasum.....	113
»	Fiskeredskeer.....	50 ff
»	Motiv fra Stavisa.....	177
»	Ved den gamle Bysmedie i Aasum.....	97
»	Vignet.....	75
Mikkelsen, P. Helweg:	Grav Nr. 58.....	130
»	Urnegravpladsen ved Nybølle.....	129
Olsen, Valborg:	Den gamle Sme.....	85

Pedersen, Sofie:	Volborg Bro	190
Syberg, Fritz:	Fynsk Landskab	1
	Ørsted Præstegaard med Familien Richardt	65
	Richardt med Hustru og de to ældste Børn	67
	Tostrup gamle Smedie	81
	Smedjens Indre	82
	Aasumgaard set fra Gaardet	100
	Aasumgaard set fra Haven	101
	Stokroser i en fynsk Gaard	107
	Peter Christian Hansen	116
	Karen Juliusdatter	117
	Der hugges Skrutter	145
	Der er Bid	146
	Skruttesnøre og Sielesnøre	147
	Hans Aabye	163
	Lyø Kirke	164

NAVNELISTE

I. STEDNAVNE I UDTOG

Aastrup 44 ff., 95.	Faarevejle 160.	Kirkeby 122.
Aasum 4, 25, 31, 97 ff., 113 ff.	Farstrup 64.	Klingstrup 139.
Aasumgaard 99 ff.	Flemløse 10.	Klinte 20 f.
Albjærg 125.	Fravde 7, 136, 178.	Korup 22 f.
Allese 7.	Freltofte 80.	Krarup 10 ff., 43, 58, 88 ff.,
Assens 178.	Frørup 79, 110, 167.	106 ff., 121 ff., 151 ff.,
Avernakø 60.	Fukhøjskoven 8.	166 ff., 191 f.
Baagø 90.	Fyns Hoved 3.	Krogshølle 9.
Barløse 7.	Føns 127 f.	Kværndrup 19.
Bedeslev 8, 123.	Gamtøfte 25.	Landmaalergaarden 33 ff.,
Birkholm 41, 57 ff., 88 ff.,	Gelsted 95.	86, 93 ff., 120.
108, 122 f., 151 ff., 166 ff.	Glorup 139.	Langaa 126.
Biskorup 107.	Grindløse 20 f.	Langeland 59, 109, 111,
Bjørnebjærg 31.	Gudbjærg 88, 138, 143.	124, 139, 167.
Brahesborg 179.	Gudme 31, 124 ff., 128,	Langesø 57, 92, 167.
Broholm 124 f., 136.	141, 176.	Lumby 123.
Broløkke 189.	Gummerup 33 ff., 86, 93 ff.	Lundsgaard 98 ff., 116.
Brudager 126, 140 f.	Haare 51 ff.	Lykkesholm 5, 7.
Brænderup 140.	Haarslev 9.	Lyø 161 ff.
Bullerup 49 ff., 116, 173 ff.	Helnæs 147.	Maale 157 f., 171 f., 187 f.
Bøjden 17.	Helnæs Bugt 145 ff.	Margaard 20, 35 f.
Bøstrup 7, 10, 41 f.	Hesselager 126 f., 138 f.	Mesinge 187.
Dallund 81 ff.	Hesselagergaard 138.	Midskov 158 f., 172 f.
Dalskoven 8.	Hinsholm 2, 30, 90.	Nordskov (By) 3, 29, 158,
Davinge 138.	Hjortholm 38 f.	170 f.
Drejø 42, 60.	Holev 55.	Nordskov (Gaard) 27 f.
Dreslette 95.	Holstenshus 164 f.	Nyborg 60, 178.
Dyreborg 148.	Horne 32, 155.	Nybølle 129 ff.
Egeløkke 7.	Hostrup 155.	Næsbyhoved 23, 29.
Ejby 90, 192.	Humle 96, 111 f., 153, 175.	N. Aaby 144.
Ellerup 126.	Hverringe 185 f.	N. Søby 8, 192.
Elskhoved 78 f.	Jarlebjærg 27.	Odense 90, 111.
Erholm 23, 160.	Karlskov Bæk 190 f.	Odense Fjord 49 ff.
Espe 7, 42, 96, 121 ff.	Katterød 47.	Ore (Gudme H.) 76 ff.,
Etterup 175 f.	Kerte 27.	124 ff., 138 ff.
Faaborg 57, 109 f., 151,	Kerteminde 41, 184.	Ore (Skovby H.) 19, 90.
163, 169.	Kinderballe 41.	Oregaard 136.

- Otterup 20 f.
 Palleshave 8, 27 f.
 Palles Høj 4, 25 ff.
 Revninge 159 f.
 Ringe 42, 107 ff., 121, 136,
 138, 155 f.
 Rolsted 91.
 Rubæks Mølle 175.
 Rude 64.
 Rude Søgaard 96.
 Rudkøbing 104 f.
 Rygaard 139.
 Rynkeby 156.
 Rynkebygaard 156.
 Røde Mølle 20.
 Rødkilde 152.
 Rørup 95.
 Salby 185 ff.
 Saltøfte 66.
 Sandholt 19.
 Sandholts-Lyndelse 121.
 Schelenborg 187.
 Seden 23, 51 f., 100.
 Simmerbølle 105.
 Skaarup 122.
 Skydebjærg 27, 64.
 Solevad 8.
 Stavisaa 177.
 Stavrby 123.
 Stenløse 31.
 Store Kluset 3.
 Svanninge 161.
 Svenborg 10.
 Svindinge 139 f.
 Sørslev 161 ff.
 Taarup 170 ff.
 Taasing 43, 60, 88, 107,
 153, 169, 182.
 Tokelund 27.
 Tolshave Skov 28.
 Torpegaard 7.
 Tostrup 81 ff., 94.
 Troense 11, 62, 111.
 Tveskov 190 f.
 Tybrind Skov 18.
 Ubberud 106.
 Ugerslev 79 f.
 Ulbølle 110.
 Vedby 84.
 Vejlbj 27.
 Vejstrup 125, 142 f.
 Verninge 8.
 V. Egense 9, 21.
 Vestfyns Hjemstavns-
 gaard 33 ff., 86, 93 ff.,
 120.
 Viby '87 f.
 Vigslev 19 f., 57, 161.
 Vindinge 24, 59, 109.
 Volborg Bro 190 f.
 Vævlinge 64, 161.
 Ærø 10 f., 57 ff., 88 ff.,
 107 f., 121 f., 151 ff.,
 166 ff.
 Ørbæk (Øre S.) 19, 57.
 Ørbæk (Ørbæk S.) 140.
 Ørsted 62 f., 65 ff.
 Ø. Hæsinge 88, 110, 153,
 154 f.

II. PERSONNAVNE I UDTOG

- Aabye, Dittl. Christf., Præst, Lyø 161 ff.
 —, Hans, Præst, Lyø 161 ff.
 —, Margrethe, g. m. Forpagter P.
 Nissen, Lyø 163. —, Peder J. J.,
 Præst, Sørslev 161 ff.
 Agertoft, Madam, g. m. Lærer A.,
 Aastrup 47 f.
 Albrektsen, Sergent 84.
 Andersen, Anton, Forf., Lærer, Hav-
 rehed 92. —, Hans, Gdmd. 36. —,
 H. C., Forf. 4, 25. —, Olaf, Forf.
 92 f. —, Poul, Magister 92, 142.
 Axelgaard, Tue, fhv. Lærer 41.
 Baade, J. C., Postmester, Kbh. 15 f.
 Balslev, R., Adjunkt 142.
 Banke, Jørg., Bibliotekskonsulent,
 Kbh. 13 ff., 92.
 Beck, Kr., Gdr., Biskorup 93.
 Berner-Schilden-Holsten, H., Baron,
 Langesø 93.
 Bertels, Marie, Maale 157 f.
 Bisgaard, Læge, Glamsbjerg 93.
 Blangstrup, Skovrider, Broholm 140.
 Braad, Appelonia Christensdatter, g.
 m. Præst J. Marcussen, Assens 178.
 Brendekilde, H. A., Kunstmaler 107.
 Brøndum-Nielsen, Johs., Prof. 14, 92.
 Bukh, P., Højskoleforst., Vejstrup 142.
 Christensen, Marie, Frue, Tomme-
 rup 93.
 Christian II, Konge 23.
 Dankier, I., Sagf., Kbh. 14 f.
 Dinesen, Margr., Frue, Haarby 93.
 Dissing, Th., fhv. Højskoleforst., Vejs-
 trup 142 f.
 Dreyer, Præst, Ørsted 68 f.
 Duelund, L. J., Lakkendrup 144.
 Egebæk, Th., Seminaricforst., Skaa-
 rup 142.
 Eiby, Gdmd., Brudager 140 f.
 Ellekilde, H., Arkivar, Kbh. 142.
 Engelstoft, Povl, Redaktør, Kbh. 14.
 Enrum, Per, Aasum 97 ff.
 v. Finecke, Th., Dallund 81 ff.
 Frans paa Sletten, klog Mand 170 ff.
 Frydendahl, H. C., Red., Lærer, Kra-
 rup 142.
 Graugaard, Gummerup 94.
 Graversen, Chr. B., stud. mag. 142.
 Haagerup, M., Degn, Ringe 156.
 Hans, Konge 23.
 Hansdatter, Anne, g. m. Gdmd. P.
 Hansen, Gummerup 34 ff.
 Hansen, Kirkesanger, Ørsted 69 f.
 —, Bertel, Sognefgd., Aastrup 48.
 —, Hans, Gdr., Aastrup 45. —,
 Hans, Smed, Tostrup 83 f. —,
 Maren, g. m. Smed H. H., Tostrup
 84. —, Peder, Gdmd., Gummerup
 34 ff. —, Peder, Gdmd., Gumme-
 rup 35 f. —, Peter Chr., Gdr.,
 Aasumgaard 116.
 Haugsted, E., Bibliotekar, Aarh. 142.
 Havrehed, H., Kunstmaler 92 f.
 Helms, O., Overlæge, Nakkebølle 93, 142.
 Hjelholt, H., Arkivar, Kbh. 142.

- Hjelm, Frida, Frue 15 f.
 Høgstrøm, C. G., Lærer, Bregninge 142.
 Iver, klog Mand, Revninge 159.
 Iversen, Knud, Gdmd., Revninge 159 f.
 Jacobsen, C., Trafikass., Tommerup 93 f. —, H. Chr., Sognefgd., Gummerup 39.
 Jensdatter, Christiane, g. m. Gdr. Rs. Pedersen, Gummerup 38.
 Jensen, Marinus, Bygmester, Glamsdalen 93. —, Offer, Tømrermester, Flemløse 93.
 Johansdatter, Anne, g. m. Gdr. H. Hansen, Aastrup 45.
 Juliusdatter, Karen, g. m. Gdr. P. Chr. Hansen, Aasumgaard 117.
 Jørgensen, Johs., Forf. 167.
 Kjær, Hans, Museumsinsp., Kbh. 92.
 Kjongsdal, N. H., Forf. Kbh. 15 f.
 Koefoed, O., Amtmd., Svenborg 142.
 Korch, M., Forf., 14 ff.
 Krag, And., Tømrer, Aasum 101 f.
 Kristensen, Mar., Filolog 142.
 Lagoni, O., Skuespiller 92.
 Langkilde, H. P., Gymnastikinsp. 14.
 Larsen Aborre 16.
 Larsen, Kr., Gdmd., Taarup 170.
 Larsen, Per. Gartnerfmd., Kbh. 14 ff., 113.
 Laursen, Hans, Smed, Tostrup 83.
 Leth, H., Præst, Ringe 156.
 Lorenzen, Vilh., Arkitekturhist. 142.
 Lunde, H. P., Forf. 85, 92.
 Lørup, Sophie, Frue, Dreslette 41, 93.
 Madsen, Chr., Gdr., Gummerup 93.
 Marcussen, Jørg., Præst, Assens 178.
 Mette Snedkers, Midskov 158 f.
 Monrad, Anna E. Davidsdatter, g. m. Præst J. Marcussen, Assens 178. —, David, Præst 178 ff.
 Moth, M., Sprogmand 189.
 Munk, Præst, Hesselager 127.
 Møller, Kathr., g. m. Gdr. V. M., Gummerup 40. —, Vilh., Gdr., Gummerup 39 f.
 Neergaard, C., Museumsinsp., Kbh. 142.
 Nielsen, Chr., Postbud, Glamsbjerg 93. —, Kaj, Billedhugger 84. —, Laur., Forf., Lærer, Bjerndrup 92.
 Nissen, P., Forpagter, Lyø 163.
 Nobel, H. H., Stamhusbesidder, Sandholt 19.
 Nordmann, V., Geolog, Kbh. 142.
 Nørgaard A., Præst, Vejstrup 142.
 Olsen, Johs., Museumsinsp., Svenborg 142. —, Niels, Midskov 172 f. —, Niels, Kusk, Salby 185 ff. — O. C., Sognefgd., Tostrup 86.
 Palnatoke, Sagnhelt 4 ff. 18 ff.
 Palme, Sagnhelt 24 ff.
 Pedersdatter, Anne, g. m. Gdr. H. Andersen, Gummerup 36. —, Karen, g. m. Gdr. P. Hansen, Gummerup 37.
 Pedersen, Jørg., Hmd., Lyø 164 f. —, Rs., Gdr., Gummerup 37 f. —, Rs., Gdr., Gummerup 38 f.
 Petersen, Adam, Gdr. 92.
 Poulsen, E. G., Koncertsangerinde 92.
 Quist, Kristiane, g. m. Præst H. Aabye, Lyø 163.
 Rasmusdatter, Karen, g. m. Gdr. Rs. Pedersen, Gummerup 38.
 Rasmussen, Hans, Gdr., Bullerup 116. —, Henrik, Smed, Tostrup 82 ff. —, J. F., Gdr., Voldtofte 41, 93. —, M., Forf., Lærer, Skibshuse 4 f., 27. —, Rs., Hsmd., Freltofte 80.
 Reimer, Christine, Forf. 27.
 Richardt, Chr., Forf., Præst, Ørsted 65 ff.
 Rikarde, klog Mand, Bullerup 173 ff.
 Rosenkrantz, H., Baron, Abkeldsgaard 93.
 Schaffalitzky de Muckadell, Cai, Søkrigshist. 142.
 Schaldemose, Fr., Forf. 25 f.
 Schrøder, Chr., Skuespiller 16.
 Schøller, Chr., Ejer til Margaard og Søholm 34 f.
 Sehested, N. F. B., Arkæolog, Godsejer, Broholm 136.
 Skorstensgaard, Christiane, Frue, Søllested 93.
 Skov, Olaf, Højskoleforst., Køng 93.
 Stensen, Herremand, Torpegaard 7 f.
 Svend Tveskæg, Konge 23 f.
 Sørensdatter, Anne, g. m. Gdr. P. Hansen, Gummerup 36.
 Thiele, J. M., Forf. 23.
 Tobak, Niels, Gultved 19.
 Tobiesen, L., Provst, Flemløse 70.
 Toke, Sagnhelt 23 ff.
 Wad, P., Havearkitekt 40.
 Vinholt, Præst, Ore 76 f.
 Worm, O., Oldforsker 179.
 Zangenberg, H., Arkitekt 74, 93.

RETTELSER

- Aargang 1930, S. 192, L. 1 f. n.: Hud, læs Uld.
» 1931, S. 90. L. 3 f. o.: lundsholmske, læs hindsholmske.
» » S. 136, L. 3 f. o.: Odense, læs nær Odense.

Solens Indgang i Steenbucken«, finder han, at Julebukke maa »lides og tilstædis som en Ting der underviser os om Tiiden og Tiiden om Dødeligheden«. Men alligevel »maa mand klage over, at mange Menniskere ere saa forblindede i Sindet med at omlæde deris Juulebukke, som dog ere til Guds Fortørnelse og Menniskenes Forargelse«. At Julebukken er en gammel Kornvætte, kan Monrad jo ikke vide, og det kniber ham meget at finde Rum til den indenfor gammel nordisk Kultus, saa vidt han nu kender den. Hans Udredninger af dens Historie skal ikke nærmere omtales; dette Stykke er iøvrigt et særlig slaaende Vidnesbyrd om Datidens ufuldkomne Viden om, forvirrede Opfattelse og fantastiske Tydningsforsøg af det gamle Nordens Tro og Dyrkelse.

I det følgende Cap. »Om Juule-Lius« fortæller Monrad egentlig ikke noget særligt om Brugen af dem i Danmark, derimod omtaler han ret udførligt de norske Skikke med Julelys, kommer saa ind paa Vættelys og fortæller, at Folk tror, de er lavede af Underjordiske. »Disse Lys«, skriver han, »skinne mest om Julen og har en himmelblaa Farve«.

Af »Juleordsproge« nævner Monrad: »Jul til Paaske«; »Det er Jul hvad vi gjøre«; »Vi faar gierne vor nye Skoe til Jul«; »Du maa ikke bære vor Jul ud af Døren«; »Du har vist smagt Juletønde«; »Sanct Knud driver Juulen ud«.

Hermed slutter David Monrad Behandlingen af sit folkloristisk-kulturhistoriske Emne og ender, som han begyndte, med theologiske Betragtninger i gammel Prædikenstil: »Deri [ø: i det, han nu har fortalt] røber Menniskene selv deris Barnagtighed i deris Christendom«, siger han, og ønsker, at »mand i andet og vilde slægte Børnene efter« i Følge Bibelens Ord.

FOLKEMINDER FRA KERTEMINDEEGNEN

SAGN OM HEKSE OG HEKSEMESTRE

VED LÆRER PETER R. OLSEN

(Sluttet.)

NIELS KUSK

I.

Optegnet 1929 efter Skomager Hans Peder Larsen, Salby,
f. 1855, og andre.

Niels Kusk, hvis rette Navn var Niels Olsen, boede i Salby,
hvor han døde 1867 i en Alder af 82 Aar.

Niels Olsen var Kusk paa Hverringe, deraf hans Tilnavn.

Han taalte ikke, at andre kørte med hans Heste. Engang da han ikke var nærværende, havde en af de andre Karle paa Gaarden taget hans Heste ud for at køre med dem. Men da han havde faaet dem spændt for, kunde han ikke faa dem til at flytte sig af Stedet. Saa kom imidlertid Niels, og han kunde faa Hestene til at gaa.

Flere mærkelige Ting fortælles iøvrigt om ham.

Han kunde dølge Snoge. Meddeleren har som Dreng set ham komme med en to-tre Snoge paa sin Kæp.

Han havde i sit Hus en »Spiritus«, som laa i en Æske med Vat. Den skaffede ham 24 Skilling i Døgnet. En »Spiritus« — siger Meddeleren — var en Bille, der noget lignede en Hestebille; men den havde røde Øjne.

(En anden Mand i Salby — Povl Skrædder — var ogsaa i Besiddelse af en »Spiritus«.)

Naar Niels Kusk barberede sig, tog han sit Hoved af og satte det foran sig paa Bordet.

Folk gik til ham for at faa deres Vorter fjernet.

II.

Optegnet af Gmd. Hans Nielsen, Moselund, Salby,
 efter Fortælling af flere.

Niels Olsen var i mange Aar Kusk for Kammerherren paa Hverringe og blev almindelig kaldet Niels Kusk. Han var en udmærket Taskenspiller, og der fortælles mange Historier om ham. At spise Blaar, saa Ilden stod ud af Halsen paa ham, var kun Bagateller. Ligeledes kunde han tage sit Hoved af og gaa med det under Armen, hvad han ofte gjorde, naar han gik hen over Borggaarden og skulde op til Kammerherren, eller ogsaa naar han gik fra Kammerherren og tilbage over Borggaarden.

Engang da han kørte med fire Heste og var kørt op foran Hovedbygningen for at faa Herskabet paa Vognen, kom han i Tanker om, at han havde glemt noget, hvorfor han gik og lod Køretøjet staa. Da han imidlertid blev temmelig længe borte — maaske med Villie, thi der var en anden Mand, som havde pralet af at kunne køre lige saa godt som Niels — saa satte denne anden sig op paa Bukken og vilde køre for Herskabet. Men den gik ikke; Hestene var som naglede til Stedet og var ikke til at drive frem. Langt om længe kom Niels igen, satte sig op paa Bukken, og nu var Hestenes Fortryllelse hævet.

Da han engang var ude at køre for Herskabet paa Hver-

ringe, var der en Arbejdsmand fra Salby, som troede at være ubemærket, der satte sig bag paa Kalechen — der hvor Pladsen er til Fodersækken — for at køre med til Salby. Niels havde opdaget ham, men lod som ingenting og magede det nu saaledes med ham, at det ikke var ham muligt at komme af Vognen, da de kørte gennem Salby. I Mesinge holdt Vognen stille engang, og Manden forsøgte at komme af; men hver Gang han gav Slip med den ene Haand, holdt han fast med den anden, saa han var nødt til at blive, hvor han var. Først da Køretøjet naaede ud til »Borget«, Bakken mellem Mesinge og Dalby, lod Niels Kusk Manden slippe af Vognen, og saa kunde han gaa tilbage til Salby.

HAN HOLDT FAST I VOGNEN

Optegnet 1929 efter Skomager Hans Peder Larsen, Salby.

En Mand i Mesinge, som blev kaldt Per Væver, havde engang været i Kerteminde. Da han var paa Vejen hjem, kom Kammerherreinden paa Schelenborg kørende. Hendes Kusk var en Mand, som hed Frands. Per Væver tog fat bag i Vognen og fulgte løbende med til Mesinge. Der vilde han saa slippe sit Tag i Vognen for at gaa hjem; men Frands Kusk sagde ved sig selv: »Du skal s'gu faa Lov til at følge med noget længere.« Og hver Gang Per slap med den ene Haand, hængte han fast med den anden. Paa den Maade blev han slæbt med lige til Schelenborg. Først her løste Frands Kusk ham, idet han han sagde: »Saa rend da!«

KLOGE MÆND I VIBY

I.

Optegnet 1929 efter Skomager Hans P. Larsens Hustru, Salby, f. 1859.

I Viby boede en Mand, som hed Henning, han var slem til at gøre ondt for Folk. En anden Mand derovre — Kristian Ringer — havde saadan nogle »stakels« Børn. Folk mente, at Henning var Skyld i deres Daarlighed.

Kristian Ringer var for Resten ogsaa »klog«; men han gjorde kun godt.

Meddeleren tjente som ung Pige en Tid i Maale. Der i Gaarden kunde de engang ikke faa Smør af Mælken. Saa bad de Kristian Ringer om Raad. Han sagde, at de skulde kærne tre Torsdag Aftener i Rad. Den tredie Torsdag skulde de nok faa Smør. Men ved samme Tid vilde den Kone, som havde taget Smørret, komme hen til Gaarden. De skulde saa passe

godt paa, at hun ikke kom ind og heller ikke kunde komme til at se ind ad Vinduerne. — Det kom til at gaa, som Kristian Ringer havde forudsagt. Den tredie Torsdag Aften havde de omhyggeligt lukket Dørene og hængt tæt for Vinduerne, før de begyndte at kærne. Den Aften fik de Smør. Men udenfor gik en Kone frem og tilbage; hun prøvede paa at kikke gennem Vinduerne og komme ind ad Døren; men ingen af Delene lykkes for hende.

II.

Maren Skomagers tjente som ung i 3 Aar hos Fr. N. i Viby. Han var grumme klog paa mange Ting, fortæller hun, men han havde ogsaa mange Bøger, bl. a. Cyprianus. Den laa en Dag paa Bordet i hans Sovekammer, da Maren var inde for at rede Seng. Hun dristede sig til at kikke i den og saa, at den var trykt med mange røde Bogstaver. Men straks kom Fr. N. og sagde: »Den Bog maa du rigtignok ikke læse i, du kunde jo blive helt »taavli«.

Maren havde en Vorte paa den ene Haand. En Dag sagde Fr. N. til hende: »I Morgen skal vi bage, saa skal jeg hjælpe dig med at faa Vorten væk. Du skal tage to Rugvipper, dem skal du lægge over Kors og stryge dem hen over Vorten, saa skal du bag efter kaste dem paa Ilden. Men mens det gaar for sig, maa du ikke sige noget.« Hun gjorde, som han havde bedt hende, og Vorten forsvandt ogsaa.

Fr. N. havde sin Visdom fra Niels Kusk i Salby. Sidstnævnte vilde engang give Fr. N. den Bille (Spiritus), som skaffede ham Penge; men Fr. N. vilde ikke have den.

KLOG MAND SKAFFER SMØR

Optegnet 1927 efter Gmd. Kr. Borch Andersen, Taarup, f. 1862.
Meddelelsen har Historien fra sin Fader, afd. Gmd. Andersen, Langtved.

Et Sted kunde de ikke faa Smør, naar de kærned. De hentede saa en klog Mand og bad ham hjælpe dem. — Saa snart de havde faaet Fløden hældt i Kærnen, sagde den kloge Mand, at nu skulde de alle sammen gaa ud og lade ham være ene. Det gjorde de; men der var en, som kikkede ind gennem Nøglehullet. Han saa da, at den kloge Mand knappede sine Bukser ned og forrettede sin Nødtørft i Kærnen. Lidt efter kaldte han dem ind igen og sagde, at nu kunde de kærne, saa skulde de nok faa Smør. Det gjorde de saa, og de fik ogsaa noget rigtig

godt Smør. Men noget led ved det var de jo, fordi de vidste, hvad der var gaaet forud.

Dagen efter kom Nabokonen ind til dem. Det var hende, som stjal deres Smør; derfor kærnedede hun ogsaa altid ved samme Tid som de, her fortælles om; thi kun derved kunde hun tage deres Smør. — Da denne Kone nu kom ind til dem, sagde hun: »I kærnedede nok i Gaar.« Ja, det gjorde de da. »Fik I Smør?« Jo, de havde faaet noget udmærket Smør, blev der svaret. »Vi kærnedede ogsaa,« fortalte hun, »men det var dog noget forfærdeligt Smør, vi fik, det lugtede, saa det slet ikke var til at bruge.«

Det var den kloge Mands Uhumskheder, hun havde faaet, da hun den Dag ogsaa prøvede at stjæle Naboens Smør.

STAAL I PORTEN

Meddelt af fhv. Gmd. Niels Hansen, St. Viby, efter Fortælling af Krogstrup, tidligere Røgter paa Brolykke.

Line M. kom engang til Gl. Brolykke. Krogstrup og en anden Karl, som tjente paa Gaarden, vilde prøve, om hun var en Heks, og saa tog de en Stoppenaal og andet Staal og lagde det ned i Jorden inde i Porten, som hun paa Tilbagevejen skulde igennem. De vidste, at Hekse ikke kunde komme over Staal. Line M. kunde da heller ikke nu komme gennem Porten.

GAMLE SANDSAGER

AUSET OG NØD

Naar der i »Fynsk Hjemstavn« for September er aftrykt nedenstaaende:

»Hug til Plovaas haarden Eeg.
Og til Muldfiæld Bøgen sej;
Men til Auset eller Nav
Skjær en Elm ved Roden af.
Riiseg gaar til Plovløb hen;
Asken bedst til Kiepstok tien.
Nødden af Skovabild tag . . . .«

af Sprogmanden Moth, er det sikkert her, som saa ofte før, at Forfatteren har faaet Ordlyden i den gale Hals. »Auset« er Folkemaal, skrives i 1793 paa Rigsdansk som »Afsæt« og er det krumvoksedede eller krumdannede Stykke Træ i en Plov, hvis

øverste Ende holdes paa af Plovmanden med venstre Haand, og i hvis nederste Ende Løbet tilligemed Plovjærnet er fæstet¹⁾.

»Nødden« er derimod Rigsdansk, i Folkemaal: »Nyen« med langt y, et krumvokset Stykke Træ, helst 4 à 6 Tommer tykt forneden og med et 30 à 36 Tommer langt, tyndere Skaft. Brugtes særlig til at banke Gærdestaver i med, blev senere ogsaa brugt som Betegnelse for almindelig Tøjrekølle.

A. Jensen, Smedemester, Assens.

Volborg Bro.

Sofie Pedersen fot.

SAGN OM VOLBORG BRO

Karlskov Bæk hedder et lille Vandløb ude paa Røjlehalvøen. Nord for Vejlbyskov strømmer den gennem en dyb Kløft og løber senere forbi Billeshave Skovmølle ud i Stranden. Vejen gaar over Kløften paa Volborg Bro, og Syd for denne er der meget sumpet. Man har prøvet at finde Bund ved Hjælp af en Humlestige, men forgæves.

Sagnet fortæller, at der skulde være Bryllup paa Herregaarden Tveskov (Voldstedet ligger i den nærliggende Skov Raarskifte). Brud og Brudgom kom kørende ned mod Kløften. Men paa Broen blev Hestene vilde, Guldkareten væltede, og livløst og levende forsvandt i Dybet. Endnu kan man ved Midnatstid

¹⁾ Se ogsaa Ordbog over det danske Sprog, Aasæt (Afsæt, Asæt, Agesæt), hvor foruden ovenanførte Betydning tillige Betydningen Fadingen paa en Vogn anføres.

H. C. F.

høre en Kvinderøst klage: »Henrik, Henrik, jeg fryser.« »Saa gaa til Tveskov og varm dig ved Ilden«, svarer en Mandsstemme. (Meddelt mig af Jørg. S. Hansen, Vejlbyskov).

Paa Dalens Nordskraaning har der tidligere været Overrislingseng; for 4—5 Aar siden blev den nedlagt. Endnu ser man Rester af Grøfterne; men over et større Omraade ligger det plastiske Ler saa nær ved Overfladen, at det træder frem i Dagen, og hele Skraaningen er paa dette Sted i Skred ned mod Bækken. Her ophobes de nedskredne Jordmasser og danner Frem-spring og smaa Klinte, der luder ud over Vandet.

Sagnet om den sunkne Guldkaret kendes fra flere Steder; her grunder den folkelige Overlevering sig naturligvis paa det »bundløse« plastiske Ler. Olaf Andersen, Tommerup.

H. C. F. fot. 1929.

Lege Jydepotter. Hankene prøves.

LEGE JYDEPOTTER

Det var indtil for en halv Snes Aar siden ret almindeligt, at Børn i Krarup legede Jydepotter, naar der var flere samlet, f. Eks. i Middagsstunden paa Skolens Legeplads.

To af de største og stærkeste Børn var Køber og Sælger; de andre Børn var Jydepotter og satte sig paa Hug langs en Væg og med Hænderne foldede under Sædet. Køber og Sælger gik afsides og handlede hviskende om en Jydepotte, idet Køberen bestemte, om han vilde have en fin eller en grov Potte. Derefter gik de hen til Potterne og prøvede dem ved at trykke dem paa Hovedet, indtil de gav enten et fint Skrig eller et grovt

Grynt fra sig. I Henhold til den afsluttede Handel udtog Køberen nu enten den fineste eller den groveste Potte. Denne skulde derefter prøves, hvilket skete ved, at Køberen og Sælgeren tog den i hver sin Hank eller Øre (Arm) og rykkede og nøkkede voldsomt i den. Gik den i Stykker, blev den kylet paa Møddingen, d. v. s. gik ud af Legen; men holdt den, kom den i Chokoladegryden (ogsaa kaldet Sylltøjskrukken), d. v. s. blev sat pænt til Side. Derefter handledes der igen hviskende om en fin eller grov Potte, og Potterne blev paany prøvet. Saaledes fortsattes der, indtil alle var kommen enten paa Møddingen eller i Chokoladegryden.

Derefter gik Køberen hen til dem, der var kommen i Chokoladegryden, og sagde:

»Kog, kog godt, min Gryde,
kog, kog skraat, min Gryde!«

Mens Køberen og Sælgeren derefter gik bort et lidt, kogte Gryderne over, d. v. s. de rejste sig og løb rundt. Naar de to kom tilbage, maatte de fange dem og sætte dem paa Plads igen, og nu blev de staaende hos dem og passede paa, indtil de havde kogt længe nok.

Til sidst sad alle Potterne med oppustede Kinder, og nu gik Køberen og Sælgeren Rækken igennem og smagte paa dem ved at trykke dem paa Kinderne. De, der ikke smagte godt, blev kylet paa Møddingen; de andre spistes, og naar de en efter en var spist, blev Benene (Børnene) kylet paa Møddingen.

Denne Leg er nu næsten helt gaaet af Brug i Krarup.

Den var tidligere en udbredt Leg paa Fyn. I Ejby Sogn legedes den for ca. 15 Aar siden paa samme Maade, dog brugtes den lille Remse ikke. Ogsaa i Nørre-Søby Sogn legedes den for ca. 25 Aar siden paa næsten samme Maade. Her gik Køberen dog ikke bort, mens Gryderne kogte. Disse sagde, mens de kogte:

»Skraat, skraatteraat,
min Gryde, kog godt!«

Se i øvrigt S. Tvermose Thyregod: Danmarks Sang-
lege Nr. 136 »Sælge Potter«.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Paa Generalforsamlingen den 29. Oktober ønskede Redaktør Engelstoft, Oberstløjtnant Langkilde og Professor Brøndum-Nielsen ikke Genvalg. — I deres Sted valgtes:

L. Andersen, Fru Hjelm og Chr. Schrøder.

Bestyrelsen er nu:

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte, Tlf. Holte 923, Kasserer. Konsulent Jørgen Banke, Bagsværdsvej 4, Lyngby, Tlf. Lyngby 824, Formand.

Fru Grosserer Hjelm, Raadhusvej 56, Charlottenlund, Tlf. Ordrup 2527. Forfatteren Morten Korch, Ingeborgsvej, Charlottenlund, Tlf. Ordrup 1871, Næstformand og Sekretær.

Gartner Per Larsen, Wiedeweltsgade 3, København Ø.

Skuespiller, Kaptajn Chr. Schrøder, Frederiksberg Alle 21 B, København V., Tlf. Vester 6353 X, Presseattaché.

Bestyrelsen har besluttet at udgive en Medlemsliste inden Jul. — Den skal redigeres af Hr. Chr. Schrøder og indeholde vore Love, Medlemmernes Navne, Adresser, Telefon-Nummeret samt Navnet paa det Sted paa Fyn, hvortil de føler sig særlig knyttet. — Medlemmerne bedes derfor hurtigst muligt i Brev eller paa Brevkort indsende til Hr. Schrøder, hvad de ønsker optaget udfor deres Navn i denne Medlemsliste. — Der er intet i Vejen for at faa flere biografiske Data med foruden det ovennævnte.

For at Medlemslisten kan blive saa billig som mulig for Medlemmerne — højst 25 Øre — vil den komme til at indeholde en særlig Annonceafdeling. Om Prisen paa disse Annoncer bedes man ligeledes henvende sig til Skuespiller, Kaptajn Chr. Schrøder, Frederiksberg Alle 21 B, København V., Telefon Vester 6353 X, hvortil alle Breve med Oplysninger til Medlemslisten ogsaa bedes sendt.

November 1931.

P. F. V.

JØRGEN BANKE,
Formand.

Naar intet andet er anført, er Paaklædningen ved vore Sammenkomster altid tvangfri. Der sælges ikke Billetter ved Indgangen.

Sammenkomsterne bekendtgøres herefter altid i Medlemsbladet »Fynsk Hjemstavn«, og der vil almindeligvis ikke i Fremtiden blive sendt direkte Meddelelse herom til Medlemmerne. — Se derfor Medlemsbladet godt igennem, naar De faar det.

Efter den overordentlig venlige Omtale, Odense Pressen har givet »Hjemstavnsforeningen«, har vi haft den Glæde at modtage mange Indmeldelser fra selve Fyn og haaber paa flere.

Pøsegildet.

»Pøsegildet« i Handels- og Kontoristforeningens store, smukke Lokaler den 26. November blev en enestaaende Succes! Allerede den 24. November maatte vi slutte Tegningen, da Værten ikke formaede at have flere til Bords. Vi var vel 400, der spiste, ca. 100 unge kom senere til Underholdningen og Ballet, der gaar for fuld Damp, medens disse Linier skrives! Lars Bø sang en Del Sange, deraf flere fynske, han slap først efter talrige Ekstra-Numre. — Chr. Schrøders »Et Soldaterjubilæum« og en dramatisk Bagatel af Morten Korch, spillet af Jørgen Banke og Fru Hjelm, gjorde stor Lykke, ligesom Morten Korchs Pøsetale var meget vellykket.

I Hast fra Festlokalet.

CHR. SCHRØDER.

Carl Nielsen Aften.

Den 5. Januar afholdes en Carl Nielsen Mindefest med Foredrag af Professor Abrahamson og Carl Niensens Sange, foredraget af forskellige Operasangere.

CHR. SCHRØDER.

(Se endvidere Omslagets 2. Side.)

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00 og for fire Aargange indb. i eet Bind Kr. 16,00 og Kr. 17,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

EN GOD JULEGAVE

til de unge er

UNGDOMMENS JULEBOG

redigeret af S. P. FREDEBO

Pris Kr. 2.00.

Bidrag af: Jørgen Banke, Harald H. Lund, Johs. Weltzer, Peter Vejrup, A. J. Gejlager, Salomon Frifelt o. m. fl.

Omslagstegning af Axel Mathiesen. Friser og Vignetter af Hakon Spliid.

Faas i enhver Boghandel.

- - Støt „Fynsk Hjemstavn“ ved at virke for dets Udbredelse. - -